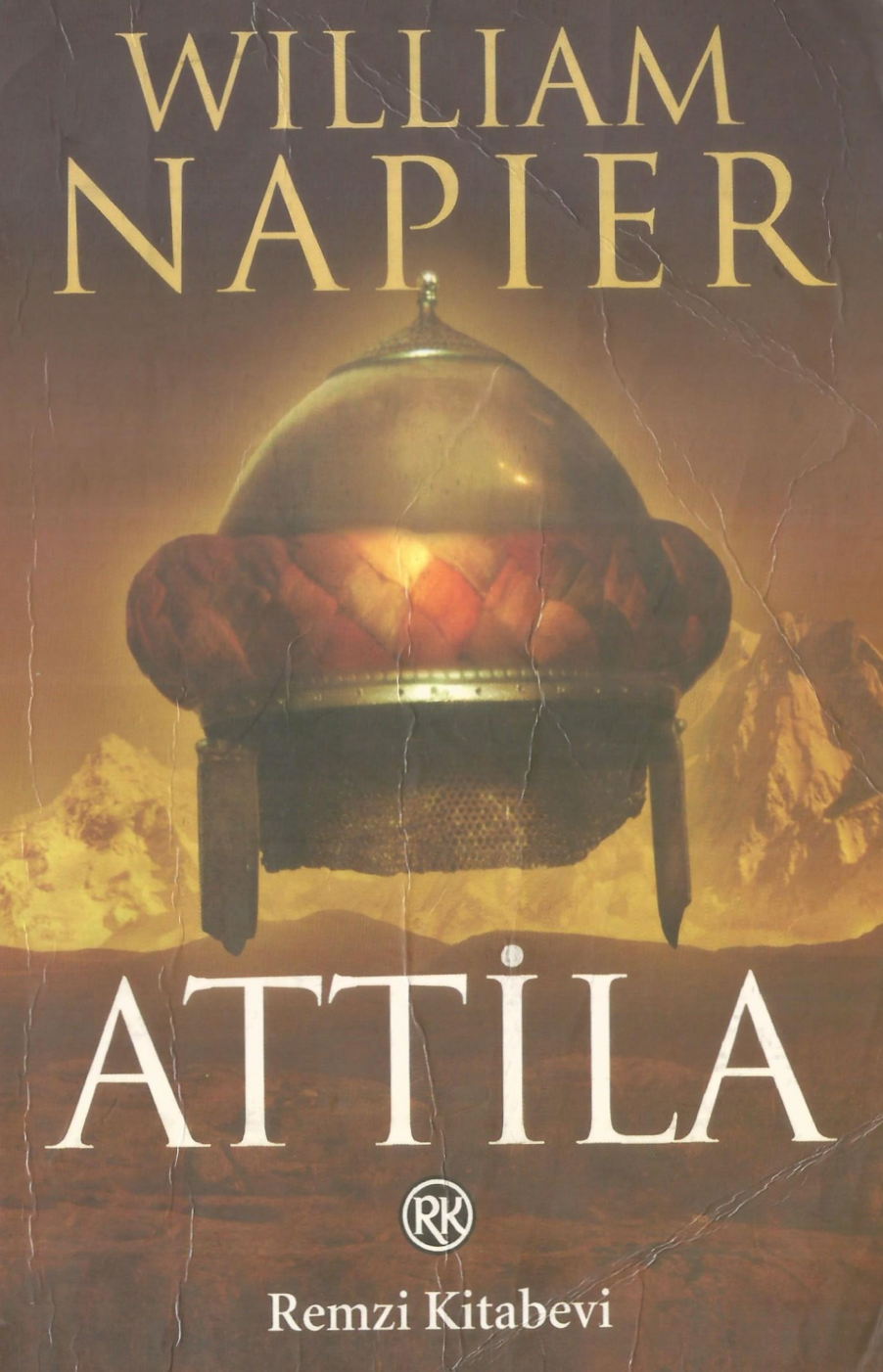
WILLIAM
NAPIER

ATTİLA

Remzi Kitabevi

ATTİLA

William Napier

ATTİLA

Çeviren
Enver Günsel

Remzi Kitabevi

ATTİLA / William Napier
Özgün adı: *Attila*

© William Napier, 2005
İlk olarak Orion Books Ltd. tarafından
2005 yılında İngiltere'de yayınlanmıştır
Türkçe yayın hakları © Remzi Kitabevi, 2005
Yayın hakları, Aslı Karasuil Telif Hakları Ajansı
aracılığıyla satın alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı
sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Selma Uzun

ISBN-13: 978-975-14-1137-2
ISBN-10: 975-14-1137-8

BİRİNCİ BASIM: Temmuz, 2006

Kitabın basımı 2000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Selvili Mescit Sok. 3, Cağaloğlu 34440, İstanbul
Tel (212) 520 0052, Faks (212) 522 9055
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr
Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

En iyi dost ve ev arkadaşı
Steven Thorn'un anısına
1965-2003

Roma İmparatorluğu, 400'ler
Roma İmparatorluğu sınırları
Doğu ve Batı İmparatorluğu sınırı
K
BRİTANYA
Londinium
Londra
Colonia Agrippina
Köln
GERMANYA
Gessoriacum
Boulogne
Augusta Treverorum
Trier
Augusta Vindelicum
Augsburg
Carnuntum
Hainburg
İSKİT
GALYA
PANNONYA
Aquincum
Budapeşte
DACIA
Maeotis Palus
Azak Denizi
Mediolanum
Milano
Aquileia
Sirmium
Sremska Mitrovica
Burdigala
Bordeaux
Massilia
Marsilya
Ravenna
Chersonesus
Sivastopol
İTALYA
MOESIA
Pontus Euxinus
Karadeniz
Salamantica
Salamanca
Tarraco
Tarragona
KORSİKA
Roma
TRAKYA
Constantinople
İstanbul
Balear Adaları
Tarentum
Taranto
Selanik
Nicaea
İznik
İSPANYA
SARDİNYA
Mare
Aegeum
Ege
Cyzicus
Ancyra
Ankara
ASIANA
Emerita Augusta
Mérida
Mare Internum
Akdeniz
Laodicea
Lattakia
Corduba
Kurtuba
Carthago Nova
Cartagena
SİCİLYA
Atina
Efes
Siracusa
Gades
Càdiz
Caesarea
Cirta
Kartaca
Antakya
Tingi
Tanca
AFRİKA
Mare Internum
Akdeniz
KIBRIS
Cyrene
İskenderiye
Ceasarea
CYRENAICA
Memphis
MISIR
0 100 200 300 400 500 Mil
0 100 200 300 400 500 Km

Başlıca Karakterler

İtalik yazılan karakterler gerçek tarihi kişilerdir. Ötekiler de öyle olabilirdi.

Aetius (Ay-i-şus diye okunur) – 15 Ağustos 398'de doğdu. Günümüzde Bulgaristan olan bölgede, Silestria adlı sınır kasabasında Süvari Generali Gaudentius'un oğlu

Attila – 15 Ağustos 398'de doğdu. Hunların Kralı, Uldin'in torunu Mundzuk'un oğlu

Beric – bir Vandal prensi

Bleda – Atilla'nın ağabeyi

Cadoc – Lucius'un oğlu

Claudian – Cladius Claudianus, İskenderiye'de doğmuş bir Mısırlı. Honorius'un sarayında sevilen ve bazıları tarafından büyük Roma şairlerinin sonuncusu olarak kabul edilen bir adam.

Eumolpus – sarayda bir kapı oğlanı

Galla Placidia – 388'de doğdu. İmparator Theodosius'un kızı, İmparator Honorius'un kız kardeşi ve İmparator Valentinian'ın annesi

Gamaliel – Oradan oraya dolaşan bilge, kutsal çılgın

Genseric – bir Vandal prensi

Heraclian – Stilichio'nun ölümünden sonra Batıda Roma Ordusu Generali

Honorius – 385'te doğdu. İmparator Theodosius'un oğlu, kendisi 395-423 yıllarında İmparator

Küçük Kuş – bir Hun şamanı

Lucius – İngiliz kökenli bir Roma subayı

Marco – Roma ordusu yüzbaşısı

Mundzuk – Uldin'in büyük oğlu ve kısa süreli Hun Kralı

Olympian – bir saray kapı oğlanı

Orestes – Yunan kökenli, Attila'nın yaşam boyu arkadaşı
Panium'lu Priscus – alçakgönüllü sıradan bir yazman
Ruga – Uldin'in küçük oğlu ve 408-441 yıllarında Hun Kralı
Serena – Stilichio'nun karısı
Stilichio – doğuştan yarı barbar, 408'de öldürülene kadar batıda Roma Generali
Uldin – 408'e kadar Hun Kralı

Önsöz

Aziz Severinus Manastırı
Neapolis Yakınları, M. S. 488

Babam bana her zaman, iyi bir tarihçi olabilmen için iki şeye ihtiyaç var derdi. "Önce yazma yeteneğin olmalı," derdi, "sonra da hakkında yazacağın konular olmalı." Onun bu sözleri şimdi bana ironi gibi geliyor. Evet baba, yazacak şeylerim var. İnanmakta güçlük çekeceğin şeyler bunlar.

Hikâyelerin en büyüğünü ve en müthişini yazacağım. Ve tarihçi yeteneklerinin zor bulunduğu bu karanlık çağlarda yeryüzünde bunu anlatabilecek son kişi olabilirim.

Benim adım Panium'lu Priscus. Neredeyse doksan yaşındayım. Roma tarihinin en belalı, en berbat dönemlerinde yaşadım ama artık bu hikâye sona erdi, Roma bitti. Titus Livy Roma'nın Kurucuları hakkında yazdı. Son Savunucuları ve Tahrip Edicileri yazmak da bana kalıyor. Soğuk kış gecelerine göre bir hikâye bu; bir korku ve kötülükler hikâyesi, cesaret ve asalet parıltıları olan bir hikâye. Pek çok açıdan korkunç bir hikâye, ama sanırım sıkıcı bir hikâye de değil. Ve çok yaşlı olmama, felçli ellerimin parşömen üstünde titremesine karşın, hikâyenin son bölümlerini anlatacak kadar gücüm kaldığına inanıyorum. Garip görünse de, hikâyemin son cümlesini yazdığımda bu dünyadaki yaşamımın sona ereceğini biliyorum. Aziz Severinus gibi, ben de öleceğim günü biliyorum.

Aziz Severinus mu? Ben bunları yazarken onu son günlerimi geçirdiğim manastırın şapeline gömüyorlar. Aziz Severinus, Alpler'in ötesinde, Noricum ilinde bir misyoner, kutsal bir adam ve fakirlerin koruyucusu olarak yaşadı ve Roma'nın son günlerinde hiç beklen-

medik bir rol oynadı. Yaklaşık altı yıl önce öldü, ama sadık müritleri onun naaşını ancak şimdi Alpler'in yüksek geçitlerinden geçirerek İtalya'ya getirdiler ve geçtiği yerlerde de mucizeler meydana geldi. Ben kim oluyorum da bu mucizeleri sorguluyorum? Gizemli zamanlarda yaşıyoruz.

Şu anda yaşadığım, Neapolis yakınlarında güneşli bir sahildeki bu manastır, inançlarını pek de paylaşmadığım keşişlerce korunuyor; şimdilerde Aziz Severinus ve İsa'nın dinine adanmış olan manastırın garip ve eğitici bir tarihi var. Burası Cicero, Sezar, Pompei ve benzerlerinin döneminde, Hz. İsa'dan önce birinci yüzyılda, cumhuriyetçi Roma'nın kahramanlarından biri olan Lucullus'un lüks yalısıymış. O zamanlar, yeryüzünde devler vardı. Lucullus'u şöhrete ulaştıran en önemli özellik Pontos Kralı Mithridates'i yenmesiydi; ama damak tadına düşkün olanlar, şakayla karışık olarak söyleseler de, onu daha çok İtalya'ya kirazı getirdiği için severlerdi.

Lucullus'un ölümünden sonra bu şahane villa birçok kez el değiştirdi ve sonunda, tarihçi Clio'nun hoşuna giden bir ironi olarak, tahtından indirilen son Roma İmparatorunun evi oldu; minik, altın saçlı, altı yaşındaki Romulus Augustulus'tu villanın yeni sahibi.

Bugün ise bu villa, çok sevdikleri Aziz Severinus'un naaşının kalıntılarının bulunduğu tabutun çevresinde toplanmış, tütsü kokuları ve kutsal alıntıların pırıltısı arasında, söyledikleri kederli ve ahenkli ilahilerle seslerini cennete ulaştıran yüzden fazla keşişin evi. Ostrogot Odoacer'e, sonunda güneyin güneşli topraklarına gideceğini söyleyen Severinus'tu. Son imparator Romulus Augustulus'u tahttan indiren, Senatoyu dağıtan ve kendini İtalya'nın ilk barbar kralı ilan eden ise Odoacer'di.

Bunun dışında benim hakkımda bilmeniz gereken çok az şey var. Ben elimde kalemim, parşömen kâğıtlarım ve seksen yıllık anılarımla birlikte hücremde basit bir yaşam sürüyorum. Ben bir yazmanım, hikâyeler anlatırım. Bir masalcıyım. İnsanlar soğuk kış gecelerinde ateşin çevresinde toplandıklarında masalcının anlattıklarını dinlerler ama onun yüzünü pek göremezler. Dinlerken ona bakmazlar pek. Ateşe bakarlar, onu görmezler; sadece anlattıklarını dinlerler. O sanki orada yoktur. Sadece onun sözleri vardır.

Platon, oyunlardaki gibi, hayatta da üç tip insan olduğunu söylemiş. Zaferleri kazanan ve onların zevkini çıkaran kahramanlar var-

dır. Bir kenarda durup olanları izleyen seyirciler vardır. Ve de yankesiciler vardır. Ben bir kahraman değilim, bu doğru. Ama yankesici de değilim.

Büyük tahıl gemilerinin, milyonlarca Romalıyı beslemek için sefer yaptıkları, Kuzey Afrika'dan Ostia'ya uzanan tuzlu yollarda, yorgun Tyrrehenien Denizi'nin uzak ufkunda güneş batıyor. Bu gemiler artık gelmiyor. Kuzey Afrika artık düşman bir Vandal Krallığı, tahıl tarlaları yok oldu, Vandallar Gotların alıp götüremediği, geriye kalan hazineleri de yağmaladılar, alıp götürdüler, Titus'un dört asır önce zaferler kazanıp Roma'ya getirdiği değer biçilemeyen Kudüs tapınağı hazinesi bile. Ne oldu tüm o hazinelere? Tanrının emirlerinin yazılı olduğu ahitlerin bulunduğu altın sandık bile yok oldu. Altın çoktan eritilip Vandal parası yapıldı. Bir zamanlar Truva sütununun tepesinde duran büyük bronz asker-imparator heykeli de yok artık, bronz da arka sokaklardaki demirci ocaklarında eritilip kemer tokaları, bilezikler ve kalkan süsleri yapıldı.

Roma şimdi bir zamanların o muhteşem büyük kentinin bir gölgesi sadece ve artık ölümsüz de değil. Bir zamanlar oyunlarda, "Yaşasın Ölümsüz Roma!" diye bağırıyorduk ama artık o da kendisini inşa edenler kadar fani, ölümlü. Hayır, ölümsüz bir tanrıça değil artık, diğer kentler gibi basit bir kent işte; hırpalanmış, tecavüze uğramış ve bir kenara atılmış, sevenleri tarafından terk edilmiş ve geceleri ağlayan yaşlı ve yorgun bir kadın gibi, tıpkı ondan önceki Kudüs gibi, Truva ve ölümsüz Teb Kenti gibi. Gotlar tarafından soyuldu ve Vandallar tarafından yağmalandı, Ostrogotlar tarafından işgal edildi – ama Roma'ya en büyük zararı hepsinden korkunç ve çok daha sinsi bir halk verdi: Hunlar denilen bir halk.

Bugün Roma'nın hayaletler dolu kalıntılarında, Forum harabelerinde yarı aç kediler dolaşıyor, bir zamanların altın binalarının çatlaklarından yabani otlar fışkırıyor. Bir zamanlar generallerin ve imparatorların konuştukları saray ve villaların saçaklarında artık sığırcık kuşları ve çaylaklar yuva yapıyor.

Güneş battı, odam buz gibi ve ben çok yaşlıyım. Akşam yemeğim bir parça beyaz ekmekle birkaç yudum sulandırılmış şaraptan ibaret. Bu yüksek ve ıssız manastırda birlikte yaşadığım Hıristiyan keşişler bazen bu ekmek ve şarabın Tanrı'nın eti ve kanı olduğunu söylüyorlar. Bu dünyada şaşırtıcı pek çok şeyin olduğu doğru ve bu da onlar-

dan biri olabilir. Ama onlar benim için sadece ekmek ve şarap ve bu da bana yetiyor.

Ben büyük ve müthiş bir hikâyesi olan bir tarihçiyim. Ben hiçbir şeyim, ama öyle görünüyor ki her şeyi biliyorum. Yaşadığım yıllara ait hemen tüm mektupları, yazıları ve tarih kayıtlarını okudum. Bu gürültülü ve dünyayı sarsan yıllarda tarih sahnesindeki hemen tüm önemli oyuncuları tanıdım, onlarla konuştum. Ravenna ve Constantinopolis saraylarında yazmanlık yaptım, General Aetius ve İmparator Theodosius II'ye hizmet ettim. İnsanların güvenip açıldıkları biri oldum, ama kendim her zaman sır sakladım, ağzımı sıkı tuttum; ama dedikodular ve söylentiler yoluma çıktığında, kulaklarımı kapamadım, büyük olaylarla, savaşlarla ilgili anlatılanları büyük bir dikkatle dinledim, kafama not ettim, piyes yazarı Terence gibi şuna inandım, *'Homo sum; humani nil a me alienum puto.'* Bunlar güzel sözcükler, benim için olduğu kadar konusu insan doğası olan her yazar için de düstur olabilir bu cümle: 'Ben insanım; ve insana özgü hiçbir şey bana yabancı değildir.'

Yedi Tepe üzerindeki Ölümsüz Şehri gördüm, tanıdım, Ravenna'nın kokulu sarayını, Constantine'in altın, cennet Şehrini de görüp tanıdım. Büyük Tuna Nehri'nden yukarı doğru, Demir Kapılar'dan geçerek Hunların merkezine seyahat ettim ve korkulan krallarının kendinden dinledim onun olağanüstü gençlik yıllarını ve bu hikâyeyi anlatmak için hayatta kaldım. Katalonya Savaş Alanı'nda durdum ve tüm zamanların en büyük iki ordusunun kanlı bir savaşta karşı karşıya gelişlerini izledim, silahların böyle vuruştuğu, böylesi bir öfke bulutu daha önce de, sonra da görülmemiştir ve bu savaş dünyanın kaderini tayin etmiştir; bu öyle garip bir kaderdi ki iki taraf da tahmin edemedi bunu. Ama bazı bilge adamlar biliyorlardı. Şairler, kahinler ve Gizli Kralların Sonuncusu: onlar biliyorlardı.

Köleler, askerler, fahişeler ve hırsızlar, azizler ve büyücüler, imparatorlar ve krallar tanıdım. Roma'yı önce aptal erkek kardeşi, sonra da salak oğlu adına yöneten kadınla tanıştım. Evlenmek için kendini barbar bir krala sunan imparatorun güzel kızını tanıdım. Kaybolmuş bir imparatorluğu kurtaran ve bir imparatorun hançeriyle ölen sonuncu ve en asil Romalıyı tanıdım. Ve onun, uçsuz bucaksız ve rüzgârlı İskit ovalarında tasasız çocukluk döneminde bir-

likte oyun oynadığı sert, vahşi çocuğu tanıdım – o çocukluk dönemi arkadaşı yetişkinlik döneminde onun en büyük düşmanı oldu; oklarıyla gökyüzünü karartan, bir orman yangını gibi önlerine gelen her şeyi yakıp yıkan yarım milyon süvarinin başında komutanlık yaptı. Sonunda iki çocukluk arkadaşı Katalonya Savaş Alanı'nda iki yaşlı ve yorgun adam olarak karşı karşıya geldiler. Farkında değillerdi ama bu savaşı ikisi de kaybedecekti. Asil Romalı tüm sevdiklerini kaybetti, ama barbar düşmanı için de aynı şey oldu; Romulus'un kara kardeşi, Aeneas'ın gölgesi, insanların Attila dediği, Hunların Kralı ve dehşete düşen kurbanlarının Tanrının Gazabı dedikleri adamdı bu.

Ama dünyanın sonu gibi görünen bu korkunç savaş ve yıkımdan yeni bir dünya doğdu; bu yeni dünya hâlâ yavaşça ve bir mucize gibi doğmaya devam ediyor, tıpkı umut gibi. Çünkü her zamanki gülümsemesiyle bilge bir adamın bana söylediği gibi, "Umutlar sahte olabilir, ama hiçbir şey Umutsuzluk kadar yanıltıcı olamaz."

Ve tüm bu şeyler Tanrı'dır, böyle diyor tüm ozanların en bilgesi olan Sofokles. O anlaşılmaz bir şekilde bizlere hem aydınlık ve hem de karanlık olan her şeyi tanımlıyor: asalet ve casaret, sevgi ve fedakârlık, zulüm, korkaklık, kötülük ve yıldırı. Sonra da sakin bir tavırla bize şunu söylüyor:

Ve tüm bunlar Tanrı'dır...

I

KURT SARAYDA

1

Doğudan Gelen Fırtına

Toskana, Ağustos başı, 408

Arno Nehri kenarındaki güneşin kavurduğu ovalarda yeni ve parlak bir gün doğuyordu. Rhadagastus'un barbar ordusundan geriye kalan yorgun askerler berbat sınır kenti Florentia'nın surları dibinde uyandılar ve acımasız Roma askerleri tarafından artık kuşatılmadıklarını fark ettiler. Kuşku içinde, yavaşça toparlanmaya ve yenilginin acısını duyarak kuzeydeki tepelere doğru çekilmeye başladılar.

Güneydeki başka bir tepede, düşman askerlerinin çekilişini gören bir noktada atları üzerinde duran iki Romalı subay, yüzlerinde mutlu bir ifadeyle onları izliyorlardı, ikisi de parlayan bronz göğüs zırhları ve kırmızı tüylü süsleriyle muhteşem görünüyorlardı.

Diğerinden daha genç olan subay, "Emri vereyim mi, efendim?" diye sordu.

General Stilicho gözlerini aşağıdaki geri çekilme sahnesinden almadan, "Teşekkür ederim, Teğmen," dedi. "Zamanı geldiğinde emri ben kendim vereceğim." Sonra da, savaş yüzü görmeden, bir yara bile almadan sahip olduğun o rütbeyle ukalalık yapma çaylak, diye düşündü.

Aşağıda barbarlar büyük tahta arabalarının tekerleklerini gıcırdatarak kuzeye doğru çekilirken, kalkan devasa toz bulutu onların hareketini gözlerden biraz olsun gizliyordu. Vandallar, Suevler, hain Gotlar, Lombardlar ve Franklardan meydana gelen bu karmakarışık derbeder ordu Alp geçitlerinin diğer yanındaki kendi kabile topraklarına doğru çekilirken tepedeki iki Romalı subay kalın kırbaçların şakırtısını ve adamların bağırtılarını duyabiliyordu.

Roma onların nezaketine bir süre daha dayanacaktı.

Rhadagastus'un vahşi Germen savaşçı aşireti sadece kazanacakları altınların hatırı için ve tahrip zevklerini tatmin etmek amacıyla bir araya gelmişlerdi. Soğuk Baltık kıyılarından ya da geniş İskit ovalarındaki anayurtlarından kopup, arkalarında koyu kırmızı bir iz bırakarak Avrupa'nın yarısını geçmişler, Provence bağlarına ve Toskana'nın altın tepelerine gelmişler ve sonunda Florentaia şehrinde durmuşlar, Arno kıyısında Roma'nın bu iyi korunan kolonisini kuşatmışlardı. Ama her zamankinden daha soğukkanlı olan General Stilicho, Roma'dan kuzeye doğru, onları karşılamak için Rhadagastus'un ordusunun yaklaşık beşte biri kadar olan askerleriyle –savaş için olduğu kadar kuşatma içinde iyi eğitilmiş– birlikte at sürdü.

Romalı askerlerin, kılıç kullandığı her bir gün için yüz gün kürek kullandığı söylenir. Hiç kimse Romalı askerler kadar iyi siper kazamaz. Böylece, kenti kuşatmış olan düşman ordusu kısa bir süre sonra kendini kuşatılmış olarak buldu. Onları kuşatan ordu, asker sayısı az olmasına karşın, yakın bölgelerden gerekli tüm ihtiyaçlarını, yiyecek ve içeceğini, yeni atlar ve hatta silahlar sağlamıştı. Kuşatılmış olan düşman ordusu ise Toskana'nın ağustos güneşi altında, kuşatmış oldukları Florentia kentinden bile daha zor bir durumda kaldı. Kuşatılıp tuzağa düşen barbarlar ikmal yapamadılar ve yavaşça güç kaybetmeye başladılar.

Paniğe kapılan Germenler kendilerini kuşatmış olan Roma siperlerine saldırdılar ama sonuç alamadılar. Atların ayakları Romalıların araziye attıkları demir dikenlerle yaralandı ve hayvanlar öfkeli süvarilerini geçit vermeyen siperlerin üzerinden atarak Romalı okçuların hedefi haline getirdiler. Yaya olarak düşman siperlerine saldırmak isteyenler kendilerini iki metre derinliğinde kazılmış hendeklerin içinde buldular ve hendekten çıktıklarında da karşılarına üç sıra halinde dizilmiş ucu sivriltilmiş kazıklar çıktı. Kazıkların arkasında ise uzun kargılarıyla Romalı askerler bekliyordu onları. Bu barikatı aşmaları mümkün değildi. Barikatlardan ölmeden kurtulan barbarlar kendi çadırlarına döndüler ve yorgunluk ve umutsuzluk içinde yerlere serildiler.

Stilicho, Rhadagastus'un ordusunun üçte birini kaybettiğine kani olduğu zaman Roma ordusunun geceleyin kampı toplayıp etraftaki tepelere çekilmesini emretti. Böylece şafak sökerken, şaşkın ve

bitkin bir halde olan kuzeyli kabile askerlerinin de kendi topraklarına doğru çekilmeleri için önlerinde engel kalmamıştı.

Ama düşman ordusu bozguna uğramış bir halde geriye çekilmeye çalışırken yedek askerleri gönderip ne yapacaklarını görmek fena olmayacaktı. Stilicho bazı generallerin aksine, savaş alanında gerekmedikçe asker öldürmekten, kan dökmekten hoşlanmazdı. Ama aşağıda dağınık, bozguna uğramış bir halde geri çekilmeye çalışan, acımasız savaşçı Rhadagastus'un yaz saldırıları için bir araya getirdiği bu karma ordu, yenilgiye uğradığı halde Roma'nın kuzey sınırları için bir tehdit olmaya devam edecekti. Oldukça hafif silahlı olan yeni süvari birliğinin son ve taciz edici bir saldırısı kesinlikle zarar vermezdi zaten.

Barbar ordusu aşağıdaki ovada darmadağınık bir haldeydi, iyice bozguna uğramışlardı, öncü kolu kuzey tepelerine ulaşmak üzereydi ve General Stilicho başını salladı.

"Gönderin onları."

Yardımcısı teğmen taarruz işaretini verdi ve Stilicho yedek süvari birliğinin emri beklemeden saldırıya geçtiğini görerek şaşırdı.

Aslında onlardan fazla bir şey beklemiyordu General. Doğudan gelmiş olan bu savaşçılar ufak tefek adamlardı ve silahları da hafifti. Ok ve yaylarını diğer silahlara tercih ediyorlar, hatta çoğu zaman, sanki kaçan danaları yakalayacakmış gibi kement kullanıyorlardı. Kementle kim savaş kazanmıştı şimdiye kadar? Ayrıca Rhadagastus'un askerleri, yenilmiş olmalarına rağmen düve ya da dana değillerdi.

Bu süvariler ufak tefek olmalarına ve hafif silah taşımalarına rağmen kalkan ya da vücut zırhı da kullanmıyorlardı, vücutları belden yukarı tamamen çıplaktı sertleşmiş bronz tenleri ince bir toz tabakasıyla kaplıydı. Onların geri çekilen düşmana fazla bir zarar veremeyecekleri apaçıktı, ama yine de ne yapabileceklerini görmek ilginç bir deney olacaktı. Henüz hiçbir Romalı onları savaşırken görmemişti, ama gururlu ve cesur adamlar olduklarını çok duymuşlardı. Midilli atları üzerinde çok hızlı oldukları söyleniyordu, öyleyse onları imparatorluk kurye hizmetlerinde kullanabilirlerdi... Hiç belli olmaz, şansları yaver giderse Rhadagastus'u bile esir alıp getirebilirlerdi. Ok ve yay için uzun bir menzildi bu elbette, ama denemekte yarar vardı.

Atlarını büyük bir ustalıkla koşturduklarına bakılırsa, bu küçük adamlar hakkında söylenenler doğru olmalıydı.

Süvariler doğudaki sığ bir vadiden müthiş bir hızla çıkarak geri çekilmekte olan dağınık barbar ordusuna saldırdılar. Taktikleri iyiydi: güneşi arkalarına almışlar ve düşmanın kendilerini görmesine engel olmuşlardı. Stilicho hiç kuşkusuz Rhadagastus askerlerinin yüzlerindeki ifadeleri bu kadar uzaktan göremiyordu ama, sıraların yavaşlaması, dağılması, etrafta korku dolu çığlıkların duyulması ve ağır yüklü koca arabaların öfkeli batılı askerler kendilerine saldırmadan önce tepelere doğru umutsuzca kaçmaya çalışmaları, onların gülecek halde olmadıklarını açıkça gösteriyordu.

Süvarilerin gök gürültüsünü andıran bir sesle saldırıya geçmesiyle, yaz sonuna doğru güneşin pişirdiği ovalar muazzam bir toz bulutunun altında kaldı ve Stilicho ile yaveri olanları görmek için gözlerini açarak oraya baktılar. Sonra onlarla kendileri arasındaki hava sanki birden karardı. Önce ne olduğunu pek anlayamadılar.

"Şey... sandığım şey mi bu gördüğüm acaba, efendim?"

Stilicho şaşkındı, evet gördüklerinde yanılmıyorlardı. Havayı kararan onlardı işte. İnanılması güç bir ok yağmuruydu bunu yapan.

General bu süvarilerin çok iyi biniciler olduğunu ve çok iyi ok attıklarını duymuştu ama böyle bir manzara görmeye hiç de hazır değildi.

Oklar Rhadagastus'un askerleri üzerine, insanları sokarak öldüren böcekler gibi sağanak halinde yağıyordu ve Germenler önlerine yığılan kendi arkadaşlarının cesetleri yüzünden ilerleyemez olmuşlardı. Süvariler güneşten kuruyup sertleşmiş arazide bir milden fazla mesafe aldıktan sonra –Roma süvarileri o ana kadar çoktan yorulmuş olurlardı– öfke ve gayretleri hiç azalmamış olarak şaşırmış, panik halindeki düşman saflarına saldırdılar.

Stilicho ve yaveri eyerlerinin üzerinde doğrulup olanları görmek için büyük bir dikkatle savaş alanına bakıyorlardı.

General, "Işık adına," diye mırıldandı.

Yaveri, "Hiç böyle bir şey gördünüz mü, efendim?" dedi.

Süvariler birkaç saniye içinde düşman saflarını yararak diğer uçtan çıktılar ve sonra inanılmaz bir maharetle geri dönerek aynı şeyi bu kez geriye doğru tekrarladılar. Rhadagastus'un askerleri Florentia surları altında haftalarca açlık ve hastalıklarla uğraşıp kırılmaları-

na rağmen, toparlanıp saldırıya karşı koymak için uğraşıyorlardı. Bu uzun boylu, sarışın mızrak ustaları, öfkeli kılıç uzmanları büyük bir vahşetle savaşıyorlardı. Ama saldırgan midilli süvarileri onlardan çok daha vahşiydi. İki Romalı subay bulundukları tepeden süvarilerin küçük gruplara ayrılıp düşmana saldırışlarını ve hiç zorluk çekmeden çaresiz Germenleri dağıtmasını, öldürmesini şaşkın bakışlarla izliyorlardı. O sırada doğululuların kement kullanmaktaki yeteneklerini de görme fırsatı buldular. Atlarından düşen ama tekrar binmeye çalışan barbar ordusu askerleri, üzerlerine ustaca ve isabetli bir şekilde atılan kementlerle bir anda yakalanıyor, yere seriliyordu. Yere düşen düşman askerleri kementle anında sarılıyor ve zararsız hale getiriliyordu.

Stilicho, Roma askerlerinin uzun kılıçlarını çekeceği yakın mesafelerde bile küçük süvarilerin ok ve yaylarını büyük bir ustalıkla kullanmalarını hayretle izledi. Bu ufak tefek atlıların savaş güçlerini övenlere hak veriyordu şimdi. Onlardan birinin, yayına bir ok takıp kaçmaya çalışan bir Germen'i sırtından vuruşunu, sonra da eyersiz atı üstünde aniden dönerek sadağından yeni bir ok çıkarışını şaşkın bakışlarla izledi. Doğulu süvari okunu yayına taktı, atının yan tarafına eğilip tek bacağıyla tutunarak siper aldı ve sonra aniden doğrulup üzerine baltayla saldıran Germen'e bir ok atarak onu vurdu. Ok baltalı Germen'in alnına isabet etti ve başının arka tarafından çıkan kan ve beyin parçaları etrafa sıçradı. Germen askeri yere düşerken, süvari yayına yeni bir ok takmış ve bir başka düşmana yönelmişti bile.

Doğulu süvari tüm bunları Stilicho'nun şaşkın bakışları altında, atını hiç yavaşlatmadan, dörtnala koştururken yapmıştı. Adamın savaş gücü ve öfkesi hiç azalmadan devam ediyordu.

General tekrar, "Işık adına!" diye mırıldandı.

Aşağıdaki ova birkaç dakika içinde düşman askerlerinin cesetleriyle dolmuştu. Doğulu süvariler sonunda atlarını yavaşlattılar, kanlı savaş alanında dolaşmaya ve yaralanıp atlarından düşen düşman askerlerini de ok ya da kargılarıyla öldürmeye başladılar. Hiçbiri atından inmedi. Ortalığı saran toz bulutu yavaş yavaş dağılıyordu. Güneş doğudan yeni yükselmeye ve ortalığı altın ışıklarıyla aydınlatmaya başlamıştı. Şafak sökeli sadece birkaç dakika olmuştu.

General ve yaveri bir süre sonra dönerek birbirlerine baktılar. İkisi de tek kelime etmedi. Söyleyecek bir söz bulamıyorlardı.

Atlarını mahmuzladılar ve yeni süvari birliğini selamlayıp kutlamak için tepeden aşağı inmeye başladılar.

Savaş alanının kenarında aceleyle kurulan bir tentenin altında General Stilicho iri yapısıyla bir tahta iskemleye yerleşti ve yedek süvari birliğinin komutanını kabul etmeye hazırlandı. Ona Uldin diyorlardı. O da kendini "Kral Uldin" olarak tanıtıyordu.

Çok geçmeden Uldin göründü, o da askerlerinin atları ya da yayları gibi gösterişsiz ve ufak tefekti. Ama kısa boylu, basit ve çarpık bacaklı bu adam sırım gibiydi, tükenmeyen bir güce sahipti.

Stilicho oturduğu yerden kalkmadan, başıyla selamladı onu. "Bu sabah müthiş bir savaş verdiniz."

"Biz her gün iyi savaş veririz."

Stilicho gülümsedi. "Ama Rhadagastus'u getirmediniz?"

Uldin de hafifçe gülümsedi. Meraklı, çekik gözleri parladı ama bunun nedeni neşeli olması değildi. Birden parmaklarını şaklattı ve arkasında duran adamlarından biri ona yaklaştı.

Uldin, "İşte," dedi. "İşte burada o."

Savaşçı ilerledi ve Stilicho'nun ayakları dibine koyu renkli, ıslak bir çuval bıraktı.

General bir şeyler homurdandı ve çuvalın ağzını açtı. Otuz yıllık askerlik yaşamında savaş alanlarında pek çok kesilmiş baş ve insan uzuvları görmüştü ve böyle görüntülere alışıktı. Ama yine de Rhadagastus'un kesilmiş başı, bileklerden ayrılmış elleri, kan içindeki yüzü ve çuvalın içinden ona bakan gözler kalp atışlarının birkaç saniye için yavaşlattı.

Demek iki milyon Roma vatandaşını öldürmek ve tüm senatörleri Senato çatısında asmak isteyen, bunun için söz veren büyük Germen komutanı buydu. Bu büyük komutan senatörlerin cesetlerini Senato çatısında asılı bırakıp kargalara yem edeceğini ve onların iskeletlerinin rüzgârda sallandığını göreceğini söylemişti – şairdi bu adam.

Stilicho, şimdi pek konuşamıyorsun, değil mi dostum? diye düşündü.

Ama başını kaldırdı ve "Ben Rhadagastus'un sağ olarak getirilmesini emretmiştim," dedi.

Uldin ifadesiz bir yüzle ona baktı ve "Bizim tarzımız bu değildir," diye cevap verdi.

"Olabilir, ama Roma tarzı budur."

"Sen Kral Uldin'e emir mi veriyorsun, asker?"

Stilicho tereddüt etti. Diplomasiden pek anlamazdı. Askerler açık konuşur, düşündüklerini aynen söylerlerdi. Diplomatlar ise başkalarının duymak istediklerini söylerdi. Ama şimdi o da biraz... Ayrıca kendinden üçüncü şahıs olarak söz eden bir adama karşı ihtiyatlı olmak gerekirdi.

Uldin, Generalin tereddüt ettiğini görünce bundan yararlandı. Çenesindeki seyrek kır sakalı sıvazlayarak yumuşak bir sesle, "Hunlar sizin köleniz değil, müttefikinizdir," dedi. "Bunu sakın unutma ve ittifaklar da ekmek gibi kırılabilir."

Stilicho başını salladı. Ömrünün sonuna kadar Hunların nasıl savaştığını da unutmayacaktı zaten. Eğer bunlar düşman olursa Tanrı bizi korusun, diye düşündü.

General bir an düşündü ve sonra, "Bu ayın sonlarında zafer kazanmış olarak Roma'ya girerken siz ve savaşçılarınız da yanımızda olacaksınız," dedi.

Uldin biraz rahatlamıştı. "Evet, olacağız," diye mırıldandı.

Sonra topukları üzerinde döndü ve güneşe doğru yürüdü.

2

İmparatorun Gözü

Roma, Ağustos sonu, 408

İmparatorluk sarayı yıldızlı yaz gecesinde derin bir sessizlik içindeydi.

Öfkeli bir ifadeyle düşüncelere dalmış ve kısa hançerinin kabzasını sıkıca tutmuş olan oğlan çocuğu ince yatak örtüsünün altında terliyordu. Bu gece odasından gizlice çıkıp gölgeler içindeki karanlık saray bahçesine inecek, gece nöbetçilerine görünmeden gidecek ve Roma İmparatoru'nun gözlerini oyacaktı.

Kapısından geçerken alçak sesle anlaşılmaz şeyler konuşan gece nöbetçilerinin seslerini duydu. Onların ne hakkında konuştuklarını biliyordu: Rhadagastus'un barbar ordusunun yenilgisi. Roma ordusu onları yenmişti ama bunda doğudan gelmiş, küçük gördükleri o vahşi kabilenin, yeni müttefiklerinin büyük rolü vardı elbette. Böyle bir müttefikin desteği olmasa, zayıf ve moralsiz Roma ordusu parfüm kokan mızraklı ve kalkanlı Yunan askerlerini yenemeyecekti.

Nöbetçiler uzaklaşıp ellerindeki meşalelerin titrek ışığı ortadan kaybolduğunda, çocuk örtünün altından çıktı, alnındaki terleri çukurlaştırdığı eliyle sildi ve sessizce kapıya doğru ilerledi. Kapı kolayca açıldı, çünkü çocuk gündüz vakti menteşeleri iyice yağlamıştı. Kısa bir süre sonra bahçedeydi. İtalyan yaz gecesinin sıcağı bunaltıcıydı. Etrafta ne bir köpek havlaması, ne de çatılarda dolaşan kedilerin sesi duyuluyordu. Büyük şehrin uzaktan gelen uğultusu da bu gece duyulmuyordu.

Ayak seslerinin yaklaştığını duydu çocuk; Sınır Muhafızlarından emekli olmuş iki eski askerdi bunlar. Çocuk gölgeye saklandı.

İki saray nöbetçisi bir an durdular ve biri kamburlaşmış omuzla-

rını kaşıdı. Ay ışığı altında, iki sütun arasında ve çocuğa birkaç metre kala durmuşlardı, birer mezar kapısı kadar karaydı gölgeleri. Bir imparatorun perdelenmiş gözleri kadar kör ve karanlıktı.

"Rhadagastus Senato'ya saman doldurup yakacağını ve onu bir harabe haline getireceğini söylermiş hep."

Eski ve tecrübeli bir asker olan diğeri bir süre sesini çıkarmadan düşündü. Senato artık eski gücünü yitirmiş bir gölgeden ibaret olsa ve herkesin bildiği gibi imparatorluk, saray ve ona bağlı birkaç kişi tarafından yönetilse bile Senato yine Roma'nın en saygın ve gururlu kişilerinden oluşan bir yerdi. Bir düşman ordusunun senatoyu tahrip etmesi, yakıp yıkması... Sözlerle ifade edilemeyecek bir utanç kaynağı olurdu bu.

Ama barbarlar yenilmişlerdi şimdilik. Bunda başka barbarların desteği, rolü vardı.

İki yaşlı askerin arkasındaki gölgede, elindeki hançeriyle çömelmiş bekliyordu çocuk.

Her gece Palatine Tepesi'nde sarayın uzak, sessiz avlusundaki bu uzun koridordan geçmek zorundaydı, ilk ve en büyük imparatorun insanı ürperten bakışlarını da üzerinde hissederdi. Koridorun sonunda kendi küçük sefil odası bulunuyordu –ona layık bir yer değildi bu oda– bir tek porselen lambasıyla sanki bir *köle* odasıydı bu. Kaldığı yer burasıydı: sarayın arka tarafında, mutfak bölümünün hemen yanında, penceresiz ve içinde sadece tahta bir karyola olan bir oda. Roma'nın en değerli misafiri olması gereken çocuk için utanılacak bir durumdu bu. Sarayın başka odalarında yaşayan rehineler de vardı: Sueve'ler, Vandallar, Burgonyalılar, Gepidler, Saksonlar, Germenler ve Franklar yaşıyordu oralarda; ama onlar bile onu küçük görüyor, konuşmalarına ve oyunlarına çağırmıyorlardı. Ve onların bu saygısızlığı öfkesini daha da artırıyordu.

Bu gece o affetmeyen gözlerden ve aylardan beri kendisini küçük gören, hakaret ve alay eden, ona gülen Romalılardan intikamını alacaktı. Romalılar kehanetlere ve hurafelere çok inanırlar, korkarlardı. Pazar yerlerinde fal bakan dişsiz yaşlı kadınlardan, sakat doğan kuzu ya da taylardan ve doğada gördükleri anormal şeylerden ödleri kopardı.

Çocuk sadece Astur'a, halkının tanrısına ve hançerine inanırdı ama Romalılar tüm zayıf insanlar gibi her şeyi inanıyorlardı. İlk bü-

yük imparatorlarının birden kör olduğunu görünce... Çocuk işte o zaman Romalıların o aşağılayıcı gülüşüne ne olduğunu görecekti. O gülüşleri bembeyaz boğazlarında düğümlenip kalıverecekti.

Yarın yapılacak kutlamalar ve oyunların karmaşası içinde rahatça kaçacaktı. Bu çürümüş, yolsuzluklar şehrinden uzaklarda olacak, kuzeydeki dağlara yönelecekti. Birkaç hafta ya da ay sürecek zorlu bir yolculuktan sonra, güneşi arkasına alarak dağlardan inecek ve kar yağışları başlamadan önce çok sevdiği bozkırlarla kaplı ülkesine kavuşacaktı. Burada, bu berbat kraliyet sarayının penceresiz en berbat odasında bir rehineden, bir barbar rehinesinden başka bir şey değildi o. Ama orada, güçlü ve özgür halkının arasında kraliyet kanı taşıyan bir prensti, Mundzuk'un ve Kral Uldin'in oğluydu. Uldin Torda'nın, Berend'in, Sultan'ın, Bulchü'nün, Bolüg'ün, Zambour'un, Rael'in, Levanghe'nin oğluydu...

Tüm bu eski kuşakların adları onun kalbine yazılmıştı; çünkü Keltler gibi Hunlar da, yabancılar ve imansızlar kutsal sırlarını keşfetmesinler diye değerli hiçbir şeyi kâğıt ya da taş üstüne yazmazlardı. Kutsal sırlar arasında onların soyları da vardı ve bu krallık zinciri büyük kahraman Tarkan'a kadar gidiyordu ki o da Kaer'in oğluydu, Nembroth'un, Cham'ın, Astur'un, Uçan Her Canlının Kralı'nın; başında Dağların Tacı'nı taşıyan, karlı Tien Şan ve Altay Dağları üzerindeki mavi semalarda müthiş pençeleriyle bulutları dağıtan canlının soyundan geliyordu. Önüne çıkan düşmanı fırtına gibi ezip geçen, Doğu Halkı tarafından Şongar olarak adlandırılan ve tüm Hun ulusunun soy ağacının tepesinde olan kişinin soyundandı.

Bu Romalılar bunlar hakkında ne biliyorlardı ki? Onlara göre sınırları ötesinde yaşayan herkes barbardı ve Romalıların merakı kendi sınırlarından öteye geçemiyordu.

Astur'un soyundan gelen çocuk şimdi burada, Roma'da, bir köleden ya da bir savaş ganimetinden biraz daha iyi bir durumda yaşamaktaydı. İskitlerin geniş ovalarını düşündü ve kalbi vatanının, halkının içinde yaşadığı kara çadırların, dize kadar yükselen otlar üzerinde gezip koşan at sürülerinin özlemiyle sızladı. Özlediklerinin arasında hiç kuşkusuz Hun dilinde şimşek anlamına gelen Çagelhan adlı beyaz midillisi de vardı. Bozkırlara kavuştuğunda onun çıplak sırtına dizginsiz olarak binecek, yelesinden tutacak ve onu bacaklarıyla sararak yeşil çayırlarda kilometrelerce koşturacak, otlar kendi

bacaklarını ve midillisinin sağrısını kamçılayacak, rüzgâr atının yelesini ve onun da saçlarını okşayacaktı. Burada, bu berbat, çürüyen imparatorlukta her şey belirli sınırlar içinde boğulmuştu, her toprak parçasının bir sahibi vardı, her at markalanmıştı, her sokak ve cadde parkelenmiş ve isimlendirilmişti, her tarla ve bağ arazisi çitlerle çevrilmişti – ve tüm bunlara rağmen, bu aptal Romalılar kendilerini özgür sanıyorlardı! Oysa özgürlüğün ne olduğunu bilmiyorlardı artık.

Ama o tekrar kavuşacaktı özgürlüğüne. Buradan giderken Roma'ya ayrılık hediyesi olarak büyük imparatorun kör olan gözlerini bırakacak ve kaçacaktı. Arkasından onu bulmak için askerler gönderileceğini ve kendi değerinin ne olduğunu biliyordu. Onun kaçmasını önlemek için koca orduyu gönderebilirlerdi arkasından. Ama o bir kez dağlara ve vahşi ormanlara dalıp kaybolduğunda hiçbir insan gözü göremeyecekti onu, sadece bir hayalet ya da gölge olacaktı onlar için.

Çocuk nefes almıyordu. Karanlıklara iyice gizlenmiş, kendini görünmez kılmıştı. Kabilesinin yaşlılarından biri olan Cadicha öğretmişti ona nasıl görünmez olacağını. Cadicha Orta Asya'nın vahşi bozkırlarında yıllar boyunca dolaşmış, çok garip şeyler görüp yaşamıştı, insanın nasıl görünmez olabileceğini iyi biliyordu, kabiledekiler onun, kendini isterse rüzgârda savrulan bir kum tepesi ya da bir ağaç haline getirebileceğini söylerlerdi. Cadicha çocuğa ne yapması gerektiğini öğretmişti. Çocuk duvardaki girintinin içine iyice geriledi, duvara yapıştı. Çıplak omuzlarıyla arkasındaki soğuk mermer süslemeyi ve onun üstünde, ölmüş bir Romalı kahramanın yine mermerden yapılmış heykelini hissedebiliyordu. Hançerinin ip sarılı kabzasını sıkıca kavramış parmakları ter içindeydi. Teriyle ıslanmış ip sarılı kabzanın tuzlu-deniz kokusunu alabiliyordu.

Delikanlılığa geçiş dönemi yakın olmasına karşın yedi ya da sekiz yaşında bir çocuk gibi görünüyordu, ufak tefekti; kısa ve küçük oldukları için halkı her zaman aşağılanmış, küçümsenmişti. Ama kibirli gülüşleriyle üstünlük taslayan bu zayıf Romalılar ve uzun bacaklı, sarışın Gotlar ne biliyorlardı ki? Onların atları da Avrupa'da yetiştirilen diğer at türlerinden küçüktü ama hepsinden güçlüydü. Bir adamı bir saat boyunca dört nala koşarak taşıyabilir ve hiç yorulmazlardı.

Sürekli nefesini tutuyordu ve karanlıkta kedi gözleri gibi parlamasın diye çekik gözlerini kapadı.

Nöbetçiler ona birkaç metre mesafede konuşuyorlardı hâlâ.

Sıradan nöbetçiydiler. İkisi de yaşlı adamlardı, yorgun görünüyorlardı, yarı sağırdılar ve düşecek gibiydiler. Korudukları şehre benziyordu onlar da. Şimdi çocuğun halkından ve Roma'nın, düşmanı onların desteği sayesinde yendiğinden söz ediyorlardı. Roma kuvvetlerinin komutanı General Stilicho düşmanı yenmek için bir başka barbar kabileyle müttefik olmuştu: bu kabileye Hunlar deniyordu.

Nöbetçilerden biri, "Bunlar yarı hayvan şeyler," diye homurdandı. "Sadece çiğ et yiyorlar, hayvan kürkü giyiyorlar ve savaş sonrası zafer ayini yapıyorlar... Zaferden sonra arenanın bir felaket, bir karmaşa olduğunu görebilirsin, ama onların esiri olmak korkunç bir şey olurdu herhalde."

"Dünyada onlar kadar korkutucu başka bir güç olduğunu sanmıyorum," dedi diğer nöbetçi.

"Evet, sen de bu gece tam bir filozof kesildin yani."

İkinci nöbetçi ay ışığı altındaki saray avlusuna baktı ve sonra alçak sesle, "Evet, yarın General Stilicho'nun zafer töreninde onları kendi gözlerimizle görebileceğiz," dedi.

"İmparator Honorius'un zafer töreninde."

"Oh, çok özür dilerim," dedi arkadaşı alaycı bir ses tonuyla, "Elbette *imparatorun* zafer töreninde."

Bir süre konuşmadılar ve sonra biri, "Ren nehrindeki o geceyi hatırlıyor musun?" diye sordu.

"Elbette hatırlıyorum," dedi diğeri. "Nasıl unutabilirim ki? Benim değersiz hayatımı kurtardın o gece değil mi?"

"Gene bana teşekkür etme bunun için."

"Etmeyecektim zaten."

"Sen de benim için aynı şeyi yapardın."

İki yaşlı asker birbirlerine bakıp sırıttılar ama gülmeleri uzun sürmedi.

Evet, Ren nehrindeki o geceyi hatırlıyorlardı elbette. Aralık ayının son günleriydi, nehir tamamen donmuştu ve Vandallar, Sueveler, Alanlar, Lombardlar, Gotlar, Burgonyalılar, tüm barbarlar ay ışığı altında parlayan buzların üstünden dörtnala geldiler. Evet, o

geceyi ve o geceden sonra gelen tüm geceleri, haftaları ve ayları hatırlıyorlardı.

Birinci nöbetçi hatırladıklarıyla başını hafifçe öne eğdi ve "O gece Roma'nın alevler içinde kalıp yok olacağını sandım," dedi.

İkisi de kederli düşüncelere daldılar.

"Roma hikâyesi bitti mi?"

Diğeri omuz silkti. "Uzun bir hikâye oldu bu. Ve son bölümde büyük bir yangın olabilir. Güneş mum ışığını nasıl gölgede bırakıyorsa, Roma'nın düşüşü de Truva'nın düşüşünü gölgeleyecektir."

"Orada da bir yerimiz olacak," diye konuştu diğeri, "ve bizler de Hector gibi şanlı birer kahraman olarak öleceğiz!"

Kendileriyle dalga geçerek güldüler.

Bir süre sonra iki nöbetçiden biri, "Pekâlâ, hadi gel bakalım ihtiyar Truvalı," dedi. Şimdi savaşmak yerine saray muhafızlığına atanan bu iki eski askerlik arkadaşı, soğuk gecelerde ağrıyan eklemleri ve eski yara yerlerini düşünerek koridorda ağır adımlarla yürümeye başladılar, sandaletlerinin tabanları mermer zeminde boğuk bir ses çıkarıyordu.

Çocuk birden rahatladı, arkasındaki soğuk mermerden ayrıldı ve eskisi gibi rahatça nefes almaya başladı. Nöbetçiler köşeyi dönüp gözden kaybolduğu anda, o da gizlendiği gölgeden çıktı ve yine gölgelere sığınarak koridorun diğer ucuna doğru ilerledi.

Orada, ayın soluk ışığı altında, dört yüz yıl öncesinin göğüs zırhlı general üniformasını giymiş, kolunu emreder gibi ileri uzatmış olarak Sezar Augustus'un heybetli bronz heykeli duruyordu. Heykelin gözleri ay ışığında parlıyor, boyanmış kara gözlerinin beyazları dünya dışına aitmiş gibi belli oluyordu. Heykelin yuvarlak kaidesinde "*PIUS AENEAS*" sözcükleri kazınmıştı. Çünkü Sezarlar Roma'nın efsanevi kurucusunun soyundan gelmiyor muydu?

Yarın şafak sökerken Augustus çok farklı görünecekti herkese: çocuk elindeki hançerle onun soğuk bakan bu gözlerini kör edecekti.

Çevik bir hareketle heykelin kaidesine sıçradı çocuk ve sonra garip bir rüya görüyormuş gibi bronz heykele tırmanmaya başladı. Hançerini dişlerinin arasına sıkıştırmıştı ve elini uzatarak Augustus'un normal insan elinden çok daha büyük olan ellerinden birine tutunmayı başardı. Çıplak ayaklarıyla heykelin bacaklarına

bastı, kendini yukarı çekti, tekrar doğruldu ve sol kolunu imparatorun ensesine doladı.

Birden donup kaldı. Nöbetçiler geri dönüyordu.

Ama buradan tekrar geçmezlerdi. Romalıların alışageldiği şekilde, bu avludaki bir düzine turlarını tamamlamışlardı ve şimdi sarayın sayısız avlularından bir diğerine gitmeleri gerekiyordu. Yoksa acele ederken turları yanlış mı saymıştı?

İki nöbetçi başları öne eğik aşağıdan geçerken çocuk heykel kadar hareketsiz kalarak onların uzaklaşmasını bekledi. Nöbetçiler dev imparator heykelinin üstüne habis bir tümör gibi yapışıp kalmış olan çocuğu görmeden geçtiler oradan ve kayboldular.

Çocuk arkaya doğru eğildi, heykele iki bacağı ve bir koluyla yapıştı ve hançerini Augustus'un kaymak taşından yapılmış olan sağ gözüne doğru uzattı. Hançerle biraz oydu gözü ve sonra altına sokup kaldırınca göz yerinden çıkıverdi. Ördek yumurtası büyüklüğünde olan göz yere düşerken onu hançerli eliyle yakaladı ve gömleğinin içine attı. Bu kez hançerini sol göze uzattı, onu da biraz oyup ucuyla kaldırmaya çalıştı –

"Hey, sen ne yapıyorsun orada bakayım?"

Ses tüm mermer ya da bronz heykellerden daha soğuktu.

Çocuk aşağıya baktı. Heykelin dibinde yirmili yaşlarda, üzerinde zümrüt yeşili ve beli kemerli bir elbise giymiş bir genç kadın gördü, saçlarını sıkıca örmüş ve başının etrafına sarmıştı. Saç rengi kızıla çalıyordu ve teni çok soluktu. Uzun boylu, zayıftı, zarif bir burnu, ince ve biçimli dudakları ve soğuk yeşil, bir kez bile kırpmadığı kedi gözüne benzer gözleri vardı. Alımlı ve güçlü bir genç kadındı bu. Bir süre sessizce baktı çocuğa ve sonra onun ne yaptığını merak etmiş gibi bir kaşını kaldırdı. Ama gözlerindeki ifade sadece merak ya da eğlence değildi. Çocuk onun gözlerine bakınca bir buz duvarının arkasında yanan ateşi hatırladı.

"Prenses Galla Placidia," diye mırıldandı. "Ben..."

Genç kadın onun açıklamasını beklemedi ve "Hemen in oradan aşağı," dedi.

Çocuk aşağı indi.

Prenses, Sezar Augustus'un gözleri oyulmuş yüzüne baktı ve "O Roma'yı tuğla halinde devraldı ve mermer olarak bıraktı," dedi. "Ama sen onu bronz olarak buldun ve... yaralayarak bıraktın. Ne

kadar ilginç bir durum." Durdu ve kızmış gibi tekrar baktı çocuğa. "Bir insanın düşmanlarını tanıması çok önemli, değil mi?"

Çocuk her zamankinden daha küçükmüş gibi duruyordu.

Prenses elini açıp ona doğru uzattı. "Diğer gözü ver bakalım."

Çocuk gömleğinin kıvrımları arasında duran gözü hissedebiliyordu.

"Ben..." diyerek yutkundu. "Ben buraya geldiğimde bir gözü yoktu zaten. Diğer gözün de düşmemesi için bir şeyler yapmayı düşündüm."

Bunu söyler söylemez ne olduğunu bile anlayamadan arkasındaki duvara çarptı. Hafifçe sersemlemiş olarak ayağa kalktığında yanağının acıyla yandığını hissetti. Küçük bir bebekken yanağına annesi tarafından yapılan ve halkının işareti olan mavi dövmeler sızlıyordu. Parmak uçlarıyla ağzını yokladı ve uyuşmuş dudaklarının kanadığını fark etti.

Sağ elindeki hançerini iyice sıktı ve bir adım ilerledi. Dişlerini öfkeyle gıcırdattı.

Galla yerinden kımıldamadı. "Kaldır şunu."

Çocuk durdu. Hançerini hâlâ elinde tutuyordu ama bir adım daha atamadı.

Prensesin hem soğuk ve hem yanan gözleri onun yüzünden ayrılmıyordu. Çelik gibi bir sesle, "Buraya geldiğin günden beri bir beladan başka bir şey olmadın sen," diye konuştu. "Sana konuşma sanatı, mantık, gramer, matematik ve astronomi öğretmeleri için Roma'daki en iyi Galyalı eğiticiler tutuldu... Hatta sana Yunanca bile öğretmeye çalıştılar!" Durdu ve güldü. "Ne iyimserlik ama! Ama sen hiçbir şey öğrenmedin tabii. Davranışların bir felaket, eşitlerin olan diğer barbar rehinelere karşı çok kabasın, onları bakışlarınla tehdit ediyor, küçümsüyor, alay ediyorsun onlarla. Şimdi tahripkâr olmaya da başladın."

Çocuk, "Rhadagastus çok daha kötüsünü yapardı," diye homurdandı.

Galla bir an ne diyeceğini bilemiyormuş gibi tereddüt etti, ama sonra, "Rhadagastus'un işi bitti," dedi. "Gelecek hafta törende Şeref Takında onun ne halde olduğunu herkes görecek, sen de tabii."

Çocuk genç kadına yan gözle baktı. "Ona Stilicho Takı denme-

mesi garip, değil mi? Benim ülkemde bir savaş zaferle sonuçlandığında–"

"Senin ülkende olanlar umurumda değil. Onlar burada olmadığı sürece elbette."

"Ama bir şimdi müttefikiz, değil mi? Benim halkımın yardımları olmasaydı Roma şimdi barbarlar tarafından işgal edilmiş bir şehir olacaktı."

"Dilini tut biraz."

"Ve bundan çok daha fazla zarar vereceklerdi size." Çocuk bunu söylerken eliyle arkalarında duran heykeli gösterdi. "Eğer Rhadagastus ve ordusu şehre girebilseydi Senatoyu samanlarla doldurup yakacaklardı –"

Galla ona doğru tekrar bir adım attı ve öfkeli bir sesle, "Sana *çeneni tutmanı emrediyorum!*" diye söylendi.

"–ve Senato binasıyla Roma'yı birer enkaz haline getireceklerdi. Sırada Gotlar olabilir, söylediklerine göre liderleri Alaric çok güçlü bir generalmiş ve–"

Prensesin soğuk ve kemikli eli ona tekrar vurmak için havaya kalktı ve çocuk meydan okur gibi çekik Asyalı gözleriyle ona bakarken avlunun diğer yanından bir başka ses duyuldu.

"Galla!"

Aynı anda parke taşları döşenmiş zemine sürünen eteğin hışırtısını duydular ve General Stilicho'nun karısı Serena'nın onlara doğru geldiğini gördüler. Galla eli hâlâ havada, ona doğru döndü.

"Serena?"

Serena hızla ilerlerken hafif bir reveransla prensesi selamladı ama gözlerindeki ifade hiç de saygılı bir insanın ifadesine benzemiyordu.

"İndir elini."

"Efendim, anlayamadım?"

"Ve sen de odana git çocuk."

Çocuk sırtını duvara dayadı ve bekledi.

"Sen bana emir verme cüretini mi gösteriyorsun?"

Serena gözlerini Galla Placidia'ya dikmiş kırpmadan bakıyordu. Prensesten daha kısa boyluydu ve yaşı da onunkinin iki katına yakındı ama güzel bir kadındı. Saçlarını basitçe taramıştı, beyaz ipek elbisesinin boynu ve omuzları açıktı ve boynunda incecik bir Hint inci kolyesi vardı. Kara ve parlak gözlerinin çevresinde gülmekten

oluşmuş ince kırışıklar vardı ve gülümseyerek bir şey istediği zaman dileğini yerine getirmeyi reddedecek kadar güçlü birkaç adam vardı sadece sarayda. Ama öfkelendiği zaman o gülen gözler bu kez de ateş püskürtürdü. Şimdi de yakıcıydı bu gözler.

"En değerli müttefikimizin torununu bu şekilde hırpalamak akıllıca bir şey mi Prenses Galla?"

"Hırpalamak mı, Serena? Saraydaki en değerli heykellerden birine zarar verirken yakaladığım bu çocuğa nasıl davranmamı bekliyorsun peki?" Galla belli belirsiz bir hareketle kadına biraz daha yaklaştı. "Bazen senin bu tür şeylerle gerçekten ilgilenip ilgilenmediğini merak ediyorum. İnsan bazen senin hem Romalılara hem de barbarlara sempati beslediğini düşünüyor. Gülünç bir şey bu elbette, biliyorum. Ama elbette, anladığım kadarıyla kocan –"

"Bu kadarı yeter!" diye parladı Serena.

"Hiç sanmıyorum, tam aksine hiç yetmez bu. Senin kocan doğuştan barbar olup vaftiz edilmediği için ben –senin haberin yok ama sarayda çoğu insan biliyor bunu– ve pek çoğumuz, senin gerçekten Romalı olanla olmayanı ayırt edemeyeceğini düşünüyoruz."

Serena onu küçümser gibi gülümsedi. "İmparatorların bile gerçek Romalı olarak doğup büyüdükleri zamanlar çok geride kaldı. Hadrian İspanyoldu, Trajan da öyleydi. Septimius Severus Libyalıydı. P –"

Prenses, "Ben tarihimi biliyorum," diyerek onun sözünü kesti. "Ne demek istiyorsun sen?"

"Benim kocamın doğumu nedeniyle gerçekten Romalı olmadığını ima ettiğini söylüyorum. *Romanitas*'ın doğumla hiçbir ilgisi yok artık."

"Sen kasıtlı olarak yanlış anlıyorsun beni. Ben diyorum ki sen ve kocanın partisi –"

"Bizim partimiz yok."

"Roma uygarlığının prensiplerini unutmakla kendinizi tehlikeye atıyorsunuz."

Serena sert bir sesle, "Yetişkin bir kadının küçük bir çocuğu tokatladığını gördüğümde uygarlığı görmüyorum ben Prenses," dedi. "Ve bu çocuk en değerli müttefikimizin torunu olunca ince diplomasi kurallarını da göremiyorum."

"Evet, bazıları bunu tartışabilir, ama sen bir asker karısı olarak ne

kadar garip de olsa... yani bu asker ne kadar garip yetiştirilmiş olsa da, senin görüşlerinin hiç önemi yok. Ama ben bu kadar katı olmak istemem. Ya da" –Galla Placidia gülümsedi– "kendini beğenmiş bir kadın olmak istemiyorum."

Serena, "Sen hayaletler görüyorsun Prenses," dedi. "Olmayan şeyler görüyorsun." Döndü ve elini bekleyen çocuğun omzuna koydu. "Hadi, odana gidiyorsun," diye mırıldandı. "Gel benimle!"

İkisi birlikte çocuğun koridorun sonundaki odasına gittiler.

Galla Placidia olduğu yerde kaldı ve bir süre beyaz, kemikli yumruklarını sıkıp açtı. Sonunda topukları üstünde hırsla döndü ve uzaklaştı, öfkeli adımlarla yürürken ipek elbisesinin eteği yerleri süpürüyordu. Yürürken saray avlularında bir sürü kuşkulu oyunlar oynandığını, kıskançlıkların habis tümörler gibi bazı kişileri etkilediğini düşünüyordu; adımlarını atarken öfkeli bakışlarla etrafı gözetliyordu ama ihanet denebilecek kuşkulu hiçbir şey göremedi.

Serena çocuğun odasının kapısı önüne geldiklerinde onu yavaşça kendine doğru çevirdi ve gözlerine baktı.

Sonra, "Bıçak," dedi.

"Şey – onu bir yerde düşürmüş olmalıyım."

"Yüzüme bak. *Yüzüme bak benim.*"

Çocuk onun delici kara gözlerine baktı, sonra gözlerini tekrar yere indirdi ve üzgün bir ifadeyle, "Ona ihtiyacım var," dedi.

"Hayır, ihtiyacın yok ona. Ver onu bana."

Çocuk bıçağı isteksiz bir hareketle çıkarıp kadına verdi.

"Artık sarayda hiçbir şeye ve kimseye zarar vermeyeceğine dair söz vermelisin bana."

Çocuk bir süre düşündü ama sesini çıkarmadı.

Serena o kara gözleriyle ona bakmayı sürdürdü. "Söz ver bana."

Çocuk çok hafif bir sesle söz verdi.

Serena, "Sana güveniyorum," dedi. "Bunu sakın unutma ve şimdi hemen yatağına yat." Kadın nazikçe onu odasına soktu, kapıyı dışardan kapadı ve oradan uzaklaşırken hafifçe gülümseyerek, "Küçük kurt-yavrusu," diye mırıldandı.

• • •

Saraydaki kapı oğlanlarından biri Galla'nın odasına geldi ve kapıyı çaldı. Genç kadın başını hafifçe öne eğerek ona girebileceğini işaret etti.

Odaya giren adam zeki ve alaycı Eutropius'tu. Aldığı istihbarata göre Serena ve Attila, çocuğun odası dışında görülmüşlerdi, anlaşıldığı kadarıyla ortak bir anlaşma yapıyorlardı.

Kapı oğlanı gidince prenses ayağa kalktı ve odanın içinde dolaşmaya başladı, huzursuzdu ve her yerde dolaplar döndüğünü, gizli konuşmalar yapıldığını düşünüyordu. Hunların gizlice Stilicho ile anlaşma yaptığını ve çocuğun, Stilicho ve Serena ile vahşi İskit steplerinde yaşayan kendi katil halkı arasında mesaj getirip götürdüğünü hayal etti. Ya da, yarın Stilicho ile birlikte, yanlış olmasına karşın imparatorluk zafer şöleninde bulunacak olan dedesi Uldin'e bilgi taşıyordu –Uldin'e sanki bir Roma generali gibi davranıyorlardı.

Prenses, Batı İmparatorluğunun başında olan erkek kardeşi İmparator Honorius'un da ya Mediolanum'daki sarayında ya da Ravenna'daki yeni sarayında, sivrisinek yuvası bataklıklardan uzakta tavuklarını en iyi buğdayla beslerken kıkırdayıp eğlendiğini düşünüyordu. Salak kardeşi Honorius ondan iki yaş küçüktü ve on sekiz yaşında dünyaya hükmediyordu. Saraydaki alaycı çevreler ona "Tavukların İmparatoru" adını takmıştı. Galla Placidia bunu hem haber kaynaklarından öğreniyor, hem de her şeyi ve herkesi gören kendi yeşil gözleriyle görebiliyordu.

Aslında Honorius'un yeni sarayında kalması belki de herkes için daha iyiydi. Şu garip rüya-kent Ravenna İtalya'nın geriye kalan topraklarına sembolik olarak sadece bataklıklardan geçen dar bir yolla bağlanmıştı. Söylenenlere göre, geceleri kurbağa sesleriyle çınlayan Ravenna'da sudan çok şarap içiliyordu. İmparatorun orada tavuklarıyla kalması çok daha iyiydi, orada daha güvendeydi ve sesi de çıkmıyordu.

Prenses gecenin geç saatlerine kadar Büyük Avluyu seyretti, Yunus Çeşmesinden akan suların insanı rahatlatan şırıltılarını dinledi ve uyuyamayacağını biliyordu. Uğuldayan başını şimdi yastığa koysa rüyasında on binlerce nal sesinin gürültüsünü duyacak, o korkunç insanların çocuklarına bebekliklerinde yaptıkları mavi renkli dövmeleri görecekti. Rüyasında siyah, sonu gelmeyen ok yağmurlarını, sıcaktan çatlamış toprağa düşen yaralıları, ölenleri, ağlayan

ve dağlara kaçmaya, gizlenmeye çalışan insanları göreceğini de biliyordu. Kâbus dolu uykusunda bağıracağından emindi, gecenin karanlığında yanan saraylar, kiliseler ve kaleler de görecekti, tıpkı trajik İlium'un yanan kuleleri gibi. Genç kadının zayıf, kemikli omuzları yüz milyon insanın yaşadığı imparatorluğun ağırlığı altında eziliyordu. Boynundaki kolyenin ucunda sallanan gümüş haçı tuttu ve Hz. İsa'ya ve onun tüm azizlerine dua etti, ama uykusunun gelmeyeceğini biliyordu.

Çocuk en sonunda yatağında kıvrılıp uyumadan önce, onun çıplak odasındaki garip ayini görseydi çok daha fazla rahatsız olurdu prenses.

Çocuk yatmadan önce yere çömeldi, gömleğinin içinde kaymak taşı gözü çıkardı ve yuvarlanmaması için dört parke taşın köşelerinin birleştiği çukura koydu. Birkaç dakika, yerde duran heykel gözüyle acımasızca bakışıp, düşündükten sonra yatağının altına uzandı ve oradan biçimsiz bir taş parçası çıkardı. Taşı başının üstüne kaldırdı ve bütün gücüyle gözün üstüne indirip onu paramparça etti, toz haline getirdi.

Sonra elindeki taşı bıraktı, eğilip baş ve işaret parmakları arasına biraz kaymak taşı tozu aldı ve ağzına götürdü.

Ve tozu yedi.

3

Hunlar Roma'ya Geliyor

Çocukça intikam rüyalarının iniltisinden uyandı.

Küçük hücresi karanlıktı ama avluya bakan pencerenin kanatlarını açınca İtalyan yazının güneşi içeriye doldu ve çocuğun neşesi yerine geldi. Köleler etrafta koşuşturup duruyor, su dolu sürahilerle, üzerlerinde ıslak bezlere sarılmış peynirler, tuzlu etler ve taze ekmek somunları olan büyük tahta tepsiler taşıyorlardı.

Çocuk küçücük odasından çıktı ve önünden geçen tepsilerden birinden bir somun ekmek aldı.

"Hey, seni küçük..."

Ama çocuk yaptığının normal olduğunu biliyordu. Bu köle onun sevdiği adamlardan biriydi, Bucco adlı şişman ve neşeli bir Sicilyalıydı ve ettiği küfürlerin hiçbiri ciddi değildi.

Bucco, "Dilerim onun yerken boğulursun seni lanet hırsız!" diye homurdandı. "Boğulup geber de ciğerini bir sürü domuz yesin!"

Çocuk güldü ve uzaklaştı oradan.

Bucco da onu arkasından baktı ve sırıttı.

Küçük barbar. Sarayda yaşayanların çoğu onu küçümser, sevmezdi, ama en azından köleler arasında onu seven arkadaşları vardı. Saray çevrelerinde ona biraz nazikçe davranan sadece bir tek Romalı çift vardı.

Bazı sabahlar saray avlusundaki su fıçısına gidip yüzünü yıkardı, ama her sabah yapmazdı bunu. O sabah da gitmemişti.

Bu yüzden Serena o sabah onu gün ışığında görünce şaşırdı ve "Yüzüne ne yaptın öyle sen?" diye bağırdı.

Çocuk durdu ve şaşkın bir ifadeyle ona baktı. Gülümsemeye çalıştı ama canı yanıyordu.

Serena, "Tanrı aşkına!" diyerek içini çekti ve sonra onu elinden tutarak sarayın başka bir köşesine götürdü. Çocuğu kendi dairesindeki odalardan birine soktu, üzerinde çeşitli tuvalet malzemesi, fırçalar, kemik taraklar ve parfümlü kremler olan küçük bir masaya oturttu ve cilalı sarı pirinçten bir aynada kendi yüzünü gösterdi ona.

Çocuk da beğenmedi kendi görüntüsünü. Galla Placidia attığı tokatla onun dudağını sandığından daha kötü yarmıştı ve belki de kadının parmağındaki kalın altın yüzük yapmıştı bunu. Gece uyurken patlak dudağı tekrar kanamış olmalıydı, çünkü çenesinin yarısı kurumuş kanla kaplanmıştı. Sağ yanağının tamamı hafifçe morarmış ve şişmişti, mavi kabile dövmeleri adeta silinmiş gibiydi ve sağ gözü şişmiş ve nerdeyse tamamen kapanmıştı, göz altında da mavi ve siyah lekeler görülüyordu.

Serena, "Nedir bunlar?" diye sordu.

Çocuk omuz silkti. "Sanırım gece uyurken başımı bir yere çarptım..."

Serena gözlerini onun yüzüne dikti ve "Galla Placidia ben gelmeden önce vurdu mu sana?" diye sordu.

Çocuk suratını astı. "Hayır," dedi.

Serena döndü ve masanın üstünde duran küçük kavanozlardan birini aldı. Kapağını açtı ve bir bez parçası alarak, "Bu biraz canını yakabilir," dedi.

Daha sonra çocuğa, şiş ve morarmış gözünün üstüne sirkeye batırılmış bir bez koymaları gerektiğini söyledi. "En azından bu akşama kadar gözünde durmalı bu," dedi. Sonra onun yüzüne tekrar baktı ve içini çekti. Yüzünde hafif bir gülümseme vardı. "Seninle ne yapacağız biz böyle?"

Çocuk, "Beni eve gönderir misiniz?" diye mırıldandı.

Serena başını iki yana salladı ama ona karşı kaba değildi. "Dünyanın hali bu işte," dedi. "Dedenin karargâhında da senin yaşında bir Romalı çocuk var ve o da kendi evine dönmek istiyor."

Çocuk, "Salak çocuk," dedi. "Orada dünyanın en iyi atlarına binebilir ve balık yemek zorunda da değil."

"Kimse sana zorla balık yedirmiyor."

Çocuk suratını astı. "Galla Placidia –" diye başladı ve sustu.

Serena, "Yapma evladım," diyerek onun kolunu okşadı ve konuyu değiştirdi. Sonra parmağının ucuyla onun sargılı yüzüne hafifçe dokundu. "İmparator zafer töreni için sarayın merdiveninde dururken nasıl görüneceksin?" diyerek dudaklarını büzdü. "Arkada bir yerlerde durmalı ve dikkatleri üzerine çekmemelisin."

Çocuk başını salladı ve oturduğu tabureden aşağı atlarken Serena'nın masasına çarparak üzerindeki tüm tuvalet malzemesini, krem kavanozlarını yere düşürdü. Özür dilemek için bir şeyler mırıldandı, beceriksizce yere diz çöküp düşenleri toplamaya ve Serena'ya yardım etmeye çalıştı, sonra da onun iznini alıp utangaç bir ifadeyle odadan çıktı.

Serena yere düşen tuvalet malzemesini, kavanozları toplarken başını iki yana salladı ve gülmemeye çalıştı. Bu çocuk gerçekten küçük bir barbardı, bir saraya ait değildi, fırtına gibi vahşi bir çocuktu o, doğası öyleydi.

Çocuk odanın dışında durdu ve gözündeki sargıya dokundu. Bazen bu kadını annesi olarak düşünmek hoşuna gidiyordu; henüz bir haftalık bir bebekken mehtaplı bir gecede ucu sivri bir bronz bıçakla yanaklarına bu lacivert renkli dövmeleri kazımış ve canı acıdığı halde çok ağlamayan oğluyla gurur duymuş olan annesini pek hatırlamıyordu zaten. Ama annesi uzun zaman önce ölmüştü. Onun nasıl göründüğünü hatırlamıyordu çocuk. Sadece annesini düşündüğünde kara, parlak gözleri olan ve nazikçe gülümseyen bir kadın olduğunu hayal ederdi.

Kapı oğlanları Galla'ya tekrar gitti ve Attila'nın, Serena'nın odasından çıkarken görüldüğü bilgisini verdi, çocuğun başında da sargı vardı.

Galla dişlerini gıcırdattı.

O gün imparatorun zafer kutlama şöleni vardı.

Sarayın serin ve sessiz avlusu dışında, Roma şehri kalabalık ve gürültülüydü. İnsanlar topluca kurtuluşlarını kutluyor, minnettarlıklarını ifade ediyorlardı. Ama bu rahatlama duygusunun yanında biraz da huzursuzluk var gibi görünüyordu. Çünkü Hunlar Roma'ya geliyordu.

Porta Triumphalis'den Campus Martius'a kadar her yerde borular çalınıyor, bayraklar dalgalanıyor, halk eğleniyordu. Beyaz öküzler, kurban edileceklerini bilmeden, uykulu gözlerle sonyaz çiçekleriyle süslenmiş sokaklarda dolaştırılırken koca başlarını ağır ağır sallıyorlardı. Sokaklar neşe içinde şarkılar söyleyen, gülen, içki içen insanlarla doluydu. Kalabalığın arasına karışmış seyyar satıcılar, sahtekârlar, dolandırıcılar ve duvar diplerinde toplanmış, paçavralara sarılı zayıf, kemik yığınından farksız kör dilencilerle, ileri doğru uzattığı tombul kolundan oldukça iyi durumda olduğu anlaşılan ve kör taklidi yapan erkek ve kadınlar hemen belli oluyordu. Bir sokakta bir bacağı tahta olan gerçek bir eski asker, bir gazi yürümeye çalışırken, ondan biraz ilerde bacağını sarıp gazi rolü oynayan bir başka sahtekâr görülüyordu. Kalabalık arasına karışan fahişeler, süslü ve uzun bağcıklı sandaletleriyle tozlu yollarda adeta *İzle beni* der gibi ayak izleri bırakarak dolaşıyorlardı. Bunların hepsi böyle neşe dolu, eğlenceli ve cinsel duyguların kabardığı günlerde çok iyi iş yapıyorlardı. Erkekleri baştan çıkaran iri gözlerini siyah boya ve yeşil malakitle boyuyorlar ve Germanya'dan ithal edilmiş peruklarıyla gerçek sarışınlara benziyorlardı. Hatta bazıları peruklarını başlarından çıkarıyor ve neşe içinde havada sallıyorlardı.

O günün, Roma'nın kurtuluşunun kutlandığı ciddi bir şölen günü olması, sokaklarda her gün görülen böyle sahtekârların, dilencilerin, fahişelerin dolaşmasına engel değildi elbette. Juvenal döneminden sonra geçen dört yüz yılda ya da Büyük Constantine'in imparatorluğu bir Hıristiyan imparatorluğu olarak ilan etmesinden sonra geçen yüzyıl içinde değişen pek bir şey olmamıştı; çünkü insan doğasında değişen fazla bir şey yoktu.

Köşede bir balıkçı, balıkların Ostia'da iki hafta önce tutulduğunu gizlemek için bol baharatlı hazırladığı balık köfteleri satıyordu. *Caveat emptor.* Onun yanında kayısıları, incirleri ve narları ile manavlar görülüyordu. Kaldırımın bir köşesinde, üzerlerindeki ay ve yıldızlarla süslü komik pelerinleriyle Roma'nın arka sokaklarından gelmiş dolandırıcılar ve kâhinler, 'Chaldean Müneccimleri' duruyordu. İlerde tilki gözlü genç Suriyeli, sahte gülümsemesi ve hileli zarlarıyla dolandıracak insan bekliyordu. Onun birkaç adım ilerisinde, nezleli gözleri olan yaşlı ve Yunan olduğunu söyleyen bir sahtekâr, cam şişelere doldurduğu garip yeşil bir sıvıyı, 'her derde de-

va mucize ilaç' diyerek gelen geçene satmaya çalışıyordu. Doğru fiyata elbette.

Roma'da parası olan bin insan, sağlık, mutluluk, aşk, zaman, Tanrı'nın ya da tanrıların lütfunu, himayesini ve buna benzer şeyleri arzusuna göre, doğru fiyata rahatça satın alabilirdi.

Bir skandal olarak kabul edilen söylentiye göre, çok parası olan insan Roma'da imparatorun mor kaftanını bile satın alabilirdi.

Saray mensupları büyük bir kalabalık halinde İmparatorluk Sarayı merdiveninde toplanmışlardı. Her kapıdan, her üst kat penceresinden, şehirde olduğu gibi, insanlar bağırıp şarkılar söylüyor, bayraklar flamalar sallıyor, beşinci ve altıncı kat pencerelerinden dışarı sarkmış bir sürü baş görülüyordu.

Zafer geçidinin en önünde, imparatora olan saygı ve sadakatlerini belirten yaşlı senatörler yürüyordu. Kalabalık, kenarları mor şeritli geleneksel kıyafetleriyle yürüyen bu gereksiz milyonerleri pek de isteyerek alkışlamadı. Onların arkasından yürüyen, Neron'un kurduğu ve karargâhları Bononia'da olan Stilicho'nun en güçlü birliği Birinci Lejyon, saygın I. Birlik 'Italica' büyük alkış ve neşeli bağırışlarla karşılandı. Diğer lejyonlar gibi bu birlik de artık eskisi gibi beş bin değil, yaklaşık iki bin askerden oluşuyor ve daha çok, Stilicho'nun seyyar ordusu olarak Ren ve Tuna sınırlarını savunmak için daha fazla zaman harcıyordu. Ama Florentia'da hâlâ dünyanın en iyi birliği olduklarını kanıtlamışlardı. Diğer birliklerde asker olabilmek için bir metre yetmiş beşlik boy uzunluğu gerekirken I. Birlik 'Italica' için boy sınırı bir seksenden başlıyordu.

Birlik, üzerlerinde kartallar, ejderhalar ya da yılanlar işlenmiş olan flama ve sancaklarını rüzgârda dalgalandırarak, pek düzgün sıralar halinde geçit törenine katıldı ve izleyenleri gururlandıran bir yürüyüş yaptı. Tören için ellerinde kılıç değil de kısa değnekler taşıyorlardı ama yine de sert ve güçlü asker oldukları belliydi. Birliğin arkasından ellerinde kalın sopaları ve sert ifadeli yüzleriyle subaylar yürüdü. Bölük komutanları olan subayların arkasından Stilicho'nun komutan yardımcısı olan Kont Heraclian göründü, gözleriyle her yanı tarayan bu adamın güçlü komutanını kıskandığı söylenirdi hep. Onun arkasından beyaz atıyla Stilicho çıktı ortaya. Uzun, asık suratlı bir adamdı, zeki olduğu gözlerindeki

parıltıdan anlaşılıyordu, ılımlı ama disiplinli bir asker olduğu belli oluyordu.

Komutanın yanında olağanüstü görünüşlü bir adam duruyordu. Ve onun arkasında da yaklaşık elli kişiden oluşan olağanüstü bir kıta vardı. Bu adamlar gerçekten de öylesine olağanüstü ve etkileyiciydiler ki, onlar geçerken sokağın iki yanında toplanmış olan kalabalığın sesi birden kesiliverdi.

Stilicho'nun yanında, ateş saçan gözleriyle çevreyi tarayan ve Romalıların daha önce hiç görmediği tipte bir adam, oynak bir midilliye binmişti. Elli yaşlarında görünüyordu ama çelik gibi sert bir görüntüsü vardı. Meraklı, çekik gözleri ve çenesini zorla saran seyrek, kır sakalıyla alışılmışın dışında bir adamdı. Miğferi sivriydi, üzerine kaba ve yıpranmış bir deri yelek ve onun üstüne de dövülmüş at derisinden yapılmış bol ve tozlu bir pelerin giymişti. Bin bir çeşit silah kuşanmıştı. Bir yanında bir kılıç, diğer yanında bir hançer taşıyordu; sırtında çapraz olarak çok güzel bir yay ve bir de içinde oklar bulunan bir sadak asılıydı. Simsiyah ve sert ifadeli gözleriyle ileriye bakıyordu ve ufak tefek olmasına karşın güçlü bir adam olduğu hemen belli oluyordu.

Adı Uldin'di ve Kendisine Hunların kralı diyordu.

Onun arkasında yine kendisine benzeyen korumaları geliyordu, onlar da onun gibi hayvan derisi ve kürklü kıyafetler giymişlerdi, aynı tip silahlar taşıyorlardı ve bodur atlara, midillilere binmişlerdi. Törende halkın önünden geçerken küçük atlarıyla büyük bir toz bulutu kaldırıyorlardı ve onları ağızları açık şekilde seyredenler deri, at ve ter kokusunu duyabiliyorlardı; Roma'nın düzenli sınırlarının çok ötesinden gelmişti bu yabancı görünüşlü, vahşi insanlar.

Uldin'in askerlerinden bazıları da kendilerini merakla seyreden Romalılara aynı meraklı gözlerle bakıyorlardı. Uldin hep ileriye bakıyordu ama adamları etraftaki insanlara ve şehirdeki büyük yapılara bakmaktan alamıyorlardı kendilerini; bu kadar büyük yapıları daha önce hiç görmemişlerdi ve şaşkındı hepsi. En fakir Romalıların yaşadığı eski ve küçük yapılar bile insan eliyle inşa edilmiş çok büyük meskenlerdi, ilk kez görüyorlardı böyle yapıları. İmparator ve soyluların sarayları, büyük kiliseler vardı ve bunların pencereleri, sıcağı ve ışığı geçiren ama soğuğu engelleyen *cam* denen bir maddeyle kaplanmıştı. Mavi ve yeşil buza benzeyen ve

güneşte erimeyen bu donuk cisimler onlar için tamamen esrarengiz bir şeydi.

İnsana heyecan veren, garip görünüşlü Diocletian ve Caracalla Hamamları doğudan getirilmiş değerli oniks ve diğer taşların yanında mermerin her renk ve desende olanlarıyla süslenmişti: Libya'dan getirilmiş sarı ve portakal rengi, Euboea'dan alınmış pembe, Mısır'ın kan kırmızısı ve parlak yeşil mermerleri. Pantheon, Colosseum, Trajan Forumu, Titus Takı ve söylentilere göre dünya altınlarının yarısının bulunduğu Roma tanrılarının büyük tapınakları hep buradaydı...

Roma halkı önlerinden geçen bu barbar süvarileri neşeyle bağırıp alkışlayarak selamladı, çünkü istemeseler bile Roma'nın kurtuluşunun bu yabancılar sayesinde gerçekleştiğini biliyorlardı.

Sadece züppe aristokratlar o hassas burunlarını yukarı kaldırdılar ve ağızlarını lavanta yağına batırılmış beyaz mendillerle kapadılar. Bazıları bembeyaz tenlerini güneşten korumak için işlemeli ipek şemsiyelerini yukarıya kaldırdılar ve Hun süvarilerini göstererek, bu kadar da güneş yanığı ten olmaz diye birbirleriyle şakalaştılar. Bu züppeler abartmalı av sahneleri ve vahşi hayvan desenleriyle süslü ipek kıyafetler giyiyorlardı ama dindar olduğunu göstermek isteyen bazılarının üzerinde sevdikleri bir azizin şehitliğini gösteren desenler görülüyordu. Bunları görse eski Romalı kahramanlar ne söylerdi, Yönetici Cato nasıl öfkelenirdi diye merak ediyordu insan. Bu salak züppeler, bu dejenere olmuş insanlar...

Acaba bunları gören Hunlar, bu burnu büyük insanlar ve dolayısıyla Roma hakkında ne düşünüyorlardı acaba, bu da merak edilecek bir konuydu elbette.

Dedikodulara göre, soyluların çoğu zafer şenliklerini görmek için Roma'da kalmamıştı. Yine burunlarını havaya kaldırmış ve Roma sokaklarının dayanılamayacak kadar *sıcak* ve aşağı tabaka insanlarıyla, özellik de *barbar süvarilerle* dolu olacağını söylemişlerdi. Onların *iğrenç* kokusuna dayanamayacaklardı. Bu züppeler arkadaşlarıyla birlikte Puteoli Körfezi yakınlarındaki Lucrine Gölü'ne gitmişler, boyalı büyük teknelerinde uzanıp, kölelerin Vesuvius dağının tepelerinden kavanozlarla getirdiği karlarla soğutulmuş Falernian şaraplarını yudumluyorlardı. Şarap yudumlarken bir yandan da uzandıkları yerden diğer kölelerin çaldığı hafif müziği dinli-

yorlardı elbette. Bu arada belki de zarif ellerini suya sokup serinliyor ve Ischia adasına doğru bakarak gençliklerini anıyor, iç çekiyorlardı. Ya da Roma'nın gençliğini anıyorlardı. Veya özledikleri tüm günleri ve yerleri hatırlayıp özlem çekiyorlardı. Düşünmek istemedikleri bu zor ve fedakârlık gerektiren günlerdi.

Saray mensupları da sarayın merdivenlerinden izliyorlardı geçit törenini. Sarayda yaşayanların başında, bugün giydiği parlak safran sarısı kıyafetiyle ve ifadesiz yüzüyle kımıldamadan duran Prenses Galla vardı. Saray mensupları prensesin her iki yanına sıralanmışlardı ve uzak bir köşede, Serena'nın yakınlarında bir noktada, ufak tefek, hafifçe öne eğilmiş, kaşlarını çatmış, asık yüzlü bir çocuk duruyordu.

"Hey cüce! Hey!"

Çocuk sol tarafa baktı ve kaşlarını biraz daha çattı. Kalabalığın arasından ona seslenenler onun gibi orada misafir edilen ya da rehine olarak tutulan birkaç Fransız çocuğuydu.

Uzun boylu, açık tenli çocuklar ona bakıp gülüyorlardı. "Ön tarafa geçmek istemiyor musun sen? Orada kalırsan önündeki insanların topuklarından başka bir şey göremeyeceksin!"

Çocuk yumruklarını sıktı ve dişlerini gıcırdatarak onlara doğru birkaç adım atarken, onu önlerinden geçmekte olan tören kıtasına doğru çeviren Serena'nın elini omuzunda hissetti.

General Stilicho beyaz atının üstünde önlerinden geçerken Prenses Galla'ya doğru dönerek başıyla hafifçe selamladı onu ve sonra karısıyla göz göze geldi, birbirlerine hafifçe gülümsediler.

O sırada Uldin bozuk bir Latince ile Generale, gözünde sargı olan ve merdivende duran çocuğun kim olduğunu sordu. Stilicho başını çevirdi ve çocuk tam kalabalığa karışıp gözden kaybolmak üzereyken bir an için gördü onu. Misafirine döndü ve gülümsedi.

"O çocuk Attila, Mundzuk'un oğlu ve–"

Uldin de gülümsedi ve "Oğlumun oğlu," dedi. "Tanıyordum onu. Onun karşılığı olarak bizde kim var peki?"

"Aetius adında bir çocuk – Attila'nın yaşında ve süvari komutanı General Gaudentius'un büyük oğlu."

Hunların Kralı hafifçe dönerek Stilicho'ya baktı. "Yani şu Gaudentius mu...?"

Stilicho, "Söylentilere göre," dedi. "Ama dedikoduları bilirsin."

Uldin başını salladı. "Mundzuk'un oğlunun gözü neden sarılı peki?"

Stilicho bunu bilmiyordu. "O çocuk kendini her zaman yaralar böyle," diyerek omuz silkti. Sonra da kendi kendiyle konuşur gibi, "Benim küçük kurt yavrum o," diye mırıldandı. Ve yüzündeki şefkatli gülümsemeyi bir kenara bırakıp Roma zafer törenindeki bir generalin ciddi ve mağrur tavrını takındı.

Zafer geçidinin bir yerinde tüylerle süslenmiş muhteşem beyaz atı üzerinde imparator göründü: mor ve altın rengi kıyafet içindeki genç Honorius. Ama ona dikkatle bakan insanların sayısı pek fazla değildi. Çoğu insan ilgilenmiyordu onunla.

Prenses Galla ise saray merdivenindeki yerinden hiç kımıldamadan geçit törenini izledi.

Geçit töreninden ve bir türlü bitmeyecek gibi görünen nutuklar ve konuşmalardan sonra, Aziz Peter Kilisesi'nde Tanrı'ya şükran sunuldu, dualar edildi ve en sonunda Colosseum'da yapılacak olan zafer oyunlarına sıra geldi.

Bir iki kuşak öncesi, İmparator Theodosius'un putperestlerin tapınağını kapatması ve kanlı oyunların yasaklanması gibi, Hıristiyan oyunların da yasaklanmasını istemişlerdi. Bunun nedeni oyunların zalimce olması değildi, halkın bu oyunları çok seviyor, zevk alıyor olmasıydı. Ayrıca oyunların yapıldığı günlerde Colosseum'un kemerleri altında bir sürü boyalı ve rujlu fahişe toplanıyor, dudaklarını şişirip göğüslerini gelip geçen erkeklere gösteriyorlar ve Hıristiyan erkekleri nereye bakacaklarını şaşırıyorlardı. Hıristiyan kadınlara gelince...

Sadece altı yıl önce, Tanrı Yılı 404'te, doğudan gelmiş Telemachus adlı bir keşiş, herkesin gözleri önünde cereyan eden korkunç manzarayı protesto etmek amacıyla kendini tribünden sahaya atıvermişti. Vahşetten hoşlanan kalabalık seyirci kitlesi taşlar atarak onu diz çöktüğü yerde hemen öldürdü. Çünkü o insanlar bu sporu ve oyunları seviyorlardı. Ama sonradan insanların çoğu gibi onlar da yaptıklarından utandılar ve pişman oldular, üzüntülerini dile getirdiler. Ve o zaman iyice genç ve etkileyici olan İmparator Honorius, o acı günden sonra tüm oyunların yasaklanmasını emretti.

Ama ne yazık ki Honorius'un emirlerinin çoğu gibi bu emir de

zamanla unutuldu, geçerliğini yitirdi. Kısa bir süre sonra arenada oyunlar yeniden başladı ve izleyicilerin kan ve dehşet konusundaki iştahları tekrar kabardı. Ve aradan sadece dört yıl geçtikten sonra, bu ağustos günü, zafer oyunlarının açılışını İmparator Honorius kendisi yaptı.

Bazı suçlulara köylü kıyafeti giydirilmişti ve bunlar saman tırmıklarıyla birbirlerini öldürdüler. Kendi kızına tecavüz eden bir adam bir direğe bağlandı ve cinsel organı, üzerine salınan Kaledonya köpekleri tarafından parçalandı – kalabalık özellikle bu gösteriyi çok sevdi. Ondan sonra koca bir orman bizonu ile bir İspanyol ayısı arasındaki uzun ve kanlı dövüş seyredildi. Mücadeleyi bizon kaybetti, öldü ama ayıyı da arenadan bir tahta sedye üzerinde sürükleyerek çıkardılar ve aşağıda hücrelere götürüp öldürdüler. Ama gladyatör savaşlarına son verilmişti, onlar artık yoktu, çünkü bir Hıristiyan imparatorluğunda olamazdı böyle vahşice bir oyun. Arenada katledilen filler de yoktu artık, çünkü Afrika dört asırdan beri Roma tarafından yağmalanmış, bir zamanlar Libya ve Moritanya'da yaşayan büyük fil sürüleri kalmamıştı. Söylentilere göre, bundan böyle fil isteyenler Büyük Çöl'ü geçip binlerce mil güneye, Afrika'nın henüz keşfedilmemiş kalbine doğru gitmek zorundaydılar, ama bunun olanaksız olduğunu da herkes biliyordu. Ermenistan dağlarında vahşi kaplanlar da kalmamıştı ve yedi asır önce Büyük İskender'in Yunanistan dağlarında çocukken avladığı aslanlar ve leoparlar da yoktu artık. Onlar da yıllar boyunca tuzağa düşürülüp kafese konarak gemilerle oyunlar için Roma'ya getirilmişlerdi ve şimdi nesilleri tükenmişti.

4

Çiçero ve Özgürlük

O gece, Hunlar şehir surları dışındaki geçici karargâhlarına çekildikten sonra, İmparator Honorius ve onun Rhadagastus ordusunu yenmesi şerefine büyük bir şölen verildi.

Sarayın geniş ve sütunlu yemek salonuna uzun yemek masaları etrafına divanlar dizildi ve gururlu ve birbirlerini kutlayan yaklaşık üç yüz davetli bu divanlara oturdu.

Rehine gibi tutulan çocuklara da ziyafete katılmaları söylenmişti; iki tombul Burgonyalı çocuk Hegemond ve Beremond; uzun boylu, açık tenli, zeki ve esprili Fransızlar; iki tembel Vandal prensi Beric ve Genseric ve tüm diğerleri oradaydı. Attila kaşlarını çatmış onların ortasında oturuyor ve hiçbiri de ona yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Onun meyve bıçağını öfkeyle tutuşu bile korkutuyordu çocukları.

Serena ve Stilicho'nun yakında oturmaları çocuğu rahatlatmıştı. Ama yeteneksiz bir asker olmasına karşın karşısındakilerin övmekten hoşlanan, çekici, gerçek Roma kökenli bir adam olan Kont Heraclian imparator tarafından daha çok seviliyordu ve salonda Stilicho'dan daha iyi bir yerde, imparatora daha yakın oturuyordu. Salonun dibinde, yeşil Mısır mermerinden yapılmış yüksek bir platform üzerinde, mor arkalıklı bembeyaz ve altın renkli iki büyük divanda İmparator Honorius ve ablası Galla, hafifçe uzanmışlardı. Honorius'un iştahı yerindeydi ama Galla çok az yiyordu. Huyları gibi içki içmeleri de birbirinden çok farklıydı.

Yemekler ve şaraplar çok güzel, lezzetliydi. Britanya'dan gemiyle ve buzlu deniz suyunda muhafaza edilerek getirilmiş olan istirid-

yeler masalarda yine soğuk yosunlarla kaplanmış küçük sepetlerde ikram ediliyordu. Bitinya ve Gades'ten ithal edilmiş *garum* sosları, kızartılmış ballı tavus kuşu eti, haşlama ardıçkuşu, deve paçası ve sebzeli bülbül beyni yahnisi herkes tarafından beğenilen yiyeceklerdi. Davetlilerin çoğu gibi misafir çocuklar da bu müthiş ziyafete bayıldılar ve böyle muamele gördükleri için kendilerini ayrıcalıklı hissettiler. Ama her zaman ters bir insan olan Hun çocuğu, yumuşak buğday ekmek dilimine sürülmüş Flamingo beyni ezmesinden bir yudum alınca yüzünü buruşturdu ve ağzındaki lokmayı tükürdü. Stilicho bile oturduğu yerden onun tükürürken çıkardığı sesi duyarak baktı ve yaramaz çocuğun ne yaptığını gördü. Ama hemen başını çevirdi ve gülmemek için kendini zor tuttu.

Yunus balığı köftesi, deniz suyunda kaynatılmış domuz eti, kalamar, geyik ve hatta tavşan sütünden yapılmış peynirler yemekler arasındaydı ve özellikle bu peynirlerin ishale çok iyi geldiği söyleniyordu.

Masalarda ayrıca latin çiçeği üstünde tekir balığı, koç yumurtası, ançüezli sosa konmuş yılan balığı, dişi koyun plasenta keki, denizanası omleti, isli turna dilimleri vardı ve turnaların daha semiz olmaları için önceden kör edildikleri söyleniyordu. Son üç ay içinde incirle beslenmiş ördek etinden rosto ve kırmızı şarapla karıştırılıp yapılmış domuz ciğeri ezmesi herkesin hoşuna gitti. Özellikle şaraplar harikaydı. Tergestine Körfezi'nden getirilmiş Pucinum ve Alban tepelerinden alınmış tatlı Marino şarabı enfesti. Kırmızı ve çabuk sarhoş eden Chian, on iki yıllık Numentian ve dünyaca ünlü Opimian bağları üzümlerinden yapılmış Falernian şarapları oldukça hızlı tüketiliyordu.

Stilicho'nun yanına gelen bir köle ona bir şişe uzatarak, "Efendim?" dedi.

General başını iki yana salladı. "Bana su getir."

Sayıları çok fazla olan saray aşçıları tüm hünerlerini, yeteneklerini göstermişler, müthiş bir ziyafet hazırlamışlardı. Roma adetlerine uygun olarak bazı yemekleri bir başka yemek şeklinde hazırlamış ve davetlilerden çoğunu kandırmayı başarmışlardı. Örneğin bazı misafirlerin balla kızartılmış güvercin eti olarak yedikleri şeyin, aslında sadece şekerden yapılmış olduğunu öğrendiklerinde yüzlerinde beliren şaşkınlık ifadesi görülecek şeydi, herkes kahkahayı koyuver-

mişti. Aşçılar haşlanmış bir tavşanın derisini onun üstüne dikmiş ve üzerine de kerkenez kanatları takarak hayvanı minyatür ve garip bir Pegasus'a benzetmişlerdi!

Her şey muhteşemdi ve Roma zevkinin bir zaferi gibiydi, davetlilerin hepsi ikram edilen tüm yiyecek ve içecekleri istisnasız çok beğenmişlerdi. Davetliler masada buldukları her şeyi büyük bir iştahla yiyip içtiler ve arada bir gidip mesanelerini, midelerini ya da her ikisini birden boşalttılar.

Masalarda her zamanki ziyafet konuları konuşuluyordu: davetlilerin çoğu son günlerde havaların çok sıcak geçtiğini ve zafer şenliği biter bitmez yazlık evine gitmeyi düşündüğünü söylüyordu. Yılın bu zamanında Campania tepelerinde hayat *çok* daha iyi ve özellikle de çocuklar için *çok* daha rahattı. Fakir kırsal kesim insanları, köylüler de eğitimsiz konuşmaları ve fikirleriyle oldukça *sevimli* insanlar oluyorlardı.

Konuşan davetliler arada bir susuyor, önlerindeki gümüş tabaklardan bir ya da iki kurbağa bacağı daha alıp yiyor, sonra da parmaklarını içinde gül yaprakları ve su bulunan çanaklara sokup yıkayarak, o sırada oradan geçen bir kölenin saçına sürüp siliyordu.

Parası olanlar, arazisinde zeytin ağaçları ve asma olan bir villayı ucuz fiyata satın alabilirdi hâlâ. Bazıları Beneventum civarındaki bölge hakkında güzel şeyler duymuşlardı öneğin; Capua yakınlarında Via Appia'da eski bir koloni kasabasıydı orası. Evet, belki biraz ilkel bir bölgeydi ve oraya gitmek Capua'ya gitmek kadar kolay olmayabilirdi, ama bölge gerçekten çok *güzeldi.* Capua son günlerde 'keşfedilmiş' bir yerdi ve gittikçe kalabalıklaşıyordu, oysa tepelere doğru çıkıldıkça, örneğin Caudium ve Beneventum'da insan kendini *gerçek* İtalya'da hissediyordu. Via Appia eskiden olduğu kadar bakımlı bir yer değildi –konuşanlar burada seslerini alçaltıyordu– ve insan oraya varıncaya kadar yoruluyordu. Ve insan parası da olsa, vereceği ziyafet için gerekli taze istiridyeleri oradaki dükkânlarda bulamıyordu. İnsan orada bölge halkının kullandığı şeylerle 'yetinmek' zorundaydı; bunlar bazen basit olabiliyordu: yani arpa ekmeği, at eti sosisleri ve incir gibi yiyecekler. Ama insanın orada, kırsalda kendi evinde birkaç hafta kalıp dinlenmesi *bir anlamda* Roma'dan kurtulmak olurdu. İnsanın sessizliğe *ihtiyacı* vardı.

Davetlilerden bazıları da şehirdeki saçma mülk fiyatlarından söz

ediyorlardı; şimdi *Aventine*'deki konutlar bile aranıyordu. İnsanlar yakında nehrin batısında yaşamayı bile moda haline getireceklerdi! Bir de ekonomik nedenlerle kuzeyden gelenler, özellikle Germenler vardı, bu insanlar nazik değillerdi, yasalara uymuyor ve gittikleri semtleri bozuyorlardı. Komik *pantolonlar* giyiyorlar, çok çocuk yapıyorlar ve garip kokuyorlardı.

En sonunda yiyecek ve şaraplar tükenince, saray teşrifatçısı kalkıp altın asasını yere vurdu ve herkesin susmasını istedi.

İmparatora dönüp yerlere kadar eğilerek, "Kutsal Majesteleri," diye konuştu. "Muhteşem Prenses Galla, burada toplanmış senatörler, generaller, valiler, yargıçlar, kardinaller, elçiler, defterdarlar, üst rütbeli subaylar, bayanlar ve baylar, size en saygıdeğer şairi tanıtıyorum, Lucretius'un, hayır, Virgilus'un, hayır büyük Homeros'un eşiti olan şairi – bayanlar ve baylar, lütfen Claudius Claudianus için sessiz olalım."

Oldukça zayıf alkışlardan sonra şişman, terli ve esmer bir adam ayağa kalktı ve endişeli bir ifadeyle üç yüz davetliye baktı. Davetlilerden birkaçı kibarca gülümsedi ona. Neyin geleceğini biliyordu onlar.

Şair onlardan özür diledi, hoşgörülü olmalarını rica etti ve imparatorluk divanına dönerek bir şeyler mırıldandı, birkaç kez başını sallayıp onları selamladı ama gözlerini kaldırıp bakamadı oraya, şüphesiz İmparatorun parıltısıyla hayatının sonuna kadar kör olup kalmaktan korkuyordu. Sonra tolgasının kıvrımları arasından kalın bir tomar çıkardı ve dinleyenleri şaşırtan gür bir sesle, imparatorun barbar ordularını yenmesinin şerefine o sabah kısa bir övgü yazdığını ve dinleyicilerinden sabırlı olmalarını diledi, çünkü bunu yazmak için çok az vakti olmuştu.

Aslında Claudianus'un Esquilin'deki villasında her olaya ve ortama uygun olarak yazılmış, saklanan düzinelerce övgü şiiri olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçekti, adam bunlardan birini yaşadığı ortama göre çıkarıp okurdu. Ama orada herkes bunu açıkça söylemeyecek kadar nazikti. Ayrıca, arkasından konuşulmasına rağmen, Claudianus imparator tarafından da sevilirdi.

Şair bir kez öksürdü ve okumaya başladı:

Ey sevgili Prens, gündüz yıldızından daha parlak olan kişi,
Oklarını Partlılardan daha isabetli atan adam,
Senin ulu aklına benim aciz övgüm ne yapar?
Hangi methiye senin parıltına, güzelliğine erişebilir?

Annen seni Tyrian morları arasında altın divanda doğurdu,
Ve sonra iyi şans için hangi kehanet vardı orada?
Uzun zaman sessiz kalan Boynuzlu Ammon ve Delphi sessizliği bozdular,
Ve Cumae kayası, öfkeli Sibyl türbesi tekrar konuştu!

Stilicho'nun yanında oturan iriyarı elçi dirseğinin üzerinde hafifçe doğruldu ve suratını asarak, "Ben bunu hatırlamıyorum," diye mırıldandı.

General ona, "Galiba ben de kusacağım," diye karşılık verdi. "Ve beni kusturacak olan şey de şu İngiliz istiridyeleri değil."

İki adam başlarını hafifçe sallayıp birbirlerini selamladılar ve kıkırdamalarını gizlediler.

Galla uzandığı yerde başını çevirdi.

Dahası da vardı.

Avının peşinde, en hızlı yerinde küheylanını yönlendirirsin,
Göğe yükselen meşe ağaçlarının arasında, saçlarındaki bukleler rüzgârda uçuşurlar,
Hiç kuşkusuz o hayvanlar oklarınla düşerler,
Ve aslan, bir prensin kutsal eliyle yaralandığına sevinir,
Senin kargını severek alır ve onunla ölmekten gurur duyar!

Sen avlanıp yorulunca ormanın gölgelerine sığınırsın,
Derin uykuya dalar, rüyanda yorgun uzuvlarını özgür bırakırsın,
Drydas'ın kalplerini nasıl bir aşk tutkusu alevlendirir,
Belirsiz bir öpücük için titreyen adımlarla Naiad ne kadar ilerler!

Davetlilerin çoğu bu güzel imaj karşısında gülmekten kendilerini alamadılar. İmparator bile elindeki kadehi dudaklarına götürüp kıkırdadı. Claudian onun gülmesini bekledi ve sonra yine devam etti.

Çünkü methiye henüz bitmemişti.

Kim vahşi İskit'ten daha vahşi olabilir,
Ve canavarlardan daha zalim, ama
Senin üstün güzelliğini yakından görünce,
Kim kölelik zincirini yakalamaz,
Ve sana köle olmayı dilemez ki?

O sırada Attila elindeki küçük meyve bıçağını baş parmağına bastırıp keskinliğini denedi.

O zaman tüm dünya önünde eğilecek, Ey asil Prens!
Şimdi bile uzak Babil'in yağmalandığını görüyorum,
Bactria yasaya boyun eğdi, korkulu Ganj kıyıları adının önünde eğildi!
Çünkü tüm dünya senin önünde diz çökecek;
Kızıl Deniz sana kıymetli deniz kabukları, Hindistan fildişi,
Panchaia parfüm ve Çin sarı ipek verecek.
Tüm dünya senin adını, imparatorluğunu söylüyor,
Bu sınırsız, zamansız ve kısıtlamasızdır!

Alkışlar da hemen hemen şiir kadar uzun sürdü.

Şölenin sonuna doğru Galla teşrifatçılardan biriyle konuşmak için arka tarafa giderken sarhoş davetlilerden birinin arkadaşıyla konuşmasını duydu. Adam dalgın bir halde, o gün imparatorun da zafer şenliğine gelip gelmediğini soruyordu.

Sarhoş davetli sözcükleri yuvarlayarak, "Çünkü geldiyse bile ben göremedim onu," diye konuştu. "Çünkü herkes gibi ben de müthiş komutan Stilicho'ya bakıyordum!"

Galla olduğu yerde durdu.

Diğer konuk dinlendiklerinden habersiz olarak alçak sesle konuştu.

"Bizim Kutsal Majeste belki de tavuklarını beslemekle meşguldü."

İki adam kadehlerini kaldırıp dudaklarına götürdüler ve güldüler. Sonra biri başını kaldırdı ve tam arkalarında duran prensesi fark etti. Yutmak üzere olduğu sıcak şarap boğazını yakarak ağzına geri döndü.

Galla eğildi ve onların yan tarafında duran gümüş tabaktan kızarmış bir tarlakuşu budu aldı.

Sonra tatlı bir gülümsemeyle onlara baktı ve "Lütfen devam edin," diyerek budun kemiğini ikiye bölüverdi.

Galla baş teşrifatçısına bir emir verdi ve adam başını sallayarak ayrıldı onun yanından. Prenses tekrar divandaki eski yerine dönünce birbirleriyle konuşup oynaşan diğer çocukların arasında Hun çocuğun olmadığını fark etti.

Hizmetkârlardan birini çağırıp çocuğu sorunca adam ona, çocuğun izin alıp gittiğini söyledi.

"Ne zaman gitti peki?"

Hizmetkâr alnındaki teri silerek, "şey," diye kekeledi. "Epey oldu gideli efendim."

"Git onu bul ve getir buraya."

Adam tuvaletlerin olduğu yere giderek her yanı aradı Atilla'dan hiç iz yoktu. Saraydaki hayatının sona erdiğini düşünerek kölelerin bölümündeki hücresine gitti ve acı sonunu beklemeye başladı.

Hun çocuğu şimdi Büyük Avlu'da, Yunus Çeşmesi'nin serin ve yeşil gölgesinde sessizce dolaşıyordu.

Saraydan çıkmak içeri girmekten daha kolay değildi. Ama Attila kaçış planını çok iyi yapmış, bir yıldan beri saray muhafızlarının tüm hareketlerini sabırla izlemiş, kapıların açılış ve kapanışlarını öğrenmiş ve fısıltıyla söylenen şifre sözcükleri ezberlemişti. Doğuştan sabırsız, ateşli bir çocuk olmasına karşın gerektiğinde sabırlı olmasını da biliyordu. Babası Mundzuk ona daima, sabrın göçebe insanların en büyük erdemlerinden biri olduğunu söylerdi. "Hiçbir şey güneşi acele ettiremez," derdi. Geniş bölgelerde dolaşarak yaşayan Hunlar beklemeyi iyi bilirdi ve çocuk da göçebe halkının sabrına sahipti. Bir kum fırtınasına karşı mücadele etmek yararsızdı, ama fırtına diner dinmez şansını deneyebilirdi. Eline geçen bu fırsattan yararlanmalıydı, çünkü bir daha eline geçmeyebilirdi böyle bir fırsat. Romalılar çölün kumlarını, doğu rüzgârları eserken Takla Makan çölünün kumlarını harekete geçirmek isteyen adamlara benziyorlardı – ama gece vakti rüzgâr gelir ve kumu yine eski yerine savururdu. Böylece istedikleri hiçbir zaman olmazdı.

Hatta saray şifre sözcüklerinin hangi aralıklarla değiştiğini de öğ-

renmiş ve bunların kolay olduğunu görünce şaşırmıştı. Şifre sözcükleri her ayın ilk günüyle on beşi arasında öğle vakti, on beşiyle sonu arasında ise gece yarısı değiştiriliyordu. Yani ayın ikinci yarısında gece yarısı öğrenilen bir şifre ertesi gece yarısına kadar tüm kapıları açıyordu.

Sarayda genel olarak kullanılan şifre sistemini de öğrenmiş ve onun da kolay olduğunu görmüştü. Fırtınalı ekim ayında bile gemisinin denizlerde güvenli olduğuna inanan Yunanlı kaptan gibi o da artık kendinden emindi.

Şifre sistemi, Julius Sezar'ın askeri haberleşme için kurduğu sistem temeline dayanıyordu. Belki de Attila'nın, eğitmeni olan o berbat adam, Tarsuslu Demetrius'tan aldığı Roma tarihi ve kültürü dersleri boşuna gitmemiş olacaktı, çünkü onlar sayesinde imparatorluk hakkında biraz saygılı olmayı da öğrenmişti.

Ağustos ayında A, U, G, S ve T harfleri A, B, C, D ve E harflerinin yerine kullanılıyor ve alfabenin diğer harfleri de şifre alfabesine uygun olarak beş harf aşağıya kaydırılıyordu. Ağustos ayında 'Caesar' (Sezar) 'Gatpao' olarak yazılıyordu. Bir sonraki ayda ilk yedi harf S, E, P, T, M, B ve R olacak ve 'Caesar' bu kez 'Psmosn' olarak yazılacaktı.

Çocuk tüm bunları gizlice çalıştı, karanlık köşelerde söylenenleri dinledi, yazılı kâğıt parçalarını topladı, bir kurt ya da örümcek gibi yalnız başına sessiz köşelere çekilip derin düşüncelere daldı. İskitlerin Demir Nehri gibi ağır akıyordu ve bazılarının söylediğine göre onun adını bu nehirden almışlardı.

Ve çocuk sarayın kodlama sistemini çözmek için gizlice uğraşırken, ters ve sinirli bir adam olan Yunan eğitmen, kitaplarını okuma konusunda ağır olduğu için onu sürekli olarak dövüyordu.

Attila kaçışı için bu tür hazırlıkları yaparken, kendisine yardımcı olabilecek bazı aletleri de gizlice alıp saklıyordu; örneğin ziyafet sırasında kullandığı keskin küçük meyve bıçağını almış, değeri fazla olmayan bakır paralardan biriktirmiş, mutfaktan bir torba yulaf ezmesi ve birkaç mantar tıpa çalmıştı.

O günkü zafer şenliği ziyafetinde hava kararıktan biraz sonra Attila şölen salonundaki alçak masasından yavaşça kalktı, sessizce odasına gitti ve küçük hazinesini topladı. Sonra sarayın boş avlularından, onu yönlendirmesi ve koruması için Astur babasına dua

ederek ana kapıdaki nöbetçi kulübesine yaklaşıncaya dek sessizce yürüdü ama korkudan öyle titriyordu ki rahatça konuşamayacağını düşündü.

"Dur! Kim var orada?"

Çocuk sesini çıkarmadı ve oraya biraz daha yaklaştı.

"Sana *dur* dedim!"

Attila durdu.

Ay ışığı Palatine nöbetçisinin siyah göğüs zırhı ve tüylü miğferi üstünde parlıyordu. Bu adam bir *tesserarius* –şifre– subayıydı. Çocuğa baktı ve "Adını ver bana," dedi.

Attila bir an tereddüt etti ve sonra alçak sesle, "Cicero," dedi.

Nöbetçi birden şaşırdı. "Şifreyi kim verdi sana?" diye homurdandı.

Attila, "Bu seni ilgilendirmez," diye cevap verdi ona. "Adımı sana söylemek zorunda da değilim. Doğru şifre 'Cicero'. Onun için bırak beni geçeyim."

Nöbetçi tereddüt içindeydi ve elindeki kargıyı iyice sıkmıştı. Ama fazla düşünmedi, isteksizce kargıyı indirdi ve başıyla geçmesini işaret etti çocuğa. O sırada arkadaşları da ağır demir kapıyı açıyordu. Ama *tesserarius* o anda yüzbaşısından sırtına yiyeceği copun acısını düşünüyordu. Ama ne yapabilirdi ki? Şifreyi bilen herkes çıkabilirdi buradan.

Çocuk onun yanından acele adımlarla ayrıldı ve kapıdan geçip sokakta kayboldu. Nöbetçi onun arkasından baktı ancak, çocuk karanlıklara dalıp ortadan kaboluvermişti.

5

Roma Sokakları

Attila bir yıldan beri ilk kez olarak özgürlük havasını çekti ciğerlerine. Gerçi İskit diyarının vahşi havası yerine büyük bir şehrin boğucu havasını soluyordu ama yine de özgürdü işte. Ve sevdiği vatan toprakları ile bulunduğu yer arasında sadece birkaç yüz millik bir mesafe vardı.

Saraydan çıktıktan sonra sola saptı ve sokağın köşesine doğru hızlı adımlarla yürüdü, sol tarafında Palatine kompleksinin Beptimius Severus tarafından inşa edilmiş büyük ek bölümü vardı. Köşeyi döndü ve aşağıdaki Nero Su Yolu Kemeri ve onun ötesindeki karanlık sokaklara doğru ilerledi. Bu bölgeyi adeta ezberlemişti.

Palatine Tepesi'nin altında, yine solda Constantine Kemeri'nden sola dönünce sağında koca kütlesiyle Colosseum duruyordu. Eski Venüs ve Roma tapınaklarını ve sonra da Pacis Tapınağı'nı geçti – Roma standartlarına göre küçük ve önemsiz bir tapınaktı bu– ve koşar adımla, arkasında Quirinal, Viminal ve Esquiline adlı üç tepenin yükseldiği isimsiz ve tehlikeli Suburra'nın arka sokaklarına doğru ilerledi.

Gündüz yapılan zafer şöleni ve oyunlardan sonra, şehrin fakir semtlerindeki sokaklar gece yarısı hâlâ sarhoşlar ve eğlenen insanlarla doluydu. Sarhoşlar şehrin *pervilige popinae*'lerinden, yani bütün gece açık olan içki evlerinden kol kola, sallanarak çıkıyor, bazıları da kırmızıya boyanmış koca penisli Herm heykeliyle kendini belli eden semtin genelevine gidiyorlardı.

İnsanlar Roma'nın ya da imparatorlarının büyüklüğünü belirten şarkılar söylüyorlardı.

İmparator Honorius
Hamamda oturuyordu
Kışı pencere dışında
Ama kamışı holde!
Saçları, oh! şahaneydi
Özenle taranmış, yapılmıştı,
Ama hayaları tavuğunki kadardı
Ablası çağırmaya geldiğinde!

Bazen değişiklik olsun diye sevilen araba ekibinin şarkısını, Maviler ya da Yeşilleri söylüyorlardı. Berbat bir tonla böğürerek söyledikleri şarkıları bazen aniden kesiyor ve midelerindeki yeni ve ekşi şarapları sokak kenarlarında içinden pis sular akan hendeklere kusuyorlardı. Maviler takımının taraftarları sokakta Yeşillerle karşılaştığında ise kıyametler kopuyordu. Ama tarihin bize söylediğine bakılırsa, insanlar birbiriyle kavga etmekten zevk alıyordu ve dövüşmek için ciddi bir nedene gerek duymuyorlardı. Ve rakip bir araba takımından olmak da kavga etmek, kan dökmek için yeterli bahaneydi.

Gerçekten de, Tanrı cezası şu doğudaki diğer başkent Constantinople'da insanlar rahip seçmek için kavga edip birbirlerini öldürmemişler miydi, bir süre önce Piskopos Eustachius'un seçilmesinde isyan çıkmamış mıydı? Hatta kilise ayinlerindeki değişiklikler konusunda da aynı şey olmamış mıydı? Ama oradaki insanlar çılgın, kolayca heyecanlanan, sinirlenen Asyalılardı. Roma halkı hiç olmazsa şiddete başvurmak için sporla ilgili olayları kullanıyordu.

Attila çoğu zaman, bu tür gürültülerden, patırtı ve kavgalardan uzak durmayı ustalıkla başarmıştı. Nadiren bu büyük kentin kenar mahallelerinde çıkan kavgalara bakmak için duruyor, onları uzaktan seyrediyordu. Bu arada hiç kuşkusuz bu Romalı serserilerin davranışlarını, bozkırlarda yaşayan kendi halkının serinkanlılığı, ağırbaşlılığı ve efendiliğiyle kıyaslamaktan alamıyordu kendini. Onun halkı sarhoşluktan nefret ederdi, bir yetişkinin içki içerek kendini çocuklaştırdığını, hatta aklını yitirdiğini söylerlerdi. Bu pis serserilere Roma'da bedava verilen günlük gıda yardımına gelince...

Çocuk Roma'da her gün sıraya girip bekleyenlere devlet tarafından bedava yemek verildiğini ilk öğrendiğinde şaşkına dönmüştü. Önce sadece fakir ve işsizlere verilen bedava ekmek yardımı daha

sonra isteyen herkesin talep ettiği bir hak olmuştu. Daha sonraları, İmparator Aurelian'ın döneminde bu utanmaz yüz binlere yapılan günlük gıda yardımında sadece ekmek değil, domuz eti, yağ ve şarap bile dağıtılmıştı. Ama bu dünyada hiçbir şey bedava değildi elbette. Bugünlük gıda yardımları onlara sorun çıkarmamaları, sakin olmaları için veriliyordu. Kalp ve zihinlerinin huzuru için veriliyordu.

Çocuk kendi halkının, Hunların, diğer barbar halklar gibi yavaşça kandırılıp Romalı yapılamayacağını biliyordu. Kendisi gibi tüm Hunların da, böyle bedava günlük yemek için kendine olan güvenini ve gururunu yitirmesi olanaksızdı, böyle bir şey son derece utanç verici, şerefsizlik olurdu. Hunlar gibi gururlu ve savaşçı bir toplumda bir erkeğin ailesi için gereken yemeği kendi çalışmasıyla sağlayamaması son derece aşağılayıcı bir durumdu.

Çocuk biraz daha yürüdü ve daha karanlık ve dar bir ara sokağa girdi, buradaki iki ya da üç katlı evlerin yüksekliği kendi boyunu biraz aşıyordu. Yüzüne biraz çamur sürüp kirletti ve zaten pek taramadığı saçlarını biraz daha karıştırdı. Sonra Roma'daki binlerce kenar mahalle çocuğu gibi tekrar ana caddeye çıktı. Başını kaldırıp gökyüzüne baktı ve biraz aradıktan sonra, Romalıların *Ursa Major*, Büyük Ayı adını verdiği, ama kendi halkının Astur'un Kanatları, Tüm Uçanların Kralı dedikleri büyük yıldız grubunu gördü. Bakışlarını oradan Kuzey Yıldızı'na kaydırdı. Kendi kendine hafifçe gülümsedi ve sonra onu izleyerek kuzeye doğru yürümeye başladı.

Arkasında yaşlı bir sarhoş hendeğin kenarına yığılmış, elindeki ucuz şarap şişesini havaya kaldırarak, "*Vivit! ait Mors. Venio!* Yaşa! diyor Ölüm. Geliyorum!" diye bağırıyordu.

Şölen salonunda bekleyen Galla, hizmetkârın geri dönmediğini görünce bir şeyler olduğunu anladı. Oturduğu yerde parmaklarını şaklattı ve birkaç kölenin giderek sorunlu rehineyi odasında aramasını emretti. Sonra iki saray katibini, doğu kapısındaki nöbetçileri sorguya çekmeleri için oraya gönderdi. Katipler geri döndüğünde onlara bir tek ve basit bir soru sordu ve adamlardan biri kekeleyerek cevap vermeye çalışırken, sözünü bitirmesini bile beklemeden onun suratına müthiş bir tokat indirdi. Davetlilerden bazıları bunu gördü ve alaycı bir ifadeyle gülümsediler.

Galla yakınında duran subaylardan birini çağırdı ve hemen bir

arama ekibi çıkarmasını söyledi ona, Hun çocuğunun bir saat içinde bulunmasını istiyordu. Çünkü Attila, Hunların Roma'ya saldırmamasını garanti eden bir rehineydi.

Altın işlemeli Tyrian moru kıyafeti ve başında biraz çarpık duran küçük tacıyla onun yanında uzanmış olan soluk yüzlü genç adam, kadehinden höpürdeterek bir yudum şarap aldı ve "Neyin var senin?" diye sordu. "Bana kızmış gibi görünüyorsun."

Galla kendini zorlayarak gülümsedi ona. "Sana kızmadım şekerim. Önemli bir iş yapması için emir verdiğim bazı beceriksizlere öfkelendim."

"Ne – ne işi bu? Tehlikeli mi?"

"Hayır, hayır, hiç tehlikeli değil. Köle!" Parmaklarını şaklattı ve bir başka köle koşarak geldi. "Kutsal Majeste'nin kadehi boşalıyor, doldur onu."

Kutsal Majeste kadehini uzatarak, "Şey... ben..." diye bir şeyler mırıldandı ve köle kadehi ağzına kadar doldurdu.

Galla ona bakıp gülümsedi.

Honorius da hıçkırdı ve şaşkın bir ifadeyle gülümseyerek karşılık verdi ona.

Çocuğun kulağına çılgın, boğuk bir ses geldi ve köşeyi dönünce kilisenin merdiveninde durmuş bir rahibin gelip geçen günahkârlara söylendiğini gördü, ama insanlar ona bakıp alay ediyor, gülüyorlardı; göğüsleri şarapla ıslanmış adamlar, yürürken tökezleyen fahişelerle kol kola girmiş, sallanarak gidiyorlardı.

Ama oradan geçenlerin içinde gülmeyenler de vardı elbette. Körler, sağırlar, dilsizler, sakatlar, dizleri ve parmaksız yumrukları üzerinde sürünerek giden cüzamlılar, çocuk yankesiciler ve bir lokma ekmek için fahişelik yapan çıplak, paçavra giyimli yetimler gülemiyordu tabii. Acı dolu, yalnızlık kokan çığlıkları, söylentilere göre insan kılığında dünyayı dolaştığı zaman Tanrı'nın yüreğini yakan kimsesizler, isimsizler ve sevilmeyenler de gülemiyordu.

Rahip olağanüstü bir adamdı, çıplak ve kemikli kollarını paçavra haline gelmiş cüppesinin kollarından çıkarıp ileri doğru uzatmıştı, saçları kirli ve karmakarışıktı, dudakları kurumuş, çatlamış, gözleri kıpkırmızı olmuş, tırnakları uzayıp bir ayının pençeleri gibi kirlenmişti. Sert ve boğuk sesiyle, elleriyle de işaretler yaparak konuşu-

yor ve önünden geçen sarhoşlar bile ondan etkilenerek, kısa bir süre de olsa durup dinliyorlardı söylediklerini.

Rahip, "Yazık sana, vah sana Ey büyük Babil!" diye inledi. "Ülkeler içinde en gururlu, dünya imparatorlukları içinde en güçlüyken nasıl bu hale düştün sen? Dinleyin beni ey siz buradan geçenler! Kendi pisliğinize, günahlarınıza batmış olsanız bile dinleyin beni! Çünkü Tanrı, peygamber Ezekiel'e dedi ki, 'İmansızların en kötülerini getireceğim ve onlar sizin evlerinizi, mabetlerinizi işgal edecek, kirletecekler. Çünkü ülke kanlı cinayetlerle, şehir şiddet eylemleriyle dolu. Hepiniz mahvolacaksınız, barış arayacak ama bulamayacaksınız. Yüzlerinizi vadi güvercinleri gibi dağlara saklamak isteyeceksiniz, çocuklarınız umutsuzluk içinde olacak ve prensleriniz bile sokaklardaki dilenciler gibi açlık çekecekler."

"Çünkü sizi kuşatmış olan dinsiz barbar ordusundan kurtuldunuz, Ey gururlu Romalılar – ama uzun süre cezasız kalmayacaksınız! Hayır yakında, bir yıl, hatta bir ay bile değil, çok yakında cezanızı çekeceksiniz; çünkü söylüyorum size, ay gökyüzünde görünüp devrini tamamlamadan önce kuzey orduları tekrar saldıracak ve çocuklarınız sokaklarda öldürülecek ve on bin Roma gecesi dehşet gecelerine dönüşecek!"

Kalabalığın içinden bir sarhoş, "Bize bilmediğimiz bir şey anlat!" diye bağırdı gülerek.

Korkuluğa benzeyen rahip ateş saçan gözlerini bu şakacı sarhoşa çevirdi ve yumuşak bir sesle, "Elbette ve Roma ölümüne güldü," dedi.

Ama rahibin gözlerindeki güç ve gizem öylesine etkiliydi ki şakacı sarhoş birden olduğu yerde donmuş gibi kaldı ve birden ciddileşti.

Korkuluk rahip, "Yıllar sonra, Roma'nın son yıllarında ve dünyanın son çağında," diye devam etti, "Tanrı her şeyi mahvettikten ve Hz. İsa şanıyla tekrar geldikten sonra, o son günlerde, içinizden bazıları ölmeden önce görecek bunu – dehşet saçan bir prens doğudan gelecek ve ona Tanrı'nın Felaketi denecek. Onun orduları sizin gururlu mabetlerinizi, saraylarınızı yerle bir edecek, süvarileri çocuklarınızı öldürecek, gururunuz ayaklar altında çiğnenecek ve alay konusu olacaksınız.

"Sizden önce yaşamış olan büyük prensler, gururlu Sidon ve

Babil, Ninova ve Tyre şehirleri şimdi yoklar, arkalarında enkaz bile bırakmadan yok oldular. İsrael Tanrısı'nın gazabı önünde, rüzgârla savrulan kum taneleri gibi dağıldılar, bulutlara yükselen kuleleri, Moloch sunaklarıyla kötü ruhların esiri olmuş tapınakları masumların kanlarıyla ıslandı, hepsi yok oldular.

"Çünkü insan yapısı olan hiçbir şey sonsuza kadar dayanmaz, sadece Tanrı yapısı kalır. Ve masumların kanları, dulların gözyaşları kalır geriye ve yetimler adalet için Tanrı'ya yakarırlar! Ve şu anda ben size bunları anlatırken, Kutsal Jerome Bethlehem'de, gökyüzüyle aydınlanmış hücresinde oturmuş insanların günahları için göğsünü taşla dövüyor! Duvarlarımız, tavanlarımız ve gururlu sütunlarımızın başlıkları altınla kaplanırken, Hz. İsa her gün kapılarımızda fakirler adına çıplak ve aç olarak ölüyor. Çünkü insanoğlu çocukluktan sonra kötüleşiyor ve Hz. İsa'nın öğretilerini hiçe sayıyor, alay ediyor onlarla. Ama Tanrı bu kötülükleri görünce öfkeleniyor. Ve zayıf çocuklarını, nazik, iyi, barışçı, temiz kalpli ve sevgi dolu insanları koruyacaktır. Ama gururlu imparatorluklar, içinden sonsuza kadar sadece kötülerin iniltileri duyulan sonsuz çukurda kaybolacaklardır!"

Rahip vaazını sürdürüyordu. Şafak sökene kadar, hatta daha uzun süre, boğazı kuruyup sesi kısılana kadar konuşacaktı. Ama çocuk başını önüne eğerek döndü ve yine karanlık sokaklara doğru yürüdü.

Birden koşmaya başladı. Nedenini bilmiyordu ama aniden korkuya, paniğe kapılmıştı, şimdi sabaha kadar ve hatta ertesi gün boyunca koşmak ve böylece buradan kurtulmak istiyordu.

Bir süre sarhoşlardan oluşan kalabalığın arasında koştuktan sonra, birden karşı yönden gelen yuvarlak omuzlu iriyarı bir adamla çarpıştı. Kendini yana doğru çekip ondan kurtuldu ve yeniden koşmaya başladığında adamın şarap kokan nefesini hâlâ duyabiliyordu.

Adam ona baktı ve "Hey, önüne baksana be velet!" diye bağırdı.

"Sen bak önüne!"

Adam birden durdu, hafifçe sallandı ve mahmur gözlerle ona baktı. "Ne dedin sen bakayım?"

Attila da durdu ve hiç çekinmeden onun yüzüne baktı. "Sen önüne bak dedim." Bunu söylerken şölende çaldığı ve cebinde duran küçük bıçağın kabzasını kavramıştı. "Sen sarhoşsun," diye ekledi. "Ben değilim."

Adam hafifçe döndü ve iki bacağını ayırarak durdu. Sanki birden ayılmıştı ve küçük bir çocuk bile olsa kendisine kafa tutan biriyle kavgaya hazır gibi görünüyordu.

Sokakta bir tente altında, hafif bir meşale ışığında birkaç kişi bir keçiyi kesiyorlardı, şişe geçirip kızartacaklardı onu. Ateşin başına bir sürü insan toplanmış, kızarmış et satın almak için cebinde para aramaya başlamıştı. Son zamanlarda Roma'nın barbarlara karşı zafer kazandığı günler pek fazla değildi ve insanlar kuşkusuz böyle bir günden sonra sabaha kadar yiyip içecekler, eğleneceklerdi.

Kesilmek üzere hazırlanan keçinin acı bir sesle bağırışları pek uzun sürmedi. Hayvanın sesi birden kesildi ve boynundan fışkıran kanlar o sırada kavgaya hazırlanan iki kişinin arasına aktı. Kavgacıların etrafı küçük bir seyirci topluluğu tarafından sarıverilmişti bile.

İri adamın bir arkadaşı, "Patakla şunu Borus!" diye bağırdı.

Borus bir adım ilerledi ve sandaletli ayakları keçinin kanına basıp kirlenince, sanki bu da küçük imansızın suçuymuş gibi, öfkeli gözlerle çocuğa baktı.

Öfkeden titreyen bir sesle, "Bak senin yüzünden ne oldu?" diye bağırdı.

Attila hiç de korkmuş gibi görünmüyordu. "Bu zaten olacaktı koca budala!" dedi. "Kendin bastın oraya."

Adam koca bacaklarını açarak ona doğru ilerledi ve "Pekâlâ, görürsün sen!" diye bağırdı. "Seni bir güzel –"

"Sakın bana dokunayım deme. Benim kim olduğumu biliyor musun sen?"

Adam birden şaşırdı, seyirci kalabalığı da, suratı çamur içinde, kaşlarını çatmış cesaretle iri bir adama kafa tutan bu ufak tefek çocuğun böyle konuşmasından hoşlanmıştı, herkes tek bir vücut olmuş sessizce açıklamanın yapılmasını bekliyordu.

Adam kollarını kavuşturdu ve topukları üzerinde sallanarak, "Eh, özür dilerim," dedi. "Efendimiz, günahlarımı ve cüretimi affedin. Pekâlâ, söyle bakalım, kimsin sen?"

Çocuk sesiz kalması gerektiğini biliyordu, hiçbir şey söylememeli, kim olduğunu belli etmemeliydi, şehrin ara sokaklarında yaşayan binlerce isimsiz çocuk gibi oradan kaçmalı ve karanlık sokaklara dalarak ortadan kaybolmalıydı. Ama gururu üstün gelmişti.

"Ben Mundzuk'un oğlu Attila'yım," dedi. "Uldin'in, Torda'nın, Beren'in soyundan geliyorum."

Kalabalık gülmeye başladı ve kahkahaları arasında çocuğun gururlu ve sakin sesi duyulmaz oldu. Attila şeceresini saymaya devam etti ama kimse duymuyordu onu. Şimdi herkes onu gülerek, bağırarak alkışlıyor ve yeni gelenler de diğerlerine katılıyordu, kalabalık gittikçe artıyordu. O sırada Attila ile kavgaya hazırlanan iri adam da onun çevresinde dönüp duruyor, bu ilginç yaratığı tanımak ister gibi mümkün olan her açıdan inceliyor ve etraftaki seyircileri daha çok güldürüyordu. Birden durdu, kollarını göğsünde kavuşturdu, kaşlarını çattı ve sonra şaşkın bir ifadeyle çevresine bakarak seyircilerle birlikte gülmeye başladı.

Çocuk öfkeden titreyen sesiyle, ama konuşmasını hiç kesmeden, "–Astur'un, Uçan Her Şeyin Kralı'nın soyundanım ben," diye bitirdi sözlerini.

Kalabalık yavaşça kesti gülmeyi, herkes sessizdi şimdi.

Borus göğsüne kavuşturduğu kollarını açtı ve yere doğru eğilerek, "Pekâlâ Mud-Suck'un oğlu Attila," dedi. "Kim oluyor bu saydıkların?" Kalabalık yeniden gülmeye başladı. "Bunlar atlara bile verilemeyecek isimler gibi geldi bana."

Kalabalıktan kahkahalar yükseldi.

Adam, "Sen bir atın soyundan gelmiyorsun, değil mi?" diye sordu. "Ata pek *benzemiyorsun* elbette – ama galiba biraz kötü ve at gibi *kokuyorsun*."

Çocuğun titreyen eli sıkıca bıçağının sapına dolanmıştı. Yerinden kımıldamıyordu ama içinden gelen bir ses ona, *Hemen kaç buradan! Bu alaycı kalabalığı arasından sıyrıl, rüzgâr gibi koş ve arkana bile bakma, yoksa bulacaklar seni, peşinden gelecek ve seni bulacaklar,* diyordu.

Ama ayakları yerinden kımıldamıyor, içinde gururu ve öfkesi gittikçe kabarıp büyüyordu.

Attila hafif bir sesle, "Ben kral kanı taşıyorum," diye konuştu. "Ve dağların ötesindeki vatanıma gidiyorum. Şimdi bırakın gideyim."

Seyircilerden biri, "Bu çocuk sarhoş!" diye bağırdı.

Yaşlı bir kadın, "Bana kalırsa deli bu," dedi. "Güneş çarpmış bir porsuk kadar kaçık bu. Bence üzerine köpekleri salalım."

Başka biri, arkasındaki adamın ayağına kusmadan önce, "Onu Sirke verin," diye bağırdı. Sarhoşla ayağına kustuğu adam arasında itişip kakışma başladı, ama seyirciler gözlerini hâlâ kendini kral sanan deli çocuğun üzerinden alamıyorlardı.

O sırada kalabalıktan biri Attila'nın yüzüne bir çamur parçası fırlattı ve öküz gibi rakibi ona doğru biraz daha yaklaştı. Attila yüzüne çamur atanı görmek için öfkeli gözlerini o yana çevirdi ve Galla'nın tokatlayıp morarttığı gözüne gelen çamuru elinin tersiyle sildi. O anda iri rakibinin gölgesi meşalenin ışığında onun üzerine düştü. Hareket etmesine fırsat vermeden Borus tek bir hareketle onu belinden kavradı ve hiç zorluk çekmeden ayaklarını yerden kesip havaya kaldırdı. Adam onun havada sarsarken kalabalık zevkle bağırmaya başladı.

Adam, "Majesteleri!" diye haykırdı. "Ey Kutsal majeste, Ey Attila, Mud-Suck'un oğlu, Udder'in, Turda'nın torunu, izin ver seni havaya, sefil halkının üstüne kaldırayım da büyük krallığını rahatça gör! Ve izin ver – ama heyhat! Heyhat! Majestelerini şu kan gölünün içine düşürdüm işte! Oh, affet beni, affet beni Majesteleri!"

Attila şaşkın bir halde keçi kanı ve toprağın karışıp oluşturduğu çamurun içinde yatarken, gittikçe büyüyen kalabalık kahkahalarla gülüyor, bağırıp çağırıyordu. Yakındaki meyhaneden çıkanlar da kalabalığa katılmış ve havada toz bulutu ve şarap kokusu birbirine karışmıştı; herkes gülüyor, kahkahalar atıyor ve bağırıp gördüklerini alkışlıyordu.

Çocuk düştüğü yerden başını kaldırdı ve etrafında kahkahalar atan sarhoşların yüzlerine nefretle baktı. O anda içinden tüm Roma'ya lanetler yağdırıyordu.

Borus seyirci kalabalığının oluşturduğu ringin ortasında, rakibini devirmiş bir Cyprit güreşçisi gibi dolaşıyor, halka pazılarını gösterip sırıtıyordu. Saçı kanlanmış, yüzü kanlı çamura bulanmış ve sırtındaki tuniği yırtılıp kan içinde kalmış olan çocuğun yavaşça yerden kalktığını fark etmedi. Onun, elini kanla lekelenmiş tuniğinin cebine atarak kabzası iple sarılı bıçağı çıkardığını da görmedi. Arkasından yaklaştığını hissetmedi bile.

Ama sırtındaki ani acıyı duydu ve birden geriye dönünce sağ elinde bıçakla karşısında duran çocuğu gördü, sol eliyle de kendini korumak için hazırlanmış bekliyordu.

Seyredenlerin yüzündeki, kahkaha ve tebessüm birden kesiliverdi. Birden her şey değişmişti. Bu olayın böyle bitmemesi gerekiyordu.

Çocuğa bakan adamın yüzünde öfkeden ziyade acı ve şaşkınlık ifadesi vardı. Şimdi herkes susmuştu, etraftan çıt çıkmıyordu ve seyircilerin gözleri korkuyla açılmıştı.

Adam titrek bir sesle, "Seni namussuz..." dedi. Elini yaranın üstüne attı, böbreği yaralanmıştı. Tekrar döndü ve "Seni..." diye bir şeyler söylemek istedi.

Çocuğa doğru sendeledi, ama yararsızdı hepsi. Çocuk yana kaçarak onun elinden kolayca kurtuldu. Borus kan içinde kalan elini ona doğru uzattı, tehdit etmekten ziyade ona yalvarır gibiydi.

Attila tekrar durdu ve onun yüzüne baktı. Sonra döndü ve kendisini korkulu gözlerle izleyen kalabalığın yüzlerine ayrı ayrı bakarak, yumuşak, alçak bir sesle, "Eğer benim yolumu açmazsanız önüme çıkan herkesi öldüreceğim," dedi.

Buz kez söylediklerini duydular.

Yaklaşık elli, belki de yüz kişi olan kalabalık şoktaydı. Çocuğun tehdidi belki de saçmaydı ama çekik gözlerindeki korkutucu ifade, yüzündeki mavi dövme ve elindeki küçük bıçağı sırayla hepsine gösterip kendi etrafında yavaşça dönüşü hepsini susturmuştu. Bu sahneyi yaşayanlar, daha sonra, o çocukta bir şeyler olduğunu söylediler...

Çocuğun söyledikleri iyice anlaşılınca, kalabalık onun önünde gerçekten, Musa'nın önünde açılan deniz gibi ayrılıp açılmaya başladı. Olanaksız gibi görünse de, çocuk o kalabalığın arasından sıyrılıp, bir melekle savaşmış gibi yere diz çökmüş duran dev gibi rakibini orada bırakıp gerçekten de kaçabilecekti oradan; Yakup peygamber de Jabbok ırmağında, gece karanlığında görmediği bir rakiple güreşmiş ve onun Tanrı olduğunu anlamamıştı.

Ama çocuğun önünde yavaşça açılmaya başlayan kalabalığın gürültüsü yakınlarda devriye gezen bir şehir muhafızının kulağına kadar gelmişti ve şaşkın kalabalık çocuğun geçmesi için yol açarken farklı bir ses gecenin içinde çınladı:

"Hey yol açın bakayım! Kenara çekilin sizi gidi sarhoşlar, çekilin yolumdan!"

Çocuk bu sesi duyunca tehlikeyi hissetti ve aniden geriye dönerek bıçağını ileriye doğru uzattı.

Kalabalık açıldı ve yeni gelenin sarhoş bir sokak serserisi olmadığını gördü. Sınır birliğinin zırhlı üniformasını giymiş, uzun boylu, çenesinde bir yara izi olan ve hafifçe gülümseyen bir teğmendi bu gelen. Arkasında da bir düzine askeri duruyordu.

Teğmen tüm bu gürültü ve karmaşanın ufak tefek, üzeri toz toprak ve kan içinde bir çocuk yüzünden çıktığını görünce birden şaşırdı.

Çocuk bir an için şaşkınlıkla bıçağını on iki askere doğru uzattı, ne yaptığını bilmiyor gibiydi.

Teğmen yanında duran kısa saçlı, sert görünüşlü adama, "Ne diyorsun buna Çavuş?" dedi.

Çavuş güldü. "Bu çocukta bir şeyler var, büyük güç ve yetenek var efendim."

Teğmen sağ elini kılıcının kabzası üstüne koydu ve tekrar çocuğa baktı. Kılıcını çekme zahmetine girmedi ve gülümsediğinde gözleri buz gibi soğuktu.

Sakin bir sesle, "Bırak şu bıçağı evlat," dedi.

Attila bir an onun gözlerine baktı, sonra içini çekerek doğruldu ve bıçağı onun ayakları dibine attı.

Teğmen askerlerine döndü ve "Siz, Ops ve Crates, bağlayın onu, elleri arkasında olsun," dedi.

Hâlâ diz çökmüş olarak duran Borus çocuğun bağlandığını gördü, rahatladı, ama bacaklarının titrediğini hissetti ve kollarını öne doğru uzatıp yere düştü. Başı zonkluyordu. Hafifçe yan tarafa döndü, ağzında acı, madeni bir tat vardı ve sırtı buz gibiydi, üşüyordu. Sersemlemişti. Gözkapakları kendiliğinden kapanıyordu, neden olduğunu bilmiyordu, ama kolları bacakları ağrıyor, acıyordu. Dua etmeye başladı. Kalp atışları kaburgalarının altında hızlanmış gibiydi –yakalanıp kemikten kafese tıkılmış bir kuş gibi çırpınıyordu sanki. Gökyüzündeki yıldızlara baktı ve bildiği tüm tanrılara dua etti. Gözleri bulanıyordu ve gökteki yıldızlar sanki büyüyor, bir ışık halesi haline geliyorlardı. Mithras'a, Jüpiter'e, Isis ve Hz. İsa'ya sonra da tüm yıldızlara dua etti.

Yıldızlar sakin sakin dünyaya bakıyorlardı.

Teğmen bu kez Borus'a döndü ve "Sen de evine git," dedi. "Git ve karın yarana baksın."

Borus yerinden kımıldamadı.

Askerlerden biri yere düşen adamın yanına gitti, diz çöktü ve parmaklarının ucuyla onun boynuna dokundu. Sonra hemen ayağa kalktı. "Bu adam ölmüş efendim."

Kalabalıktan bir adam, "Seni küçük–" diye bağırdı. "Ben seni–"

İki asker kargılarıyla adamı durdurdular ve biri göğsüne bir tekme atarak onu geriye itti.

Ama kalabalık şimdi iyice öfkelenmiş, saldırganlaşmıştı.

Yaşlı bir kadın, "Seni katil domuz!" diye haykırdı.

"Kesin şunun pis gırtlağını!"

"Asın onu hemen! Şu küçük şeytanın gözlerindeki bakışlara bir bakın! Ona fırsat verseniz hepimizi öldürür!"

Kalabalık içinde duran birkaç kadın göğüslerinde haç çıkardılar. Bir adam kötü ruhlardan korunmak için boynundaki kolyenin ucunda asılı duran mavi taşı tuttu.

Teğmen çocuğa baktı ve "Çok popüler oldun!" diye mırıldandı.

Çocuk onun yüzüne nefret dolu gözlerle öyle bir baktı ki yüzbaşı bile bir an şaşırdı. Sonra onun adını sordu.

Çocuk duymamış gibi, hiç sesini çıkarmadı.

Teğmen ona doğru hafifçe eğildi ve "Sana soruyorum," dedi. "*Adın ne senin?*"

Çocuk yine cevap vermedi ona.

Öfkeli kalabalık içinden bir ses, "Adının Attalus gibi bir şey olduğunu söyledi," diye bağırdı.

Bir başkası, "Attalus, Turda'nın oğlu, Arse–Lick'in torunu," diye seslendi. Teğmen o anda yandan gelen meşale ışığında çocuğun yüzündeki mavi yara izlerini fark etti.

Alçak sesle, "Acaba...?" diye söylendi. Sonra askerlerine döndü ve "Çocuklar, belki bir ödül alacağız," dedikten sonra çocuğa baktı ve "Soyun," diye ekledi.

Çocuk yerinden kımıldamadı.

Teğmen başını sallayınca askerlerden biri gelip çocuğun zaten yırtılmış olan tuniğinin yakasını tuttu ve yırtığı onun beline kadar indirdi.

Kalabalık hep beraber iç çekti. Hiç böyle bir şey görmemişlerdi.

Çocuğun sırtında kıvrımlı çizgiler, daireler halinde bir sürü süslü şekiller vardı, bir kısmı iğne ve mavi mürekkeple yapılmış dövmelerdi ama bir kısmı da bıçakla kesilip sonra da at kılıyla dikilmiş

derin yara izleriydi, ömür boyu silinemezdi bunlar. Hunların âdetiydi bu.

Bu çocuk Attalus filan değildi, Attila idi. Kaçak Attila'ydı.

Prenses Galla Placidia onun yakalanmasına çok sevinecekti. Prensesin bu çocuğa karşı garip bir tutkusu vardı.

Teğmen, "Bravo arkadaşlar," dedi. "Hadi dağılın artık bakalım, yoksa sizi biz dağıtırız ve o zaman da canınız yanar, anlaşıldı mı?"

Kalabalık surat asarak ve homurdanarak dağılmaya başladı. İçlerinden biri Borus'un yanına gitti ve bir bezle onun yüzünü örttü.

Teğmen ona ölen adamı tanıyıp tanımadığını sorunca adam başını salladı.

"O halde onun cenazesiyle sen meşgul ol."

Sonra askerlerine döndü ve "Pekâlâ," diye bağırdı. "Palatine'e geri dönüyoruz. Koşar adım, marş."

Tepeye doğru yürürlerken teğmen, elleri arkasına sıkıca bağlanmış olan çocuğun yüzüne baktı ve "Sana bir öğüt vereyim delikanlı," dedi. "Bir dahaki sefere kaçmaya kalktığın zaman birini öldürerek dikkatleri üzerine çekmemeye çalış, olur mu?"

Çocuk yine sesini çıkarmadı.

"Şansın varmış ki zamanında gelip seni onların elinden aldık, yoksa parçalayacaklardı seni."

Çocuk bu kez konuştu. "Bana yaklaşamazlardı bile."

Teğmen güldü ve sonra, "Ya öldürdüğün adama ne demeli?" diye sordu.

"Kendimi savundum ben."

Teğmen başını salladı, olanlar belliydi zaten.

Çocuk bir an düşündü ve "Ben onu öldürmek istemedim," dedi.

Teğmen onun gözlerinin yaşardığını görünce yine şaşırdı, demek göründüğü kadar katı kalpli bir insan değildi bu oğlan.

"Pekâlâ evlat," diyerek başını salladı. "Oluyor böyle şeyler. Kendini savunmakla iyi yapmışsın."

Çocuk arkadan bağlı kollarıyla burnunu silmek istedi ama burnuna erişemedi. Burnunu çekse teğmen duyacaktı onu ve bunu da istemiyordu.

Sola dönüp Vicus Longus'a vardılar ve Palatine'e doğru yokuş yukarı çıkmaya başladılar. Bir süre sonra korkuluğa benzeyen rahi-

bin önünden tekrar geçtiler ve çocuk şaşkın ve korku dolu bir ifadeyle baktı ona.

Teğmen, "Kaçık bu herif," dedi.

Çocuk ona baktı ve "Hıristiyan mısın sen?" diye sordu.

Teğmen güldü. "Artık hepimiz Hıristiyanız evlat. Bizim için iyi bir din bu."

Sokaklardaki sarhoşlar artık evlerine dönmeye başlamıştı. İnsanlar Sınır Birliği askerlerini görünce onlara yol açıyor, kapılardan pencerelerden onlara ve yanlarında yürüyen elleri bağlı, yarı çıplak küçük çocuğa meraklı gözlerle bakıyorlardı.

Bir süre sonra teğmen yumuşak bir sesle, "Tekrar kaçmayacağını bilsem ellerini çözerdim senin," dedi.

"Ama kaçarım."

"Bunu yapacağını biliyorum zaten."

"Ve başarırım da."

"Olabilir."

Çocuk başını kaldırıp yüzbaşıya baktı ve ikisi hafifçe birbirlerine gülümsediler.

"Demek ülkene kaçmaya çalışıyordun ha?"

Çocuk ona cevap vermek yerine bir soruyla karşılık verdi ve şaşırttı onu. "Nerelisin sen?"

"Şey, benim babam da askerdi, Galya'dandı. Ama ben Britanya'da, Caerleon'da, II. Birlik'te 'Augusta'da görev yaptım. Sen bu adı duymamışsındır."

Çocuk, "Duydum," dedi. "Eyaletin batısında bulunan bir sınır kalesi, görevi Silurian kabilelerinin saldırılarını önlemek."

Teğmen şaşkınlıkla gülmeye başladı. "Aman Tanrım! Nasıl öğrendin sen bunları çocuk?"

Attila onun sorusunu duymamış gibi davrandı ve "Britanya'da ne yapıyordun peki?" diye sordu.

Teğmen onunla bu kadar açık konuşmasının doğru olup olmadığını düşündü. Bu çocukta gerçekten de olağanüstü bir şeyler vardı.

"Annem Kelt'ti, babam onunla orada evlenmiş. Onun için yarı yarıya Kelt'im. Ama biz Romalı olarak aslında hepimiz kendimizi Kelt olarak görüyoruz. Ben ve şu gördüğün askerlerim kısa bir süre öncesine kadar orada görev yapıyorduk. Sonra–"

"Sonra imparator Britanya'daki birlikleri geri çağırdı, değil mi? Çünkü Roma'nın başı dertteydi, öyle değil mi?"

Teğmen, "Bu kadar çok konuşma," dedi. "Roma değil benim memleketim. Benim ülkem Britanya. Ayrıca Roma'nın işi henüz bitmedi. Biz daha önce Gotlardan daha beterleriyle uğraştık. Brennus ve onun Galyalılarını hatırlıyor musun? Roma'yı yağmaladılar. Ya Anibal? Ve de Cimbri?"

"Evet ama Palatine Muhafızlarının Roma'yı savunmasının nesi yanlış? Karargâhta onlardan otuz bir asker hazır bekliyor."

"Vay canına! Bunların hepsini biliyorsun ha? Pekâlâ, Sınır Birliği askerlerinin Palatine Muhafızları hakkında ne düşündüğünü biliyor musun peki? Onlar biraz... şey, yani biraz yumuşak diyebiliriz. Çok fazla hamama gidiyor ve çok az savaşıyorlar."

"Britanya'da hâlâ savaş var mı?"

Teğmen canı sıkılıyormuş gibi bir ifadeyle, "Bugünlerde savaş kızışıyor," diye cevap verdi. "Kuzeyde Pictler sürekli baskın yapıyorlar ve şimdi de doğu ve güney kıyılarında Sakson korsanlarıyla uğraşmak zorundayız. Sakson Sahili Kontu ise hiçbir işe yaramıyor. Onun için, evet, Britanya'nın de kendi sorunları var. Bundan sonra–" durdu ve bir an tereddüt ettikten sonra, "Artık kendi başlarının çaresine bakmaları gerekiyor," dedi.

Çocuk bir süre düşündü ve "Nasıl bir yer Britanya?" diye sordu. "Ülken güzel mi?"

"Ülkem mi?" Teğmenin sesi yine yumuşadı. "Evet, benim ülkem çok güzeldir."

"Benimki de."

"Bana ülkeni anlat bakayım."

Böylece Attila ve teğmen, dönüş yürüyüşü boyunca birbirlerine ülkelerinin güzelliklerini anlatıp durdular.

Attila Britanya hakkında duyduklarından hoşlanmıştı; geniş, yeşil bir ülkeydi orası, av olanakları boldu ve yemekleri de pek şatafatlı değildi.

Teğmen, askerlerinin çocuğu çözüp saray muhafızlarına teslim edişini izlerken, "Sakın unutma," dedi. "Gelecek sefer gururunu ve öfkeni kendine sakla. Sabır büyük bir askeri erdemdir."

Attila yorgun bir ifadeyle gülümsedi ona.

Teğmen, "Tokalaşalım," dedi.

Birbirlerinin ellerini sıktılar ve sonra teğmen emir vererek askerlerini sıraya soktu. "Pekâlâ asker, gece nöbetimiz bitti sayılır. İki gün sonra General Stilicho'nun emrinde Pavia'ya doğru yola çıkacağız. Onun için zamanınız varken Roma'nın fahişelerinden mümkün olduğunca yararlanmaya bakın."

Askerler bunu duyunca hep beraber yumruklarını havaya kaldırdılar ve "yaşasın" diye bağırdılar. Sonra dağılıp gecenin karanlığında kayboldular. Attila uzun süre onların arkasından baktı.

Bir süre sonra onu alıp banyoya götürdüler, yıkandı ve hücresine götürüldü, kapısına da sürekli olarak bir nöbetçi kondu. Attila bir süre yatağına uzanıp düşündü ve sonra pek de rahat olmayan bir uykuya daldı.

6

Kılıç ve Kehanet

Sabahın sıcak havasında yatağının yanında duyduğu hafif seslerle uyandı Attila ve gözlerini açtı.

Yatağının hemen yanında Serena duruyordu ve onun tam arkasında ise General Stilicho.

General gülümseyerek, "Evet, benim küçük yavru-kurtum," dedi. "Bu kez nasıl bir dert açtın imparatorluğun başına bakalım?"

Attila sesini çıkarmadı. Gülümsemedi.

Serena eğildi ve serin elini çocuğun alnına koydu. "Deli çocuk."

Attila ona bakmak istedi ama yapamadı. Kadının gözleri çok yumuşaktı, nazik bakışlıydı.

Stilicho yatağın üstüne uzun bir paket atarak, "İşte al, bu senin," dedi. "Ama bana tekrar kaçmayacağına dair söz verirsen." Şimdi yine bir asker gibi, sert bir ses tonuyla konuşuyordu. "Söz veriyor musun delikanlı?"

Attila önce yatağın üstünde duran pakete, sonra da generalin yüzüne baktı ve başını salladı.

Stilicho ona inanıyordu. "Paketi biz gittikten sonra aç."

Serena eğilip çocuğu alnından öptü, kocasına bakıp başını salladı ve odadan çıktı.

Stilicho bir an tereddüt etti ve sonra iri asker vücuduyla küçük tabureye oturdu. Dirseklerini dizlerine dayadı, çenesini yumrukları üzerine koydu ve uzun süre dikkatle çocuğun yüzüne baktı. Attila onun ne söyleyeceğini merakla bekliyordu.

Stilicho sonunda, "Ben yarın Pavia'ya gidiyorum," dedi. "Serena burada, sarayda kalacak." Birkaç saniye durup düşündü ve sonra,

"Gotların orduları Alaric'in kumandasında toplanıyorlar," diye devam etti. "Onun adını duydun mu?"

Attila başını salladı. "Ama o da bir Hıristiyan."

"Evet öyle. Roma'yı yağmalarsa hiçbir Hıristiyan binasına dokunmayacağına söz verdi." Stilicho gülümsedi. "Bu da bir şans sayılır. Got orduları hiçbir yeri yakında yağmalamayacaklar, Roma için tehlike yok. Ama..." General durdu ve içini çekti. "Zor günler yaşıyoruz."

Attila başını öne eğdi. İçinde anlaşılması güç bir suçluluk duygusu hissediyordu.

Stilicho ona söyleyebileceği doğru sözcükleri arıyordu. Karşısındaki çocuğa şimdi söyleyeceklerinin önemli olduğunu düşünüyor olmalıydı. Sanki onu bir daha göremeyecekmiş gibi geliyordu ona. Hani şu eski Sybilline Kitaplarında yazdığı gibi... Ama insanın kafasını karıştıran o kitapları unutmaya çalıştı ve sanki en kötü zamanlarında Galla ile konuşur gibi yumuşak bir sesle ve dikkatle konuştu. "Zor günler, tuhaf günler." Çocuğun gözlerine dikkatle baktı ve "Doğru olanı yap, Attila," dedi.

Çocuk şaşırdı. Bu sözler şaşkına çevirmişti onu.

Stilicho onun gözlerine bakmaya devam ederek, "Ben her zaman Roma'ya hizmet ettim, ama aslında barbar kanı taşıyorum," diye konuştu. "Ama bir zamanlar hepimiz barbardık. Numa, Romulus ve Eski Krallardan önce büyük Roma neydi sanki? Bir tepenin eteğinde basit bir köydü."

Attila şaşkın bir ifadeyle ona baktı ve gülümsedi. Generalin bu tür konuşmalarına hiç alışık değildi o.

"Kana bulanmış bu zamanı durdurmak için Roma'dan başka ne var ki? Devam etmek... Tarih mi? Roma olmazsa dünya yeniden karanlık ormanlar, büyücüler, efsaneler ve hayaletler, boynuzlu miğfer giyen savaşçılar, kurban edilen insanlar, şu korkunç Sakson korsanlarıyla dolu bir yer olacak... Roma olmazsa dünya yeniden tarih öncesi zamanlara dönecek. Söylediklerimi anlıyor musun evlat?"

Attila bir an tereddüt etti ve sonra başını salladı. Bir süre göz göze geldiler ve sonra çocuk gözlerini indirdi.

Attila bir an düşündü, tereddüt etti ve sonra, "Birisi bana Romalıların ikiyüzlü insanlar olduğunu söyledi, onlar da diğerlerinden farklı değillermiş," diye konuştu. "İnsanları kurban ettikle-

ri için barbarlara kızıyor, bunun insanlık dışı bir şey olduğunu ve Roma uygarlığının, hukukunun uygulanması gerektiğini söylüyorlar – peki ama Roma arenası da insanların kurban edildiği bir yer değil mi?"

General kaşlarını çattı ve "Kim söyledi bunu sana?" diye sordu.

Attila başını iki yana salladı.

Stilicho onun katır kadar inatçı olduğunun ve ondan zorla hiçbir şey öğrenemeyeceğinin bilincindeydi. İçini çekti ve "Biz Romalılar yüzyıllar boyunca mücadele içinde yaşadık," dedi. "Biz yumuşak insanlar değiliz. Hiçbir toplum mükemmel değildir, ama onun hakkında hüküm verirken ideallerine bakacaksın. Biz yasalar çıkardık, sınırlar koyduk. Bildiğin gibi artık gladyatör diye bir şey kalmadı. Hıristiyan inancı bize günahı, suçu öğretti –ve bu da iyi bir şey elbette. Şimdi arenada sadece suçlular ve mahkûmlar idam ediliyor ki onlar da bunu hak etmiş oluyorlar zaten. Artık hiç kimse köleleri hakkında ölüm kararı veremiyor. Onları öldürürse suçlu olarak mahkemeye bile gidiyor. Yüzyıllar süren mücadelelerden sonra işler *iyiye gitmeye* başladı. Barbar topraklarında yaşamın ve hukukun böyle olduğunu söyleyebilir misin?"

Attila sesini çıkarmadı.

Belki de yararı yoktu bu konuşmanın. Stilicho bir süre düşündü ve sonra yeniden başladı, ama çocuk bunları belki de anlamayacaktı.

Üzgün bir ifadeyle ve yumuşak bir sesle, "Kehanetler anlattıklarını yerine getirirler," diye devam etti. "Ve bizim zamanımızda, Roma'nın kehanetle belirtilen bin iki yüz yılı sona erecek. Bu kehanetlerin tüm belirtilerini yok etmeliyiz – gerçekten bazı güçlerin emrettiği gibi Sibylline Kitaplarını yakmalıyız. Ama kehanetler kalacaktır. Onlar bir tek parşömen tomarından ibaret değildir, yakmakla da yok edilmezler. Kehanetler güçle ilgilidir. İnançlar güçle, dünyada gerçek güçle ilgilidir. Bir şeye inanan bir ordu, inanmayanı yenecektir –ne olursa olsun yenecektir. Ama biz hâlâ neye inanıyoruz? Roma'ya hâlâ inanıyor muyuz? Yoksa sadece Roma'ya tahsis edilmiş bin iki yüz yıldan söz eden o eski ve yok edilemeyen Kitaplara mı inanacağız?" Durdu ve başını iki yana salladı. "Bana kalsa onları yakar ve bu işi bitirirdim."

Odada uzun süren bir sessizlik oldu.

"Ama her şeyin sonu olamaz bu! Tüm bunlar bir hiç uğruna yapılmış olamaz. Olmaz böyle şey!" Stilicho şimdi yumruklarını sıkmıştı ve sesi de sanki acı bir çığlık gibi çıkıyordu. "Bu on iki yüzyıl boyunca çekilen acılar ve fedakârlıklar rüzgârla savrulan yapraklar gibi zaman içinde kaybolamaz. Tanrılar bu kadar zalim olamazlar. Onlardan geriye bir şeyler kalmalı."

Durdu ve sesini alçalttı. "Özür dilerim, ben –ben saçmalıyorum galiba." Dudaklarını sıktı ve sonra tekrar konuşmaya başladı. "Kalplerindekinin doğruluğuna inanmış olan inançlılar her zaman galip geleceklerdir. Savaşta iyice yorulmuş, yaralanmış, kan içinde küçük birlikler gördüm, sayıca kendilerinden on, yirmi kat daha fazla ve çok daha güçlü düşman tarafından sarılmışlardı. Ama bu küçük birliğin askerleri birbirlerine güveniyor, inanıyorlardı. Kendilerine, birbirlerine ve Tanrılarına güveniyorlardı. Bir savaşta sayıları sadece altmış kadar olan piyade birliği gördüm, bunlarda silah ve savunma aracı olarak sadece hafif zincir ve deri zırh, kalkan, kargı ve kılıç vardı – fırlatacak okları, mızrakları, topları, kendilerini destekleyecek muhabere, süvari, okçu ya da sapan birliği yoktu, sivri kazık ya da demir diken tuzağı hazırlayacak zamanları bile kalmamıştı. Ama onların, kalkanlarını ve kargılarını birleştirip bir savunma duvarı oluşturduğunu ve yaklaşık bin kişilik bir düşman birliğine gururla karşı koyduklarını gördüm – o savaş alanından kanlar içinde, ama başları dimdik olarak ayrıldılar. Yenilmediler." Stilicho, bir an durdu ve sonra, "Bunu iyi biliyorum," diye devam etti. "Çünkü onlardan biri de bendim.

"Amacına inanan bir ordu, sadece ateşe ve kılıca inanan imansızları her zaman mağlup eder. Bunu sakın unutma Attila."

General doğruldu ve her zamanki o ciddi, soğuk tavrıyla ona baktı. "Bir şeye inanmak zorundasın. Onun için doğru olana inan."

Odanın kapısına doğru yürüdü ve orada durup son bir kez çocuğa baktı, sonra yatağın üzerinde duran paketi işaret etti. "İstersen şimdi açabilirsin onu."

Sonra da çıkıp kapıyı arkasından kapadı.

Attila paketi açtı; içinde yağlı bir beze sarılmış, kolu uzunluğunda, kabzası süslü ve iki ağzı da keskin çok güzel bir kılıç buldu. Karbonlu çelikten yapılmış oldukça eski moda, ucuna doğru gittikçe incelen bir *gladius hispaniensis,* yani bir İspanyol kılıcıydı bu, çok

sivri uçlu ve tehlikeli bir silahtı. Böyle bir kılıçla yapılacak bir kol altı saldırısına hiçbir kalkan türü dayanamazdı. Attila onu tekrar koruyucu yağlı bezine sardı, yastığının altına koydu ve hayal kurmaya başladı.

Attila sabah kalktı ve sarayın avlularını dolaşırken diğer rehine çocukların, onun kaçışını öğrenmiş olduğunu gördü. Hepsi büyülenmişti. Şişman ve uykulu gözlü Burgonyalı çocuk Hegemond, dut ağaçlarının altında arkadaşlarıyla oynarken onu görünce yanına yaklaştı ve kaçış macerasının doğru olup olmadığını sordu.

Attila temkinliydi. Pek zeki olmayan ve çok konuşan bu Germen çocuklarının saçma sorularına daha önce de muhatap olmuştu. Hunların vücutlarına hayvan yağı sürdükleri ve hiç yıkanmadıkları doğru muydu? Hunlar sadece et yiyip mayalanmış kısrak sütü mü içerlerdi? Hunlar Hıristiyan topraklarından kovulmuş cadılarla rüzgâr ve çöl şeytanlarının çocukları mıydı? Attila bu tür sorulara hep ciddi bir ifadeyle başını sallar ve "Evet," cevabı verirdi.

Hegemond bu kez ona, "Hun olmana rağmen bizim aramıza katılabilirsin," dedi.

Ama Attila her zaman olduğu gibi mesafeliydi ve gururlu bir ifadeyle ciddiyetini korudu. Bir süre orada kalıp sıcak İtalya güneşi altında askercilik oynayan Germen çocuklarını izledi. Sonra da dönüp uzaklaştı oradan.

O akşam sabahkinden çok daha farklı bir ziyaretçisi vardı çocuğun. Yatağına yatmış uykuya dalmak üzereydi ki kapısı hafifçe vuruldu. Belli ki kapının vurulması sadece formaliteydi, çünkü o daha girin demeden kapı açıldı ve uzun boylu, zayıf biri girdi içeri. Sarayın baş kapı oğlanı Eumolpus'tu bu.

Adam onun yatağının ayak ucunda durdu ve soğuk bir ifadeyle, "Serena'dan bir mesaj getirdim sana," dedi. "Artık onunla konuşman yasak. Tekrar karşılaşsan bile General Stilicho ile de konuşmayacaksın."

Attila şaşkın gözlerle baktı ona. "Ne demek istiyorsun sen?"

Eumolpus hafifçe gülümsedi. "Galiba Latince lisanın hâlâ bu kadar basit bir emri anlayacak kadar iyi değil. Tekrarlıyorum: bundan sonra Serena ile konuşmayacaksın! Asla!"

Attila bir dirseği üzerine doğruldu ve "Kimin emri bu peki?" diye sordu.

Kapı oğlanı omuz silkti ve "Serena'nın kendi emri," diyerek gülümsedi, eğleniyor gibiydi. "Seninle konuşmak sıkıyormuş onu... hoşlanmıyormuş bundan."

Adam fazla ileri gitmişti.

Odada birkaç saniyelik derin bir sessizlik oldu, sonra Attila, "Yalan söylüyorsun sen!" diye bağırarak alçak yatağından yere atladı ve dişleriyle yumruklarını sıkarak irkilmiş olan kapı oğlanının üstüne saldırdı.

Odanın dışındaki nöbetçi kapı oğlanının bağırışını duyarak hemen içeri daldı, Attila'yı korkudan inleyen Eumolpus'un üstünden çekip aldı ve yere yatırdı. Sonra yatağın üstüne boylu boyunca uzanmış, sessizce ve korkulu gözlerle onlara gözünü diken kapı oğlanına baktı ve hafifçe ıslık çalarak, "Şu hale bak, Tanrım!" diye mırıldandı.

Kapı oğlanı sanki bir Kaledonya av köpeğinin saldırısına uğramış gibi görünüyordu.

Kapı oğlanı kan içinde kalan ağzını zorlukla açarak, "Ne bakıyorsun öyle?" diye söylendi ve titreyen eliyle Attila'nın ısırdığı boynunu gösterdi. "Doktor bul bana!"

Attila'yı o gece ilk kez olarak odasına hapsettiler, kapısını kilitlediler ve dışarıda üç nöbetçi bıraktılar.

Çocuk o gece uyuyamadı. Yüreğinde onu yıllarca uyutmayacak kadar büyük bir öfke vardı.

Stilicho o sabah Pavia'ya doğru yola çıkmadan hemen önce İmparatorluk Taht Salonu'na davet edildi. Oraya vardığında tahtta oturan kişinin imparator değil de Prenses Galla Placidia olduğunu görünce birden şaşırdı. Honorius bataklık bölgedeki sarayına çekilmişti bile.

Galla altın yaldızlı ve en şaşırtıcı olanı da, imparatorluk moru kıyafetiyle oturuyordu tahtta. Ünlü Carrara mermerinden yapılmış ve gereğinden fazla süslü olan tahtının iki yanında en güvendiği saray kapı oğlanlarından ikisi, Eumolpus ve Olympian duruyorlardı. Stilicho onlara bakmamaya çalıştı, ama tahta çıkan merdivenin dibinde mütevazı bir vatandaş gibi durmasına rağmen, Eumolpus'un yanağındaki dikiş izlerini ve boğazındaki sargıyı rahatça görebiliyordu. Ayrıca

hem o ve hem de Olympian makyaj yapmışlardı. Gözleri Suburra'nın arka sokaklarında dolaşan fahişeler, ya da Doğulu despotlar, zavallı halkının tanrı sandığı eski Mısır firavunları gibi sürmeliydi.

Stilicho, bizim imparatorlar da onlara benziyor zaten, diye düşündü.

İktidar sahibi erkekler makyaj yapmaya başladığı zaman herkesin endişelenmesi gerekirdi. Galla'nın kapı oğlanları da iktidarda sayılırlardı, güçlü adamlardı. Stilicho başıyla selam verdi ve bekledi.

En sonunda Galla ona bakarak, "Tapınağa gitmiş ve Kitapların sonuncularını tahrip etmişsin," dedi.

"Evet, Majesteleri."

"Bu tür dinsiz batıl itikatlarının bizimki gibi bir Hıristiyan imparatorluğunda yeri yoktur. Öyle değil mi?"

Stilicho başını hafifçe yana eğdi.

Galla, "Roma Piskoposu ve yardımcısı din adamlarıyla bir toplantı yapacağız," diye devam etti. "Geçmişin bu tür kötümser batıl inançlarına bir son vermek için dua etmelerini isteyeceğiz onlardan. Roma artık bir Hıristiyan imparatorluğu ve Tanrı'nın himayesindedir. Bu eski tomarlar artık mağaraya kapatılmış bir kocakarının hezeyanlarından başka bir şey değil."

Salonda derin bir sessizlik oldu. Bu tür korkutucu sessizlikler Galla'nın hoşuna gidiyordu. Bunlar onun kudretinin göstergesiydi. Taht salonunda, imparatorluk tahtında oturan kişinin izni olmadan hiç kimse konuşamazdı.

Stilicho üzgün bir ifadeyle, büyük konuşmacı Cicero buna ne derdi acaba? diye düşündü. Azametli tavırlarına, öz saygısına rağmen Özgür Roma'nın son büyük sesiydi o. Açık konuştuğu için öldürülmüş, başı ve elleri bir torba içinde sefih ve kendini beğenmiş Mark Antony'ye teslim edilmişti? Karısı Fulvia –şimdi üçüncü evliliğini yapmıştı– Cicero'nun başını torbadan çıkarmış, ona tükürmüş ve sonra kesik baştaki dili dışarı çıkarıp başındaki iğnelerden birini batırmıştı ona. Romalı kadınlar için ne güzel bir örnekti o kadın!

Stilicho tüm bunları düşünerek bekledi.

Galla sonunda, "Bana hatırlatsana Stilicho," dedi. "İmparator Augustus'un zaferlerle süslü saltanatında, Teutoburg Ormanında Publius Quintilius Varus'un üç birliğini mağlup eden şu barbar komutan kimdi?"

General, "Gerçekten parlak bir komutandı," diye cevap verdi. "Çünkü Augustus'un saltanatı döneminde Hz. İsa doğmuştu."

Galla gözlerini yavaşça kapadı ve sonra tekrar açtı.

Stilicho ihtiyatlı bir tavırla baktı ona. "Onun adı Arminius'tu Majesteleri ki bu isim onun gerçek adı olan Herman'ın Latince versiyonudur, Herman "Savaş adamı" demektir. Askerler ona "Germen Herman" derlerdi."

Galla, "Evet, Arminius," diyerek başını salladı. Bu adı zaten biliyordu. "O savaşta, iki ya da üç gün içinde yaklaşık yirmi bin asker, aileleriyle birlikte Germanya'nın kara ormanında öldürülmüştü. Korkunç bir katliamdı o. Roma ordusunun yaşadığı en kötü felaketti."

Stilicho onun ne yapmak istediğini anlamamış, tereddüt içinde bekliyordu. Ama prensesin ne düşündüğünü bilmek olanaksızdı, bir yılanın ne zaman saldıracağını tahmin etmek gibi bir şeydi bu. Prensese bakarak, "Çok kötüydü," diyerek başını salladı. "En azından Anibal ve Cannae'den beri. O zamanki bir savaşta yaklaşık altmış bin asker –"

Galla onun tarih bilgisiyle ilgilenmiyordu pek. "Ve bu Arminius Roma'da büyüdü ve eğitim gördü, değil mi?"

"Evet Majesteleri."

"Roma'nın diğer büyük düşmanı olan Numidia Kralı Jugurtha gibi yani?"

"Öyle, Majesteleri."

"Peki Jugurtha gibi Arminius da Roma'da büyürken Campus Martius'da askerlerin eğitimini görerek gelecekteki düşmanı hakkında bazı fikirler edinmiş olabilir mi sence? Gençliğinde onları seyrederek Germanya'nın göbeğindeki o kara ormanda yıllar önce eğitimlerini seyrettiği o askerlere karşı bir avantaj kazanmış mıydı acaba? Çocukluğunda düşmanının başkentinde öğrendiklerinden yararlandı mı acaba?"

Stilicho, Galla'nın oyununu anlamıştı şimdi ve yüreğinin derinliklerinde yavru-kurt için bir korku belirdi. Ağır bir ses tonuyla, "Bunu pek sanmıyorum Majesteleri," diye cevap verdi. "Ne de olsa–"

Galla elini kaldırıp susturdu onu. İstediğini almıştı o. "Pekâlâ, gidebilirsin General."

Stilicho pek nazik bir hareket olmadığını bildiği halde prensesin gözlerine uzun süre baktı. Sonra Palatine protokolünü hiçe sayarak, birden prensese arkasına döndü ve kimseyi selamlamadan çıkıp gitti.

Galla öfkeyle gerilen vücudunu arkaya doğru yasladı ve Carrara mermeri kadar soğuk ve beyazlaşan elleriyle tahtın kenarlarını kavradı.

7

İngiliz Teğmenle Sohbet

General Stilicho o akşam Tiber Nehri kıyısında, Falerii şehri dışındaki karargâhta beyaz çadırı içinde oturmuş ve derin düşüncelere dalmıştı. Roma'dan buraya kadar bütün gün, uzun bir yürüyüş yapmışlardı ama o zaten askerlerini her zaman zorlardı.

Onu bekleyen önemli işleri sıraya koyuyordu. Her şeyden önce Alaric'in ordusuyla karşılaşmalı onu yenmeliydi. Saraydaki dedikodulara bakılırsa Rhadagastus ordusuna karşı daha büyük bir zafer kazanması gerekiyordu.

Alaric'i yenmek kolay olmayacaktı. Çünkü barbarlar artık barbar gibi değil, Romalılar gibi savaşıyorlardı. Eskiden Gotik, Vandal, Pictish, Frank ya da Marcomman, ne olursa olsun barbarların savaş taktiği hiç değişmezdi. Kırallar şöyleydi: Bir. Savaş alanında eskisi gibi bir arada kal, gösteriyi izlemek için eşleri ve çocukları arabalarla geride bırak. İki. Silahları ve kalkanları birbirine çarp ve düşmana hakaretler yağdır. Özellikle de düşman askerlerinin cinsel organlarına küfret. Üç. Sonra da... Hücummm!

Yirmi ya da otuz bin mağrur barbar askeri, sayıları en çok altı bin kadar olan ama bir tek yürek gibi çarpan ve bir arada savaşan iyi eğitimli Roma birliklerine saldırırlar, ama parçalanırlardı. Esir edilen ya da yaralanan tüm erkeklerin başları kesilir, karıları ve çocukları köle olarak satılırdı. Hepsi bu kadardı işte.

Oysa şimdi... şimdi emirlere uyup çok iyi savaşıyorlardı. Artık barbar orduları da iyi eğitimli Roma birlikleri gibi kolayca yer ve cephe değiştiriyor, dönüşler yapabiliyorlardı. Ayrıca artık kana susamış becerikli süvarileri vardı. Onları yenmek kolay olmayacaktı,

ama yine de ilk yapılması gereken şey buydu. Alaric ordusu mahvedilmeliydi. Uldin ve Hun askerleri destek verirse çok iyi olacaktı elbette, ama bu olmazsa Romalılar kendi başlarına savaşacaklardı.

General ondan sonra yine o yılanlar yuvası Roma'ya dönecek ve... Ve ne yapacaktı? Kafasının içinde yakın dostlarının seslerini duyar gibiydi, ona tahtı ele geçirmesini fısıldıyorlardı sanki. "Roma için, iyi bir yönetim için," diyorlardı. "Ordunun önüne geç ve Roma'ya gel. Halk seni alkışlarla karşılayacaktır."

Oysa kesesinde taşıdığı ince rulonun ağırlığını hâlâ hisseder gibiydi. Onun yanlış ellere geçmesi olasılığı eziyordu onu...

Başını kaldırıp bakınca Palatine Sarayı'ndan gelmiş, şimdi kendisine yaverlik yapan teğmeni gördü, parlak siyah göğüs zırhıyla iyi bir saray subayıydı bu adam. Kılıcı şimdiye kadar sadece saray mahzenlerinde, hücrelerde birkaç saat işkenceden sonra öldürdüğü insanların kanlarıyla ıslanmıştı. Stilicho yüzünü buruşturarak baktı ona.

Teğmen onun gözüne girmek ister gibi hemen, "Efendim?" dedi.

General ona, "Sen gidebilirsin," dedi. "Bana Sınır birliğinden bir teğmen gönder."

Teğmen birden bembeyaz kesildi. "Saygısızlık etmek istemem Generalim, ama bir Sınır teğmeni saray protokolünü ve âdetlerini yeterince bilmiyor olabilir, bu nedenle sanırım –"

Palatine subayı generalin birden öfkelendiğini yüzünün o an kızarmasından hemen anladı. Geriye doğru bir adım atıp dönerek verilen emri yerine getirmek üzere çadırdan çıkarken generalin küfürlerini duydu.

Birkaç dakika sonra çadırın kapısının üstündeki demire birinin vurduğu duyuldu ve general ona içeri girmesini söyledi. Elindeki yazıyı bir süre daha okudu. Galya'dan gelen haberlerdi bunlar. Ama bunları okumak sinir bozucuydu.

Bir süre sonra başını kaldırıp bakınca karşısında uzun boylu, gri gözlü bir teğmen gördü, adamın çenesinde derin bir yaranın izi görülüyordu.

Sert bir sesle, "Bu yara nasıl oldu Teğmen?" diye sordu.

Teğmen gözlerini ondan kaçırmadı ve "Bir köpeğe takılıp düştüm, efendim," diye cevap verdi.

Stilicho onu yukardan aşağı süzdü ve sonra meraklı bir ifadeyle kaşlarını kaldırdı. "Söylediğini tekrar et bakayım."

"Bir köpeğe takılıp düştüm, efendim. Isca Dumnoniorum'da bir arka sokakta. O gece içkiyi fazla kaçırmıştım ve düşüp başımı su oluğunun taşına çarptım."

Stilicho gülmemek için zor tuttu kendini. Ayağa kalkıp oturduğu tabureyi geriye itti ve subayın önüne gitti. Teğmen gözlerini bile kırpmadan ileriye bakıyordu. Stilicho da onun kadar uzun boyluydu ve onu sinirlendirecek bir pozisyonda, onun yan tarafında, görüş alanının dışında durdu. Askerlere talim yaptıran çavuşlar da kullanırdı bu pozisyonu.

"Biraz sakarsın galiba, ha Teğmen?"

"Berbat sakarımdır, efendim."

General teğmenin kulağına eğildi ve sadece onun duyabileceği kadar alçak bir sesle, "Senin yerine başkası olsaydı buna daha güzel, daha askerce bir gerekçe bulurdu," diye fısıldadı. Örneğin, başını koparmak isteyen bir Germen askerinin baltasıyla açıldı bu yara diyebilirdin. Ya da iyi bir Frank kılıcı açtı bu yarayı diye bir yalan uydurabilirdin – adamın kılıcından tam zamanında kurtulmuş ama çenene isabet almış olurdun, değil mi? Hiç hayal gücün yok mu senin Teğmen?"

Teğmen yara izi olan çenesini biraz daha yukarı kaldırdı ve "Ne yazık ki yok, efendim," diye cevap verdi. "Hafızam da çok zayıftır, onun için hep doğruyu söylerim."

Stilicho bir adım geriye çekildi ve güldü. Bu adamın görünüşü ve sözleri hoşuna gitmişti. Masasına döndü eliyle yer gösterdi ona.

"Otur asker."

"Teşekkür ederim, efendim."

"Bir kadeh şarap?"

"Hayır, teşekkür ederim efendim. Bu yaşta uykumu kaçırıyor."

"Yaşın kaç peki?"

"Yirmi beş, efendim."

"Eveet, keşke ben de yeniden yirmi beş yaşımda olabilseydim. Benim yaşımda ise şarap uyutuyor beni." General bardağına biraz şarap koydu ve oturdu. "Pekâlâ, emrinde kaç asker var senin?"

"Sadece seksen, efendim."

"Bir teğmen seksen askere mi kumanda ediyor. Yüzbaşın nerde senin?"

Teğmen yüzbaşısını hatırlayınca gülmekten kendini alamadı. "Yüzbaşım yaşıyor, efendim," dedi. "Onda bir kasabın et tahtasından daha çok yara izi vardır, ama hâlâ sağ. Ama onun artık işe yaramayacağını biliyorum efendim. Özür dilerim efendim, ama... elinde yeterince..." Teğmen durakladı, söyleyeceği şeyin vatan hainliği olarak tanımlanabileceğini düşünmüş olacaktı.

Ama Stilicho ondan önce davrandı ve "Biliyorum, biliyorum Teğmen," dedi. "Elinde yeterince asker yoktu. Bunları daha önce de duydum ben." General öne doğru eğildi, yüzünü sıvazladı ve birkaç saniye düşündükten sonra devam etti, "Sen İngiliz misin?"

"Evet, efendim."

"Evli misin?"

"Evet, efendim."

"Daha önceki görevin nerdeydi peki?"

"Isca, efendim. Dumnonia."

Stilicho ciddi bir ifadeyle başını salladı. "Biliyorum. Kara gözlü güzel kızlar varmış orada diyorlar."

"Çok doğru, efendim. Ben de onlardan biriyle evlendim."

"İmparatorluk emriyle Isca'dan ayrılıp Roma'yı savunmak için İtalya'ya gelirken karını orada mı bıraktın yani?"

"Evet, efendim. İki çocuğumu da."

Stilicho, "İki çocuğunu da, ha?" diye tekrarladı. "Berbat bir emir almışsın Teğmen. Özlüyor musun onları?"

Teğmen, "Hem de çok, efendim..." dedi ve bir an tereddüt etti. "Bu savaş bitince tekrar oraya dönmeyi umuyorum, efendim."

"Britanya artık sınır dışı bir bölge Teğmen. Anlıyor musun bunu?"

"Anlıyorum, efendim. Ama henüz her şey bitmiş sayılmaz."

Stilicho, "Hımm," diye mırıldandı ve başının tepesindeki seyrelen saçları okşadı. "Ama sizin orada çok kaçan olmuş, değil mi?"

Teğmen utanmış gibi başını salladı. "Evet, efendim."

"Evet, sen on sekiz yaşında mı asker oldun?"

"Evet, efendim."

"Emekli olana kadar önünde on üç yılın daha var. Karını ve çocuklarını görmeden bu kadar yıl burada hizmet edebilecek misin pe-

ki? Evli bir kadın için de kocasız geçireceği çok uzun bir süre bu. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"

"Şikâyet etmek istemem, efendim."

"İmparator Claudius'u hatırla. Sadece birkaç gün için Ostia limanına gitti ve karısı hemen Gaius Silvus'la evlendi."

"Benim karım Messalina değil, efendim."

General hemen, "Hayır, hayır, elbette değil," dedi. "Sen de hiç kuşkusuz Claudius değilsin, ama hepimiz gibi bir fanisin işte." Durdu ve güldü. "Seneca'ya göre Kutsal Claudius'un son sözleri ne olmuş, biliyor musun?"

Teğmen başını iki yana salladı:

"Aman Tanrım, galiba kendimi vurdum!"

Teğmen gülümsedi ve Stilicho tekrar ciddileşti. "Emekli olduğun zaman alacağın parayla kendine Britanya'da bir çiftlik de alamayacaksın. Belki Galya'da bir şey alabilirsin, belki de alamazsın."

Teğmen hiçbir şey söylemedi.

General içini çekti, omuzlarında büyük bir ağırlık varmış gibiydi. Sorumluluk ve ayrıca bu iyi teğmenin trajik sadakatinin ağırlığıydı bu. Ve onun gibi görevini terk etmeyecek olan binlercesi vardı.

"Pekâlâ Teğmen, gitmeden önce benimle bir dama oyunu oynar mısın?"

"İyi oynayamam, efendim."

"Ben de öyle. Mükemmel işte. O zaman oyun çabuk biter ve yataklarımıza yatarız biz de."

Generalin tahmin ettiği gibi oyun çok kısa sürdü ve teğmen kazandı.

Stilicho suratını asıp, "Berbat oynadım," dedi ve arkasına yaslanıp gerindi. "Pekâlâ Teğmen, gidebilirsin. Şafakla beraber uyanmalısın."

"Başüstüne efendim."

Stilicho yalnız başına kalınca uzun süre oturdu ve mum ışığında önündeki oyun taşlarına baktı. Nehrin kenarından gelen kurt ulumalarını dinledi, hayvanlar su içmek ya da kendileri gibi suya gelen diğer hayvanları avlamak için gelmiş olacaklardı oraya. Karargâhtaki köpekler de vahşi kuzenlerine havlayarak cevap veriyorlardı. Şehirlerinin güvenliği içinde yaşayan insanlar gibi hayvanlar da özgür ormanları arıyor olmalıydılar. Köpekler de uygarlıktan

ve insanların getirdiği kısıtlamalardan bıkmıştı ve eski orman yaşamına dönmek istiyorlardı.

Stilicho biraz daha şarap içmeyi düşündü ama sonra vazgeçti. Özgürlük hayır demeyi öğrenmekle gelirdi. Bir süre sonra masasında uykuya daldı.

Ondan sonraki bir gün içinde Pavia'ya doğru yürüyüş devam ederken General, atıyla yanında giden yaveri, İngiliz Teğmeni daha çok sevmeye başladı. Adı Lucius'tu.

Teğmen öne doğru eğilip atının uzun kır renkli ve güçlü boynunu okşadı ve "Atımın adı da Tugha Ban, efendim," dedi.

General alaycı bir ses tonuyla, "*Atının* da mı adı var senin?" diye sordu.

Lucius başını salladı. "Iceni denen büyük atlar ülkesinden gelmiş en güzel kısraklardan biridir bu, efendim. Ben nereye gidersem o da oraya gider."

General başını iki yana salladı. Bu yaver de at sever biriydi.

Bir süre yol aldılar ve sonra General, "Palatine Muhafızına ne diyorsun Teğmen?" diye sordu. "Sınır Muhafızı olarak bu konuda fikrin nedir?"

"Özür dilerim efendim, ama bunu söylememeyi yeğlerim."

Stilicho, "Hmmm," diye mırıldandı. "Bana sorarsan onlar vaziyeti idare eden hanım evlatları."

Teğmen güldü ve sesini çıkarmadı.

"Bu akşam yemeği beraber yiyeceğiz Teğmen. Sadece ikimiz. Seninle konuşmak istediğim konular var."

"Emredersiniz, efendim."

"Bu gece, saat on ikide yiyeceğiz."

Yemeklerini iştahla yediler ve teğmen komutanının emriyle bir kadeh de şarap içti.

Stilicho, "ben bir şarap uzmanı değilim," dedi. "Ama bu Optimian oldukça güzel, değil mi? Üzümler körfeze yakın yamaçlarda yetişiyor ve şarapta denizin tuzlu suyunun tadı var diyorlar." General bir yudum şarap aldı, ağzının içinde çevirdi ve yuttu. "Aslına bakarsan ben bu tadı pek anlamıyorum, bunlar Roma'daki züppelerin söyledikleri şeyler işte."

Teğmen de hoşlanmıştı Stilicho'dan.

Yemekte ordudan, barbar istilalarından ve Roma'dan söz ettiler. Afrika'nın hassas bir bölge oluşunu, geniş tahıl tarlalarını ve Hunların kolay anlaşılmayan, esrarlı davranışlarını da konuştular.

Stilicho, "Onlar yine de bizim kurtuluşumuz olabilir," dedi.

Lucius, "Ya da..." dedi ve sustu.

"Evet, onlarla iyi dost olmamız gerekiyor. Hun rehinelere karşı da iyi davranmamız gerekiyor elbette."

General ikisinin de kadehlerini yeniden doldurdu ve Lucius bu kez itiraz etmedi. Bir süre sonra Stilicho, "Kehanetlere inanır mısın Teğmen?" diye sordu.

Teğmen bir an düşündü ve sonra alçak sesle, "Şey, ben bir filozof değilim elbette," diye cevap verdi. "Ama *sanırım* pek çok insan gibi ben de inanıyorum."

General, "Tamam işte!" diyerek yumruğunu masaya vurdu, gözleri parlıyordu.

"Britanya'nın, benim memleketim olan bölgesinde, efendim... Bunun söylemeli miyim, bilemiyorum, çünkü hepimiz Hıristiyanız, biliyorum, Julius Sezar onlara pek de sevgiyle bakmazdı..."

Stilicho kaşlarını çattı. "Kimlere, Hıristiyanlara mı?"

"Hayır efendim, *druithynn* ve *bandruithynn*'lere – Britanya'daki kutsal erkek ve kadınlara, bizim yerli dinimizin rahiplerine."

"Haa, evet, druidler. Sezar onlardan ve kullandıkları güçten nefret ederdi. Onları bunun için Mon Adasından kovduğunu düşünürüm hep."

"Onların çoğunu öldürdü, efendim. Ama bazıları denizden Hibernia'ya, kuzenlerine kaçmayı başardılar."

"Ah, evet, Hibernia. Oraları hiç sevemedim ben. Orada yaşayanların hepsi deli, öyle değil mi?"

Lucius gülümsedi ve sonra onu şaşırtmak ister gibi, "Şey, diyelim ki oradakiler düzgün yollar inşa etmiyorlar," dedi. "Ama Mon'daki katliamdan sonra orası daha sonraki dört yüzyıl boyunca *druithynn*'lerin vatanı oldu."

"Ya şimdi...?"

"Şimdi Britanya'ya dönüyorlar. Hepimiz ve hatta Hibernia'da bile herkes Hıristiyan olduğu halde *druithynn*'ler geri dönüyorlar.

Ve hâlâ pek çok insan, özellikle de kırsalda yaşayanlar eski dinlerine sadıklar."

Stilicho başını salladı. "Tepelerde ve köylerde olanları anlatma bana –hatta uygar İtalya'da bile. Sana söylüyorum Teğmen, Suburran genelevinde yaşanan bir gece, şu basit Saturnalia köyünde yaşanan bir gecenin yanında Vestal Bakireleriyle yemek yemeğe benzer."

"Dumnonia'da, benim köyümde evlilik bağları Doğu Hıristiyanları arasında olduğu kadar sağlamdır, efendim. Ama Britanya'nın her yerinde aynı şey söz konusu olamaz, özellikle de Kelt yılının büyük şölen günlerinde –tıpkı sizin Saturnalia'da olduğu gibi yani. Dumnonia'da Samhain kış ortası festivali vardır, sonra da Beltane–"

"Erkekler işte o zaman karılarına sahip çıkmalı, değil mi?"

Lucius güldü. "Henüz evlenmemiş olan gençlere gelince... "

İki erkek bir süre çıplak Kelt kızlarını düşündüler ama aynı anda gerçeğe döndüler.

General, "Böyle bir konuya nerden girdik biz?" diye homurdandı.

"Kehanetler, efendim."

"Ah, evet." General kadehleri tekrar doldurdu.

Lucius, "İşte, ben kehanetlerin *druithynn*'ler arasında çok güçlü olduğunu söylemek istiyordum, efendim –ama bu konuda yazılı hiçbir eser yok. Kehanetlerde çok fazla *mana*– yani kutsal güç olduğu düşünülür. Eğer bunlar yazılırsa herkes okuyabilir onları."

Stilicho başını salladı, uzun, asık suratındaki ateş saçan kahverengi gözleri teğmenin yüzüne dikilmişti. Sonra, gözlerini onun yüzünden çekmeden uzandı ve masanın üstünden bir tomar aldı, dikey olarak tuttu ve salladı. Rulonun içinden başka bir rulo parçası düştü ve Stilicho onu alıp açarak masanın üstüne yaydı. Parşömen parçası yıllarla birlikte kahverengiye dönüşmüş ve kenarları yanmıştı.

General yumuşak ve alçak bir sesle, "İki hafta önce Prenses Galla Placidia'nın emriyle Capitoline Jove Tapınağı'na gittim," diye konuştu. "Orası şimdi bir Hıristiyan ibadethanesi. Orada duran Sybilline Kitaplarını aldım ve yaktım. Külleri de ölü yapraklar gibi Tarpeian Tepesi'nden aşağı savurdum. Sonra bir de baktım ki bu parşömen parçası yanmamış, sağlam kalmış. O sırada rahiplerden biri ortaya çıktı – zekâsı ya da ruhsal çalışmasından hoş-

lanmadığım bir adamdı bu, Majoricus adlı şişman, yaşlı bir senatördü. Eskiden Sibylline Kitapları'nı hayatları pahasına koruyan *quindecemvires*'den –On Beş Adam– biriydi. Ama Theodosius putperest tapınaklarını kapatınca, Majoricus, hangi tarafta yer Germen'in ekmeğine yağ süreceğine hızla karar verdi ve bir gece içinde en inançlı Hıristiyanlardan biri oluverdi. Ve söylenenlere göre tapınaktan hiç ayrılmadı. Adam tapınağa öyle yerleşmişti ki, Hıristiyanların Tanrısı bile onu oradan söküp atamadı."

İkisi birden güldüler.

"İşte, dediğim gibi, ben Kitaplar'ı yakarken Majoricus geldi ve bu yanmamış parşömen parçasını yerden aldı. Sonra ona baktı ve avucuma tutuşturup, bunun en son Sibylline kehaneti olduğunu ve onu iyi saklamam gerektiğini söyledi. Nedenini bilmiyordu ama söylediğini yapmamı istedi. Sonra bana esrarengiz bir tavırla, 'Tanrının bin bir adı var,' dedi.

"Aslında ben Kitaplar'ı istemeyerek yaktım. Galla onların kötü putperest kehanetleri olduklarını ve felaket ve kıyamet gününden söz ederek Roma halkının moralini bozacaklarını söyledi. Ama ben kendime şaşırdım biraz, biliyor musun, çünkü yaşlı şişman senatörlerin sözlerine pek inanmam –"

"Elbette, efendim."

"Ama yine de o şişko rahibin dediğini yaptım ve bu parşömeni sakladım işte. Ama şu anda bunu ne yapacağımı bilemiyorum ve canım sıkılıyor. Pek uzun yaşayacağımı da sanmıyorum."

"Siz çok sağlıklı bir adama benziyorsunuz efendim."

Stilicho bunu demek istememişti, ama sesini çıkarmadı. Parşömeni yavaşça teğmene doğru itti ve "Bunu saklamanı istiyorum senden," dedi. "Bunu hayatın pahasına koru."

Lucius kaşlarını çattı. "Neden? Neden ben?"

"Bunu bir önsezi olarak kabul et. Ben hep önsezilerimi dinledim. Karım bana bunun kadınlara verilmiş bir armağan olduğunu söyler ama ben de inanıyorum buna. Genellikle de doğru çıkar önsezilerim. Önsezilerimiz bize her zaman başkalarının söyleyemediğini söyler. Hadi, al bunu, o artık senin."

Lucius parşömene dikkatle baktı. Üzerinde yıllarla birlikte sarı kahverengi renge dönüşmüş ve eski tapınak eliyle yazılmış iki sıra yazı vardı. Bazı satırlar uzun, saçma altı ayaklı mısralara benziyor-

du, bazılarıysa kısaydı ve barbarların bulmaca gibi şiirlerini andırıyordu, genç subay şaşkındı.

Stilicho, "Birkaç satır oku bakalım," dedi.

Lucius mumların ışığında tok ve net bir sesle okumaya başladı:

Biri bir imparatorlukla,
Biri bir kılıçla,
Biri bir oğulla,
Ve biri de bir sözcükle.

General başını salladı. "Pekâlâ, şimdi de altı ayaklı olanı oku."

Teğmen yine okudu:

Romulus kayaya tırmandığında,
Kardeşi Remus aşağıda sendeledi.
Ölü adam altıyı gördü,
Kral on ikiyi; ve Roma'nın kitabı kapandı.

Teğmen başını kaldırdı ve Stilicho'ya baktı. "Bu mu...? Roma'ya on iki yüzyıl ömür biçen kehanet bu mu yani?"

Stilicho, "Ve bizim zamanımızda..." diyerek koca ellerini açtı. "Ellerinde tuttuğun şey, Cumaean Sibyl'ın en son kehaneti duruyor, tarihten sonsuza kadar silinmeden önce senin ellerinde. Bunlar Roma'nın sonuna ait dizeler. Tüm Sibylline dizeleri gibi bunlar da anlaşılması zor satırlar; ve söylenenlere göre, bunları yorumlamak isteyenler hep yanlış anlayacaklarmış. Yine de bunları sana veriyorum."

"Peki ama neden bana?"

"İçimde öyle bir his var ki –neden olduğunu da bilmiyorum– bu son ve dehşet dolu dizeler her şeye rağmen yok edilmemeli ve Roma'dan uzaklara, sınırların ötesine götürülmeli. Çünkü, yine nedenini bilemiyorum ama bunlar Roma'yı kurtarabilir. Ya da anıtlarını, tapınaklarını ve saraylarını olmasa bile Roma'nın ruhunu kurtarabilirler."

General öne doğru eğildi, koyu renkli gözleri ateş saçıyordu. "Görevini yap, Teğmen. Onları al ve Britanya'ya götür."

"Ama benim daha on üç yıl orduda görev yapmam gerekiyor, efendim, yani izin almadığım takdirde."

Stilicho dalgın bir tavırla, "Gittiğin zaman gidersin," dedi. "Bunlar sana ağır bir sorumluluk getiriyor. Galla bunlardan korkuyor, Kilise de, ama bence korkmamaları gerekir. Çünkü doğru kullanılırlarsa bunlarda bir güç var, Roma'yı kurtarabilirler ama bunu önceden görmek mümkün değil. Kitaplar hiçbir zaman yanlış değildi, ama yanlış yorumlandılar." General birden arkasına yaslandı, aniden yaşlanmış, yorgun bir adam olmuştu sanki. İri elini kaldırıp alnını sıvazladı. "Son Kitap'ı yok edemedim. Bana öyle geliyor ki, sanki kitap yakanlar sonradan insan da yakarlar."

İki adam bir süre garip bir sessizlik içinde oturdular. Dışarıda karargâh da derin bir sessizliğe bürünmüştü. Rüzgârsız sakin gecenin içinde bir baykuşun ötüşü duyuldu. Ama çadırın içinde sanki yüzyılların rüzgârı esmiş, onların tenlerini hayalet gibi yoklamıştı. Şimdi her ikisi de kendilerini küçülmüş gibi hissediyorlardı, üzerlerinde anlayamadıkları ağır bir yük varmış gibiydi. Sonun geldiğini biliyorlardı, ama bu sonun şeklini ne onlar ne de başka ölümlüler görebilirdi. Ve bu nedenle bu son daha da ürkütücüydü.

Teğmen zihninde, memleketin dediği Dumnonian'ın üst taraflarında, rüzgârlı ve yemyeşil Pen Glas burnunda, sislerin içinde önünü görmeden bir kayalığın ucuna doğru yürüyen uzun beyaz elbiseli bir kadın görür gibiydi. Bağırmak istedi ama dilsiz ve çaresizdi, kadın rüyadaymış gibi kayalığın ucuna doğru ilerliyordu, aşağıdaki sivri kayaların üzerine düşecekti. Kadının Clio, Tarihin Esinleyici Gücü olduğunu düşündü.

Birden generalin, "Hayaller görüyorsun," diyen sesiyle irkildi.

Teğmen bir rüyadan uyanmış gibiydi. "Şey..."

"Bir asker için olağandışı bir şey bu."

"Şey... Britanya'da bizim insanlarımız asker oldukları kadar *fili, barda* – şair, kahin gibi şeyler de olurlar." Lucius bunu söyledikten sonra gülerek konuyu değiştirmek istedi. "Biz Keltlerin şöhretini bilirsiniz, efendim."

Stilicho yorum yapmadı. Bunun yerine, "Senden istediğim bir şey daha var," dedi.

"Emredin efendim."

"Seni yarın Roma'ya geri gönderiyorum."

"Ama efendim, Palatine Muhafızları şehir sınırları içinde Sınır Muhafızlarından kimse istemiyor. Bu yüzden beni ve askerlerimi si-

zinle Pavia'ya gönderdiler, efendim. Zaten bizler de Galyalılara kızıp duruyoruz. Ama sanmıyorum ki –"

"Roma fahişelerinin askerlerini bitkin düşüreceğinden mi korkuyorsun yoksa, Teğmen?" Lucius güldü. "Askerlerim de yorulmaya başladıklarını söylüyorlardı efendim. Roma'dan sonra Pictish sınırına gitmek onlar için tatile gitmek gibi olur."

Stilicho yüzünü buruşturdu ve "Evet ama Pictish sınırı tamamen terk edildi," dedi. "Ama hâlâ savunulması gereken bir sürü sınır var. Ren ve Tuna da tutulmalı."

"Evet efendim."

"Her neyse, Palatine Muhafızları ile Roma'ya dönen Sınır birlikleri arasındaki gerginliğin ben de farkındayım. Ama bunu ben emrediyorum ve Palatine Muhafızları'na arada sırada benim *tüm* Roma silahlı kuvvetlerinin başkomutanı olduğumu hatırlatmak gerekiyor. Onun için o hanım evlatlarına bakma sen. Yarın birliğini alıp Roma'ya dönüyorsun. Orada benim için birini aramanı istiyorum."

"Emredersiniz efendim."

"Rehinelerden biri benim için çok önemli biri – bunun nedeni de artık belli oldu. Bir Hun çocuğu, adı Attila."

Teğmen güldü. "Ben tanıştım onunla efendim."

General şaşırdı. "Tanıştın mı? Nasıl yani?"

"Şifreyi öğrenip Palatine'den kaçtığı gece onu bulup saraya geri getiren benim takımımdı."

Stilicho inanamıyormuş gibi baktı ona ve "Bu bir rastlantı değildi, bundan eminim," diye mırıldandı. "Pekâlâ, senin de fark ettiğin gibi o çocukta özel bir şeyler var. Ne olduğunu ben de bilmiyorum."

Teğmen, "Omzunda kartal oturuyor olmalı," diyerek espri yaptı. Eski bir deyimdi bu.

General kendi kendine konuşur gibi, "Evet, öyle bir şey var galiba," dedi. "Kartal, fırtına getirici kartal." Bir an durup düşündü ve sonra hareketlenerek, "Her neyse, onu aramanı istiyorum senden," diye devam etti. "Hiç kuşkusuz artık kaçma girişiminde bulunmamalı. Ama ona başka yollardan da yaklaşmaya çalışmalısın. Bu aşamada dedesi Uldin'i kızdırmayı hiç arzu etmeyiz."

Teğmen başını salladı.

"Çocuk evine gitmek istiyor, bunu biliyorum ama onun sokaklarda dolaşmasını istemiyorum. Özellikle de kavgacı bir doğa-

sı olduğu için bu çok tehlikeli olabilir. Ama koşullar değişir ve onun Roma'da tehlikede olduğunu ve sokaklarda daha güvende olacağını anlarsan... Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"

"Sanırım anlıyorum, efendim."

"Hunlar bizim düşmanımız değiller. Onlar imparatorluk kurmak istemiyorlar, bu nedenle imparatorluk devirmek için de bir nedenleri olamaz. Ne topraklarını kaybetmekten korkuyorlar, ne de başkalarının topraklarında gözleri var, bir zamanlar bir filozof onlar için bunu söylemişti. Zaten ülkelerini kim tahrip edebilir ki? Onların vatanları normal şehirler ya da bildiğimiz gibi bir ülke değil ki. Dünyanın her tarafı onların vatanı. İskitlerin ormanlarını, ovalarını nasıl tahrip edebilirsin? Onlar Roma'yı ele geçirmek istemiyorlar. Onların istediği şeyler özgürlük, atları ve diğer hayvanları için kırlar, meralar, avlanacakları topraklar. Romalıların sahip olduklarını kıskanmıyorlar. Palatine'de yaşamak, Caracalla Hamamları'nda yan gelip güzel Yunan oğlanlarının sırtlarına mis kokulu yağlar sürmesini istemiyorlar. Onlar asla Hıristiyan olmazlar. Kendi benliklerini ve dinlerini koruyacaklardır."

"Aynı zamanda oldukça iyi savaşçılar, efendim."

"Oldukça iyi mi? Onların Rhadagastus'un ordusu içine nasıl daldıklarını ve onları bir koyun sürüsü gibi nasıl dağıttıklarını, perişan ettiklerini gördüm ben. Eğer bize karşı gelip saldırmaya kalkarlarsa Tanrı yardımcımız..."

Etrafta derin bir sessizlik oldu.

Teğmen, "Bize saldırırlarsa arenada bir ayıyla bir boğanın savaşına döner bu, bir canavarlar savaşı olur," dedi.

General, "Çok doğru," diyerek bir yudum daha şarap aldı. "Ortalık iyice karışır. Ama dediğim gibi, bize saldırmaz onlar. Onlarla dostluğumuzu sürdürdüğümüz sürece Hunlar bizim için bir tehdit olmaz."

"Sizi anlıyorum, efendim."

"Saraydaki çocuk da bu dostluğun bir parçası işte. Onun için onu iyi koru ve ona bir zarar gelmemesini sağla. Ben o çocuğu seviyorum."

Teğmen başını salladı. "Bunun için size söz veriyorum, efendim."

8

Ey Cassandra

Attila ertesi gün öğleden sonra o günkü dersini bitirdi –Livy, her zaman Livy ve Roma'nın Şanlı Kurucuları– sarayın arka tarafındaki mutfağa koştu ve genellikle diğer rehine çocukların yemek yediği büyük leş gibi masaya oturdu. Masaya ilk gelen o olmuştu. Ama garip bir şey oldu, yerine oturur oturmaz şişman İtalyan köle Bucco ona tahta bir tepsiyle bir kase çorba ve bir parça ekmek getirdi.

Attila ekmeği ve çorbayı hemen bitirdi: Livy onu her zaman acıktırırdı. Çorbası biter bitmez Bucco onun kasesini yeniden doldurdu Attila şaşırdı, böyle bir ikramı hak etmek için ne yapmıştı acaba? Ama başını kaldırıp köleye bakınca, Bucco'nun ona adeta üzüntüyle baktığını gördü... Neredeyse... acımayla.

"Bucco?"

"Küçük efendi?"

Attila eliyle çevresini gösterdi ve "Diğerleri nerede?" diye sordu. "Hegemond, Beremond ve diğerleri neden burada değil?"

Bucco rahat değilmiş gibi olduğu yerde hafifçe kıpırdandı ve gözlerini yere indirdi. Sonra, "Gittiler onlar," diye fısıldadı.

Attila'nın kanı birden dondu sanki. "Gittiler mi? Nasıl yani? Ne demek...?"

"Serbest bırakıldılar yani, küçük efendi, Alaric ve müttefiklerinin genel affıyla özgürlüklerine kavuştular işte."

Attila elindeki ekmek parçasını masaya bıraktı. "O halde beni neden bırakmadılar? Benim halkımın yardımı olmasaydı Gotik orduları nasıl mağlup edilecekti? Dedemin komutasındaki askerler olmasaydı ne yapacaklardı?"

Bucco çok üzgün görünüyordu.

Çocuk birden masadan kalktı ve kapıya doğru yürüyerek, "Roma bize bunu layık gördü demek ki!" diye bağırdı.

Kapıyı aniden çekip açınca dona kaldı. Karşısında mızrağıyla kapıyı kapamış ve sırıtan iriyarı bir asker duruyordu.

Döndü ve tekrar masaya oturdu. Yolunda gitmeyen bir şeyler vardı burada. Roma'daki tek dostları olan Serena ve Stilicho ile konuşması gerekiyordu.

Bucco, "Ekmeğini ye," dedi.

Attila masada duran iri ekmek parçasını birden kaparak ona attı ve "İstiyorsan kendin ye, seni şişko Sicilyalı hergele!" diye bağırdı. Kuru ekmek parçası Bucco'nun çenesine isabet etti, ama o sırıtarak eğildi, yere düşen ekmeği aldı ve yine çocuğun önüne bıraktı. "Çorbanı bırak, *ekmeğini* ye sadece."

Attila şaşkın gözlerle köleye baktı. Bucco'nun gözlerinde endişeye benzer bir ifade vardı. Çocuk şaşkın bir halde ekmeği parçaladı ve içinde bir kâğıt parçası olduğunu gördü.

Bucco onun yanından biraz uzaklaştı ve tekrar mutfak bölümüne geri dönerken neşelenmiş gibi hafifçe ıslık çalmaya başladı.

Attila kâğıdı açtı ve okumaya başladı:

"*Mutfakta gece yarısı on ikiden sonraya kadar bekle. Kapı dışındaki nöbetçi değişince hemen benim odama gel. Yeni gelen nöbetçi seni bırakacak. Kimseye görünme ve acele et. S.*"

Attila bu kez ona söyleneni yaptı.

Büyük avluda çanlar gece yarısı on ikiyi çalana kadar mutfakta kaldı, birkaç dakika daha bekledi ve sonra kapıya gidip açtı. Kapıda şimdi kargısı elinde yeni bir nöbetçi duruyordu. Nöbetçi onu gördü ama hiç görmemiş gibi yaptı, yerinden bile kımıldamadı.

Attila geriye koştu ve çorba kasesini yıkamakta olan Bucco'yu bularak kalın beline sarıldı. Bucco şaşkın gözlerle ona baktı ve sırıttı.

Çocuk hemen ayrıldı oradan.

Serena'nın kapısında da bir nöbetçi vardı. Ama o da Attila'yı görmemiş gibi davrandı.

Attila odaya girdi.

Serena alçak bir sedirde oturuyordu ve sırtı kapıya dönüktü. Onun girdiğini duyunca dönüp baktı ve Attila onun gözyaşları ile ıs-

lanmış yüzünü görünce üzüldü. Her zaman kendine hakim ve gururlu bir kadın olan Serena ağlıyordu, Attila'yı görünce kendini tutamamıştı.

Elini ona doğru uzattı ve "Gel Attila," dedi.

Kadının sesi sanki korkuyla titriyordu, Attila, "Neler oluyor burada?" diye sordu.

Serena onun elini bir süre tuttu ve sonra bırakarak, "Tehlike var," diye fısıldadı. "Buradan gitmen gerekiyor. Mümkünse hemen bu gece." Birden sustu, tereddüt içindeydi.

"Ne yapmam gerekiyorsa söyle."

Serena başını iki yana salladı. Şaşkın ve endişeliydi, ne yapacağını bilemiyormuş gibi bir hali vardı. Doğru sözleri arıyordu.

Attila, "Stilicho nerede?" diye sordu.

Serena yine alçak bir sesle, "Pavia'da" diye cevap verdi.

"Ama bana dediler ki... yani Eumolpus bana, senin benimle artık konuşmak istemediğini söyledi. Bunu senin emrettiğini söyledi."

"Yalan söylemiş."

"Bunu anladım zaten... ve dövdüm onu."

Serena gözyaşlarını unuttu ve güldü. "Bunu yaptığını biliyorum," dedi. "Bütün saray öğrendi bunu. Ve saraydakilerin çoğu sevindi buna." Durdu ve derin bir nefes aldı. "Gel yanıma otur. Fazla vaktimiz yok çocuğum."

Attila onun yanına oturdu.

Serena içini çekti, bir süre düşündü ve sonra, "Sibylline Kitapları'nı duydun mu?" diye sordu.

Attila başını salladı. "Kehanet Kitapları, değil mi? Benim halkım kehanetleri, kutsal dizeleri ve benzer şeyleri asla yazmaz. Onlar çok değerli şeylerdir ve sadece kutsal adamların hafızalarında yazılıdır."

Serena, "Evet, sanırım Keltler de aynı şeyi yaparlar," dedi. "Keşke Roma'da da böyle olsaydı bu." Çocuğun yüzüne baktı ve "Sibylline Kitaplarının sonuncusu ve en büyüğünde, Roma'nın on iki yüz yıl yaşayacağına dair bir kehanet varmış," diye devam etti. "Romulus kenti inşa ettiğinde gökyüzüne bakmış ve yedi tepe üzerinde on iki akbabanın uçtuğunu görmüş. O zaman tanrıların Roma'ya on iki yüzyıl boyunca büyük güç vereceğine ve Roma'nın da bu süre içinde dünyaya hükmedeceğine inanmış. Ama Roma'nın ne zaman kurulduğunu – Livy'ni biliyorsun, değil mi?"

Attila endişeli bir ifadeyle, "Evet," diyerek başını salladı. "Hz. İsa'nın doğumundan yedi yüz elli üç yıl önce." Durdu, kaşlarını çattı, parmaklarıyla hesaplamaya başladı ve sonunda şoke olmuş gibi Serena'nın yüzüne baktı.

Serena üzgün bir sesle, "Evet," dedi. "Vakit yaklaşıyor. Eğer buna inanırsak fazla vakit kalmadı. İnanıyorsak, vakit yakında doluyor." Durdu, derin bir nefes aldı. "Biliyorum, bugünlerde herkes bulmaca gibi konuşuyor. Pren – yani imparatorluk güçleri General Stilicho'ya Kitaplar'ı yok etmesini ve geride hiçbir iz bırakmamasını emretti. 'Geride iz kalırsa halk onlara inanmayı sürdürür,' dediler. Ama... fırtına yaklaşıyor. Değerli ve güzel olan her şey, halka mükemmel mucize gibi görünen her şey mahvolacak ve sonsuza kadar kaybolacak ortadan."

Attila onun her söylediğini tam olarak anlayamıyordu. Ama ona gitmesini ve hemen gitmesini söylediğinde bunu anlamıştı. Roma artık onun için güvenli bir yer değildi.

"Nereye gideceğim peki?"

Serena gülümsedi ve parmak uçlarıyla onun yanağını okşadı. "Her zaman gitmek istediğin yere gideceksin küçük kurt-yavrusu. Evine gideceksin elbette." Ayağa kalktı. "General Stilicho'nun sana verdiği kılıç..."

"O hâlâ bende," dedi çocuk, "çok iyi sakladım onu."

"Elbette sakladın. Ama Stilicho'nun sana bir armağanı daha var. Bunu Tanrının isteğiyle veriyor sana. Kehanetlerin sonuncu ve en dehşetlisi. Ey Cassandra, biz Truva'nın oğulları ve kızları neden söz dinlemedik?"

Serena şimdi yere bakarak, endişe içindeymiş gibi kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, sanki yine Sibylline bulmacalarından söz ediyordu. "Sandık ki kehanet dünyanın sonunu bildirdi bize, ama yanlış yorumladık bunu. Bizler, Truva'nın oğulları ve kızları, her zaman yanlış yorumladık. Aslında o bize dünyanın değil, Roma'nın sonunu söylüyordu."

Serena onun ellerini son kez tuttu ve endişeli, kapkara ve arayan gözlerini onun gözlerine dikti, sanki iletişimin ötesinde, dünyanın tüm çağlarından daha eski bir şeyler söylemek istiyordu ona.

"Her şey tahrip olacak, yok olacak ve tekrar geri gelecek," diye devam etti. "Bunu bana uzun zaman önce kutsal bir adam söyledi ve

ben ona inanmak bile istemedim. Ama şimdi inanıyorum. Onun adı Gamaliel'di –Güneş-şarkıcısı, Ateş-getirici, Gizli Krallar'ın sonuncusu. Onun sesi ve bilgeliği şimdi nerede?" Durdu, Attila'nın elini bıraktı ve gözleri uzaklara kaydı.

En sonunda, şaşkın bir halde "Nasıl kaçacağım peki?" diye sordu çocuk.

"Bu gece olacak bu."

O sırada sarayın uzak bir köşesinden gelen bağrışmalar duyuldu. Serena birden irkildi ve Attila onun korkuyla titrediğini üzülerek gördü. Serena tekrar ona baktı.

"Hadi, git şimdi," dedi. "Senin odanın kapısında duran nöbetçi bize sadıktır. Odanda kal. Zamanı gelince o kapını açıp seni çıkaracak ve saraydan çıkabileceğin bir yere kadar götürecek. O yol seni Magdalen Şapeli'ne götürecek ve orada göreceğin Eustachius adlı keşiş seni şehirden çıkaracak, özgürlüğüne kavuşturacak –hatta belki bir de midilli verebilecek sana."

"Midilli mi?"

Serena gülümsedi ve tekrar yanağını okşadı onun. "Midilline atla ve rüzgâr gibi koştur onu küçük kurt-yavrusu."

Attila, "Aldebaran doğudan yükselirken bozkırda sonbahar rüzgârı gibi at koşturacağım," diye mırıldandı. "Dağlarda sonbahar rüzgârlarının önünde uçuşan huş ağaçların yaprakları gibi at koşturacağım."

Serena gülümsedi. "Bir de barbarların şair olmadığını söylerler," dedi. Sonra yüzündeki tebessüm kayboldu. "Gerekirse ihtiyacın olanı çal. Kimseyle konuşma ve adını kimseye söyleme." Bunu söyledikten sonra çocuk gözyaşlarını görmesin diye başını çevirdi ve "Hadi, git artık," diye fısıldadı.

Attila yalvarmak ister gibi elini uzattı ve ona doğru bir adım attı. "Ama... Ama ben..."

Serena ona bakmadı ve "Sana *git* dedim!" diye bağırdı.

Attila birden irkildi, bir adım geriledi ve sonra gözlerinden akan yaşlara aldırmadan kapıya koştu.

Titreşen meşale ışıkları altında odasına döndüğünde birkaç muhafızla karşılaştı, adamlar onun yatağını ters çevirmişlerdi ve o geldi-

ğinde çamaşır sandığını arıyorlardı, odanın içinde olan birkaç eşyası darmadağınıktı. Koşarak içeri girdiğinde ona bakmadılar bile.

İçlerinden biri, "Dışarı çık," diye homurdandı.

Attila odadan çıktı ve koridorda Augustus'un heykeline doğru yürüdü –heykelin esrarengiz bir şekilde kaybolan gözünün yerine yenisi takılmıştı. Heykelin arkasını yokladı ve Stilicho'nun verdiği kılıcın hâlâ yerinde olduğunu görünce sevindi; muhafızların asla aklına gelmezdi oraya bakmak.

Birden arkasında ayak sesleri duydu.

Gelen Eumolpus'tu. Adam, alınıp düzeltilmiş olan kaşlarından birini kaldırdı ve "Yine ne kötülükler yapmayı planlıyorsun fare çocuk?" diye sordu.

Attila hiç sesini çıkarmadı, kalp atışları hızlanırken, birden atılıp heykelin arkasındaki kılıcı alarak yağlı bezinden sıyırdı ve kapı oğlanına dönüp ona doğru uzattı.

"Ne güzel kılıç, değil mi?" diye sordu.

"Ver onu bana."

Çocuk güldü ve başını iki yana salladı.

Kapı oğlanı birden tehlikeli biri gibi görünmüştü. "Onu bana ver diyorum sana."

Attila başını kaldırıp ona baktı ve sonra kolunu ileri doğru uzatarak kılıcının ucunu göğsündeki ölümcül noktaya doğru tuttu.

"Çok istiyorsan gel de al."

Eumolpus öfke dolu gözlerle ona bakıyordu. Birden atılıp onu yakalamak istedi, ama Attila ondan daha hızlı ve çevikti, hemen yana kayarak onun elinden kurtuldu ve topukları üstünde aniden dönerek kılıcı tekrar göğsüne doğru uzattı.

Eumolpus, "Vay canına!" dedi kısık bir sesle. "Senin gibi yaramaz bir velete böyle güzel bir armağanı hangi vatan haini vermiş olabilir acaba?"

Attila hiç beklenmeyen bir hareketle birden ileri atıldı, şaşkın Eumolpus aniden geriledi, Augustus'un heykeline çarptı ve yere düştü. Ama hemen sendeleyerek kalktı, tüm soğukkanlılığını kaybetti ve çocuğa küfretti. Bir an durup üstündeki altın yaldızlı kıyafetini eliyle silkeleyip temizledi ve sonra bir yılan gibi, Yunanca bir şeyler tıslayarak uzaklaştı oradan.

Attila onun arkasından, "Boğazındaki yara berbat bir şey, değil mi?" diye seslendi.

Kılıcı tekrar yağlı bezine sardı ve tuniğinin kıvrımları arasına sakladı.

Eumolpus yere yıkıldığında bir kâğıt parçası düşürmüştü. Adam köşeyi dönüp gözden kaybolunca Attila eğilip aldı onu, ama kâğıt şifreli yazılmıştı. Kâğıdı alıp odasına gitti, muhafızlar bu kez içeri aldılar onu ve dışarı çıkıp kapıyı üstünden kilitlediler. Attila yatağının üstüne oturdu ve şifreyi kırmaya çalıştı. Bunu yapmak hoşuna gidiyordu ama bu seferki şifre oldukça zordu. Bir süre sonra gözleri yoruldu ve uykuya daldı.

Rüyasında da şifreyle uğraştı. Bunun önemli bir şey olduğunu hissediyordu. Rüyasında kendisini sanki uzaklardan görüyormuş gibi gördü, loş lamba ışığında gözlerini kısmıştı. Bir ara uzaktaki avlulardan birinden gelen iniltiye benzer bir ses duyar gibi oldu, kuş ötüşüne de benziyordu bu ses.

Rüyasında Taht Salonu'nda boyalı bir tahta oturmuş olan Prenses Galla Placidia'yı gördü, çevresinde bir sürü çocuk vardı ama garipti bu, çünkü prensesin hiç çocuğu yoktu. Zaten sarayın kapalı kapıları ardında, "Zaten prensesle kim evlenir ki?" diyenler vardı. "Galla ve kocası" diye alay edenler vardı. "Bakire ve şehit."

Rüyada prensesin erkek kardeşi Honorius ablasının ayakları dibine oturmuş bir topaç çevirerek oynuyordu. Prenses kucağındaki keçi yavrusunu okşayarak gülümsedi. Yavru da ona gülümsedi.

Stilicho prensesin yanındaydı. Yüzünde şaşkın bir ifade vardı. Sonra arkasına uzandı ve inledi. Attila korkudan açılmış gözleriyle generalin sırtına saplanmış olan bıçağı gördü, bıçağın kabzası altın yaldızla sarılıydı.

Stilicho, "Eve karıma gitmeliyim," dedi.

Prenses oğlağı okşadı ve Attila'ya bakarak gülümsedi.

Attila birden çığlık sesiyle üzüntüden hissizleşmiş olarak uyandı.

Yatağında soğuk terler dökerek gözleri açık bir vaziyette yattı ve çığlığı tekrar duymak için kulak kabarttı. Ama bu belki bir çığlık da değildi, dost nöbetçi kapıyı vurmuş, hatta keşiş Eustachius bile gelmiş olabilirdi.

Ama o sırada yeni bir çığlık duydu, imparatorluk kuşhanesindeki egzotik ötüşlere de benziyordu bu ses ve Attila o anda kötü bir şey-

ler olduğunu anladı. O andan itibaren ona yardımcı olacak olan dost nöbetçi ve keşiş Eustachius'un da gelmeyeceğini düşündü. Yalnızdı artık.

Odanın dışında, koridorda bir takım itişip kakışma sesleri ve sonra da bir adamın acı çeker gibi inlediğini duydu. Koşan ayak sesleri işitti, kapılar hızla açılıp kapandı ve sonra kırılan tahta sesleri geldi kulağına. Gece karanlığında okyanus ortasında bir kalasa yapışan bir kazazede gibi korku içinde yatağın iki kenarına yapıştı. Yattığı yerde kımıldayamıyordu. Her an kapı açılabilir ve birkaç silahlı muhafız içeri dalarak kılıçlarıyla onu ve altındaki saman yatağı delik deşik edebilirlerdi.

Ama bir süre bekleyip kimsenin odaya girmediğini görünce birden rahatladı ve yatağın kenarlarını bıraktı. Kâbusun sisli ortamından kurtulmak için başını sertçe iki yana salladı.

Yataktan kalktı ve hava sıcak olmasına rağmen kalın yünlü pelerinine sarıldı, onun kendisini koruyacağını sanıyordu. Sonra kılıcını aldı, kapıya gitti ve onu başının üstüne kaldırıp kalın meşe kapıya sapladı. Ne kadar sürerse sürsün, kapıda bir delik açmaya kararlıydı. Ama kapı garip bir şekilde, ilk darbesinde açıldı. Dışarıdaki muhafızlar gitmişti.

Kılıcın kapıya giren sivri ucunu hızla çekip oradan çıkardı. Ama havada kan kokusu ve hatta kan tadı alınca birden şaşırdı. Başındaki saçlar sanki dimdik olmuştu ve sanki tüm saray bir korku bulutuyla örtülmüştü. Gecenin sessizliği devam ediyor ve etrafta bir dehşet rüzgârı esiyordu.

Attila koşmaya başladı. Karanlıkta bir kapı eşiğine çökmüş bir adamın önünden geçti, bir an durdu ve geriye, ona doğru koştu. Adamın kaba tuniği koyulaşmış ve ıslaktı. Arkadaşı şişman İtalyan fırıncı Bucco'ydu bu. Diz çöktü ve eliyle onun yanağını yokladı, adamın yanağı buz gibiydi. Bucco'nun başını hafifçe oynattı ve boğazındaki korkunç kesiği gördü. Eliyle ağzını kapadı, birden kalktı ve yine koşmaya başladı. Bucco'yu neden öldürmüşlerdi ki? Basit bir köleyi neden öldürmüşlerdi?

Belli belirsiz bir korkuyla birlikte her şeyi anlamaya başlamıştı şimdi. Etrafta hiç kimse görünmüyordu. Gecenin bu geç saatinde bile çevrede devriye gezen saray muhafızları, gece çalışan köleler, su varillerini dolduran *aquarii,* tütsü kokan şapelde sabah ayinini ha-

zırlamak için giden rahipler, keşişler olmalıydı. Ama hiç kimse yoktu. Saray sanki tamamen terk edilmiş gibiydi yine de sıcak gecede uzaklardan gelen bazı sesler duyuluyordu.

Sarayın derinliklerinden gelen o çığlık tekrar geldi kulaklarına, ama bu kez bunun bir kuş ötüşü olmadığını anlamıştı Attila, kadın çığlığıydı bu. Bir köşeyi dönüp küçük bir avluya çıkmak üzereyken bir çeşmeye yaslanmış bir kadına çarpıyordu az kalsın. Bu kadını daha önce hiç görmemişti. Kadın tamamen beyazlar giyinmişti, rahibelere benziyordu, ama ileri doğru uzattığı elinde ölü bir kedi vardı, ağzı çığlık atar gibi açılmıştı ama sesi çıkmıyordu ve gözleri de onu görmüyor gibi bakıyordu. Bunlara bir anlam verememişti Atilla. Tökezleyerek kadının yanından uzaklaştı. O anda deliler gibi gülmek istediğini hissetti. Sanki bir kâbus görüyordu ama gördükleri gerçekti aslında. O anda tamamen uyanık olduğundan emindi.

Koşan insanların yaklaşan ayak seslerini duydu, sonra bu sesler kayboldu, yine kapılar hızla ve gürültüyle açılıp kapandı, mermer zeminde sürüklenen zincir sesi geldi kulaklarına. Bir köşede yere yığılmış bir sürü paçavra gördü ve onun yanından geçerken paçavraların arasında kanlı bir el ona doğru uzandı. Attila koşmayı sürdürdü.

Bir süre sonra şehirde çalan kilise çanlarının seslerini duydu ve bu da saçma geldi ona. Çanlar sanki korkunç ve kanlı bir olayı haber veriyorlardı ve sanki yerin altından, kaos diyarından, eski gecelerden geliyor gibiydiler. Artık saraydan bir kurt gibi sıvışmayı düşünmüyordu. Kılıcının kabzasını kavramış, yumruğunu göğsüne bastırmış koşuyordu. Bu akşam kılıca ihtiyacı olacaktı.

Kimse ona dikkat etmiyordu, sadece bir çocuktu o.

Bir adamı iki dirseğinden tutmuş, koşar adım götüren iki asker Attila'yı iterek yanından geçti. Adamı sürükleyerek götürüyorlardı, çünkü bacakları kırılmıştı. Adamın üzerinde yüksek rütbeli subay üniforması vardı. Attila yüzü kan içinde olan adama baktı ama tanıyamadı. Sadece kararmış yüzündeki beyaz dişlerini fark edebildi, adam korkunç bir şekilde gülümsüyordu sanki.

Attila bir sürü koridor ve holden geçti, Serena'nın odasına herkesten önce varmak istiyordu. Sarayın büyük salonlarından birinden geçerken zemini süsleyen tanrı Bacchus mozaiğinin bir manyak tarafından parçalanmış olduğunu gördü. Çıldırmış bir adam eline

pirinçten bir lamba ayağı almış ve sanki canlıymış gibi mozaiğe saldırmıştı. Etrafta çılgınca şeyler oluyordu, hiçbir şeyin anlamı yoktu. Havada kan kokusu vardı, arada bir çığlıklar duyuluyordu, bir ellerinde meşale, diğerinde kılıçlarıyla birilerini öldürmeye giden askerlerin geçtiği yerlerde meşalelerden etrafa keskin duman kokusu yayılıyordu. Bu askerlerden bazıları hiç kuşkusuz bu gece yaptıkları görevlerden dolayı ödüllendirilecekti.

Yaklaşan başka ayak sesleri vardı ve gecenin içinde çığlıklar duyuldu.

Çocuk bir süre daha koştuktan sonra Serena'nın kapısına vardı, hafifçe tıklattı, Serena kapıyı aralayıp onu görünce hemen açıp içeri aldı. Attila onun beline sarıldı ve yüzünü kadının beyaz elbisesinin kıvrımları arasına gömdü.

Serena, "Sevgili çocuğum..." dedi.

"Nedir bunlar? Neler oluyor?"

"Hemen gitmelisin buradan. Hemen şimdi gitmen gerekiyor. Bu karmaşa ve karanlıktan yararlan, hemen..."

Attila başını kaldırıp onun yüzüne baktı, Serena ağlıyordu. Aralarındaki tüm resmiyet ve mesafe yok olmuştu.

"Bir daha kaçmayacağıma dair söz verdim General Stilicho'ya."

Serena onun başını okşadı ve "Oh, sevgili çocuğum, artık bu sözü tutmak zorunda değilsin," dedi. "Ölü bir adama verilen sözü tutman gerekmiyor artık."

Attila hüngür hüngür ağlamaya başladı ve Serena üzgün gözlerle ona baktı.

Yakınlarda bir yerde bir şişe ya da vazo kırıldı. Taş zeminde sürüklenen sandaletlerin sesi duyuldu.

Attila, "O ölmüş olamaz!" diye bağırdı.

Serena başını iki yana salladı, her şeyin sonuydu bu. Birbirlerine sarıldılar ve ağladılar.

"Kocamın bir vatan haini olduğunu söylüyorlar –o ve tüm adamları hainmiş."

Kimdi "onlar"? Ama yanıtı biliyordu Attila. Tavukçu İmparator'la soğuk bakışlı ablasıydı bunu yapan.

"Hemen gitmelisin buradan yavrum."

Ama o sırada kapı açıldı ve Attila kılıcını çekip içeri giren askerlere doğru ilerledi.

Serena onun arkasından, "Attila," diye seslendi. Attila dönüp ona baktı. İçeri giren askerlerden ikisi kılıçlarını çekmiş, Serena'nın iki yanında duruyorlardı.

Attila geriye döndü. Önünde, siyah miğferleri ve göğüs zırhlarıyla muhteşem Palatine Muhafızları'ndan altı ya da sekizi sıralanmıştı ve ona bakıp sırıtıyorlardı.

Attila, "Stilicho nerede?" diye sordu.

Askerler durup şaşkın gözlerle ona baktılar. Komutan, "O vatan haini mi?" dedi. "Sana ne ondan küçük şeytan? Sanırım kellesi şu anda Pavia surlarından birinde bir direkte asılı duruyordur, yani umarım öyledir."

Serena, "Ya oğlum Eucharius?" diye sordu.

Askerlerin komutanı bile bu soruya cevap vermek için başını kaldırıp onun yüzüne bakamadı. Gözlerini yere indirip, "O da babasıyla birlikte uyuyor," diye mırıldandı.

Serena duvarın dibine çöktü ve nefes alabilmek için zorladı kendini.

Attila kılıcını ileri muhafızlara doğru uzattı. Eli biraz titriyordu ama muhafızlardan hiç korkmadığı belli oluyordu. Gözlerini askerlerin yüzlerine dikmiş, öfkeyle bakıyordu.

Normal olarak çavuş böyle bir çocuğu bir hamlede yakalar, suratına bir tokat atar ve elindeki silahı çekip alırdı. Ama bu çocuğun gözlerinde bir şeyler vardı...

Çavuş askerlerine işaret verdi, iki asker rahat bir tavırla ilerlediler ve çocuğun iki yanına geçip, iki ucundan tuttukları kısa bir zinciri onun göğsüne sardılar. Attila ne olduğunu bile anlamadan zincirle sarılıvermişti, kolları iki yanında, sıkıca bağlanmıştı. Şimdi pazarda ayakları bağlı bir tavuk kadar çaresizdi.

Çavuş, "Şimdi elindeki o kılıcı küçük, iyi bir kız gibi bırak bakayım," dedi.

Attila kendini tutamadı ve onun anasına küfretti.

Serena çöktüğü yerden doğruldu ve hafif bir sesle, "Lütfen," dedi.

Çavuş zincirin iki ucunu tutan askerlerine bakıp başını salladı, askerler zinciri biraz daha sıktılar ve Attila acı içinde inledi. Elindeki kılıç tangırdayarak yere düştü. Askerler zincirin geriye kalanını da sardılar ve sonra alıp götürdüler onu.

Serena da birkaç askerin kılıcının ucunda onun arkasından yürüdü.

Attila bir kez dönüp ona baktı ve Serena bir şey söyledi. Çok alçak sesle konuştuğu için Attila sözlerini duyamadı, ama ne söylediğini biliyordu. Birkaç adım sonra Serena'yı alıp başka bir yere götürdüler.

Bir süre yürüdükten sonra Attila'yı aysız bir gece kadar karanlık ve bir yer altı mahzeni kadar nemli bir hücreye kapadılar. Attila içeri itilirken birden sıçradı ve muhafızlardan birinin kaslı kolunu ısırıp bir parça et koparak onun suratına tükürdü. Adam acı içinde bağırdı ve onu duvara yaslayıp iyice dövdü. Attila vücudunu saran zincirle birlikte taş duvarın dibine yığıldı, başı göğsüne düştü ve bayıldı.

Kendine geldiği zaman karanlık hücrede hiçbir şey göremedi. Başka bir hücrede bir kadının dehşet içinde, "Hayır, hayır, hayır!" diye çığlıklar attığını duydu. Ama bağıran kadının Serena olmadığını biliyordu. İkisi de ölmüştü onların. Tek dostları olan iki iyi insan da ölmüştü... Başı tekrar önüne düştü ve acı içinde ağlamaya başladı. Duyduğu üzüntü yetmiyormuş gibi, bedenini saran sıkı zincir de her kıpırdanışında canını acıtıyordu.

Ama öfkesi çektiği acıyı gölgede bırakıyordu. Hücrenin karanlık ortamında onları görür gibiydi. Stilicho'nun uzun, asık yüzü gözlerinin önündeydi. O sert sesiyle ona, "benim küçük kurt-yavrusu," diye sesleniyordu. Ya Serena? Onun iri kara gözleri ve nazik gülümsemesini nasıl unutabilirdi ki? Son kez gördüğü hali gözünün önünden bir türlü gitmiyordu.

"*Sevgili yavrum,*" deyişi hâlâ kulaklarındaydı.

Attila çektiği acılara rağmen kendi kendine, "Benim halkım gelecek," diye mırıldandı. "Onlar bu hakareti hoşgörüyle karşılamazlar." Ve sonra, koridorun sonundaki zindancının bile duyabileceği kadar yüksek sesle, "Hunlar gelecek!" diye bağırdı.

9

Bu Gece Yağmur Yağdır, Her Işığı Boğdur

General Stilicho ve yakın çevresinin katledildiği gece böyle bir geceydi işte.

Saray tarafından yapılan resmi açıklamaya göre, Stilicho barbarlarla belki de Hunlarla gizli anlaşmalar yapıyor, Honorius ve ailesini devirip tahta kendi oğlu Eucharius'u oturtmak istiyordu. Ama buna inanan insan sayısı pek fazla değildi, çünkü Stilicho'nun dürüst, şerefli bir adam olduğunu herkes biliyordu. Bana göre de bir vatan hainin kalbi yoktu onda. Öyle sanıyorum ki Honorius, ablası Galla Placidia ve etrafını çeviren Eumolpus, Olympian ve benzerleri gibi ahlaksızların etkisiyle Stilicho'yu kendine bir rakip olarak görüyordu, halkın onu kendisinden daha çok sevdiğini anlamıştı.

Roma'yı savaş alanlarında kahramanca çarpışarak çok kez kurtarmış olan büyük general, Pavia dışındaki karargâhında, o gece küçük bir birlikle kendisini tutuklamaya gelen korkak Kont Heraclian'ı aslında rahatça saf dışı bırakabilirdi, çünkü ordunun büyük bölümü onun için savaşmaya, canını vermeye hazırdı. Onlar imparatora değil, Stilicho'ya bağlıydılar. Ama Stilicho, kendisini öldürmeye kalkan vatanına bile ihanet edemeyecek kadar dürüst bir adamdı. Savaşmak yerine Pavia'dan ayrılıp Ravenna'ya geldi ve oradaki kiliseye sığındı. Kont Heraclian kiliseyi sardı, Stilicho'ya yalan söyleyip onu kurtaracağını bildirdi ve general dışarı çıkar çıkmaz onu yakalayıp imparatorun kesin ama gizli emriyle hemen oracakta başını kestirdi.

Roma tarihinde bu şekilde ihanete uğrayarak hayatını kaybetmiş pek çok vatan evladı, cesur insan vardır; ya da bazen öyle görünür.

İmparator, Stilicho'nun genç oğlu Eucharius'u, İtalya ve Galya'nın İmparatorluk Valileri'ni, Stilicho'ya sadık iki generali, yargıç Bonaventura'yı, imparatorluk hazine bakanını ve adları unutulmuş ama hâlâ kalplerde yaşayan pek çok iyi insanı öldürttü.

Sarayda yaşayıp daha önce Stilicho'yu seven, ama katliamı görerek korkanlar hemen dönüş yaptılar ve generale zaten hiç inanmadıklarını, onu sevmediklerini ve vatan hainlerinin en kötüsü ve iğrenci olduğuna inandıklarını söylemeye başladılar.

Stilicho'nun pek çok arkadaşına, ihanetlerini itiraf etmeleri için işkence yapıldı. İstisnasız tümü mezara kadar sessizliklerini koruduular ve soylu bir şekilde ölerek, Stilicho'nun dostluğuna layık olduklarını kanıtladılar.

Stilicho'nu karısı Serena da zindanda ipek şalla boğularak öldürüldü. Söylentilere göre zavallı kadın ölümüne sessizce gitti ve kendisini öldürenlerin ruhları için İsa'ya dua etti. Onun idamını görenler, müthiş bir soğukkanlılıkla, adına layık bir şekilde öldüğünü söylediler. Sanki geçmek üzere olduğu soğuk, karanlık nehrin ötesinde gördüğü çok sevdiği kocasına kavuşmak için isteyerek gitmişti ölüme.

Ama Stilicho'nun askerleri, komutanlarının bir vatan haini olduğuna asla inanmadılar. Katliamdan sonra askerlerinden yaklaşık otuz bini Roma sarayına kızarak Alaric ve Gotların ordusuna katıldılar. Alaric de Roma'nın parçalanmak üzere olduğunu anlayarak bu fırsattan yararlanmak istedi.

Roma şehrinin saray ve soylu konaklarının üstüne bir nefret örtüsü örtülmüş gibiydi. İğrenç gülümsemelerin ardında asık yüzler, baskılar, aşağılık yaltaklanmalar ve gözle görülür korkular vardı.

Attila gülümsemiyordu. Hapisteydi, ama onu öldürmemişlerdi ve Hunların Roma'ya saldırmaması için en büyük garantiydi.

Honorius, Ravenna'da tavuklarıyla gittikçe daha çok vakit geçiriyor, Galla Placidia da Roma'da emirler vermeye devam ediyordu.

Hunların çocuğu Attila ise loş hücresinde yaşamayı sürdürüyor, bazen yumruklarını sıkıp kulaklarını ya da gözlerini kapıyordu. Stilicho'ya verdiği sözleri, onun kendisinden istediklerini ve özel-

likle de onun başına gelenleri bir türlü unutamıyordu. Çok iyi bir adamdı general ve ona, "*Doğru olanı yap, Attila,*" demişti.

Ama bir yıl daha geçti ve Hunlar gelmedi.

Çocuk her zaman nöbetçiler tarafından gözetlendiği halde, derslere devam etti, esaret yaşamı biraz gevşedi ve hatta onu biraz daha büyük bir odaya aldılar.

İmparatorluğun sınırlarını zorlayan çeşitli Germen halklarıyla gelişen diplomatik ilişkilere göre, saraya gelip giden rehine çocukların türleri de değişiyordu. Ama Attila onların hiçbiriyle görüşmüyor, aralarına katılmıyordu.

Özellikle hiç zorlanmadan Romalı gibi davranan iki Vandal prensi Beric ve Genseric'den nefret ediyordu Attila. Bu iki çocuk daha önce ülkelerine iade edilmiş ama yeni bir anlaşma gereğince isteyerek gelmişlerdi Roma'ya.

İkisi de ondan biraz daha büyüktü, yaşları on altı ile on sekiz olmalıydı ve kendilerini Attila'dan üstün ve daha zeki görüyorlardı. Attila bir gün onların Stilicho ve Serena'nın ölümleriyle alay ederek konuştuklarını duydu. O yaşta bile bakanları korkutan gözleriyle onların yüzlerine baktı ve bir daha bu tür konuşmalarını duyarsa gün geceye varmadan onları öldüreceğini söyledi. İki kardeş onun bu tehdidini ciddiye almadılar ve gülüp geçtiler. Ama yine de gözlerindeki endişe ifadesini pek gizleyemediler ve Attila'nın önünde bir daha öldürülen general ve karısından söz hiç söz etmediler.

Ama Vandal prensleri, belki de sarayda yaşayan bazı kişilerin baskılarıyla, Attila'yı Roma yaşamından zevk alması için ikna etmeye çalıştılar. Aslında Vandalların çok tembel insanlar olduğunu herkes çok iyi biliyordu.

Bir gün Genseric ona yaklaştı ve alaycı bir tonla, "Sizin halkınızın yaşadığı o kara çadırlarda sıcak banyolar, güzel şaraplar, ipek giysiler ve burada yediğimiz gibi güzel yemekler var mı?" diye sordu.

Beric de, "Ben hiç ipek elbise giyen bir Hun görmedim, ya sen Genseric?" diyerek dalga geçti onunla.

Genseric üzerindeki ipek kaftanı okşayarak, "Ben de görmedim," diye cevap verdi. "Bir sürü hayvanın derisini ve galiba bir de *tavşan kürkü* giyiyorlar, değil mi?"

Bunları söyledikten sonra sinirlenen Attila'ya bakıp güldüler.

Attila ise onların bu tür yaklaşımlarına hiç önem vermiyor, umursamıyordu. Zaten bu iki kardeş gibi tüm diğer rehine çocuklar da ılık yaz güneşi altında uçsuz bucaksız bozkırlarda, meralarda mutluluk içinde beslenen ve semiren bir sürüye benzediklerinden habersiz görünüyorlardı. Kış geldiğinde, onları sarayda besleyen Romalılar bir anda kendilerinin katili olabilirlerdi.

Attila onlardan her zamankinden daha uzak duruyordu ve yanına biraz fazla yaklaşmak isteyenler de onun öfkeli bakışları karşısında hemen geri adım atıyorlardı.

Diğer çocuklar ev sahiplerinin üstün kültürünü kabul ediyor, Latin ve Yunan dillerini öğrenmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Birbirlerine Horace ve Virgilius'u okuyorlar, Sappho'nun enfes dizelerinden söz ediyorlar, Baiae ve Pompei ile gözlerini kapayıp içlerini çekiyorlardı. Attila da inatla ve amansız bir kararlılıkla Latince öğrenmeyi, Roma tarihi okumayı sürdürüyor ve her fırsatta Tarsuslu eğitmen Demetrius'a küçümseyen bir ifadeyle bakıyordu.

Scipio Africanus'un, Galya'da Sezar'ın ve sürekli gerilla savaşı vererek Kartacenalıları mağlup eden Fabius Cunctator'un büyük zaferlerini öğrenmişti.

Bir gün, "Benim halkım da Roma ile işte böyle savaşacaktır," dedi. "Sabırla ve yanıltıcı taktiklerle."

Demetrius kızdı ve "Bu tür sözler etmekten vazgeç," dedi ona.

Attila ona, "Roma'nın tüm bu büyük kahramanları başka orduları yenerek Roma sınırlarını bu kadar genişlettiler," dedi. "Savaşmak ve istila etmek her zaman böyle muhteşem mi oluyor yani?"

Eğitmen ona cevap vermekte yine zorlandı ve sözlerine dikkat ederek, "Sadece zafer kazanan daha üstün bir kültürden geliyorsa ve üstün yasaları varsa," dedi. "Sınırları dışındaki geri kalmış kabilelerle kıyaslandığında Roma böyle bir ülke işte. Roma böyle üstün bir kültürden gelmeseydi Tanrı ona bu kadar büyük bir imparatorluk kurma izni vermezdi elbette."

Attila onun bu söylediğini biraz düşündü ve sonra gülümseyerek, "Felsefede işte buna dairesel argüman denebilir," dedi. "Ve mantıksal olarak tamamen değersiz bir şey bu."

Demetrius şaşkın gözlerle ona baktı ve Attila güldü.

Roma bir zamanlar büyüktü, çocuk bunu takdir ediyor ve isteksizce hayranlığını belirtiyordu. Regulus, Horatius ya da Mucius

Scaevola gibi eski Roma'nın güçlü, amansız kahramanlarını okuduğu zaman damarlarındaki kan kaynar gibi oluyordu. Şehrin büyük yapılarını gördüğünde de büyüklüğün ne olduğunu kabul ediyordu. Ama bütün bunlar çok önceydi ve başka bir dünyadaydı artık. Şimdi sadece çöküş vardı: Çürümüş bir meyve içi boş bir deniz kabuğu. Romalılar yollarını şaşırmışlardı ama bundan haberleri bile yoktu.

Roma'nın kültür aşılamaya ve silahsızlandırmaya çalıştığı barbar halklara gelince, onlar da Roma'nın sebat, metanet, kayıtsızlık, disiplin, savaşçılık gibi erdemlerini kazanmadan kendi barbar erdemlerini bile kaybediyorlardı; gerçek aklın gereği olan tanrılar önünde tevazuydu bu, tanrıların size bahşettiği şeyleri kabul etmekti.

Ama Beric ve Genseric gibi Vandal prensleri, Sueveler ya da Burgonyalılar sadece kendi zevklerini düşünüyor ve zamanlarını boşa harcıyorlardı. Serbest bırakılıp kendi halklarına dönünce de ülkelerine kendileriyle beraber aşçılar, saray dansçıları, masörler, terziler, müzisyenler ve şairler götürüyor, onları kendi barbar ülkelerinde beceriksizce ve Roma göreneklerinin gülünç bir taklidi olarak kullanmaya çalışıyorlardı. Kendi berberlerini götürenler bile oluyordu.

Attila'ya yaklaşmak isteyen bir saray berberi ise bunu yaptığına yapacağına bin pişman oldu.

Söylenenlere bakılırsa Gotlar diğerlerinden daha ciddi insanlardı. Hunlarla bu uzun boylu, mızraklı ve rüzgârda sallanan tüyleri olan Germen süvarileri arasındaki savaşlar da onların şöhretlerinin boşuna olmadığını gösteriyordu. Ama pek çok barbar kabilesi savaşta kullanılan silahlarla değil de, banyolarla, şarap ve ipekle yenilgiye uğratılıyordu.

Attila Roma sarayları ve konaklarında gördüğü manzaralarla alay ediyordu. Mermer ve altın döşeli geniş kolonlu salonlarda imparator, imparatoriçe ve onlara yaltaklanan saray mensupları ipek kıyafetler giyip bir sürü mücevher takarak birbirlerine gösteriş yapıyorlar, bembeyaz kolları ağır bilezikleri zorlukla taşıyordu, salonların tütsü kokuları altında parlayan mozaikleri de görülmeye değerdi doğrusu. Ama barbar çocuğu, onların arasında yaşayan şu küçük kurt-yavrusu, kırpılmayan o sarı gözleriyle büyük binalardaki çatlakları ve saraydaki bakımsız oda ve salonları da rahatça görebiliyordu. Romalı zenginler hâlâ ipek giyerken sokaklarda insanlar açlıktan ölüyordu. Attila ipek giysilerin kadınlar için bile fazla olduğunu dü-

şünüyordu. Roma'da saf ipek kıyafetleri ilk kez giyen kişi şu canavar çocuk imparator Heliogabalus değil miydi? Onun çılgınca zulmüne ancak üç yıl dayanabilen halk sonunda isyan etmiş ve yakalayıp öldürmüştü onu. Ama şimdi sadece ipek giysilerde değil, açgözlülük ve ahlaksızlık gibi konularda da onu taklit ediyorlardı. Belki de Attila'ya öyle geliyordu. Aesthetes, Heliogabalus'un çılgınca davranışlarını da anlatmıştı, hikâyeye göre çocuk imparator bir şölende davetlilerini gül yapraklarıyla boğarak öldürmüştü. Davetliler üzerlerine yağan gül yapraklarının altında boğulmaya başlamış, bağırarak ölmüşlerdi. İmparator ise onları gülerek, eğlenerek seyretmişti.

Attila geniş Tuna Nehri'nin kahverengi sularını, kıyılarını, Karvad dağlarını ve onların ötesindeki ovaları çok özlemişti. Romalıların yediği lezzetli yemeklerden bıkmıştı, basit kısrak sütü ve et istiyordu. Yüksek dağ geçitlerindeki kurt ulumalarının, halkının kara çadırlarının ve dedesi Uldin'in boyalı at başlarıyla, hayvan postlarıyla süslü büyük çadırının özlemini çekiyordu.

Etrafı gözetliyor ve bekliyordu. Sabır onun halkının en büyük erdemiydi. "Sabır bir göçebedir," derdi onlar.

Hunlar zamanında geleceklerdi.

Attila bir akşam yemek için mutfağa giderken saray kâhyalarından biri yanına yaklaştı ve "Bu akşam Prens Beric ve Prens Genseric'in özel odalarında onlarla birlikte yemek yiyeceksin," dedi.

Attila birden kaşlarını çattı ve "Hayır," dedi. "Onlarla beraber yemek istemiyorum ben."

Kâhya onun yüzüne bile bakmadı ve soğuk bir tavırla, "Prenses Galla Placidia'nın emirleri bu," dedi.

Attila bir an düşündü, gururlu omuzları düştü ve sesini çıkarmadan adamın arkasından yürüyerek Vandal kardeşlerin odasına gitti. Kâhya kapıyı vurdu ve içerden gelen "Gir," sesini duyunca açarak Attila'yı içeri doğru itti.

Attila çevresine bakındı ve işte uslu durursan başına gelecek budur, diye düşündü. Roma düşmanlarını böyle baştan çıkarıyor işte.

Kapı arkasından çarpılarak gürültüyle kapandı.

Önünde üç tarafı da sütunlarla çevrili büyük bir salon vardı. Hava henüz kararmamıştı, uzun yaz gecesi başlamamıştı ama perdeler indirilmiş ve ışık yakılmıştı. Hava sıcak olmasına karşın döşeme

altındaki ısıtma sistemi de yanıyor gibiydi. Şimdiden terlemeye başlamıştı Attila ve etrafta ağır bir gül kokusu vardı.

Zemin mozaik ve siyah mermerle süslenmişti, salon kendi odasında kullanılan isli gaz lambalarıyla değil de başının üstünde sallanan gümüş şamdanlara takılı çok güzel ve pahalı krem renkli mumlarla aydınlatılmıştı. Loş salonun gerisinde başka odalar vardı ve o taraftan gülüşmeler, yüksek perdeden çığlıklar ve konuşma sesleri geliyordu.

Salonun ortasındaki alçak, dikdörtgen şekilli masanın çevresine üç divan yerleştirilmişti ve masanın üstünde nadir balıklar, etler, güzel şaraplar ve egzotik doğu meyveleri görülüyordu. İki Vandal prensi gerçekten de özel muamele görüyorlardı. Bu tür lezzetli yemekler herhalde imparatorluk mutfağından geliyor olmalıydı.

Genseric ortada görünmüyordu ama Beric divanlardan birine uzanmıştı ve yanında da ona yaslanmış sarhoş görünüşlü sarışın bir kadın vardı. Vandal prensi altın yaldızlı kuşağı olan beyaz ipek bir elbise giymişti, gözlerindeki sürme akmaya başlamıştı ve her iki bileğinde de altın bilezikler vardı. Divanda hafifçe dönerek Attila'ya baktı, gülümsedi ve elindeki kadehi kaldırıp bir yudum içki aldı.

"Dostum," dedi. "İçki arkadaşım, kadınların peşinde yoldaşım, seni selamlıyorum."

Gerideki loş odadan yine gülüşmeler ve konuşma sesleri duyuldu. Beric seslerin geldiği yere döndü. Sonra yine eski duruşunu aldı ve Attila'ya bakarak gülümsedi. Yanındaki yeri gösterdi ve "Gel otur şuraya," dedi. "Bu gece senin özel gecen olacak."

Attila gidip onun gösterdiği yere oturdu. Boğazı kurumuştu ama içki içmek istemiyordu. Güneşin ışıkları altında akan soğuk dağ şelalelerini düşündü. Ağır ağır akan nehir suları, meralar, atalarının sonsuz sabrıyla avlarını bekleyen balıkçıllar ve kamışlar geldi aklına...

O sırada tombul bir köle kız büyük bir şarap testisiyle yanlarına geldi, gözleri yerdeydi. Beric kadehini kaldırıp ona doğru tuttu. Kız onun kadehini doldurdu ama eli öyle titriyordu ki birkaç damla şarap çocuğun eline döküldü.

Beric gözlerini kaldırıp ona baktı ve "Seni salak fahişe," diye söylendi.

Yanındaki sarışın onun bu terbiyesizliğine kıkırdadı.

Beric, "Ayrıca çirkinsin de," diye devam etti. "Tanrım, bu kadar çirkin bir suratla asla koca bulamazsın sen kendine."

Sarışın bunu duyunca kahkahayı bastı.

Beric bu kez Attila'ya döndü ve "Şarabın beni gevşetmesine rağmen buna bir şey yapamam, biliyor musun?" dedi. Titreyen köle kıza baktı ve "Afrika'nın tüm buğdaylarını verseler bile yapamam bunu," diye ekledi.

Kız gözlerini yerden kaldırmıyordu. Attila'ya göre çirkin değildi. Yuvarlak, nazik bir yüzü, korkuyla bakan gözleri vardı.

Beric birden, "Hâlâ ne duruyorsun burada sen?" diye bağırdı. "*Hadi git işine!*"

Kız korkuyla titreyerek yürümek istedi ama Attila onu durdurdu ve "Bana da biraz şarap verir misin?" dedi. Masadan bir kadeh aldı ve kıza doğru uzattı. Kız onun yanına geldi ve kadehine büyük bir dikkatle şarap koymaya başladı, ama kadehte iki parmak kadar şarap olunca Attila başını salladı ve "Bu kadar yeter, teşekkür ederim," dedi.

Başını kaldırıp kıza hafifçe gülümsedi ama kız onun gülümsemesini bile görmeden korkuyla uzaklaşmıştı oradan.

Beric, "Kölelere teşekkür edilmez salak," dedi. "Tıpkı bir köylü gibisin işte. Tanrım!" Durdu ve geğirdi. "Öğleden beri içiyorum." Dudaklarını büzdü. "Galiba kusacağım." Böğürdü, öne doğru eğilerek önüne, yere tükürdü ve sonra tekrar doğrularak yüzünü buruşturdu. "Yıkanmak istiyorum."

Yanındaki sarışın kız, "Birlikte yıkanalım bebeğim," dedi.

Beric sırıttı ve elini onun elbisesinin altına sokup göğüslerini okşamaya başladı. Kız ona bir şeyler mırıldandı.

Attila utandı ve gözlerini yere çevirdi.

Beric elindeki balon kadehi havaya kaldırdı ve "*Usque ad mortem bibendum!* Ölene kadar içelim!" diye bağırdı ve bu Latince sözü bildiği için kendisiyle gurur duyuyormuş gibi güldü. Sonra şarabından büyük bir yudum aldı, dudaklarını kızın beyaz göğsüne değdirdi ve ağzındaki şarabı yavaşça oraya akıttı. Sarışın kız bundan büyük zevk duyuyormuş gibi içini çekti.

Attila gözerini yerden ayırmadı ve kadehinden küçük bir yudum şarap aldı. Şarabın tadından hiç hoşlanmazdı ve şimdi de hoşlanmamıştı. Karnı açtı ama masadaki yemekler de iştahını kabartmamıştı.

Masanın ortasında kızarmış keklik, sülün, birkaç küçük tarlakuşu ve tavus etiyle doldurulmuş kuğu kızartması vardı. Bu kocaman et parçası kardeşler tarafından kesilip parçalanmış ama yenmeden bırakılmış gibi duruyordu.

Attila bu şölene neden çağırıldığını bilmiyordu. Anlamamıştı bunu. Acaba onu böyle bir şeyle *baştan çıkarmayı* mı düşünmüşlerdi? Kuğu kızartmasının yanında duran büyük gümüş bıçaklara baktı ve sonra düşünceli bir ifadeyle başını çevirdi.

Beric, "Bir şeyler yemelisin," dedi. "Aç kalırsan iyi olmaz. Şölen böyle devam ederse midende kusacağın bazı şeyler olmalı dostum, çünkü bu kadar yemek midede kalmıyor. Şu iki ahlaksız Burgonyalı kardeşler de yanımıza gelecek biraz sonra, onların ne pis çocuklar olduğunu bilirsin. İnsanın kusarken sadece şarap çıkarması iğrenç bir şey. Tanrım!" Eliyle aşırı terlemiş alnını sıvazladı. "Kendimi acayip hissediyorum," dedi.

O sırada salonun diğer ucundan, "Vay vay, merhaba aziz dostum!" diyen bir ses geldi. Bunu söyleyen diğer kardeş Genseric'ti.

Üzerinde altın sırma işlemeli av sahneleri bulunan koyu kırmızı ve beli kalçalarının çok üzerinde bir kemerle bağlanmış bir elbise vardı. Boynundaki zincirin ucunda büyük, gümüş bir haç sallanıyordu ve Vandallar Hıristiyan olmakla övünür, dini, gerçek uygarlığın ve Romalı olmanın bir belirtisi olarak görürlerdi. Genseric'in başında da incilerle süslü bir tür yarım taç vardı ve ince koluyla sardığı genç kız da göz ucuyla Attila'ya bakarak kıkırdıyordu.

Çocuğun yüzündeki dövmelere bakarak, "Aman Tanrım!" dedi. "Şu *yara* izlerine bakar mısınız? Ne kadar vahşice bir şey!"

Kız on sekiz, on dokuz yaşlarındaydı, iri mavi gözleri ve uzun, düz siyah saçları vardı. Dudaklarını sokaktaki fahişeler gibi parlak kırmızıya boyamış, gözlerine sürme sürmüştü, beyaz tuniğinin yan tarafı kalçasına kadar açıktı ve omuzlarıyla göğüslerinin yarısı meydandaydı.

Genseric kızı bıraktı ve karşıdaki divana oturdu. "Tanrım, benim işim tamam!" diye homurdandı, başını arkaya dayayarak tavana baktı, içini çekti ve sonra Martialis'ten birkaç dize mırıldandı:

"*Balnea, vina, Venus corrumpunt corpora nostra, Sed vitam faciunt, balnea, vina, Venus.*"

"Yani, 'Venüs, hamamlar ve şarap bizi baştan çıkarır derler, Ama

bunlar hayatın tadı oluyor – şarap, hamamlar ve Venüs.' demek oluyor bu."

Genseric bunları söyledikten sonra Attila'ya baktı ve sırıttı. "Bu hanımın adı Lollia. Bu da Attila, artık tanıştınız işte. Zaman ilerledikçe birbirinizi daha iyi tanırsınız artık." Attila'ya tekrar baktı ve göz kırptı.

Beric güldü ve geğirdi.

Lollia sarışın kızın yanına gitti ve onu dudaklarından öptü. Sarışın da sarhoştu, ona karşılık verdi ve uzun süre dudak dudağa öpüştüler. Parmaklarıyla birbirlerinin peruklarını karıştırıyor, büyük zevk alıyormuş gibi inliyorlardı. İki Vandal da onlara bakıp sırıtıyordu.

Attila bıçaklara baktı.

Lollia bir süre sonra kız arkadaşından ayrıldı ve yavaşça Attila'nın arkasına gelip durdu, belki de sessizce gülüyordu. Kız arkadan uzandı ve elleriyle onun gözlerini kapadı, elleri terliydi ama yine de güzel parfüm kokusu Attila'nın burnuna geliyordu. Kızın saçları Attila'nın yanağına değiyor, onu gıdıklıyordu, dudaklarıyla çocuğun kulak memesini emmeye başladı, dilinin ucuyla da oynuyordu onunla, ama Attila birden kendini geriye çekti, utancından yanakları alev alevdi.

Genseric, "Aman yapma, zavallı çocuk utandı!" diye bağırdı.

Beric, "Daha önce hiç böyle bir şey yapmadın mı sen?" diye söylendi.

Attila kalkıp oradan kaçmak istiyordu ama onu bir şey burada tutuyor gibiydi.

Lollia gelip yanına uzandı ve başını onun omzuna koydu. İçini çekip iyice yayıldı ve kenarları yırtmaçlı eteği yukarı sıyrılarak bacaklarını kalçalarına kadar meydana çıkardı. Kızın güneş yanığı, güzel bacakları vardı. Ayak tırnakları da dudakları ile aynı renge boyanmıştı, ayaklarındaki sandaletler ince birer şerit halindeydi, gümüş simle işlenmiş, hemen hemen dizlerine kadar bağlıydı ki bu da bacakları olduğundan da çıplak gösteriyordu. Attila başka tarafa bakmak istedi ama yapamadı bunu.

Kız masadan dolu bir kadeh alıp bir yudum şarap içti ve sonra kadehi Attila'nın dudaklarına götürdü. Kadehi onun dudakları-

na bastırdı ve üzerine dökülen birkaç damla şaraba bakarak güldü. Kadehi masaya bıraktı, Attila'ya döndü ve onun çenesinden sızan şarabı yaladı.

Genseric, "Juno'nun meme başları. Bu kız senden hoşlandı çocuk," diye söylendi.

Lollia'nın elleri şimdi Attila'nın çıplak dizlerini okşamaya ve yavaşça yukarı, bacaklarının arasına doğru çıkmaya başlamıştı. Attila aniden geriye çekildi ve öne doğru eğildi.

Genseric yarı kapalı gözleriyle onlara baktı ve yeniden, "Oh, küçük beyimiz utanıyor," diyerek bir kahkaha attı.

Lollia, "Ooh!" diye inledi ve onun saçlarını okşayıp elini ensesine götürdü. Attila ani bir ürpertinin omurgasından yukarı çıktığını hissetti, içinde bir şeyler oluyor gibiydi. Sanki güneş ışığında akan serin dağ çavlanları–

Kızı tekrar itti, ama o yine yaklaştı ve Attila'yı kokladı.

Bernic aptalca bir sırıtışla Attila'ya baktı ve "Belki de Hunların yapmaları gereken bir şeyi yapmak istersin ha?" dedi.

Attila öfkeli gözlerle ona baktı.

Lollia, "Neymiş o peki?" diye sordu.

Beric, "Bir at!" diye bağırdı.

Lollia ve iki kardeş bu sözü çok komik buldular. Sarışın olan diğer kız sızıp kalmıştı ve ağzının köşesinden sızan pembemsi salya divanın güzel ipek örtüsüne akıyordu.

Beric onu dürterek, "Hop, uyansana salak orospu!" diye bağırdı. "Uyuman için para ödemiyoruz sana."

Ama sarışın yerinden kımıldamadı.

Attila, "Sen Hunlar konusunda hiçbir şey bilmiyorsun," diye söylendi. Kalp atışları hızlanmış, sinirlenmişti, ama ona aldıran yoktu.

Beric, "Çifte atmasın diye önce atın arka ayaklarını bağlarlar!" diye bağırdı.

Lollia bir kahkaha attı ve "Haa, demek bu işi böyle yapıyorsunuz!" dedi. "Bunu unutmamalıyım. Geçen hafta ahırlarda her yanımı çürüttüler benim."

Genseric, "Sonra kısrağı sırt üstü yatırırlar," diye devam etti. "Ve ondan sonra da hayvanın işini rahatça becerirler işte, anlıyorsun, değil mi?"

Beric, "Bu doğru," diyerek başını salladı. "Bunun resimlerini bile gördüm."

Şimdi üçü de kahkahalarla gülüyorlardı.

Sonunda gülmekten yoruldular ve Beric bayılmış gibi divana uzandı. Lollia öfkeli Attila'ya döndü ve onun kulağına bir şeyler fısıldamaya başladı. Attila yumruklarını iyice sıkmıştı ama kendini kontrol etti ve kıza vurmadı. Ama birkaç saniye sonra tüm iradesine rağmen gevşemeye başladı. Kızın sıcak parmakları bacaklarının arasında, tüniğinin altında geziniyordu. Attila bu kez hepsinden nefret etmesine rağmen dayanamadı, gözlerini kapadı. İçtiği şarabın etkisiyle kalp atışları iyice hızlanmıştı. Yerinden kımıldayamıyordu. Sonra kızın yumuşak elini en hassas yerinde hissedince kendinden geçer gibi oldu, içini çekti, nefesi kesilir gibi oldu.

Beric, "Ganymede'nin fahişesi?" diyerek bir kahkaha daha attı. "Bu kız seni gerçekten sevdi galiba."

Attila gözlerini iyice kapadı.

Genseric kardeşine baktı ve "Ganymede'den söz açılmışken... biliyorsun," diye homurdandı.

Attila gözlerini açınca iki kardeşin anlamlı bir ifadeyle birbirlerine baktıklarını gördü, Genseric kardeşine başıyla arkadaki karanlık odayı gösteriyordu.

Beric ayağa kalktı, kadehini sonuna kadar boşalttı ve "Evet, anladım," dedi. "Bekleyin çocuklar, hemen geliyorum!"

Birkaç dakika sonra Lollia Attila'nın elini sıkıca tuttu, ayağa kaldırdı onu ve "Gel, biz de arkaya gidelim," diye fısıldadı.

Attila şaşkındı ve korkmuştu, itiraz etmek istiyor ama edemiyordu, kız onu çekerek götürürken hiçbir şey yapamadı. "Ama... Ama... Beric de oraya gitti... değil mi?"

Kız dönüp ona baktı ve sürmeli gözlerini kırpıştırarak gülümsedi. "Ne kadar kalabalık olursa o kadar zevkli olur canım!"

Loş odanın kapısına geldiler. İçersi oldukça karanlık olduğu için Attila önce hiçbir şey göremedi. Lollia elini onun beline attı ve Attila kızın sıcak nefesini kulağında hissetti. "Benim gördüğümü sen de görüyor musun canım? Orada ne kadar *çirkin* şeyler yapıldığını görebiliyor musun? Bunu seyretmek hoşuna gidecektir, eminim bundan. Çünkü benim çok hoşuma gidiyor."

Attila şimdi daha heyecanlı ve tedirgindi. Odanın içinde muaz-

zam bir yatak ve üzerinde oynaşan karanlık insan figürlerinden başka bir şey olmadığını görebiliyordu. Gözleri karanlığa alışınca yatakta iki kız daha olduğunu iyice gördü, ikisi de çırılçıplaktı ve birbirlerine bir şeyler mırıldanıyor ve yine çıplak olan Beric'i öpüp duruyorlardı. Beric de çıplak kızları sırayla öpüyordu ama Attila yatakta, onun altında bir başka kişinin de bulunduğunu görünce şaşırdı ve dikkat edince bunun bir oğlan çocuğu olduğunu dehşet içinde gördü, çocuk yüzünü yatağa gömmüştü, çırılçıplaktı, sadece belinde altın bir zincir ve ayak bileklerinde de incili bilezikler vardı. Efendisinin emirlerine boyun eğen bir köle kıza benziyordu. Yataktaki çocuk başını kaldırıp Ganymede'ye benzesin diye ona zorla giydirilen korkunç görünüşlü, ucuz perukanın altından baktı ve Attila çocuğun çok genç olduğunu anladı.

Lollia'yı yanından itip uzaklaştırırken, "Hayır!" diye bağırdı.

Kız birden şaşırdı ve "Ne oluyor hayatım?" diye mırıldandı.

"Rahat bırak beni!"

Attila kapıya doğru koştu, ama Generic ayağa fırlamış ve kapıya ondan önce vararak yolunu kesmişti, kahkahalar atıp duruyordu.

"Ah, şu zavallı çocuğa bak, hoşlanmadı gördüğünden! Zavallı küçük çok utangaç canım!"

Attila onun önünde durdu ve ateş saçan gözlerini onun yüzüne dikti. "Çekil önümden, gidiyorum ben."

Genseric başını iki yana salladı. "Bunu yapamazsın, Prenses Galla emir verdi, burada kalacaksın."

Attila karanlık odayı gösterdi ve "Prenses Galla *bunu* emretmedi ama!" diye bağırdı.

Vandal prensi bir kaşını kaldırıp onun yüzüne baktı ve "Öyle mi sanıyorsun gerçekten?" diyerek yine gülmeye başladı. "Gerçekten de çok safsın sen arkadaş."

Geride kalan Lollia da gülmeye başlamıştı şimdi.

Genseric durdu ve konuşmaya bile üşeniyormuş gibi bir ifadeyle, "Ben prensesin insan doğasını çok iyi anladığını düşünürüm hep," dedi. "Sen de öyle düşünmüyor musun sevgilim?"

O sırada Lollia onların yanına gelmişti, Genseric kolunu onun beline doladı. İkisi birbirlerine sarılıp öpüşmeye başladılar, arada sırada gözlerini hafifçe açarak, kirpiklerinin arasından Attila'ya bakıyorlar ve gülümsüyorlardı.

Attila sakin olmaya çalışarak, "İğrençsiniz siz," diye söylendi. "Sizler sadece Romalıların esirlerisiniz. Onların kafese tıktığı maymunlarsınız siz."

Genseric kızdan ayrıldı ve sırıtarak, "Evet ama bize verdikleri şu zevklere bakar mısın sen?" dedi. "Böyle kafese can kurban! Şu can dostlarına bak! Özellikle de bu kız –benim sevgili Livia'm–"

Kız, "Benim adım Lollia," dedi.

Genseric, "Lollia, şekerim, özür dilerim," diyerek elini onun sırtından aşağı kaydırdı ve kaba etlerini okşamaya başladı. "Bu kız var ya, gerçekten de müthiş *arzulu, zevk dolu* bir kaltak bu! Dinle beni, sana *gerçekten* çok güzel şeyler öğretebilir! Rüyanda bile göremeyeceğin zevkler!"

Bunları söyledikten sonra yavaş ve kayıtsızca tekrar öpüşmeye başladılar.

Attila birden başını eğip Genseric'in midesine bir kafa atınca ikisi de şoke oldular. Genseric midesini tutup yana doğru düşerken kız bir çığlık attı, elini uzatıp Attila'yı saçından tutmak istedi ama çocuk ondan daha çevik ve ayıktı. Kızın kolunun altından şimşek gibi fırladı, kalın meşe kapıyı bir hamlede açtı ve avluya kaçtı. Gaz lambasıyla aydınlanan küçük, sessiz odasına doğru koşarken en son duyduğu sesler, Lollia'nın küfürleri ve kusan Genseric'in böğürmesi oldu.

Avluda bir çeşmenin önünden geçerken, bir kölenin testi çalkaladığını görerek durdu. Uzun yaz gününde şafaktan bu yana on altı saat geçmiş, akşam karanlığı yaklaşmıştı.

Attila köleye baktı ve "Kupa var mı?" diye sordu.

Köle başını iki yana salladı.

Attila bunun üzerine küçük testiyi aldı ve başına dikerek biraz su içti. Soğuk dağ kaynağı suyu değildi bu elbette, ama yine de suydu ve onu biraz sakinleştirdi. Testiyi tekrar köleye uzattı ve elinin tersiyle ağzını sildi.

Köle, "Korkunç şeyler oluyor, değil mi?" diye fısıldadı.

Normal koşullarda bir köle kendisine hitap edilmeden başkalarıyla asla konuşamazdı. Ama o günlerde koşullar çok farklıydı, berbat günler yaşıyorlardı.

Attila kaşlarını çattı, "Ben korkmuyorum," dedi. "Sadece gördüklerimden midem bulanıyor."

Bu kez kaş çatma sırası köleye gelmişti.

Attila elini prenslerin dairesine doğru salladı. "Başka rehinelerle birlikte olmamı istediler, ama rezalet!"

Köle ifadesiz bir yüzle ona baktı ve sonra hafifçe gülümsedi.

"Neden korkacağım ki?"

Kölenin gözleri büyüdü. "Yani duymadığını mı söylüyorsun?" diye sordu.

"Neyi duymadım mı?"

"Alaric'i?"

Attila birden meraklandı. "Ne olmuş Alaric'e? Anlat bakayım."

Köle derin bir nefes aldı ve "Alaric yüz bin kişilik bir orduyla Roma'ya yürüyormuş," dedi.

Bu haber garip Hun çocuğunu hiç de korkutmuşa benzemiyordu. Onun hafifçe gülümsediğini gören köle iyice şaşırdı.

Attila, "Rhadagastus saldırısı tekrarlanıyor," diye mırıldandı.

Köle alçak sesle, "Ama Alaric, Rhadagastus değildir," diye konuştu. "Büyük bir liderdir o ve askerleri ona çok sadıktır. Ayrıca Roma ordularına kim kumanda edecek şimdi? Kimi... öldürdüklerini biliyorsun, değil mi?"

Attila başını salladı, testiyi onun elinden alıp birkaç yudum daha su içti ve sonra yine ona uzatarak, "Teşekkür ederim," dedi. "Dediklerine göre köleye teşekkür edilmezmiş, ama ben yine de teşekkür ederim sana."

Garip Hun çocuğu bunu söyledikten sonra dönüp odasına doğru yürümeye başladı ve köle onun uzaklaşırken *ıslık çaldığını* duyabiliyordu.

Roma halkı korku içindeydi ve Ravenna sarayında ise tam bir panik havası hüküm sürüyordu. İnsanlar tilki kokusu alan imparator tavukları gibi sağa sola kaçışıyorlardı. General Stilicho öldürülmüş, en azından otuz bin asker de Alaric'ın amansız Gotlar ordusuna katılmıştı, Roma'yı kim kurtaracaktı şimdi? Bazıları komutanın Kont Heraclion olacağını söylüyordu. Ama Heraclion, Stilicho kadar güçlü ve akıllı bir komutan değildi, diğer yandan Alaric de Rhadagastus'tan çok daha güçlüydü.

Soylular sarayın kuytu köşelerinde, "Şu aptal İmparator Honorius," diye fısıldaşıyorlardı. "Sağ elini kendi sol eliyle kesti."

Roma'da, Ravenna'da, Po ve Cisalpine Galya ovalarından Calabria'nın tepelerindeki kasabalara ve Sicilya'nın tepelerine kadar her yerde korku ve panik yaşanıyordu.

Bu korku ve panik havası sadece basit, ucuz bir gaz lambasıyla aydınlatılmış olan küçük, sessiz bir odada yoktu. O odada on üç, on dört yaşlarında, ama yaşından daha küçük gösteren, yanakları mavi renkli garip dövmelerle süslü bir erkek çocuğu yere diz çökmüş dua ediyordu.

Sert çelik kılıcını Hıristiyanların haçı gibi toprağa saplamıştı ve Hunların tanrısına dua etmekteydi. General Stilicho ve karısı Serena adına, atası Astur'a, Tüm Uçanların Efendisine yakardı. Dişlerini kenetledi ve onları öldürenlerden intikam alınması için dua etti, sonra onlar için tekrar ağladı.

Sonra Gotların gelmesi ve Hunların şimdiye kadar utanç verici bir şekilde ihmal ettikleri işi başarmaları için dua etti. Halkının düşmanı olmalarına rağmen Gotların gelmesini ve ovaların kızıl rüzgârında Roma'yı mahvetmesini istiyordu Attila.

Tiber Nehri Romalı kanlarıyla kızılı boyanmalıydı.

Yapılar kırılan kemikler gibi yıkılmalıydı.

Her şey yıkılmalı, tahrip edilmeliydi.

Her şey yıkılıp mahvedildikten sonra, toprak yüz bin atın nalları altında çiğnenmeliydi. Dikili bir tek taş kalmamalıydı. Bir zamanlar büyük Roma'nın bulunduğu kan-kırmızısı nehrin yanındaki yedi çıplak ve kimsesiz tepe yerinde kalabilirdi. O tepelerde, uçsuz bucaksız gökyüzünün altında sadece bir tek mezar kalacaktı. Öldürülen bir general ve onun sevgili karısının mezarıydı orası.

O anda Serena'nın iç çekişini ve "*Sevgili çocuğum...*" diyen o tatlı sesini tekrar duyar gibi oldu.

Gözlerini kapadı ve ovaların at-tanrısı Çakha'ya, rüzgârın *kötü ruhuna,* kutsal Altayların *kurt ruhuna* ve Ebedi Mavi Sema'nın Baba Ruhu'na dualar etti.

Ey Tanrım, sana yalvarıyorum,
Bu gece yağmur yağdır,
Her ışığı boğdur,
Bu gece yağmur yağdır.

II

KAÇIŞ VE DÜŞÜŞ

1

Arimaspianlardan, Griffinlerden,(*) Hunlardan ve İskitlerin Bilinmeyen, Geniş Harika Topraklarından

O dönemde Çin'e kadar uzanan bölgelerde tüm kabileler kaynıyordu.

Rivayetlere göre Çin İmparatorluğu'nun kuzeyi büyük, uzun surlarla korunuyordu ve bu surlar, kuzey Britanya'da Kaledonya'nın çorak bölgelerinden gelmiş mavi boyalı adamların saldırılarından korunmak için yapılan surlardan daha da büyüktü. Ama insanlar pek çok şey söylerler ve tarihçi inandığı ve kaydettiği konularla ilgili olarak tutarlı olmalıdır. Herodot'un kayıtlarına göre, Çin'e doğru uzayan bölgede, İskitlerin uçsuz bucaksız vahşi topraklarında, insanları tek gözlü olan Arimaspian adlı bir kabile yaşamıyor muydu? Aynı bölgede büyük altın hazinelerini koruyan griffinler de yok muydu? Ayrıca Pedasian denen bir kabile vardı ve bu halk tehlike olduğunu hissedince rahibeler çenelerine süslü bir püskül takarlardı.

Bize ayrıca anlatıldığına göre, İskitleri doğudan batıya ikiye bölen dağların yakınlarında Agrippinalılar denen bir halk yaşıyordu, bunlar sadece vişne suyu içerek sürdürürlerdi yaşamlarını ve bunu da kediler gibi dilleriyle içiyorlardı. Çok barışçı insanlardı ve silah nedir bilmezlerdi. İskitlerin diğer kabileleri onları kutsal sayar ve hiç kimse saldırmazdı onlara. Bana sorarsanız bu tür nazik, barışçı in-

(*) Yarı aslan, yarı kartal ejderha.

sanları tanımak isterdim elbette, ama onların da hazine bekçisi griffinler gibi peri masalı olduğunu biliyorum ve dünyada savaş görmemiş, silah bilmeyen kabile olduğuna da inanmıyorum.

Bu mistik barışseverlerin daha kuzeyinde, yine tarihçilere göre, hava kuş tüyleriyle doludur ve yine kuzeyde altı ay uyuyan, altı ay da uyanık kalan insanlar vardır, çünkü onların yıllarında altı ay gece, altı ay gündüzdür. Ama bunlar saçmalıktır elbette. Yine Herodot'un hikâyelerine göre İssedonlar denen halk arasında erkek kadın eşitliği vardır ki, vişne suyu içerek yaşayanlar hikâyesinden bile saçmadır bu. Hiçbir toplum *bu* tür bir delilik yaparak yaşamını uzun süre devam ettiremez.

Ben bu tür mitlere ve peri masallarına inanmıyorum ve kendine tarihçi diyen Herodot'un da bu tür saçmalıklar yazmış olmasını anlamıyorum. Ama bu tür hikâyeler yazmış olan kişi sadece Tarihin Babası (ya da bazılarının dediği gibi Yalancıların Babası) Herodot değildir. Rodoslu Apollonius'un *Argo'nun Seyahati* adlı eserinde, Küçük Asya'da, Kutsal Dağda yaşayan garip Mossynoikia'yı okumadık mı? Herkesin açıkta, halk içinde yaptıklarını bu insanlar gizli olarak yapıyor, herkesin gizlediklerini ise açıkta, insanların önünde gerçekleştiriyorlar. Ama Apollonius bir şairdi elbette ve Platon'un dediği gibi, tüm şairler yalancıdır. Apollonius hikâyesini Xenophon'un *Anabasis*'inden almıştır ki onun Mossynoikia anlatımı daha da gariptir. Yunanlılar zeytinyağı kullanırken onların Yunus balığı yağı kullandığını, soluk tenlerine renkli çiçek dövmeleri yaptıklarını, başkalarının yanında gülünce çok utandıklarını ve gülmek istediklerinde bunu gizlice yapmak için evlerine gittiklerini anlatır bize Apollonius, bu insanlar ayrıca deliler gibi kendi kendilerine dans ederlermiş. Bir insanın ağzına yemek koymasının tiksindirici bir şey olduğuna inandıkları için yemeklerini yalnız yerlermiş. Ama bu ters insanlar diğer yandan hiç utanmadan sokaklara pisler, kendi karılarıyla hatta kadim zamanlarda yaşayan Etrüskler gibi başkalarının karılarıyla sokaklarda açıkça sevişmekten kaçınmazlarmış. Apollonius kayıtlarında, "sokaklarda domuzların tarlalarda yaptığı gibi açıkça, hiç utanmadan sevişir ve başkalarının kendilerini izlemesinden hiç rahatsız olmazlar," diye yazmıştır. İnsan bunları okuyunca Rodoslu şairin hayal kurma konusunda biraz fazla ileri gidip gitmediğini düşünüyor doğrusu...

Ama tüm bu saçmalıklara rağmen daha derin bir gerçeği hatırlıyorum, daha akıllıca ve eski bir ses duyar gibi oluyorum. Tanımaktan şeref duyduğum Gamaliel, insanın inandığı her şeyden bir şeyler öğrendiğini söyler. Örneğin, altın bekçisi griffinler bize Orta Asya'nın geniş ve esrarengiz bozkırları hakkında bir şey söylemezler, ama insanların inançları ve kalplerinde olanlar hakkında bir şeyler anlatırlar.

Gamaliel gözlerindeki şeytanca ve hınzırca parıltılarla insana bakarak bunu söylerdi işte. Pek çok güzel ve çirkin şey görmüş olan o gözler her zaman yaşam ışığıyla parlar. Onun o eski ve parlak gözleri. Gamaliel, Ateş-getiren, Güneş-şarkıcısı, Gizli Kralların sonuncusu – çok uzak diyarlara gitmiş, çok uzun süre yaşamıştır, ama yine de inancını sevdiği esrarengiz sözcüklerle ifade eder: *Her şey Tanrıdır.*

Ama konu dışına çıkıyorum. Gamaliel hikâyeleri daha sonra gelecek. Ve zamanla ben, Panium'lu Priscus, kendimi de bu hikâyenin içine katacağım – bunu kendimi beğendiğim için yapmayacağım elbette, ama kısa bir süre için de olsa ben de tarihin bazı olaylarını gördüm ve yaşadım. Yine de yeterince yaşamış saymıyorum kendimi. Şu anda konumuz Attila'nın çocukluğu, onun fırtınalı, çelik iradeli, dünyayı sarsan karakterinin nasıl oluştuğu ve ayrıca Hz. İsa'dan sonra beşinci yüzyılın karanlık, karmaşa dolu yılları. Bazılarının geçecek, bazılarının da daha karanlık çağlar getirecek dediği berbat yıllar. Ama ileriyi iyimser ya da kötümserlerden daha iyi görebilen bazı akil insanlar gelecek yılların hem iyi, hem de kötü geçeceğini söylediler; çünkü Hikâyeleri Seven Tanrı'nın işi olan tarihin arapsaçına dönmüş yumağında genellikle iyiyle kötüyü ayırmak zordur.

Şimdi tekrarlıyorum: Çine kadar her yerde kabileler kaynıyordu.

Orta Asya'nın uçsuz bucaksız steplerinde yağmurlar başlamıştı. Güneyin çölleri yavaşça kuzeye doğru kayıyor, yazın kurumuş meraların yağmurlarla yeniden yeşermeye başlayan çimleri her geçen yıl biraz daha geç büyüyordu. Bu bölgelerin göçebe insanları, güneyde sadece yaşam hakkı tanımayan çöller, kuzeyde İskitlerin balta girmemiş ormanları ve doğuda da Çin İmparatorluğu'nun geçilmez surları olduğundan, zorunlu olarak batıya, sıcak, verimli ve ılımlı Avrupa topraklarına yönelmişlerdi. Akdeniz'e; dünyanın merkezinde, eski

aslan renkli kayalık sahilleriyle güneşin altında uyumakta olan denize doğru gidiyorlardı.

Böylece yüzyıllar boyunca devam eden ve hâlâ da bitmemiş olan bir göç hareketi başladı. Bu göçebelerin arasında en çok korkulanlar ve vahşi olanlar ise Hunlardı.

Hunlar tozla kurumuş boğazları ve batı ufkuna dikilmiş, rüzgârdan kurumuş gözleriyle doğudan geldiler. Bu göçebe insanlar midilli denen küçük ama koca kafalı atlara biniyor, önlerine koyun ve cılız sığır sürülerini katıp geliyorlardı.

Hunların yay ve okları vardı, okları herkesin okuna benziyordu. Okun ön ucunda sivri bir demir uç ve arka ucunda da kuş tüyü vardı. Ama yayları dünyayı değiştirecekti. Onların yayları hiçbir ordunun şimdiye kadar görmediği uzun menzilli ve dehşet saçan silahlardı.

Bu yaylar basit ağaçlardan değil de çeşitli ve değişik maddelerden yapılmıştı, ilk bakışta çok sıradan görünüyorlardı; boyları bir metre kadardı ve cilalanmış hayvan boynuzuna benziyorlardı. Ama insan onu eline alıp gerince ne kadar güçlü bir silah olduğunu hemen anlıyordu. Hunların yay yapma sanatı kuşaktan kuşağa geçiyor ve gizli tutuluyordu. Yayın en önemli parçaları, boynuz, ağaç, kiriş ve hayvan tendonlarından ya da bazı balıkların parçalarından kaynatılarak yapılmış özel bir zamktı. Hunların eşsiz yay ustaları yüzyıllar boyunca, boynuzun basınca dayanıklı olduğunu, eğildiğinde hemen eski şeklini aldığını, bazı sinir türlerinin de –örneğin antilopun Aşil kirişinin– gerilmeye karşı çok dayanıklı olduğunu öğrenmişlerdi. Hun yay yapımcıları ağaç yayların iç yüzüne boynuz, dış yüzüne ise antilop kirişi yapıştırıyorlardı. Bunun basit olduğu sanılabilir, ama bir ustanın bunu gerektiği gibi öğrenmesi yıllar alıyordu. İyi ustaların yaptığı yaylar insanları şaşırtacak kadar güçlü oluyordu.

Söylenenlere bakılırsa, bir Hun okçusu yayını gerdiğinde, tek eliyle, aslında sadece üç parmağıyla kendi ağırlığında bir insanı yerinden sökebilecek kadar bir güç harcardı. Bir savaş alanında, bir Hun okçusunun midillisiyle yıldırım gibi düşman saflarına dalarak dakikada on beş ok fırlattığı zaman harcadığı gücü düşünürsek, onların ne kadar kuvvetli birer savaşçı olduğunu kolayca anlayabiliriz. Onlar da en azından en dayanıklı, metal miğferli Romalı askerler kadar güçlü ama çok daha süratliydiler. Bu nedenle onların karşısı-

na çıkan her kabile korkardı Hunlardan. Germen halkları içinde en güçlü ve cesur olan Gotlar bile Hunlara kıskançlıkla karışık bir saygı duyarlardı.

Romalılar yaylarıyla bir oku yaklaşık üç yüz metreye kadar atabiliyordu. Bir Hun askeri ise kendi yayı ile oku yaklaşık sekiz yüz elli metreye, yani yarım mile kadar gönderebilirdi. Bu menzili bir savaş alanında ilk kez görenler inanmakta güçlük çekerlerdi. Hunların düşmanları, onların insan değil, çölün büyücüleri ve cadılarının çocukları olduğunu söylerlerdi. Ama onlar da diğerleri gibi insandı işte.

Bir Roma okçusunun attığı ok iki yüz metrede gücünü kaybedip yere düşerken, bir Hun oku iki buçuk santim kalınlığında bir tahtayı rahatça delebiliyordu. Hunlarla savaşa gidenlerin zırh giymesi pek işe yaramıyordu. İşlenmiş çelik zırhlar bile bazı mesafelerde korkunç ve esnek Hun yaylarına ve ölümcül oklarına karşı yararsız kalabiliyordu.

Hun savaşçıları aynı zamanda müthiş süvarilerdi ve bir Hun süvarisi her dört beş saniyede bir ok atarken bile atını dört nala koşturabiliyordu. Bu midilliler askeri bir saat hiç yorulmadan dörtnala taşıyabiliyor ve Hun süvarileri bu hızlı hayvanları sayesinde hiçbir zaman ele geçmiyorlardı. Roma'nın iyi yetiştirilmiş İspanyol ve Kapadokya atları ya da mükemmel Ermeni ve Parthian atları bile bu sürenin dörtte birinde yoruluyordu.

Hun süvarisi düşmanın içine daldığında eyerinden sıyrılarak atının üzerinde yana yatıp kendini koruyarak yine dörtnala gidebiliyor ve atına sadece bacaklarıyla tutunarak okunu fırlatabiliyordu. Bazen atın yan tarafına öyle gizleniyorlardı ki hayvanın boynu altından bile atış yapabiliyorlardı.

İskitler diyarında tüm kabilelerin Hunlardan korkması boşuna değildi elbette. Zamanla Avrupa ve Asya'daki krallıklar, imparatorluklar bile onlardan korkar olmuştu.

İşte, deri örtülü arabaları ve erkekleri kadar güçlü olan kadınlarıyla çocuklarını da alarak uçsuz bucaksız ovalardan gelen Hunlar böyle insanlardı. Arabalar gözün görebildiği kadar uzayan sıralar halinde, susuz bozkırlara yayılarak, batan güneşin son ışıkları altında tekerleklerinden çıkan toz bulutlarını etrafa yayarak geldiler.

Geldikleri topraklarda geniş nehirleri geçmeleri haftalar alıyordu; göçebe çobanların şarkıları, suları geçerken böğüren sığırların seslerine, tekerlek gıcırtılarına, erkeklerin ve kadınların bağırışlarına, çocukların gülüşlerine karışıyordu.

Kabile batıya doğru ilerlerken bazen onlardan önce bölgeye gelmiş başka kabilelerle karşılaşıyor ve savaşmak zorunda bile kalıyorlardı. Bu kabilelerin hiçbiri sivil asker ayırımı yapmıyordu. Savaşacakları zaman arabalarını bir daire şeklinde topluyor, kadınları ve çocukları ortada bırakıyor, oklarını, yaylarını ve kargılarını alıyor ve midillilerine atlayıp savaşa katılıyorlardı. Eskiden Roma'nın vatandaş askerleri gibi, bu kabilelerde de her erkek aynı zamanda askerdi.

Ama bu kabileler, Romalılar gibi başkalarının topraklarını işgal etmiyorlardı. Bu halklar sınır tanımıyorlardı, imparatorlukları yoktu onların, onlar göçebeydi ve ataları gibi toprağa hayrandılar, toprağı çok seviyorlardı. Attila'nın halkı olan Kara Hunlar, Hun kabileleri içinde en korkulandı, Kral Uldin'den üç dört kuşak önce, Kral Balamir onları Avrupa'ya getirdiğinden beri Tuna nehrinin kuzey ve doğu kıyılarında, Trans-Pannonia'da kamp kurmuşlardı ama daha sonra kampları ortadan kayboldu. Tuna meraları da kurumaya başladığında Hunlar tekrar doğuya göç ettiler, Romalıların Karpatlar dedikleri dağlara doğru çekildiler ve sonra İskitler diyarına gittiler. Pek çok Hun Karvadların batısında yaşamayı sürdürdüğü halde çoğu da doğuya gitti. Hunlar Akdeniz'in mermer ve altın dolu imparatorluklarına arzulu gözlerle bakıyorlardı ama Asya bozkırlarını da hâlâ kendi vatanları olarak görmekten bir türlü vazgeçemediler. Ve komşuları ile savaşmadıkları zamanlarda pek çok Pannonia Hun'u yaz aylarında avlanmak için Asya'nın boş ve ıssız steplerine gidiyorlardı, çünkü o toprakları sadece onlar seviyor ve anlıyorlardı.

Bozkırlarda aylarca at sırtında, sonsuz özgürlük içinde ve kanunlarla kısıtlanmadan rahatça yaşıyorlardı. O bölgelerde onlar için sadece ok, yay ve kargı yasaları geçerliydi. Dağlarda, vadilerde, daracık geçitlerde, nehir boylarında özgürce at koşturuyorlar, avlanıyorlardı. Yasalar ve uygarlığın olduğu yerlerde yaşayan insanlara hiç özenmiyorlardı. Ayı, kurt, vaşak, leopar ve benzeri hayvanlar en önemli avlarıydı. Kış aylarında vahşi hayvanları, kürklerin kalınlaştığı zaman da kakım, kunduz ve vizon avlıyorlardı. Kızaklarını kürkler-

le doldurmuş avcıların köylere kasabalara gelişleri her zaman görülen manzaralardı. Bu kürkler Euxine Denizi kıyılarında, Tanais'te, Chersonesus ve Ophiusa'daki Yunan ticaret merkezlerinde kürk tüccarlarına satılıyordu. Bazı kürk avcıları da mallarını satmak için daha batıya, Tuna Nehri pazarlarına ya da Margus Panayırı'na giderdi.

Her şey zamanı geldiğinde Margus Panayırı'nda başlayacaktı. Her şeyin sonu orada başlayacaktı.

2

Dağlara

Çocuk rüyasının ortasında bir Palatine Muhafızı tarafından uyandırıldı. Adamın elinde bir meşale vardı ve dışarısı hâlâ karanlıktı.

"Hadi, kalk ve giyin, şafakta yola çıkıyoruz."

"Yola mı? Nereye?"

"Ravenna'ya."

Attila birkaç dakika sonra Roma'nın karanlık ve sessiz sokaklarında giden yüksek ve süslü bir Liburnian arabasında, kıdemli saray kapı oğlanlarından biri olan Olympian'ın yanında oturuyor buldu kendini.

Olympian bu yarı vahşi Hun çocukla beraber yolculuk yapmayı hiç istememiş, bunu bir hakaret olarak kabul etmiş ve yola çıkmadan önce Attila'nın üstünün çok iyi aranmasını istemişti. Bu küçük barbar bir hançer ya da benzeri bir şey taşıyabilirdi üzerinde. Askerler anlamlı gözlerle birbirlerine baktılar, çocukta bir hançer olsa bile kapı oğlanının şişman vücudunda ölümcül bir yara açması olanaksızdı. Ama yine de çocuğun üstünü aradılar ve bir şey bulamadılar. Olympian şimdi arabada çocuğun yanında oturuyor ve ondan yayılacak kötü kokuları duymamak için elindeki gül yağına batırılmış mendili arada sırada burnuna ve ağzına götürüyordu, onunla konuşmaya da hiç niyeti yoktu. Ama Attila bundan memnundu, onun da bu şişko kapı oğlanına söyleyeceği bir şey yoktu şu anda.

Ama kapı oğlanıyla aynı arabada yolculuk yapmaktan hoşlandığı da söylenemezdi elbette. Sıska olan ve sanki hiç yemek yemiyormuş gibi görünen Eumolpus'un aksine, Olympian adlı bu kapı oğ-

lanı tam bir şişkoydu. Ve pek çok şişman insan gibi o da sürekli bir şeyler yemek istiyordu. Üzerindeki lacivert ipek elbise koca vücudunu gözlerden gizlemekten çok uzaktı. Aslında bu kıyafet onun üzerinde, İmparator Hadrianus'un ünlü Tivoli bahçelerinde olduğu gibi bir teras etkisi yapıyordu, aşağı doğru inen her terasta bir öncekinden daha fazla yağ vardı. Her şişman gibi kapı oğlanı da sürekli terliyordu ve o sabah yüzüne sürdüğü pudra da terin etkisiyle adeta beyaz bir çamura dönüşmüştü. Barbar çocuğun yaydığı mide bulandırıcı koku onu pek ilgilendirmiyordu o anda. Kapı oğlanı da biraz sonra başka tür bir koku yaymaya başları etrafa. Attila burnunu pencereye yakın tutuyor ve Ravenna'ya yapacakları yolculuğun çok uzun olmaması için dua ediyordu.

Arabanın her iki yanında da birer atlı nöbetçi gidiyordu. Attila daha önce birkaç kez kaçma girişiminde bulunduğu için bu kez işi şansa bırakmamışlardı.

Hantal ve uzun konvoy saray kapılarından çıktı ve şehrin içinden geçerek büyük Flaminian yolunda ilerlemeye başladı. Aslında Julius Sezar'ın çıkardığı yasadan sonra gündüz saatlerinde şehirden arabayla geçmek yasaktı ama bu kez durum değişikti, özel bir konvoydu bu.

Attila'nın yolculuk yaptığı arabanın hemen arkasından yine çok süslü bir başka arabada Beric ve Genseric vardı. İkisi de akşamdan kalmaydı ve arabanın en ufak sarsılışında yüzlerini buruşturuyorlardı. Çocuklar rezene çiğniyorlardı ama bunun da yararı olmuyordu. Flaminian Kapısına yaklaşırlarken Beric arabanın penceresinden dışarı sarktı ve kustu.

Konvoyun önünde yaklaşık seksen askerden oluşan bir Sınır Muhafızları birliği gidiyordu. Bugünlerde yollar kötüydü ve özellikle Nera Nehri üzerindeki büyük Augustus Köprüsü'nden geçip Montes Martanis'e doğru inerken geçilen orman çok tehlikeliydi. Ama ne kadar umutsuz olursa olsunlar, böyle bir konvoya hiçbir haydut sürüsü saldıramazdı.

Flaminian Kapısı'ndan geçerken onlara başka askerler de katıldı, yaklaşık elli kişilik bir Palatine Muhafızları birliğiydi bu ve siyah zırhlar içinde yaklaşık 50 kişiden oluşan birlik askerleri hemen konvoyun önüne, en itibarlı konuma geçerek Sınır Muhafızları'nı arka tarafa gönderdiler. Konvoyun en önünde Kont Heraclian gidiyor-

du. Komutan bir an önce Roma'dan ayrılmak ve bataklık bölgedeki Ravenna'ya varmak istiyordu.

Galla Placidia Roma'da kalmıştı.

Danışmanları onun da gitmesini istemişler, Eumolpus konvoyun düzeninin sağlanması için onun varlığına ihtiyaç duyulacağını, gitmesi gerektiğini ısrarla söylemişti.

Ama Galla zorla gülümsedi ve "Ben burada kalıyorum," dedi. "Ve sen de benimle beraber kalıyorsun."

Eumolpus'un yüzü birden sarardı. Gotların esir ettikleri kapı oğlanlarına karşı hiç de nazik davranmadıkları herkes tarafından bilinen bir gerçekti.

Kont Heraclian da saraydan ayrılmadan önce prensese Ravenna'ya gitmesi için ısrar etmişti; İtalya'da tek güvenli yer şu anda Ravenna'ydı.

"Ravenna İtalya'nın Constantinople'udur. Kolayca savunabileceğimiz tek şehir orası. Roma düşman saldırılarına her zaman açık bir şehir oldu. Brennus ve Galya'yı hatırla."

Galla ona hemen, "Sen de Anibal'i hatırla," diye karşılık verdi. "Bana ders vermeye kalkma Kont Heraclian. Senin yarı yaşında olabilirim ama bir okul öğrencisi değilim. Palatine Muhafızları'nın geriye kalanı ne oluyor? Sayıları otuz binden fazla, öyle değil mi? Barbar ordusu ne kadar kalabalık olursa olsun, Roma ordusu ne zamandan beri korkuyor barbarlardan? Sezar, Galya'yı kaç askerle ele geçirdi? Ya da Kutsal Claudius tüm Britanya adasını alırken ordusunda kaç asker vardı?"

"Kutsal Majesteleri–"

"Söyle bana."

Heraclian başını iki yana salladı. "Palatine Muhafızları birliğinde otuz bin asker var, ama Alaric'in ordusu... yüz binden fazla. Ve Gotlar, İskitlerden Galya Narbonensis'e kadar pek çok yerde ve Pirenelerin eteklerinde bir sürü savaş kazandılar. Onlar çok güçlü bir ordu Majesteleri. Palatine Muhafızları'nın bir kısmı Ravenna'ya gitti, bir kısmı da güneye."

Prenses Galla dudaklarını büzdü ve "Ravenna'ya mı *gittiler?*" diye bağırdı. "Yani *kaçtılar* demek istiyorsun." Elleri kucağında, onun yüzüne baktı. "Herhalde sen de Ravenna'ya gidiyorsun, değil mi?"

Heraclian, "Şey... Bana ihtiyaçları var Majesteleri, konvoyun başında bulunmam gerekiyor," diye kekeledi.

"Bence konvoya kumanda etmek için küçük rütbeli bir Sınır Muhafızları subayı yeterli olabilir, onları Ravenna'ya götürebilirdi, değil mi?"

Heraclian kızardı ve sesini çıkarmadı.

Galla, "Bu durumda, daha önceki Praetorian Muhafızları gibi, Palatine de imparatorluğa sadık olduğunu gösteriyor," dedi. "Ve biz onların sonunda nasıl davrandıklarını biliyoruz, değil mi Kont Heraclian?"

Evet, bunu biliyordu Heraclian. O birlik İmparator Pertinax'ı katletmiş ve imparatorluğu da elli milyon gümüş paraya satmıştı. Ülkeyi Didius Julianus adında zengin bir işadamı satın almış ve kendini hemen imparator ilan etmişti. Ama ancak altmış gün oturabildi tahtta, o da öldürüldü, hamamda sıradan bir suçlu gibi başı kesildi.

Prenses, "Bırak herkes kaçsın," dedi. "Galla Placidia kaçmayacak."

Galla kendinden öyle emin görünüyordu ki, onun bu konuşmalarını duyan yabancı biri uzun yıllardan beri imparatorluğu yönettiğini sanabilirdi. Heraclian o anda, üzerindeki uzun, parlak kıyafetiyle karşısında duran bu uzun boylu, kemikli, soluk benizli genç kadının sadece yirmi bir yaşında olduğunu hatırlattı kendine. Ama Galla bir düzine Sezar'a eşit bir irade ve güce sahipti.

Heraclian, "Alaric buraya geldiğinde ne olacak peki?" diye sordu.

Galla, "Bunu sen söyle bana," diye cevap verdi. Buz gibi bir ifadeyle gözlerini ona dikmiş bakıyordu. "Eski meslektaşın vatan haini Stilicho öldüğüne göre ordunun başkomutanı şu anda sensin, öyle değil mi? Böyle bir komutandan daha iradeli ve güçlü olmasını beklerdim Kont Heraclian, ama sende göremiyorum bunları."

Galla'nın sesi hakeret doluydu ama Heraclian kendini savunmak ister gibi sadece gözlerini kapadı. Öfkesinin kabardığını hissetti. Hep nefret etmişti bu kadından. Ama şimdi korkuyordu ondan. Duygularını ondan saklamaya çalıştı ama Galla onun neler hissettiğini anlamış gibiydi. Gözleri iğne gibi batıyordu komutana.

Galla gülümsedi. "Ee? Ne diyorsun?"

General ona baktı, Stilicho'nun öldürülmesini bu kadın em-

retti diye geçirdi aklından öfkeyle. O sadece verilen emirlere uyuyordu, şimdi Batı ordusunun komutanı olmuştu ama prenses şimdi tüm suçu onun üstüne atar gibi konuşuyordu. Buna hakkı yoktu Galla'nın. İşler çığırından çıkmaya başlamıştı...

Heraclian sesinin titremesini kontrol etmeye çalıştı ama başaramadı ve "Alaric buraya geldiğinde sizi esir alacak," dedi. "Ve Roma'dan zincirlenerek götürüleceksiniz."

Galla, "Hayır," dedi. "Tam aksine, barbarlar bir Roma prensesinin nasıl ölebileceğini görecekler."

Heraclian onu eğilerek selamladı ve "Gitmeliyim," dedi. "Atıma atlayıp konvoyun başına geçmeliyim. Benim öncelikli sadakatim –"

Galla gülümsedi ve "Elbette ki imparatoradır," dedi. "*Ubi imperator, ibi Roma.* İmparator nerdeyse Roma oradadır."

Heraclian tekrar eğilip selam verdi ona. "Majesteleri," dedi ve dönerek çıktı odadan.

Galla ifadesiz bir yüzle bir süre baktı onun arkasından ve sonra Eumolpus'u çağırdı.

"Majesteleri?"

"Hizmetçilerime söyle, banyomu hazırlasınlar."

"Baş üstüne Majesteleri."

Prenses, Galla Placidia olacaklara hazırlanmalı, güzel görünmeli, diye düşündü.

Ayrıca bir yazman çağırdı ve Kont Heraclian'a hemen gönderilmek üzere bir mektup yazdırdı.

Konvoy şehirden çıkarken yol boyunca toplanıp onları selamlayan, bağırarak alkışlayan kalabalıklar yoktu. Tam aksine, onları seyredenlerin yüzlerinde kin ve nefret ifadeleri görülüyordu. Honorius'un Gotlara karşı kazandığı ve sanki birkaç gün önce yaşanmış gibi görünen, aslında üzerinden bir yıl geçmiş olan büyük zaferin –ve Roma düşmanlarının sonsuza kadar yenildiğini ilan eden Zafer Kemeri deklarasyonunun artık hiçbir önemi kalmamış gibiydi. Birkaç kişi önlerinden geçen arabalara hakaretler yağdırıp bağırarak çamur parçaları attılar, ama birkaç Palatine Muhafızı kılıçlarını çekerek onların üzerine gelince hemen kaçtılar. Roma vatandaşlarının çoğu Ravenna'ya gitme olanağı bulamayacaktı. Onlar burada kalıp Gotların istilasını beklemek zorundaydılar.

Şehrin dışında, üzerlerinde Hıristiyan ve putperest kabartmaları olan balıklar, kuşlar, haçlar, tarak kabukları işlenmiş ve aralarında servi ağaçları bulunan büyük mermer mezarlarıyla Via Flaminia boyunca uzanan kabristan vardı. Attila mezarlara baktı ve düşündü. Ölülerini şehir surlarının dışına gömmek Romalıların adetiydi. Şehir içindeki mezarların kötü şans getireceğine inanıyorlardı. Ama Roma'nın Tuna ötesindeki tek toprağı olan Dacia'nın fatihi büyük İmparator Trajan'ın mezarı bir istisnaydı. Bu çocuk imparator savaşta ölünce, vasiyetinin aksine, cesedi yakılarak külleri şehre getirilmiş ve üzerinde adı ve Dacia zaferleri yazılı olan büyük sütunun altındaki odaya konmuştu. Ama bazılarına göre bu tür bir mezar adetlere tersti, uğursuzluk getirecekti. Ve işte, üç yüzyıl önce yaşanan bu olaydan sonra –Roma imparatorluğunun, dünyanın en güzel ve uygar bölgelerini ele geçirdiği Antonine imparatorları Hadrianus, Trajan ve filozof Marcus Aurelius'tan sonra– bazılarına göre Roma İmparatorluğu küçülmüş, uzun ve yavaş çöküş dönemi başlamıştı. Şehir şimdi de İtalya'ya girmiş olan mavi gözlü yüz bin Gotik süvarisinin istilasını bekliyordu...

Gotlar halkının çok eski düşmanı olmasına karşın, Attila şimdi Alaric'in gururlu Roma şehrine girişini görmek isterdi doğrusu. Ama onun başka planları vardı. Flaminian Yolu tepelere doğru tırmanmaya başladığında...

Yaz sonu boğucu bir hava vardı ve kırsalda çekirgelerin ötüşleri duyuluyordu. Bazı çekirgeler askerlerin yüzlerine sıçrıyor, süvariler onları öfkeyle kovuyor ve miğferlerini geriye itip alınlarındaki terleri siliyorlardı.

Bir süre sonra Roma'nın ihtiyaçlarını karşılayan meyve sebze bahçeleri, tarlalar, bağlar ve Tiber vadisinin büyük arazileri ve villalarını görmeye başladılar. Güneşte kurumuş çam kozalakları arabaların tekerlekleri altında çatırdayıp eziliyor, katır tırnağı tohumları patlıyor ve uzaklardan ağustos böceklerinin ötüşleri duyuluyordu.

Arabanın içine güneş girmesin diyen Olympian küçük kırmızı perdelerin kapanması için ısrar etmişti ve arabanın içi şimdi loştu. Attila uykuya daldı. Rüyasında yine Stilicho ve Serena'yı gördü, hatta bir ara onları canlı olarak gördüğünü sandı ve aniden uyandı. Ama gördüğünün sadece bir rüya olduğunu anlayınca üzüntü-

den içinin yandığını hissetti ve gözlerini sıkıca kapatıp tekrar uykuya daldı. Bu kez rüyasında ateş tanrısı Tibir'i, güneş ve Yılları Oluşturma tanrısı Otütsir'i ve kendi ülkesini gördü.

Bir ara sarsılarak durdular. Attila uyandı ve perdeyi çekerek dışarı baktı. Olympian ona bunu yapmamasını söyledi ama çocuk dinlemedi onu. Meşum ve çok sıcak bir havaydı, konvoyun ön tarafında bağıranlar vardı. Konvoyun arkasında bulunan Sınır Muhafızlarının birinin at koşturduğunu duydular. Süvari biraz sonra geri döndü ve konvoy yavaşça tekrar harekete geçerken Olympian ona seslendi.

"Ne oldu asker?"

Süvari atının dizginlerini çekerek durdu, yumruğunu göğsüne götürerek onu selamladı. Geri döndü ve atını yavaşlatarak arabanın yanında gitmeye başladı, ama kendisine seslenenin şu şişman saray kapı oğlanı olduğunu görünce sesini çıkarmadı ve bir süre gözlerini yoldan ve uzaktaki ufuktan ayırmadan, ciddi bir ifadeyle arabanın yanında gitmeye devam etti.

"Adın ne senin asker?"

Asker yan gözle ona baktı ve "Çavuş," diye homurdandı. "Çavuş Marco."

"Marcus, öyle mi?"

Çavuş bu kez aptal bir çocuğa bir şey anlatır gibi, "Hayır," dedi. "*Mar-co.*"

Olympian, adamın adı gerçekten de *Marco,* diye düşündü. Ama bu isim Latince değildi, *bir barbar adıydı bu.*

"Pekâlâ Marco, mesele nedir?"

"Yolda bir sorun çıkmış."

"Ne o, yoksa haydutlar mı var?"

Marco, "Hah, ne haydudu?" diye homurdandı. "Birkaç haydutla herhalde başa çıkabiliriz, değil mi, efendim? Hayır, sorun birkaç hayduttan daha büyük." Marco bunu söyledikten sonra yere tükürdü ve bir süre konuşmadan devam ettiler yola.

Olympian sabırsız bir tavırla ve korkulu ifadeyle, "Anlatsana neler oluyor asker," dedi.

Marco eliyle ileriyi göstererek, "Pekâlâ, biz işte şöyle Flaminian Yolu'ndan kuzeye doğru gidiyoruz, efendim," diye konuştu. "Ve Alaric de yine Flaminian Yolu'ndan güneye doğru ilerliyor. Ve sanırım bu yol hem bize ve hem de onlara yetecek kadar geniş değil."

Olympian bembeyaz elini ağzına götürdü ve Attila onun, bunu bağırmamak için yaptığını anladı. Titreyen kapı oğlanının üzerinden dışarı doğru eğildi ve "Ama Alaric'in kampı hâlâ Cisalpine Galya'da, öyle değil mi?" diye sordu.

Çavuş arabanın içine baktı ve kendisine hitap edenin bir çocuk olduğunu görünce şaşırdı. "Sen her şeyi biliyorsun," diye söylendi. "Hun çocuğusun sen, değil mi? Uldin'in çocuğu?"

Attila başını salladı. "O benim babamın babasıdır."

Çavuş omuzlarını silkti. "Pekâlâ. Alaric bir ay önce Alplerdeydi, ama güneye doğru ilerlemeye başladı bile. Onun süvarileri oldukça iyiler. Tahminlere göre yarın akşam karanlığında Roma kapılarına dayanacaklarmış." Omuzlarını geriye attı ve dudaklarını kıstı. "Evet, olanları engelleyecek halimiz yok, olanlar olacak. Bizim görevimiz bir an önce Ravenna'ya varmak. Onun için doğuya döneceğiz."

Attila fazla hevesli görünmemeye çalışarak, "Dağlara mı yani?" diye sordu.

Marco, "Evet, dağlara," diye cevap verdi.

Olympian, "Dağlara mı?" diye bağırdı.

Attila başını uzattı ve gökyüzüne baktı. İyice kararmış gökyüzü çılgın bir yaz sağanağının habercisi gibiydi. Yağmur yüklü bulutlar cennetten aşağı asılan ve patlamaya hazır gri dev keselere benziyordu.

Attila koluna konan bir çekirgeyi kovdu ve "Galiba yakında fırtına çıkacak," dedi.

Marco adlı çavuş gökyüzüne değil de kuzeye, yolun ilerisine, uzaktaki ufka baktı. "Hiç yanılmıyorsun çocuk," dedi ve sonra atını mahmuzlayarak konvoyun arkasındaki yerine doğru koşturdu.

Attila, yanında oturan şişman kapı oğlanının varlığını unutmuş gibi, arabanın lüks koltuğunda arkasına yaslandı ve fırtınayla beraber işler iyice yoluna giriyor, diye düşündü, evet, şimdi dağlara gidiyoruz.

Çocuk dağları çok seviyordu, çünkü dağlarda saklanmak kolaydı.

Yolculuğun ilk gecesini Flaminian Yolu kenarında bir kampta, ikinci gecesini Falerii Veteres'de geçirdiler. Üçüncü gün öğle saatlerinde Nera üzerindeki Augustus Köprüsü'nü geçtiler, sonra hemen doğuya döndüler ve Tiber Ovası'nı arkalarında bırakarak Sabine

Dağlarına, Terni kasabasına doğru tırmanmaya başladılar. Yol iyice bozulmuştu, arabalar çok sarsılıyordu, Terni'den sonra daha küçük bir yola girdiler ve konvoyun hızı iyice düştü, adeta yürüyüş hızıyla ilerliyorlardı. Böyle giderlerle, uzun yaz günlerinde bile bir günde on beş milden fazla yol alamayacaklardı. Geceleri de kamp kuracakları için yolculuk çok uzun sürecek gibi görünüyordu. Ama Attila bu yolun diğerlerinden daha güvenceli olacağına inanıyordu, çünkü imparatorun da bulunduğu bir konvoy asla böyle bir yoldan gitmezdi.

Bir süre sonra kapı oğlanına baktı ve "Galla nerede?" diye sordu.

Olympian öfkeli gözlerle ona baktı ve "Senin garip bir samimiyetle adını söylediğin Prenses Galla Placidia Roma'da kaldı," diye homurdandı.

"Gotlar ona ne yaparlar acaba?"

Olympian göğsünde haç çıkardı, şişmiş gözlerini arabanın tavanına dikti ve "Tanrının takdir etmediği hiçbir şeyi yapamazlar," diye cevap verdi. Sonra küçük kadife perdeyi geri çekti ve serin dağ havasının içeri girmesine izin verdi.

Tepelerde koyun sürüleri, otlayıp semiren, büyüyen kuzular ve arada bir de çobanlar görüyorlardı. Çobanlardan biri şaşkın bir ifadeyle yolun kenarına kadar geldi ve geçen konvoyu seyretmeye başladı, ama birkaç asker atlarını onun üstüne sürerek adamı kaçırdılar.

Olympian, çocuğun onu dinleyip dinlemediğine bakmadan, "Hiç kuşkusuz şunu herkes biliyor ki," diye başladı ama birden sustu. Konuşmaya başlamasının nedeni elbette, askerlerden, dağlardan ve Gotlardan söz ederek bozulan, iyice gerilen sinirlerini gevşetmek, biraz olsun rahatlamaktı.

"Şunu herkes biliyor ki dağlarda yaşayan bu çobanların hayvanlardan hiç farkı yoktur, onlar vaftiz edildikten sonra ölene kadar yıkanmazlar, temizlenmezler. *Eğer* vaftiz ediliyorsa tabii." Durdu ve mendilini tombul, bembeyaz elinde iyice sıkarak pencereden dışarı, kırlara baktı. "Belki de çoğu hâlâ keçilere tapıyordur buralarda."

Tekrar arkasına yaslandı ve içini çekti. "Roma'da yaşayanlar Sabine Tepeleri'nin bu insanlarına hayvan, haydut gözüyle bakarlar. Bazıları da onlara 'koyun kırpıcılar' der. Ama bunun anlamını herkes bilir. Sabine köylülerinin kıza zaman öncesine kadar berbere sa-

dece saçlarını değil, bacak aralarındaki kılları da kestirdiğini herkes bilirdi. Ve bunu *herkesin* içinde, kendi karılarının, hatta başkalarının karılarının gözleri önünde yaptırırlardı. Güttükleri hayvanlar kadar bile utanmaları yoktu onların."

Attila gülünce kapı oğlanı öfkeli gözlerle ona baktı.

Bir süre sonra yine yol üzerinde, kapı oğlanı söylediklerini doğrulamak ister gibi bir çobanın durup geçen konvoya baktığını gördüler, adam sanki aylardan beri ilk kez insan görüyormuş gibi bakıyordu onlara. Belki de öyleydi. Çobanın üzerinde omuzlarını örten bir koyun postundan başka bir şey yoktu, çıplaktı. Güneş yanığı teni iyice kurumuş, çatlamıştı, çocukluğunda iyi beslenmediği için, ya da bir kaza sonucu bacakları çarpılmıştı, gözleri kanlıydı ve vahşice bir ifadeyle bakıyordu. Attila onu görünce Yunan eğitmenden öğrendiği Virgilus'un *Ekloklar*'ını hatırladı. Çobanlık yaşamının romantizmi için bu kadarı yeterdi elbette.

Olympian'ın sesi çıkmıyordu.

Attila kendi kendine güldü. Şu İtalyan *barbarları!* diye düşündü.

Pencereden geriye doğru bakınca çobanın gerideki bir çalılığa gittiğini ve oradaki aç bir katırı çekerek götürdüğünü görerek şaşırdı. Adam birkaç adım attıktan sonra katırın sırtına bindi ve hayvanı aşağıdaki vadiye doğru döndürerek bir kez daha başını çevirip uzaklaşan konvoya baktı. Sonra katırın karnına topuklarıyla vurdu ve tepenin ardında gözden kayboldu.

Attila arkasına yaslandı ve derin düşüncelere daldı.

Kışın bir nehir yatağına dönüşen ama şimdi kurumuş olan kenarları dik, taşlı hendekten yukarı doğru uzun süre tırmandılar. Kuru nehir yatağının içi ve iki yanı da yabani otlarla, çiçeklerle kaplanmıştı ve etrafta, sıcak yaz havasında öten ağustos böceklerinin titrek sesi duyuluyordu. O anda Roma'dan çok uzaklarda olduklarını hissediyorlardı.

Attila kendini tutamadı ve nehir yatağının yüksek olan iki kenarına bakarak, "Tuzak için mükemmel bir yer," diye mırıldandı.

Olympian bunu duyunca titrek bir sesle, "Böyle konuşma!" diyerek azarladı onu.

Ama Attila onun bu korkusuyla alay etmek ister gibi, "Hiç belli olmaz ama," dedi.

Kapı oğlanı endişeliydi, titrek bir sesle, "Ama yüzbaşı Marcus haydutlardan hiç korkmayın dedi bize," diye söylendi. "Ne de olsa her yanımızda silahlı muhafızlar var."

"Evet ama ya eski gladyatörler saldırırsa? Yani köle gladyatörler değil de profesyonel olanlar. Artık arenada çalışamadıkları için hepsinin haydut olduğu söyleniyor. Onlar böyle bir tuzak kurarak saldırırlarsa bizi mahvedebilirler."

Kapı oğlanı, "Saçmalayıp durma, çocuk," diye söylendi. "Kölelerden çok fazla saçma hikâye dinlemişsin sen." Durdu ve tombul elini kaldırıp top gibi burnunun ucuna birikmiş terleri sildi. Sonra, "Gerçekten de gladyatörler kötüdür," diye inledi.

Ama çocuk haklıydı. Kölelerin anlattığı hikâyeleri hep dinler ve çok şey öğrenirdi onlardan. Bilgi edinmeyi seviyordu. Bilgi güç demekti.

İmparator Honorius M. S. 404 yılında, keşiş Telemakos'un kendini feda ettiği protestodan sonra oyunları iptal etmiş ve gladyatör okullarını da kapamıştı. Ama Honorius ve danışmanları, işsiz kalan askerler gibi, işlerini kaybeden gladyatörlerin de tehlikeli insanlar olacaklarını düşünmemişlerdi. Bir gün içinde işlerini kaybeden beş bin profesyonel gladyatör büyük bir tehdit oluşturmuştu. Arenada kan dökerek aldıkları iyi maaşlardan sonra onların sakin birer vatandaş olarak kenara çekilmeleri ve saka, ressam, incir tüccarı gibi çalışmaları beklenemezdi elbette. Bazıları orduya katıldı ama çoğu yaşlıydı. Ordu en çok yirmi bir yaşında, kolay eğitilebilecek erkekler arıyordu. Gladyatörler savaşçı olarak tecrübelerine ve sertliklerine rağmen iyi birer asker olamayacak kadar yaşlı adamlardı.

Yakışıklı gladyatörler Roma sosyetesinin zengin kadınları yanında 'özel yardımcı', 'tahtırevan' taşıyıcı ve şehrin ünlü hicivcilerinin ya da edebiyat çevresinden bazılarının gülüp alay ettiği bir şekilde, *ornatrix,* yani berber olarak iş buldular. Bu sözcük önce kadın berberler için kullanılırdı ama son zamanlarda erkekleri de kapsayan bir deyim olmuştu. Bu tür erkek berberlerin çoğu hiç kuşkusuz erkeklerle düşüp kalkan eşcinseller oluyordu, ama gladyatörlerin de berber olarak işe alındığını duyan bazı yazarlar kaz tüyünden kalemlerinin ucunu sivrilttiler. Çok geçmeden sosyete salonlarında bazı hikâyeler anlatılmaya başladı; *ornatrix*'lerin soyunup güzel kokulu

yağlar sürerek ve spor salonlarında *membrum virile*'sini güçlendirerek hanımlarının özel odalarına girdikleri söylenir oldu.

Ama gladyatörlerin bu halleriyle alay edenler, onların haydut olup dağlara çıktıklarını öğrenince korkularından ne yapacaklarını şaşırdılar ve bilgiç yüzlerindeki gülümseme kayboldu.

Kötümserler, "Spartacus'u hatırla," diyorlardı.

İyimserlerse, "Evet, bak ona neler oldu," diye konuşuyordu. "Appian Yolunda askerleriyle birlikte çarmıha gerildi."

Kötümserler, "Evet ama, iki Roma birliğini mahvettikten sonra," deyince, iyimserler, "Şey, evet ama..." deyip susuyorlardı.

İşte, Olympian tüm bunları düşünüyor ve bu sefil barbar çocuğun söylediği gibi tuzağa düşeceklerinden korkuyordu. Çünkü böyle bir şey büyük olasılıktı.

Ama Sabine Tepeleri'nde ya da ona yakın yerlerde yaşayan haydutlar onlar için büyük tehdit oluşturamazdı, çünkü bunlar genelde korkakça hareket ediyor, daha ziyade uzak çiftliklere ve yanına yeterli savunma gücü almadan yola çıkan zengin tüccarlara saldırıyorlardı. Bunların bu kimsesiz tepelerde bile savunması güçlü olan bir imparatorluk konvoyuna saldıracak kadar cesur, cüretkar olabilecekleri düşünülemezdi.

3

İlk Kan

İlk ok Marco'nun üst koluna isabet etti.

Marco, "Lanet olsun!" diye bağırıp yaraya baktı. Üç başlı ok kasını delip geçmişti, ucu diğer taraftaydı. Onbaşıyı çağırdı, ona oku kırıp iki uçtan çekerek kolundan çıkarmasını söyledi ve sonra dişlerini sıkıp ayaklarını üzengilere iyice bastırdı. Atları kişnerken başlarının üstünden bir ok daha uçarak geçti ve onbaşı onun kolundaki oku kırıp çıkardı ve yarayı aceleyle, sıkıca sardı.

O sırada teğmeni dört nala yanına geldi, gri gözlü İngiliz subayı Lucius'tu bu. Çavuşunun yaralanmış olduğunu görünce, ona cesaret vermek için, "İlk kan bu Çavuş!" diye bağırdı. "Çok iyi bu!"

"Evet, ilk kan ama aynı zamanda *benim* kanım bu!"

O anda başka bir ok uçarak atların ayaklarının dibine düştü. Lucius başını kaldırdı ve gözlerini kısarak etrafa bakındı. Çevrede ağustos böceklerinin seslerinden başka bir şey duyulmuyor, tepede mavi gökyüzünden başka bir şey görünmüyordu. Yerden yükselen bir toz bulutu bile yoktu ortada.

"Bizi böyle tuzağa düşüren de kim? Altı yaşında yalnız bir çocuk mu yoksa? Neler oluyor Tanrı aşkına?"

Marco başını iki yana salladı. "Hiçbir fikrim yok Teğmenim. Böyle kötü bir tuzağa hiç düşmemiştim hayatımda."

Dar bir sıra halinde ilerleyen konvoy durmuştu, ama başka ok yoktu görünürde. Paniğe kapılmaya gerek de yoktu aslında.

Lucius, "Kanın durduğu zaman–" dedi.

Marco kolundaki sargıya hafifçe vurdu ve "Durdu bile," diyerek gülümsedi. "Bu kadar yara bana vız gelir–"

"Pekâlâ, o zaman ön tarafa giderek Kont Heraclian'a ne yapmamız gerektiğini sorman iyi olur Çavuş."

Marco biraz sonra geri döndü ve "Sizin arka tarafta istihbarat açısından daha iyi pozisyonda olduğunuzu söyledi Kont," dedi.

Lucius anlamamış gibi baktı ona. "Yani emirleri ben mi vereceğim?"

"Öyle görünüyor, ayrıca Sınır Muhafızları'nın konvoyun önüne geçmesini de istiyor."

Lucius yüzünü buruşturdu ve "Vay canına!" diye söylendi. Bir an düşündü ve "Baş komutan Heraclian, sen beş para etmez bir adamsın!" diye mırıldandı ve geriye döndü. "Pekâlâ Çavuş, devam ediyoruz. Konvoyun sonunda şu meşe ağaçlarının hizasına geldiğimizde sen ve ben Birinci mangayla aniden geri dönüp sola gideceğiz ve ne varmış orada göreceğiz. Nasıl, beğendin mi planımı?"

"Çok karmaşık bir plan efendim ama işe yarayabilir."

"Pekâlâ küstah serseri, sür bakalım atını."

Marco birliğin başındaki sekiz süvariye sessizce, işaretle emir verdi; zamanı gelince koldan ayrılıp soldaki yokuşa çıkacaklardı. Tam zamanında, Lucius'un sözlü emir vermesine bile gerek kalmadan söyleneni yaptılar. Atlar başlarını öne eğmiş, dik yokuşta süvarilerini tepeye çıkarmak için soluk soluğa tırmanıyorlardı, tepeye vardıklarında durdular ve çıplak kayalıkların ötesine baktılar.

Hiç kimse görünmüyordu çevrede, tepenin gerisindeki arazi bomboştu.

"Lanet olsun, neler oluyor Teğmenim?"

Lucius gözlerini kısarak önlerindeki vadiyi inceledi ve sonra alçak sesle, "Böyle bir keşif görevini, düşmanının gücünü ölçmek için birkaç ok attıktan sonra, onun karşı taarruzunu bile beklemeden kaçıp gözden kaybolarak yapan disiplinli düşman, nasıl bir düşman olabilir ki Çavuş?" dedi.

"Ben böyle bir ordu tanımıyorum efendim."

Lucius yarı kapalı gözleriyle tekrar puslu ufku taradı ve sonra içini çekti.

Yanında duran askerlerden biri, çocuk yüzlü, iri gözlü ve heyecanlı Carpicius, "Gladyatörler olabilir mi, efendim?" dedi. "Şu haydutluğa başlayan gladyatörler."

Kırkına yaklaşmış, yakında emekliliğini bekleyen, ama genç as-

kerler kadar sert ve güçlü olan boğa enseli Mısırlı Ops, "Gladyatörler mi?" diye homurdandı. Adamın gerçek adı Oporsenes'ti ama herkes ona Ops diye hitap ederdi. "Bana gladyatörlerden söz etmeyin sakın! Onlar ellerine kılıç alıp etrafa caka satan aktörler sadece. Zavallı adamları acımadan öldüren caniler onlar."

Tüm diğer askerler gibi Ops da gladyatörlerden nefret ediyordu. Onlar yüksek ücretli seks simgeleriydi, komutanlar ve askerler arasında karşılıklı güven ve sadakatin hayatta kalmayı sağladığı gerçek savaş alanında beş dakika bile dayanamayacak olan sözde savaşçılardı. Ellerinde kılıçlarla saldıran binlerce askerin karşısında ne yapacaklarını bilemezlerdi.

Lucius atının başını geriye çevirirken, "Pekâlâ asker," dedi. "Tekrar hizaya girin ve yola devam edin, ama gözünüzü dört açın. Henüz her şey bitmiş değil."

Arabalar tekrar yola çıkarken Olympian, "Neler oluyor burada?" diye mırıldandı. "Bir saldırı olmadı, değil mi?"

Küçük barbar Attila rahatça arkasına yaslanırken, "Oldu gibi," dedi. "Hem de çok disiplinli bir saldırıydı bu."

Olympian korkusunu unutmuş gibi kaşlarını kaldırdı. "Demek şimdi de askeri uzman oldun, öyle mi?" diye söylendi. "Hiç kuşkusuz Aeneas Tacitus'un, Frontinus ve Vegetius'un askeri tezlerini de çok iyi biliyorsundur, değil mi?"

Attila ona bakarak başını salladı. "Evet, okudum onları," diye cevap verdi. "Hatta öküzlerin çektiği küreklerle seyreden tekneyle ilgili yazarı belirsiz *De re militari*'yi bile okudum. İlginç bir fikir bu –nehir yukarı saldırılar için rahatça kullanılabilir. Biliyor musun onu?"

Kapı oğlanı şaşkın gözlerle baktı ona.

Attila gülümsedi ve gözlerini kapadı. "Yakında yine saldıracaklardır. Dua etmeye başlasan iyi olur sanıyorum."

Bir süre sonra nehir yatağından yüksek, kıraç bir yaylaya doğru yola çıktılar.

Ağır ilerleyen bir konvoya saldırıp kaçmak için çok uygun bir bölgeydi burası. Ama Lucius'un gönderdiği devriyeler etrafta kertenkele ve ağustos böceklerinden başka canlı olmadığını söylediler –

Heraclian devriye çıkarmayı bile düşünmemişti. Arazi de çok kayalık ve sertti, etrafta hiçbir ayak ya da nal izi görünmüyordu.

Yayladan hiç ses çıkarmadan geçtiler, konvoyun önünde Sınır Muhafızları, arkasında da Palatine Muhafızları gidiyordu. Bir süre sonra hafif bir yokuştan aşağıya, geniş yeşil bir araziye doğru inmeye başladılar. Yol dönerek iniyordu, sol taraflarında yükselen yamaç, sağlarında ise derin bir uçurum vardı.

Bir süre sonra Lucius dur emri verdi.

Etrafta rüzgârın kuruyan otlar arasında çıkardığı hışırtıdan başka ses duyulmuyordu.

Ops bir şeyler mırıldandı ve Lucius ona susmasını söyledi.

O anda Anibal'ın Romalıları Trasimene Gölü'nde tuzağa düşürüp katlettiği günü düşünüyordu, Roma ordusu yürüyüş halindeyken Anibal onlara yandan saldırmış, Romalılar savaş düzenine geçememiş ve göl kenarında sıkışıp kalmışlardı. O sırada bulundukları arazi de böyle bir tuzak için oldukça uygundu. Sollarında duvar gibi yükselen bir yamaç, sağlarında ise çok dik bir iniş vardı. Böyle bir inişte savaş düzenine geçebilmeleri olanaksızdı.

Tam o sırada Marco, "Nal sesleri duydum," dedi. "Tepeden geliyor gibi."

Lucius, "Çobanlar olabilir mi?" diye sordu. "Keçiler?"

"Hayır, nal sesi bunlar. Süvariler geliyor."

Hepsi kulak kabarttılar, dinlediler. Lucius bir şey duyamıyordu, hepsi gergindi. Sıkışan askerlerin vaktinden önce saldırıya geçtiğini biliyordu Lucius. Düşmanı beklemek kadar kötü bir şey yoktu – özellikle de görülmeyen, gücü bilinmeyen bir düşmanı.

Oysa Marco hiç de acemi değildi. "Geliyorlar," dedi ve başını salladı.

Lucius, "Nasıl duyabiliyorsun onları?" diye sordu.

"Ben duyamıyorum. Ama atlarımız duyuyor."

Ops haklıydı, atları onların altlarında kıpır kıpırdı, yerlerinde duramıyor, süvarilerinin ter ve korkularının kokusunu hemen alıyorlardı. Ama rüzgârda bundan daha başka bir şey vardı. Atların kulakları ileri geri gidip geliyor, burunları yaklaşan başka atların kokusunu hemen alıyordu.

Lucius öne doğru eğildi ve gri kısrağının titreyen kulağına, "Ne var Tugha Ban?" diye fısıldadı. "Bir şey mi duydun?" Sonra doğrul-

du, ama çavuşunun kendisine kuşkulu gözlerle baktığını görmedi. "Sanırım haklısın."

Başını kaldırıp sol tarafta yükselen tepeye doğru gözlerini kısarak baktı. Sonra askerlere at in emrini vermesini Marco'ya işaretle bildirdi. "Palatine de uyacak bu emre – *eğer* Büyük General Heraclian'ın bir itirazı yoksa elbette. Şimdi hemen arkaya git ve tombul kıçlarını kaldırıp at inmelerini söyle onlara."

"Aşağıya inmeyecek miyiz yani?"

"Bu hızla mı? Bu kocaman, yüklü arabalarla mı?" Lucius başını iki yana salladı. "At üzerinde kalırsak paramparça oluruz." Atından aşağı kaydı, yere indi ve kılıcının kabzasını tuttu. "Savaşmak zorunda kalacağız." Başını kaldırdı ve boğucu sıcakta yokuşun başına doğru tekrar baktı. "Peki nerede bu namussuz araba refakatçisi atlılar?"

Marco sesini çıkarmadı. Ama arabaların yanında giden atlı nöbetçilerin o anda nerede olduğunu ikisi de biliyordu.

Aşağıdaki meşe ormanında bir karga sürüsünün gaklayarak aniden havalanmalarının ve vadiye doğru uçmalarının ne anlama geldiğini de biliyorlardı elbette. Kargalar akıllıdır. Atların, koyun ya da keçilerin kendilerine yaklaşmalarıyla korkup havalanmazlar. Ama adamların yaklaştığını görürlerse kaçarlar ve ok ve yayları olan adamları da oksuzlardan ayırt edebilirler. Onun için, onların havalanması sorun çıkacağını gösterir.

Marco kılıcını çekti ve keskin ağzını parmağıyla yokladı.

Lucius askerlerini konvoyun sol tarafına, tepeye doğru iki sıra halinde dizdi.

Marco, "Bu yokuş oldukça dik," diye mırıldandı.

Lucius, "Elbette öyle," dedi. "Umarım idmanlarını sürekli yapıyorsundur."

Marco boğazını temizledi ve tükürdü. "Yaa, evet, evet."

Ama subayının her zaman haklı olduğunu biliyordu o da. Teğmen Lucius iyi bir subaydı. Eğer yukardan gelen bir saldırıya karşı savaşacaklarsa –ki durum onu gösteriyordu– bir savaş alanında yapılacak en iyi şey, düşmanın en az beklediği harekatı yapmak, yani yokuş yukarı saldırmaktı.

Marco tekrar başını kaldırınca onları gördü ve hafif bir ıslık çaldı. Hem yokuş yukarı koşarak savaşacaklardı ve hem de sayıları düşmandan azdı. Durumları hiç de iç açıcı değildi doğrusu.

Yokuşun tepesinde yaklaşık dört yüz süvari vardı ve hepsi de oklarını yaylarına yerleştirmişti. Üzerlerinde ne olduğu belli olmayan karışık kıyafetler vardı ama çoğunun belden yukarısı çıplaktı. Zırh olarak göğüslerine kösele kalkan takmışlardı. Sakalları uzamıştı, paçavralar içindeydiler ve gözlerinde vahşi parıltılar görülüyordu. Ama silahları oldukça iyiydi. Ok ve yaylarından başka kalkan, kılıç ve bazıları da ağır kargılar taşıyorlardı. Ciddi bir savaş olacaktı bu. Düzenli bir kol halinde durmuş ifadesiz gözlerle aşağıdaki talihsiz konvoya bakıyor ve hücum emri bekliyorlardı.

Birden içlerinden beyaz kıyafetli biri koldan ayrılıp öne çıktı ve yokuştan aşağı doğru bir torba attı. Torba yokuştan aşağı doğru yuvarlanırken ağzı açıldı ve içinden iki kesik baş fırladı. Başlardan biri bir arabanın tekerleğine çarptı ve orada kaldı. Diğeri yolun karşı tarafına kadar gitti ve orada durmayıp aşağıya doğru yoluna devam etti. Arabalara refakat eden askerlerin başlarıydı bunlar.

Artık beklemenin hiçbir yararı yoktu. Lucius emri verdi ve taarruza geçtiler.

Lucius dik yokuşta askerlerinin önünde yirmi otuz metre kadar koştuktan sonra bacak kaslarının yandığını ve titrediğini hissetti. Askerlerin göğüslerine boğuk bir sesle isabet ederek giren okların seslerini kendi bağırmaları arasında duyabiliyordu. Bu kadar yakın menzilde zırh yararsızdı ve açılan yaralar her zaman ölümcül olurdu. Önce beş, sonra on ve daha sonra yirmi askerini kaybetti Lucius. Toplam sayıları seksendi ve sol kanatta da sadece elli Palatine askeri vardı. Sonunda okçulara beş metre kadar yaklaştı ve yüzlerindeki şaşkınlık ifadesini gördü. Liderleri geri çekilme ya da kılıç çekme emrini henüz vermemişti, hâlâ ok ve yaylarını kullanıyorlardı ama Roma askerlerinin böyle dik bir yokuşu bu kadar kısa sürede tırmanması şaşırtmıştı onları. Lucius başını kaldırıp kendisine tepeden bakan haydutu gördü, adamın gözleri kan çanağına dönmüştü, dudakları yaz güneşi altında çatlamış, yanakları çukura kaçmıştı ve elleri titriyordu. Bu adamların fiziksel durumları pek iyi sayılmazdı, Oysa kendi askerlerinin sağlık ve fiziksel durumları çok iyiydi.

Romalı askerler onlara hemen saldırdılar. Lucius düşmanının üstüne gitti ve onu tepenin kenarına kadar geriletti. Bir adım geri çekildi ve kılıcını bütün gücüyle ona doğru uzattı. Şaşkın okçu kılıçtan kurtulmak istedi, elindeki yayla onu savuşturmaya çalıştı ama başa-

ramadı elbette. Kalın ve keskin kılıç kabzasına kadar adamın karnına girdi. Lucius kılıcını yaranın içinde aniden çevirdi ve çekti, adam onun ayakları dibine düştü ve yaradan akan kanların oluşturduğu küçük kırmızı gölün içine yığılıp kaldı. Lucius kılıcını çekmiş arkasından gelen adama döndü, kendini korumak için kalkanını kaldırdı ve kılıcını adamın boğazına sapladı. Kılıcın ucu adamın ensesinden çıktı ve o üzerine doğru düşerken Lucius kılıcını geri çekti. Eli ve kolu kandan kıpkırmızı olmuştu. Ölen adamı kalkanıyla, onun arkasından gelen başka bir düşman askerinin üstüne itti.

Sol kanatta da aynı şeyler oluyordu. Sessiz ve düzenli Palatine askerleri de gıdasız kalıp zayıf düşen rakiplerini kolayca saf dışı bırakıyorlardı. Palatineler de yeri ve zamanı geldiğinde çok iyi birer savaşçı oluyorlardı, inkâr edilemezdi bu gerçek.

Güçlerinin belki dörtte birini kaybetmişlerdi ama şimdi sadece Romalı askerlerin bildiği bir tarzda, birbirlerine iyice yaklaşmış, düşmanın karşısında bir kalkan ve kılıç duvarı olarak savaşıyorlardı. Sefil haydutlar ordusunun karşısında şimdi sadece bir çelik hedef vardı.

Marco, Lucius'un sağında savaşıyordu. Savaşlarda yoğrulmuş bir asker olan çavuş hiçbir zaman şikâyet etmezdi ama Lucius onun okla yaralanmış sol kolunda tekrar kanama başladığını görmüştü. Kendini korumak için sol elinde tuttuğu kalkanını yukarı kaldırmıştı ama kolunun gittikçe zayıfladığı belliydi, kılıçlı sağ eli gücünü korurken, kalkanı tutan sağ eli ve kolu gittikçe aşağıya düşüyordu. Karşısındaki düşman askeri bunu fark ederse hemen onun boğazına ya da ciğerlerine saldıracaktı. Lucius ona bir şey söylemedi ama Marco'nun solunu koruyarak hafifçe önüne geçti. Zaten ikisi her zaman iyi bir ekip olmuşlardı.

O sırada Carpicius adlı askerinin sendeleyip düştüğünü gördü. Sakallı, dilenci kılıklı bir adam kısa kargısını başının üzerinde havaya kaldırmış ona saplamaya hazırlanıyordu. Lucius birden döndü ama geç kalmıştı. Ama iriyarı Mısırlı Ops onları gördü ve kalkanını kaldırıp genç askeri koruyarak adamın üstüne atıldı. Kargı kalkanı deldi ve Ops'un bağırmasına bakılırsa koluna isabet etmişti. Ama Carpicius kurtulmuştu, geriye sıçradı ve rakibi kargısını Ops'dan kurtarmaya çalışırken kılıcını onun yan tarafına sapladı. Lucius bir an boğazının düğümlenir gibi olduğunu hissetti, çok iyi askerleri ol-

duğunu bir kez daha anlamıştı. Başka asker kaybetmek istemiyordu ve hırsla ileri atıldı.

Haydutlar perişan haldeydi, iyice dağılmışlardı. Ve aptal gibi atlarını da hemen arkalarında bırakmışlardı. Şimdi panik içinde, kişneyen atlarını yakalayıp binmeye çalışıyorlar, binmeyi başaranlar geri dönüp kaçıyorlardı. Romalı askerler hâlâ onlara saldırıyor ve ekin gibi biçiyorlardı haydutları. Geride, Lucius çatışma başlamadan önce onlara içinde iki kesik baş olan torbayı atan adama baktı. Adam atının yularını yakalamış, sakinleştirip üzerine atlamaya çalışıyordu.

Lucius, Marco'nun koluna dokundu ve "Benimle gel!" diye bağırdı.

Sonra biraz geri çekildi, savaşan askerlerin soluna geçti ve haydutların şefine doğru koştu. Marco da sesinin son perdesiyle bağırarak onun arkasından koşuyordu. Lucius omzunun üzerinden bakıp onun geldiğini görünce kendi kendine gülümsedi. Şu Marco tam bir askerdi doğrusu.

Aslında subayı hafifçe vurup kolundaki yarayı deşmiş, canını acıtmıştı ve Marco bunun için bağırıyordu. Tecrübeli asker öyle hızlı koşuyordu ki Lucius bir an dursa Marco hızla ona çarpabilirdi.

Haydutların şefini, atına atladığı ve hayvanı sağa doğru yönelttiği anda yakaladılar. Yuları tuttular ve Marco hiç beklemeden kılıcını atın boynuna sapladı. Fışkıran kanlar bir anda ikisinin de yüzünü ve göğsünü kızıla boyadı. Haydut hayvanın dizginini çekip onu kaçırmak istedi ama başaramadı. Zavallı hayvan olduğu yerde zıplayıp birkaç tur attıktan sonra, çöken arka ayaklarının üzerine yığılıp kaldı. Haydutların şefi atın üzerinden aşağı yuvarlandı ama hemen toparlanıp kalktı ve kaçmaya çalıştı, Ama Marco'nun sert, kabaralı çizmesiyle sırtına attığı tekmeyle tekrar yere yuvarlandı. Marco kılıcının ucunu adamın ensesine dayadı ve soluk soluğa Lucius'u bekledi.

Çatışma sona ermek üzereydi. İki yüze yakın haydut kılıçtan geçmiş yerlerde yatıyordu. Yaralı olanlar da acımasızca öldürüldü. Kurtulabilenler bağırarak yaylanın diğer ucundaki meşe ormanına doğru kaçıyorlardı. Romalı askerlerden birkaçı onları bir süre kovaladı ama hava çok sıcaktı, vazgeçtiler, zaten savaş da kazanılmıştı.

Lucius atın acısına son vermek için kılıcını hâlâ oynayan kulağının arkasına, beynine sokarak onu bir anda öldürdü, atların acı çek-

mesine dayanamazdı. Sonra haydutların yerde yatan şefinin yanına gitti ve ona ayağa kalkmasını söyledi.

Adam toz toprak içindeydi ve çok zayıftı ama gözleri hâlâ gururla parlıyordu. Kıyafeti de çok garipti, üzerinde her tarafı parçalanmış uzun, beyaz cüppeye benzer bir elbise vardı. Zırh ya da ok sadağı bile takmamıştı.

Lucius başını iki yana salladı ve at kanından kurtulmak için gözlerini kırpıştırarak, "Pekâlâ, adın ne senin?" diye sordu.

Adam başını öne eğdi.

"Eğitim aldığın belli. Bir tuzakta böyle bir girişim fena sayılmaz."

Adam kin ve nefret dolu gözlerini onun yüzüne dikti ama bir şey söylemedi.

Lucius birden, adamın sol elini saklamaya çalıştığını fark etti. O eli yakaladı ve kendine doğru çekti. Adamın işaret parmağında bir mühür yüzüğü vardı.

Onun yüzüne dik dik baktı ve "Demek bir zamanlar askerdin sen ha?" diye söylendi. "Haydut olan bir askersin. Herhalde birkaç ay maaşını alamadın diye birden huysuzluk edip kaçtın birliğinden. Senin karnını doyuran, sana her şeyini veren Roma'ya kızdın ve vahşi bir hayvan gibi yaşamak için ormana sığındın, öyle mi?"

Adam hafifçe yan döndü, yere tükürdü ve tekrar Lucius'a baktı, gözleri tuhaf bir nefretle parlıyordu yine. Bir an durdu ve sonra, "Ben Stilicho'ya hizmet ettim," dedi.

Lucius başını yavaşça salladı ve yumuşak bir sesle, "Ben de hizmet ettim ona," dedi. "Hâlâ da ona hizmet ettiğimi düşünmek istiyorum."

İki adam bir süre daha birbirlerinin gözlerine baktılar.

Sonunda Lucius içini çekti ve adamın elini bırakıp, "Pekâlâ, bu kadar yeter," dedi.

"Bağlayayım mı bunları efendim?"

Lucius yorgun bakışlarını bunu soran askere çevirdi ve "Bağlayın," dedi.

Sağ yakalanan haydutların sayısı şefleriyle birlikte sekiz kişiydi. Bunlar örnek olarak kullanılacaktı. Yaralıların kalanıysa savaş alanında yattıkları yerde haklandı. Sekiz kişi yaylanın diğer tarafındaki ormanın kenarına götürüldüler.

Yayladan aşağı doğru inen küçük bir nehir yatağının ucunda yaşlı ve gövdesi yaralanmış bir çam ağacı vardı. Esirler o ağacın yanına götürüldü ve giysileri çıkarıldı, hepsi çırılçıplak kaldılar. Lucius'un askerleri ağacın kalın ve yere yakın dallarından birine ipler atarak hepsinin boynuna ilmik geçirdiler, Heraclian gelip komutayı aldığında, onun vereceği emirle hepsini asacaklardı.

Heraclian, "Sanırım bunlara özel bir ders vermek gerekiyor," dedi.

Lucius arkasını döndü. Palatine'in yapacaklarını görmek istemiyordu. Ama Marco olacakları görmeyi yeğledi.

Palatine Muhafızları esirlerin ellerini arkadan bağlayıp toz içindeki yere diz çöktürdüler ve uçları düğümlü deri kırbaçlarla acımasızca dövdüler. Haydutların şefini döverken daha da hırslıydılar ama o da adamları gibi kırbaçlanırken hiç sesini çıkarmadı. Kırbaçlandıktan sonra şefi tekmeleyip toza yatırdılar ve ayak bileklerini sıkıca bağladılar. Bileklerini bağlayan ipin ortasından başka bir ip geçirdiler ve onu baş aşağı dala astılar. Askerlerden biri kalın dalın üstüne çıktı ve şefin birbiri üstüne konmuş ayak bileklerini yaklaşık yirmi santim uzunluğunda bir demir çiviyle dala çaktı. Adam orada bayılmadan, dala çakılı olarak, acılar içinde ve titreyerek bırakıldı. Ayak bileklerinden, sırtından, akan kan burnundan ve başından süzülüp yere damlıyordu.

Marco bu ters çarmıha gerilme işkencesinin en kötü yanını biliyordu. Ayak bileklerine çakılan yirmi santimlik çivi çok acı veriyor, ama insanı öldürmüyordu. İşkencenin en kötü yanı, işte böyle, hareket edemeden ve korkunç acılar çekerek can verene dek baş aşağı asılı kalmaktı. Adam bu şekilde üç gün, belki de daha fazla kalacaktı. Haydutlar ağacın dalları altına, gölgeye bağlanmışlardı, onların susuzluktan daha çabuk ölmeleri istenmiyordu. Kanları başlarına gidecek ama geri dönemeyecekti. Bir saat sonra insanın düşünemeyeceği kadar korkunç baş ağrısı çekmeye başlayacaklardı. Bir gün içinde dudakları ve dilleri şişecek, moraracak, gözlerinin beyazları kıpkırmızı olacaktı. Bazı insanların gözleri basınç altında patlayabiliyordu. Ama o insan yine ölmüyordu. İnsanı öldüren şey, beyin kanaması ya da susuz kalmak, kurumak olurdu. Eğer hiçbir şey öldürmezse, böyle ters asılan bir insan nefes almak için göğüs kafesini kaldıramaz ve nefessiz kalarak ölürdü. Ölen de kurtulmuş oluyordu.

Esirin şansı varsa kargalar onu ölmeden önce bulamazlardı. Bu zalim kuşlar güçlü kara gagaları ve iri, gülümseyen parlak gözleriyle asılanların en büyük düşmanıydı. Ama esir şanssız bir insansa bu kargalar onu çok uzaktan keşfeder, gelip ters duran göğsünü kanatlarıyla döver, gözlerini oyar ve dudaklarının yumuşak etlerini didiklerdi. Gözleri kapamak hiçbir işe yaramazdı. Kargalar önce baş aşağı asılan esirin göz kapaklarını yer, sanki ipekten yapılmışlar gibi onları kolaylıkla yırtarlardı ve sonra gözlerine saldırırdı.

Kargalara lanetlenmişlerin dolaşan ruhları denmesi boşuna değildi.

Palatine Muhafızları sekiz esiri işte bu şekilde yaşlı çam ağacına baş aşağı bağladılar. İşkence gören haydutlar inliyor, bazıları yalvarıyordu ama kimse aldırmıyordu onlara. Muhafızlar onlardan nefret ediyorlardı, onlar için harcayacak zamanları da yoktu.

Askerlerden biri bir esirin ayaklarına yirmi santimlik demir çiviyi çakarken, "Sızlanıp durma be kadın!" diyerek dalga geçti adamla, "Bir süre sonra gittiğin yerde popona bir tahta kılıç sokacaklar."

Lucius atına atladı ve güneye, Roma'ya doğru baktı. Bu haydutların bu işkenceleri hak ettiklerini biliyordu. Masum insanlara saldıran bu ahlaksızlara en ağır cezaların verilmesi gerekiyordu ama yine de o bundan hoşlanmak, zevk almak zorunda değildi.

Bir süre sonra yaşlı ağaçta baş aşağı asılan ve ayaklarından çivilenen esirleri acılar içinde kıvranırken bırakarak yaylanın diğer ucuna gittiler ve aşağıda beklemekte olan konvoya katıldılar.

Bazı askerler ormanın kenarından topladıkları çalı çırpı ve ağaç dallarını savaş alanına sürükleyerek getirdiler ve öldürülenlerin cesetlerini küle çevirmek için büyük bir ateş yaktılar. Savaş alanındaki kan, ter ve deşilmiş vücutlardan dökülmüş bağırsakların kokuları sıcak havada insanın midesini ağzına getiriyordu. Adamlar yüzlerini örtmüş haydutların cesetlerini sürükleyerek ateşe atıyorlardı. Ölü vücutlar yavaşça yanıyor, kızartılan et parçaları gibi cızırdıyor ve kara, yağlı bir duman havaya karışıyordu.

Heraclian, "Bu ateş bölgedeki diğer haydutlara da bir ders olur umarım," dedi.

Yanan insan cesetlerinden eriyerek akan yağlar topraktaki çatlaklara doğru akıp gidiyordu. Lucius askerlerine ölen Romalıların cesetlerini alıp aşağıdaki vadiye götürmelerini emretti. Bulundukları

yerde toprak çok sertti, kazmaları zordu. Roma için hayatlarını kahramanca veren askerlerin bedenleri vadideki yumuşak toprağa gerektiği gibi gömülecekti.

Güçlerinin dörtte birini kaybetmişlerdi. Ama Lucius taarruz emrini tam zamanında vermişti. Ve zaferi hak etmişlerdi.

Yaralanan asker sayısı da az sayılmazdı. Hayatta kalabilecek olanların yaraları arkadaşları tarafından sarıldı ve atlarına bindirildiler.

Genç asker Carpicius ise akciğerine giren bir okla ağır yaralı olarak yerde yatıyor ve inleyerek bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Çocuk daha on sekiz yaşındaydı ve Ops'un kahramanca müdahalesi bile kurtaramamıştı onu.

Ops da yaralı genç askerin yanında yatıyordu, kalkanını delip geçen kargı kolunu ağır yaralamıştı. Kargının sivri ucu bir atardamara rastlamış ve iriyarı Mısırlı çok kan kaybetmişti. Kolunu göğsünün üstüne koymuştu, diğer eli kurumuş kanlarla kahverengiye boyanmıştı. Yüzü sapsarıydı ve zorlukla nefes alıyordu.

Lucius, "Gel bakalım asker, yarana bakalım," dedi.

Ops onu duymamış gibi, sesini çıkarmadan Carpicius'a baktı.

Teğmen onların aynı yerde yemek yiyip aynı yerde yattıklarını biliyordu, çok iyi dosttu bu iki asker.

Bazıları yatağını bir erkek arkadaşıyla paylaşan askerlerle alay eder, ona Mincius Flabianus gibi adlar takarlardı ama sık görülen bir şeydi bu. Ops bu genç asker için canını verebilirdi ve bu gidişle verecekti galiba. Ama teğmen böyle iyi adamlarını kaybetmek istemiyordu. Başını çevirdi ve içinden küfretti. Küfretmese ağlayacağını biliyordu.

Marco Carpicius'un yanına diz çöktü. Neden her zaman en genç askerler diğerlerinden önce düşerdi bu hale?

Marco yumuşak bir sesle, "Biraz doğrulup otur bakalım delikanlı," dedi. "Yaranı sarmak için göğüs zırhını çıkarmamız gerekiyor."

Bir savaştan sonra askerlerin birbirlerine yardım etmesi her insanı etkiliyordu. Lucius onun konuşmasını duydu ama başını çevirip bakamadı.

Homeros'un söylediğine göre, büyük Hector'un öldürüldüğünü gören Apollon bile dostu Olympianlara, "Katı kalpli sizler, Ey Tanrılar! Zulüm için yaşıyorsunuz!" diye bağırmıştı.

Lucius o anda eski bir şarkının sözlerini hatırladı.

Çünkü Tanrının isteği serttir,
Üzüntülerim sadece artar,
Ve ağlamalıyım sevgilim,
Savaşlar asla bitmeyecek.

Carpicius sulanmış, yarı kapalı gözlerle çavuşun yüzüne baktı, sonra başını iki yana salladı ve "Biraz daha bekle," diye fısıldadı, dudaklarında kan vardı. "Birazcık daha."

Marco biraz daha bekledi. Diğer askerler de başlarını öne eğmiş, sessizce arkada duruyorlardı. Birkaç dakika sonra Marco doğrulup ayağa kalktı, arkada duran askerlere işaret etti. Carpicius'un naaşı da bir sedyeye konarak ölen diğer arkadaşlarının yanına götürüldü.

Lucius konvoyun arka tarafına doğru giderken süslü ve loş arabasında oturan ve durmadan terleyen Olympian'a baktı.

"Hangi cehenneme gitti o çocuk?"

Kapı oğlanı, "Çocuk *benim* sorumluluğumda değil," dedi. "Çıktı gitti."

Lucius'un kanı donmuş gibiydi. "Gitti mi?"

Tam o anda arkasından neşeli bir ses, "Hey, buradayım ben!" diye bağırdı. Lucius başını çevirip arkaya bakınca Attila'nın otlarla kaplı yokuşta arabaya doğru geldiğini gördü.

Lucius, "Bu zamana kadar nerdeydin sen bakayım?" diye sordu.

Çocuk arabanın kapısında durdu ve başını kaldırıp, eliyle gözlerini güneşten koruyarak iri atının üstünde dev gibi duran Lucius'a baktı.

Sonra çok bilmiş bir ifadeyle sırıtarak, "Seyrettim," dedi. "Bir şeyler öğrendim."

Ama Lucius şakalaşacak, espri dinleyecek halde değildi. Sert bir sesle, "Bin arabaya," dedi. Sonra Tugha Ban'ı mahmuzladı ve konvoy tekrar yola koyuldu.

O gece ölülerini gömdükten sonra vadide kamp kurdular. Koca bir çukur kazıp onu sivri kazıklarla takviye ederek bir savunma hattı hazırladılar. İtalya'nın göbeğinde bir savunma hattı oluşturuldu. Ama garip günler yaşıyorlardı.

Askerler yorgundu ama, yine de her iki saatte bir uyanıp sırayla gece nöbeti tutma zorunluluğu vardı. Lucius ve Marco, yorgunluktan gözleri kapanmasına rağmen ilk nöbeti birlikte tuttular. Nöbetleri bitince, uyumadan önce askerleriyle birlikte nehre inip yıkandılar.

Yüzleri, kolları ve giysileri üstündeki kurumuş kanları yıkadılar, sonra ciğerlerini havayla doldurup suyun içine girdiler ve nefeslerini tutabildikleri kadar tutarak suyun altında kaldılar. Gecenin ve suların karanlığında bunları yaparken hiç konuşmadılar. Suları avuçlarıyla alıp birkaç kez başlarından aşağı akıttılar. Sonra tanrıları Christos, Mithras, Mars Ultor ve Jupiter Optimus Maximus'a dualar ettiler. Gözlerini gökyüzüne kaldırıp Kuzey Yıldızı çevresinde dolaşan yıldızlara baktılar, Ejderha'nın, Kartal'ın ve Kalkan'ın yavaşça batı ufkuna doğru kayışını; Avcı Diana'nın tacı gibi görünen hilal şeklindeki ayı ve yavaşça şafağa doğru kayan Avcı Orion'u izlediler.

Lucius o anda karısının da aynı yıldızları gördüğünü düşündü. Karısı beyaz önlüğüyle yeni yumurtalar getirmek üzere dışarı giderken Orion gökyüzünden ayrılıp kayboluyordu ve güneş zarif Dumnonian vadisine ağır ağır doğmaya başlıyordu. Lucius'un çocukları, ciddi ve dikkatli bakan iri kahverengi gözleriyle, Cadoc ve Ailsa, o sırada birbirleriyle konuşarak, ellerindeki fındık dallarıyla tavukları avluya çıkarıyorlardı. Teğmen karanlıkta kendi kendine gülümsedi ve kalp atışlarının hızlandığını hissetti. Gri Keltik denizine doğru akan dereyi, yamaçtaki merayı, semiz beyaz inekleri ve meşe ağaçlarıyla kaplı tepeleri düşündü. O ülke savaşı ve insanların birbirini öldürmesini bilmezdi. Karısı ve çocukları savaş bir yana, öfkeyle çekilen bir kılıç bile görmemişlerdi. Aslında onun da onlar gibi olması gerekirdi. Ama ülkesinin geleceği için, zayıf düşen Roma'yı savunmak için, o vahşi Sakson korsanlarının yaklaştığını duyduğu için... Onların yanında olması gerekiyordu. Birden korktuğunu hissetti.

Lucius, bir zamanların büyük ve güçlü II. Birlik 'Augusta'sını almak için rıhtımda bağlı bekleyen gemilere binmek üzere Isca Dumnoniorum'dan ayrılmadan önce, karısını kollarına almış ve birbirlerinden ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar, birbirlerini hep seveceklerine, her gece ve her sabah aya ve yıldızlara bakacaklarına dair söz vermişlerdi. Birbirlerinden uzakta olsalar da sevgileri gece-

nin içinde, onları ayıran uçsuz bucaksız ovaların, dağların ve çöllerin üzerinden uçacak ve diğerine ulaşacaktı. Nerede olurlarsa olsunlar, aynı güneş ve ay ikisinin de üzerlerinde olacaktı. Lucius gökyüzündeki hilale baktı ve özlemini dile getirip dua etti yine.

Birkaç dakika sonra askerler kampa döndüler ve yeni doğmuş bebekler gibi derin bir uykuya daldılar.

4

Orman

Lucius ertesi sabah nehirde tekrar yıkandı ve ilerdeki çayırda yeşilliklerin üstünde uçan bir arıkuşu gördü. Haç çıkardı ve bir dua mırıldandı. Eğer arılar şanslı hayvanlarsa, arı yiyen arıkuşu ne demek oluyordu?

O sırada imparatorluk *cursus*'unun bir ekspres atlı habercisinin kampa girdiğini gördü. Lucius hemen onun yanına gitti ve getirdiği mesajın ne olduğunu sordu. Ama atlı haberci ifadesiz gözlerle ona baktı ve başını iki yana sallayarak, "Bunu sadece Kont Heraclian'a verebilirim," dedi.

Lucius omuzlarını silkti ve habercinin atından inip Heraclian'ın çadırına gitmesine izin verdi.

Haberci birkaç dakika sonra çadırdan çıktı, atına atladı ve birkaç saniyede ortadan kayboldu.

Biraz sonra Heraclian Lucius'u yanına çağırdı ve bundan sonra Palatine Muhafızları birliğinin yine konvoyun öncü kolu olarak önde gideceğini söyledi.

Kuru domuz pastırması ve peksimetle kahvaltılarını yedikten sonra kampı topladılar ve yola çıktılar. Güneşten çatlamış, çorak, sadece çalılarla ve kokulu otlarla döşeli geniş topraklarda uzun süre olaysız bir şekilde yol aldılar. Öğleden sonra gökyüzünde koyu renkli fırtına bulutları toplanmaya başladı ama yağmur henüz başlamamıştı. Bu dağlarda bile hava sıcak ve sıkıcıydı. Bir süre sonra hafif bir yokuştan aşağı inmeye başladılar ve sonunda yol sık bir çam ormanına girdi.

Ormanın içinde karanlık ve kasvetli bir hava vardı, Roma'dan

ayrıldıkları gün yaşadıkları fırtınalı hava geri dönmüştü. Yakında bir fırtınanın patlamasını bekliyorlardı. Ormanın karanlığında bu ağır ve elektrikli havada her taraf daha da meşum, korkunç görünüyordu. Atlardan bazıları huysuzlanmış, sağa sola hoplamaya, bakınmaya başlamışlardı. Hayvanlar horluyor, kişniyor, bir türlü rahat durmuyorlardı, tehlikeyi anlamak için etrafı kokluyor, ama karanlık ormanda sık ağaçlara arasında hiçbir şey göremiyorlardı.

Bir süre sonra Lucius, at sürerken Marco'nun ileriye, sol tarafa dikkatle baktığını gördü. Onun baktığı tarafa baktı ve "Bir şey mi gördün Çavuş?" diye sordu.

Marco başını iki yana salladı. "Bir şey yok Teğmenim."

İkisi de başka bir şey konuşmadılar.

Palatine Muhafızlarıyla birlikte tekrar konvoyun önünde gitmeye başlayan Kont Heraclian, henüz İtalya'nın göbeğinde olmalarına rağmen karanlık Teutoburg Ormanı'nda, Varus ve birliğini düşünmeye başladı. İtalya'da güvenlik kalmamıştı artık. Birden Stilicho geldi aklına. Her zaman kızdığı, kıskandığı ve öldürülmesini istediği bu Romalı kahramanı, onun çelik iradesi ve iyimserliğini bazen çok özlüyordu. Hepsinden kötüsü de, kendisinin zayıf bir adam olduğunu biliyordu. Bir insanın bunu düşünmesi korkunç bir şeydi. Her sabah uyanıp, o muhteşem bronz ve kırmızılar altında zayıf, ürkek bir kişiliğin bulunduğunu düşünmek, bir gemide esir olmaktan, çarmıha gerilmekten, arenada vahşi hayvanların önüne yem olarak atılmaktan çok daha korkunç bir şeydi. Heraclian başını iki yana salladı ve dizginleri sıkarak yoluna devam etti.

Çam ağaçlarının alçak dalları nerdeyse başlarına değecekti ve sık ağaçların arasından görebildikleri gökyüzü de bir kalkan kadar ağır ve griydi. Etraf öyle kararmıştı ki, önlerindeki yolu bile zor görüyorlardı, ama birkaç dakika sonra aniden çakan bir şimşek, ormanı bir an için aydınlattı. Birkaç saniye sonra duyulan gök gürültüsü, yakınlarına bir yıldırım düşmüş olabileceğinin bir belirtisiydi. Atlar birden huysuzlanıp kişnedi ve süvariler onları zaptetmek için vahşi çığlıklar atarak dizginleri çektiler.

Tekerlekleri gıcırdayan süslü Liburnian arabasında rahat bir yolculuk yapmakta olan Olympian, şimşek çakıp arkasından da yakından gelen gök gürültüsünü duyunca, korkudan içini çekerek yanın-

da oturan Attila'nın koluna yapıştı. Ama çocuk kendini hemen geriye çekti.

Olympian, "Ama bu ağaçların altında yeterince güvende olmamız gerekir," diye kekeledi.

Sanki fırtınayı onlara gönderen tanrılara şimşeği, yıldırımı ve gök gürültüsünü şikâyet eder gibiydi. Ne derece aptal olduğunun belirtisiydi bu. Attila kendi kendine gülümsedi.

Olympian bu Hun çocuğunu anlayamıyordu. Attila sık sık gülümsüyordu –vahşi bir gülümsemeydi bu– ama bir mutluluk ifadesi yoktu bunda. Her zaman öfkeliydi, kin ve nefret doluydu. Kurbanlarını seyreden küçük bir tanrı gibi gülümsüyordu.

Kont Heraclian yola devam etmelerini emretmişti ve ağır ağır ilerliyorlardı. Marco ve Lucius gibi tecrübeli askerler kargılarını aşağı indirmiş, ıslanmayı bile göze alarak demir miğferlerini çıkarmışlardı. Oysa sancak taşıyan asker tehlike altındaydı, yıldırımdan korunmak için bile olsa onun *sancağı* indirmesi söz konusu değildi. Zavallı adam canlı bir paratoner gibiydi.

Çok geçmeden başlarının üstündeki dalları sallayan ve pelerinlerini uçuran soğuk bir rüzgâr esmeye başladı. Birkaç dakika sonra da süvarileri sırılsıklam eden ve şanslı adamların bindiği arabaların damlarında tempo tutan bir sağanak başladı. Daha sonra yağmur damlaları küçüldü ve rüzgâr hafifledi ama konvoyun önünde giden askerler önlerini zor görüyorlardı. Arka tarafta olan arabalarında uyuklayan Genseric ve Beric de sonunda uyanmışlardı. Olympian gibi, süvariler de atlarının üzerinde durmadan haç çıkarıyor, Ravenna'ya sağ salim varırlarsa Hz. İsa'ya, Mithras ya da Jupiter'e kurbanlar vaat ediyorlardı. Her üç tanrıya da kurban sözü veren kişi pek çoktu. Bütün tanrılara söz vermenin hiçbir sakıncası yoktu onlar için.

Yağmur askerlerin miğfersiz başlarında saçlarını kafalarına yapıştırırken atların yeleleri de serin dağ yağmuruyla sırılsıklam olmuş boyunlarına yapışmıştı. Yaz sıcağında kuruyup çatlamış olan toprak yolda önce küçük gölcükler ve arkasından da çamur gölleri oluştu. İnsanlar gibi atlar da fırtınanın üstün güçleri ve tanrıları önünde başlarını öne eğmiş, yollarına devam ediyorlardı.

Attila bir ara başını pencereden dışarı çıkardı yağmura bakarak güldü.

Ama Olympian, "İçeri gir çocuk," diye azarladı onu. "Kapa şu perdeyi."

Attila umursamadı onu.

Konvoyda at üstünde ilerleyen askerler fırtınanın öfkelenmiş ve bir boyun hareketiyle kendilerini öldürmekle tehdit eden bir vahşi hayvan gibi çevrelerinde dolandığını hissediyor, korkuyorlardı. Ama Attila fırtınanın kendi içinde, onun bir parçası olduğunu ve ona zarar vermeyeceğini biliyordu. Ötekiler hiç kuşkusuz fırtına karşısında kendilerini güçsüz, küçülmüş, tehdit altında hissediyor ve korkuyorlardı. Ama çocuk kendini daha güçlü, daha büyük hissediyordu, fırtınayla, doğayla bir bütündü o. Olympian onun bu korkusuz, kendine güven duyan olağanüstü halini görünce gözlerini kapayıp tekrar haç çıkardı.

Attila yağmura ve yağmur altında kararıp etraflarını çeviren ormana bakarak güldü. Kısa bir süre sonra çamlar arasında yine bir parıltı oldu, ağaçlardan birine yıldırım düştü ve korkunç bir gök gürültüsü duyuldu, ağaç kökünden kırılıp kısa sürede yanarak yere indi, konvoydaki atlar birden çılgına döndüler, hoplayıp zıplamaya, kişneyip homurdanmaya başladılar, süvariler atlarını kontrol almakta güçlük çekerken bir yandan da haç çıkarıp dua ediyorlardı, Attila bunlara aldırmadan gözlerini gökyüzüne kaldırdı ve dua etmeye başladı, *Astur, babam... Fırtınanın Efendisi...*

O anda arkalarında bulunan Beric ve Genseric'in arabasına yıldırım isabet etti.

Ama hiç beklenmeyen bir şey oldu, yıldırım arabaya zarar vermedi, sadece tekerleklere bağlı olan ve arabanın yaylanmasını sağlayan kayışları kopardı ve araba olduğu gibi dingillerin üzerine, çamura oturdu. Sonra da arka dingil müthiş bir çatırtıyla kırılıp parçalandı. Arabayı çeken atlar korkuyla sıçrayıp kurtulmak istediler ama arabayla aralarındaki bağları koparamadılar. Arabacı hemen yerinden inip onları sakinleştirdi ve hayvanlar gergin bir sessizliğe gömüldüler.

Konvoyun ön tarafından gidenler de bir süre sonra yavaşlayıp durdular ve Olympian'ın arabası yanında gitmekte olan iki muhafız atlarını geriye çevirip arkadaki arabanın durumuna bakmak için gittiler. Muhafızlar arabanın durumunu gördükten sonra onun artık yola devam edemeyeceğini anladılar ve yolun kenarına bırakıl-

ması gerektiğine karar verdiler, o arabadaki iki Vandal prensi öndeki arabaya alınacaklardı.

O sırada Attila başını içeri çekip bakınca Olympian'ın garip bir şekilde öne doğru eğildiğini gördü, karnına bir ok saplanmıştı adamın. Kapı oğlanı okun girdiği yeri iki eliyle bastırmış, "Vuruldum!" diye mırıldanıyordu. Sonra çocuğa baktı ve "Berbat bir şekilde vuruldum!" diye mırıldandı.

Attila sadece, "Öyle görünüyor," diyebildi.

Ama okun büyük kısmı dışarıdaydı ve çocuğun tahminine göre kapı oğlanının göbeğine, okun sivri ucuyla birlikte ancak dört beş santimlik bir kısmı girmişti. Onun yağlı ve şişman vücudunda bu yara hiç de derin sayılmazdı. Attila bir an acıyarak baktı ona ve sonra başını tekrar dışarı çıkardı. Pencerenin kenarında, arabanın süslü yan tahtasına saplanmış başka bir ok duruyordu. İleriye bakınca ormanın derinliklerinden sessizce gelen ve yağmur altında başka bir dünyanın ürkütücü habercilerini andıran başka oklar da gördü. Yağmur, görünmeyen düşmanlarının yaylarına pek bir zarar vermemişti henüz. Oklardan biri bir atın bacağına, bir diğeri de bir askerin boğazına saplandı, asker öne doğru eğilirken yarasından fışkıran kanlar atının yelesini kıpkırmızı yaptı.

Genç çavuşlardan biri, "Saldırıya uğradık!" diye bağırdı. "Sol taraftan geliyorlar! İkinci manga, bu tarafa!"

Sekiz süvari kılıçlarını çekip önlerine çıkan alçak dallara vurarak sık ormana daldılar, yağmur devam ediyordu.

Lucius atını dörtnala koşturarak ön tarafa doğru geldi ve Tugha Ban'ın dizginlerini aniden çekerek kahverengi çamur içinde durdurdu. Havada uçuşan oklardan haberi yok gibiydi.

"İnin atlarınızdan salaklar!" diye bağırdı. "Atlardan inin ve o lanet bacaklarınızı kullanın. Belki görmediniz ama hem sağdan, hem de soldan saldırıya uğradık. Siz de şu arabayı yolun kenarına çekin – *hemen!*"

Askerler onun emrine hemen itaat ettiler, hasar gören arabanın atları kurtarılıp kontrol altına alındılar. Oklardan biri gelip Lucius'un bacağının hemen yanında eyerine saplandı ama o bakmadan oku çıkarıp atıverdi. Küçümseyen bir tavırla oku yana fırlatıp emirler vermeyi sürdürdü. Konvoyun ön tarafındaki birlikten ve Kont Heraclian'dan henüz bir ses çıkmamıştı.

Hasarlı araba kaldırıldı, yolun kenarına, devrilmiş bir ağacın üstüne atıldı ve orada kaldı.

Lucius iki Vandal prensine, "Siz de aptal aptal durmayın, binin şu öndeki arabaya!" diye bağırdı.

Beric ve Genseric pelerinlerine sarınıp koşarak öndeki arabaya gittiler.

Lucius atını döndürdü ve miğferinin siperliği altından yağmur altındaki ormana baktı. "Tanrım! Şaka bu! Bunlar sadece *çapulcu haydutlar*. Lanet çaylaklar."

Marco dört nala gelip atını onun yanında durdurdu ve "*Yine* saldırıya uğradık!" diye bağırdı. "Lanet olsun! İnanamıyorum buna!"

Lucius da bağırarak, "Ben de," dedi.

"Geçen sefer bizden kaçanlar mı bunlar acaba?"

Lucius başını iki yana salladı. "Bunlar eski askerler değil. İki yandan saldırıyorlar."

Onlar konuşurken kalkanlarına ve arabanın yan taraflarına birkaç ok geldi ama umursamadılar.

Lucius, "Sanki bizim Ravenna'ya gitmemizi istemeyenler var," diye bağırdı.

Marco, "Kont Heraclian'ı göremedim..." dedi.

Lucius eyerinde doğruldu ve ön tarafta bir hareket olup olmadığına baktı. Ama tekrar oturdu ve öfkeyle soluyarak, "Bunlar bir avuç çaylaktan, çapulcudan başka bir şey değiller," dedi. "Biz de sanki bir karınca tepesine saldırıyor gibiyiz." Atının başını tekrar çevirdi ve emirler yağdırmaya başladı.

"Pekâlâ, sen, Ops, yirmi asker al ve *yaya* olarak hemen şu ağaçların arasına girip saldır o hergelelere. Ve sen, Asker, arkadaşlarını atlarından indir ve aynı şeyi sağdan yap. Ona kadar saydığımda ormanın içinden gelen oklar kesilmiş olmalı, tamam."

Emir alan askerler hemen atlarından inip yaya olarak saldırıya geçtiler. Lucius onlarla birlikte koşarken, "Hadi bakalım hanımlar!" diye bağırdı. "Ormanda oynayalım biraz. Önünüze çıkanı gebertin, boğazını kesin ve ağaçlara asın hemen."

Onlar ağaçların altında kaybolduktan kısa bir süre sonra ormandan canhıraş feryatlar, acılı bağırışlar duyuldu. Bir başka eşkıya grubu da böylece ortadan kaldırılıyordu.

Bir süre sonra Lucius geri döndü ve arabanın yanına gelerek Attila ve Olympian'a baktı.

Olympian, "Yine mi haydutlar?" diye sordu. "Yine eski gladyatörler mi saldırdı?"

Lucius öfkeli bir sesle, "Evet, evet, "diye homurdandı. "Bizi uğraştırıp duruyorlar namussuz çaylaklar." Dik dik baktı onlara. "Eğitimli askerler bir konvoya sadece bir kanattan hücum ederler. Ama salak çaylaklar her iki kanattan da saldırırlar." Durdu ve eğilip yere tükürdü. "Peki hiç düşünmeden nasıl yapıyorlar bunu?"

Olympian bir şeyler homurdandı ve bilmediğini söyledi. Attila bir an düşündü ve "Böyle yaparak birbirlerini de vurabilirler," dedi. "Bunu düşünemiyorlar aptallar."

Olympian kulaklarına inanamıyordu, onun karnına gerçekten bir *ok* saplanmıştı ve gerçekten *kan kaybediyordu* ama bu ikisi o anda askeri taktiklerden söz ediyorlardı. "Ama ben yaralandım!" diye inledi.

Lucius arabanın kapısı bir anda açtı ve içeri baktı. "Karnından vuruldun ha! Kaldır eteğini bakayım."

"Böyle bir şeyi bir yabancının yanında –"

Lucius eğildi ve kılıcının ucuyla onun eteğinin önünü açıverdi. Okun ucu kapı oğlanının yağlı vücuduna ancak bir buçuk santim kadar girmişti ve ucun üzerindeki çentikler derinin altında görülebiliyordu.

"Pekâlâ," dedi. "Şimdi yavaş nefes alıp vereceksin – böylece ok ucunun vücuda daha çok girmesi önlenir. Dişlerini de iyice sık."

"Anlayamadım?"

Lucius, "Diyorum ki," diye tekrarladı –öne doğru eğildi, ok ucunun biraz gerisinden tuttu ve onu aniden çekip çıkarınca yara kanamaya başladı– "Dişlerini sık. Ama biraz geç kaldın. Ok çıktı bile. Yaranın üstüne elinle bastır, bu rezalet biter bitmez bakarız yarana."

Oysa Olympian artık duymuyordu onu, bayılmıştı.

Lucius Attila'ya baktı ve "Galiba sana bir görev çıktı," dedi.

"Dalga geçiyorsun benimle."

Teğmen başını iki yana salladı. "Bunun gibi yağlı bir adam ayılana kadar kanı pıhtılaşacaktır. Ama o zamana kadar yarasının üstüne bastırıp basınç yapman gerekiyor." Attila'nın koluna hafifçe vur-

du. "Kolay bir iş değil, biliyorum, ama birinin bunu yapması gerekiyor."

Lucius bunu söyledikten sonra atının başını çevirip yağmur altında ilerledi ve yüksek sesle emirler vermeye başladı, konvoyu düzene sokmalıydı.

Attila baygın kapı oğlanına ve karnından akan kana baktı ve biraz düşündü. Sonra öne doğru eğilip adamın mavi renkli pahalı ipek elbisesinin eteğinden geniş bir şerit yırttı, onun ter içindeki belinden geçirip tekrar ön tarafa getirdi ve bağladı. Ama ipek kuşak kısa sürede kan içinde kaldı. Attila bu kez kendi pamuklu iç çamaşırından bir mendil yaptı, onu katladı ve yaranın üstüne bastırdı, ama bir yandan da adamın bunu hak etmediğini düşünüyordu. Kapı oğlanının yarasından akan kan bir süre sonra tamamen kesildi.

Attila yaradaki kanın durduğunu görünce başını salladı ve ellerini birbirine sürttü, görevini yapmıştı işte. Kapı oğlanı inleyerek uyandı.

Aslında çocuğun yapmak istediği bu değildi.

Sağanak yağmurun altında bağırıp duran askerlerin sesini dinledi bir süre, sonra uzakta bir yerde gökyüzü bir kez daha gürledi ve Attila bu fırsatı kaçırmaması gerektiğini düşündü. Avuçları ter içindeydi, kalp atışları iyice hızlanmıştı ama korkudan değildi bu. Olympian'a baktı, adam kendine gelmişti ama onu umursamıyor, eliyle karnını bastırmış, endişeli gözlerle pencereden dışarı bakıyordu. Attila bir an için ondan özür dilemeyi düşündü ama sonra vazgeçti, dürüstçe bir davranış olmazdı bu. Birden ayağa kalktı, Olympian'ın kocaman saçsız başını yakaladı ve arabanın ahşap duvarına hızla birkaç kez vurdu.

Ne yazık ki kapı oğlanı başını çarparak bayıltacak kadar güçlü değildi çocuk. Ama Olympian ensesinden kan aktığını hissetti, başı dönüyor, gözlerinin önünde yeşil noktalar uçuşuyordu, boğuk bir sesle ve güçlükle konuşarak, "Yalvarırım canımı bağışla! Her kim isen, seni fazlasıyla ödüllendiririm. Etraftaki bu insanlar benim için sadece askerler ve köleler, ama ben çok zengin bir adamım, Roma sarayında sözüm geçer..." dedi.

Başını arkaya attı ve zorlukla nefes almaya çalıştı. Gözleri kapalıydı kapı oğlanının, ama arabanın kapısının birden açıldığını ve fırtına sesinin tekrar kulaklarına geldiğini duyunca açtı gözlerini. Kapı

rüzgârda kendi kendine açılıp kapanıyordu ve çocuğu göremeyince onun kaçtığını anladı.

Askerlerden biri Attila'nın ağaçların altına doğru koştuğunu görünce, "Biri kaçıyor!" diye bağırdı.

Lucius atının başını aniden çevirdi ve öfkeyle bağırdı. "Şu ahlaksız... Pekâlâ Marco, haydutları temizledik, birkaçını sorgulama için sağ bırak. Küçük prens bu havada fazla uzaklara gidemez." Durup alnında birikmiş ter ve yağmur suyunu sildi. "Öne git ve Kont Heraclian'a durumu anlat. Ona yola devam etmelerini söyle, biz sonra yetişiriz onlara."

Marco alaycı bir sesle, "İyi yol yapacaklarından eminim," dedi. "Palatine Muhafızlarından tek kişi bile yaralanmadı."

Lucius şaşkın gözlerle ona baktı. "Ne demek istiyorsun sen?"

"Hiçbir şey demek istemiyorum efendim. Benim gibi basit, kafası çalışmayan bir asker ne demek isteyebilir ki? Ben sadece gerçeklerden söz ediyorum; Palatine Muhafızları'na ya da Kont Heraclian'ın tarafına bir tek ok bile atılmadı da garip geldi bu bana. Sadece bize saldırdılar efendim.

İki asker göz göze geldiler. Lucius'un hayatta en güvendiği kişi çavuşuydu. Birbirlerinin hayatlarını kaç kez kurtarmışlardı kendileri de bilmiyordu.

"Neler oluyor Marco? Ne istiyorlar bizden?"

"Bizden mi bir şey istiyorlar, yoksa koruduklarımızdan mı efendim?"

Lucius kaşlarını çattı ve başını iki yana salladı. "Ön tarafa doğru git Çavuş."

"Emredersiniz efendim."

Teğmen elini ileri uzattı ve sekiz kişilik manganın kendini izlemesini istedi. O çocuğu birkaç dakika içinde yakalayıp, gerekirse bağlayarak geri dönmeyi düşünüyordu.

Dokuz süvari çam ormanının karanlıklarına doğru at sürerken, konvoy da yine her zamanki ağır temposuyla yola koyuldu.

Şiddetli fırtına kısa sürmüş, sağanak da tüm yaz yağmurları gibi çok geçmeden durmuştu. Bulutlar dağılıyordu ama askerler karanlık ormanda önlerini görmekte yine güçlük çekiyorlardı. Yağmur durmuştu ama ağaçların ince yapraklarından ve dallarından hâlâ yağmur suları damlıyordu. Süvariler birkaç dakikada bir durup etrafı

dinliyor, yerdeki izleri inceliyorlardı. Çocuğun ayak izleri hafifti ama çam iğneleriyle kaplı ve ıslak yolda yine de belli oluyordu.

Askerlerden biri, "Nasıl kaçacak bu çocuk? Ağaca mı tırmanacak?" diyerek güldü.

Lucius, "Kes sesini," dedi. "Kimse konuşmasın."

Bir süre daha at sürdüler.

Birkaç dakika sonra ağaçlar seyrelmeye başladı ve güneş ışığının bulutların arasından sızıp ilerdeki kireçtaşı tepelere düştüğünü gördüler.

Sonunda ormandan çıktılar ve Wall'dan Afrika çöllerine, İspanya'nın vahşi dağlarından Fırat'ın sazlarına kadar her bölgede görev yapmış olan tecrübeli askerler bile orada durup önlerindeki manzaraya huşu içinde baktılar. Aşağıda yemyeşil bağları ve zeytin ağaçlarıyla muhteşem bir vadi uzanıyordu. Düzlüğün ötesinde güneşin altında uzanan gri-altın rengi, koyun sürüleri ve küçük çiftliklerle süslü tepeler görülüyordu. Onların gerisinde, çok daha uzaklarda, tepeleri daha şimdiden karlarla kaplı ve güneşin altında pırıl pırıl yanan yüksek dağlar vardı. Orada, sadece Deucalion ve karısı Pyrra'nın kurtulduğu Tufan'dan sonra Jove Baba'nın yarattığı tepelerin arasında bir gök kuşağı parlıyordu.

Ama burada, İtalya'nın göbeğinde, Wall'ın ötesindeki vahşi topraklardaki kadar berbat, yasaların işlemediği, tehlikeli bir yaşam başlamıştı.

Süvariler ve atları orada bir süre durup güneşin sıcaklığını hissettiler. Bir süre sonra genç bir asker elini ileri uzatarak bir noktayı gösterdi ve "İşte orada, gidiyor," dedi.

Lucius alay eder gibi bir ifadeyle ona baktı. "Aferin sana Salcus. Ama ben beş dakikadan beri bakıyorum ona."

Genç asker utanarak başını öne eğdi ve diğerleri güldüler.

Bir asker de, "Utanma asker, sonuçta sen de gördün işte," diyerek dalga geçti arkadaşıyla.

Salcus, "Aklı olsaydı ormanda kalırdı," diye mırıldandı.

"Ama o bir Hun. Onları tanımıyorsun sen. Hunlar için ormanlar bile sıkıcıdır, bozkırlarda yaşar onlar."

"O zaman onu yakaladık diyebiliriz."

Bir diğeri de başını salladı ve "Evet, yakaladık onu," diye tekrarladı.

Lucius gözlerini kısmış çocukla aralarındaki mesafeyi tahmin etmeye çalışıyordu. "Yani bu kaçan şu Hun çocuğu mu? Attila mı? Ben kaçanın Vandal prenslerinden biri olduğunu sandım."

Askerler teğmenin bu ani tepkisi karşısında birden şaşırdılar. "Evet efendim, Hun çocuğu bu."

Bir asker, "*Her zaman* kaçarmış o zaten," dedi.

Teğmen soluk gri gözleriyle vadiye bakıyordu ama yüzünden ne düşündüğünü anlamak olanaksızdı. Çocuk aşağıda, vadide bir bağa girmiş, bağ kütükleri arasında umutsuz bir halde koşuyordu. Arada sırada durup geriye, tepede atlarıyla durmuş aşağıya bakan dokuz süvariye bakıyordu, onların da kendisini gördüğünü anlamış olmalıydı. Onların atları vardı, acele etmeleri gerekmiyordu. Atı bile olmayan küçük bir çocuk dokuz süvariye karşı ne yapabilirdi ki?

Attila birden durdu, ellerini beline koyup hafifçe öne doğru eğildi ve öfkeli bir sesle, "Gelin bakalım ahlaksız herifler!" diye bağırdı. "Gelin yakalayın beni!" Sonra doğruldu ve eliyle onlara küfür anlamına gelen bir işaret yaptı. "Ne bekliyorsunuz?"

Çocuğun ince sesi arkadan gelen rüzgârın etkisiyle tepede durup ona bakan süvarilerin kulaklarına kadar geldi ve askerler birbirlerine bakıp güldüler.

Bir asker, "Amma cesur bir çocuk doğrusu," dedi.

Lucius birden askerlerine döndü ve "Hadi, konvoya dönüyorsunuz," dedi.

Yanındaki asker, "Efendim?" dedi, şaşkındı.

"Böyle küçük bir çocuğun peşinden hepimizin birden gitmesi gereksiz. Şimdi hemen konvoya geri dönün ve Kont Heraclian'a onu yakalayıp geri getireceğimi söyleyin."

Askerler şaşkın bir halde atlarının başını geriye çevirip tekrar ormana, kuzeye doğru gittiler. Onların ormanın içinde kaybolduğunu gören Lucius atını mahmuzladı ve yağmurdan ıslanmış yamaçtan aşağıya, güneş altındaki vadiye doğru sürdü.

Kayalık ve dik yamaçtan inip yeşil vadinin ıslak, güneşli topraklarına vardığında Tugha Ban'ı dört nala sürmeye başladı, bağ kütüklerinin arasından Attila'yı son gördüğü noktaya doğru gidiyordu. Bir süre sonra ilerde gördü onu, ama oraya vardığında yine kaybetti, çocuk bağ kütüklerinin altına dalıyor ve kaçıyordu. Lucius öfkey-

le mahmuzladı atını, bağın sonuna kadar gitti ama onu bulamayınca diğer sıraya geçti. Ama çocuk yine kütüklerin altına dalıp gözden kaybolmuştu. Teğmen atının dizginlerini çekip durdurdu ve düşündü. Eyerinden aşağı sarktı ve yakut rengi sulu üzümlerden birini kopardı. Arcturus yükseliyordu ve bağ bozumu yakındı.

Birkaç üzüm koparıp yedikten sonra yüksek ve otoriter bir sesle, "Benden kurtulamazsın, biliyorsun, değil mi?" diye bağırdı.

Çocuktan bir süre ses çıkmadı, ona cevap verip gururunu kurtarırken yerini belli edeceğini biliyor ve yapacağının buna değip değmeyeceğini düşünüyor olmalıydı. Ama Lucius onun çok gururlu ve cesur olduğunu iyi biliyordu. "Sen de beni yakalayamazsın."

Ama çocuk daha cümlesini tamamlamadan Lucius atından aşağı atladı ve yularından tutarak asma kütüklerinin arasında ilerlemeye başladı.

"İsteseydim askerlerime emir verip bu bağı yakabilirdim."

Çocuk, "Askerlerin konvoya geri döndü," diye cevap verdi.

Lucius kendini tutamayıp güldü. Çocukta oldukça etkileyici bir askeri zekâ vardı. "Kendi başına nereye kadar gidebilirsin ki? Kış bu dağlara çok erken gelir. Sende ne para var ne de silah..."

Çocuk canlı bir sesle, "Ben kendime bakarım," diye bağırdı. Bunu söylerken ağzında o karşı konulmaz, sulu üzümlerden varmış gibi çıkmıştı sesi. "Bundan çok daha zor koşullarda yaşadım ben."

"Ekim ve Kasım aylarında Julian Alpleri nasıldır, bilir misin? Onları aşıp Pannonia'ya inmeyi düşünüyorsun, değil mi?"

Çocuk birden durakladı. Teğmen onun bütün planlarını biliyor gibi konuşuyordu. Onun kuzeye, memleketine doğru gitmek istediğini nasıl biliyordu bu adam?

Lucius o arada atını bir sıranın sonunda durdurmuştu ve hayvanın başı bir sıranın başında, terkisi ise diğer sıranın başında görünüyordu. Gövdesi ise asmaların arkasında görünmüyordu. Çocuk döndü ve atın burnuyla ağzını görünce saklanmak için diğer sıraya atladı, otların üzerine yatıp son yeşil asma yapraklarıyla üzüm salkımlarının altında saklandı. Lucius ona doğru yürüdü. Çocuk kımıldamadı. Ağzına bir üzüm daha attı ve çiğnedi. Sadece atı gözetlemesi yetecekti...

Ama çok geçmeden soğuk çeliğin ucunu ensesinde hissedince her şeyin bittiğini anladı Attila. Başı önüne düştü ve ağzında çiğne-

diği üzümün posasını yere tükürdü. Birden kendini hastaymış gibi hissetti.

Teğmen, "Kalk bakalım evlat," dedi. Sesi hiç beklenmeyecek şekilde nazikti.

Attila başını eğdi ve "Kahrol sen!" dedi.

Teğmen yerinden kımıldamadı. "Sana ayağa kalk dedim. Buraya seni öldürmek için gelmedim. Senin kim olduğunu iyi biliyorum; Roma'nın en değerli rehinesisin sen."

Attila gözlerini güneşe karşı kısarak, "Cehenneme git!" dedi.

Teğmen onun, ne kadar kızarsa kızsın, kendisine saldırmayacağını sesinden anlamıştı. Uzanıp Attila'yı boynundan tuttu ve çekip dizlerinin üzerine oturttu, çocuk hiç itiraz etmemişti ve gözlerini dikmiş asma yapraklarına bakıyordu. Bir yabanarısı sarhoş gibi çocuğun yüzünün önünde uçtu, sonra gelip saçlarına kondu ama Attila onu kovmadı bile.

Sonra teğmen çok garip ve bir askerin asla yapmayacağı bir şey yaptı. Kılıcını kınına soktu, çocuğun yanına oturup bağdaş kurdu ve önündeki asmadan bir salkım üzüm koparıp, dünyada hiçbir sorunu yokmuş gibi yemeye başladı. Attila ona baktı ve sonra gözü bir şeye takıldı.

Çocuk bir an düşündü ve sonra, "II. Birlik, 'Augusta', Isca Dumoniorum. Ama senin baban bir Galyalıydı," dedi.

Lucius nerdeyse ağzındaki üzüm suyuyla boğulacaktı. "Tanrım!" diye söylendi. "Ne hafıza varmış sende, çocuk."

Attila gülümsemedi. Bu subay kesinlikle oydu. Bir gece sokakta bıçaklı kavgadan sonra onu yakalayan uzun boylu, yanağında yara izi olan teğmendi bu. Gözlerini hafifçe kıstı ve o yana baktı, adama değil de sanki bir hayale bakar gibiydi.

"Sen Attila'sın, değil mi?"

Çocuk bir şeyler homurdandı.

"Benim adım Lucius."

"Bana bir kız adı gibi geldi bu."

"Olabilir ama kız adı değil, tamam mı?"

Çocuk omuzlarını silkti.

Lucius öfkesine hakim olmaya çalıştı. "Kelt dilinde Lugh'dur. Ya da istersen bana Ciddwntarth diye hitap edebilirsin. Benim gerçek Kelt adım budur."

"Nedir bunun anlamı?"

"Sisteki Kurt."

Çocuk yerden biraz ot koparıp oynayarak, "Hmm," dedi. "Lucius'tan daha iyi geliyor kulağa. Bir Hun adına da benziyor."

"Attila ne demek peki?"

"Bunu sana söylemem."

"Ne demek söylemezsin?"

Çocuk başını kaldırıp Lucius'a ya da Ciddwmtarth'a baktı. "Bizim halkımızda isimler kutsaldır. Gerçek adlarımızı yaşlı yabancılara vermeyiz. Ve ne anlama geldiklerini de asla açıklamayız."

"Tanrım, sen tam bir münasebetsizsin. Bir de karım *bana* münasebetsiz derdi."

Çocuk şaşkın gözlerle ona baktı. "Evli misin sen?"

Lucius onunla eğleniyormuş gibi gülümseyerek, "Askerler artık evlenebiliyor, biliyor musun?" dedi. "Ama bazılarına sorarsan ülkenin çöküşe geçmesi, çürümeye başlaması da biz askerlerin evlenmeye başlamasından sonra görülmeye başladı."

Çocuk elindeki otları yoluyordu.

Lucius, "Galiba sen de bazıları gibi sadece aptalların evlendiğine inanıyorsun, ha?" diye devam etti. "Benim de hayatımı ölene kadar bir kadına bağlayacak kadar aptal olmadığımı düşündün herhalde."

Attila gerçekten de buna yakın bir şey düşünmüştü.

Lucius batıya, tepelere doğru baktı. "Ama karımı görseydin böyle düşünmezdin evlat."

Attila utanmıştı, bakır rengi yanakları iyice kızarmıştı.

Lucius bir kahkaha attı. "Sen de göreceksin gününü. Birkaç yıl sonra sen de bizler gibi esir olacak, bir kadına bağlanacaksın."

Attila çamur içinde, kirli ayaklarına bakarak, sen öyle sanmaya devam et! diye düşündü. Kızlar! Birden Vandal prenslerin odasında gördüğü kızları hatırladı, her şeye rağmen onu tahrik etmişti onlar. Lucius'un söylediği zamanla doğru çıkabilirdi, bundan korkuyordu.

Lucius, "Senin yaşında bir oğlum var benim," dedi. "Bir de küçük kızım."

"Benim halkım arasında senin gibi bir adama çocukları sorulsa, 'Bir oğlum var, bir de felaket,' diye cevap verir."

Lucius anlaşılmaz bir şey homurdandı.

"Oğlunun adı ne peki?"

Lucius, "Cadoc," dedi. "Bu bir İngiliz adı."

"O da benim gibi mi?"

Lucius oğlunun güzel kahverengi gözlerini düşündü ve onu güneşli Dumnonia çayırlarında küçük kız kardeşi Ailsa ile oynarken hayal etti. Oğlu şimdi belki oku ve yayıyla oynuyor, sincap ya da tarla faresi avlamaya çalışıyor, belki de kardeşine çiçeklerin isimlerini, hangi bitkilerin yenebileceğini öğretiyordu."

"Sana pek benzemiyor."

"Neden?"

Lucius güldü. "O senden daha nazik bir çocuktur."

Çocuk kızmış gibi bir şeyler homurdandı ve yerden bir tutam ot daha kopardı. Cadoc denen bu çocuk da bir felakete benziyordu galiba.

Teğmen birden ayağa kalktı ve "Pekâlâ," dedi. Elinin pelerinin altına atarak ani ve kısa mücadelelerde kullanılan tipte, geniş ağızlı ve kısa bir kılıç çıkardı, onu çevirip ucundan tuttu ve kabzasını çocuğa doğru uzattı.

Attila ağzı bir karış açık bakakaldı.

Teğmen, "Özgürlüğünle beraber bu da alınmıştı senden," dedi. "Onu sana geri vermenin zamanı geldi."

Attila, "Ama, şey... bu..." diye kekeledi. "Bunu Stilicho vermişti bana. Şeyden birkaç gece önce..."

"Biliyorum. Ben de tanırdım Stilicho'yu."

"Öyle mi...? Yani, nasıl...?"

Teğmen, "Stilicho iyi bir insandı," dedi. "Ve ben ona zamanında bazı sözler verdim."

Birkaç saniye göz göze geldiler ve sonra Attila uzanıp kılıcı ondan aldı. Kılıcın ağzı yine eskisi gibi çok keskindi.

"Kılıca iyi bakmışsın."

Teğmen bir şey söylemedi ve ellerini göbeğine götürüp kılıç kını kemerinin tokasını açtı. Onu çocuğa verirken, "Senin de aynı şeyi yapmanı bekliyorum," dedi. "Stilicho bu kılıcı neden sana verdi bilmiyorum. Ama bana da bir armağan verdi." Durdu ve hafifçe gülümsedi. "Senin hediyenden hem daha hafif, hem de daha ağır bir şey bu. Bunu senin gibi ben de anlamıyorum ama onun için anlamı vardı bunun. Bu nedenle benim için de anlamlı sayılır."

Çocuk kemeri beline takmak için uğraştı ama beceremeyince Lucius ona dönmesini söyledi ve kemeri onun beline taktı. Kemer çocuğun beline bol gelince teğmen onu birkaç kez bükerek kısalttı ve sonra tekrar taktı, kemer bu kez Attila'nın beline iyice oturdu. Attila elindeki kılıcı kına soktu ve teğmene bakıp başını salladı.

"İyi oldu," dedi.

Teğmen gülümsedi. "Artık yoluna dikkat et."

Attila anlamamış gibi baktı ona. "Nasıl yani?"

Lucius elini kaldırıp tepelere doğru uzattı. "Gitme zamanın geldi evlat."

"Gitmeme izin veriyor musun yani?"

Lucius içini çekti. "Ben de seni zeki sanıyordum. Evet, gitmene izin veriyorum."

"Neden?"

Teğmen bir an tereddüt etti ve "Kendi başına daha güvende olursun," dedi. "Konvoy güvenli değil senin için."

"Peki ya sen... Başın derde girmez mi?"

Teğmen onun bu sorusunu duymamış gibi yaptı.

"Mümkün olduğunca geceleri yürü. Ay şimdi hilal şeklinde ama dolunay olunca onun ışığından daha çok yararlanabilirsin. Köylülerden pek zarar gelmez sana, ama çobanların çoğunun aynı zamanda haydutluk yaptığını da unutma sakın. Senden başka türlü de yararlanmak isteyebilirler, ne demek istediğimi herhalde anlıyorsun, tecavüz edebilirler sana. Onun için pek yaklaşma onlara. Kılıcını hep pelerininin altında sakla ve zorunlu olmadıkça kullanma. Fakir, hatta deli gibi görünmeye çalış. Kimse bir deliyi soymaya kalkmaz."

Attila başını salladı.

Teğmen, "Pekâlâ, tokalaşalım," dedi.

Çocuk elini ona doğru uzattı.

"Kılıç tutan elini uzat aptal çocuk."

"Hah, özür dilerim."

Attila bu kez sağ elini uzattı ve tokalaştılar.

"Tokalaşırken beni yaralamayacağını nerden bileyim? Sen Roma'nın gerçek dostu değilsin, değil mi?"

Attila onun bu sözüne gülerek karşılık verdi.

"Pekâlâ, şimdi hemen çek git buradan bakalım. Seni bir daha görmek istemiyorum."

"Ben de seni görmek istemem." Attila bunu söyledikten sonra güneşten korunmak için elini yine gözlerine siper etti ve başını kaldırıp uzun boylu subaya baktı. Sonra aniden döndü ve asmaların arasından koşar adım yürüyerek uzaklaştı oradan. Ama iyice uzaklaşmadan önce hafifçe döndü ve "Senin yerinde olsam Britanya'ya geri dönerdim!" diye bağırdı. "Roma'nın işi bitti!"

Lucius elini ona doğru salladı ve "Tamam, tamam," diye bağırdı. "Sen kendi işine bak!"

Attila önündeki otlağı geçti ve yokuş aşağı inmeden önce son bir kez dönerek ona el salladı, sonra tepenin diğer yanında kayboldu.

Lucius atının yanına gitti, üzerine atladı ve ormana doğru sürdü.

5

Cloaca Maxima

Marco, "Ee, ne oldu?" diye sordu.

Lucius atını onunkine yanaştırdı ve "Elimden kaçtı," dedi.

Marco başını salladı. "Ben de kaçabileceğini düşündüm."

"Esirlerden bir şeyler öğrenebildiniz mi?"

"General Heraclian onların kaçmasına izin vermemizi emretti. Onlar için uğraşmaya değmez dedi."

"Gerçekten mi?"

"Evet. Ama bir şey öğrendik, adamlar çok iyi Latince konuşuyorlardı."

Lucius kaşlarını çatarak ona baktı. "Neden konuşmasınlar ki?"

"Evet ama onlar Gotlardan."

Lucius atının dizginlerini çekip durdurdu. "Ne dedin sen? Onlar neydi?"

"Gotların kurduğu bir çeteydi onlar." Lucius atının kıpırdayan kulakları arasından ileri doğru baktı. Duydukları saçmalığın da ötesinde bir şeydi. "Heraclian nerde şimdi?"

Marco bir an düşündü. "O ve Palatine Muhafızları diğer rehinelerle birlikte gittiler, rehineler de at bindi. Aslında onları gözden kaybettik. Neden bilmiyorum, arabalarla kaldık burada."

"Şişman kapı oğlanı?"

"O da gitti."

"Nasıl yani? O da mı at bindi yoksa?"

"Sorma bunu komutan, güzel bir manzara değildi doğrusu."

"Yani onlar şimdi Attila'yı yakaladığımızı mı sanıyorlar?"

"Öyle gibi bir şey."

Lucius atını mahmuzladı ve bir süre yan yana konuşmadan at sürdüler.

Biraz gittikten sonra Marco, "İzin var mı, efendim?" dedi.

Lucius başını salladı.

"Şey komutanım, siz de, bizim Ravenna'ya gitmemizi istemeyenler olduğu duygusuna kapıldınız mı hiç?"

Lucius başını iki yana salladı. "Ben artık ne düşüneceğimi bilemiyorum Marco. Neler olduğunu hiç anlamıyorum. Ama bildiğim bir şey var; fakir ve çok da zeki olmayan bir asker olduğumu biliyorum. Yani pis bir politikacı değilim, bunu biliyorum."

Çavuşu ona baktı ve güldü.

Lucius, Palatine Muhafızları'nın gittiğini, onları kaybettiklerini anlayınca iki askerini destek bulmak için gönderdi. Bu iki asker bütün hızlarıyla bir sonraki ana yola ve imparatorluk *cursus* durağına gidecekler, gerekirse Ravenna'dan destek isteyeceklerdi.

Marco sakin görünmeye çalışarak, "Bize tekrar saldırırlar mı acaba Komutanım?" diye sordu.

Lucius geride kalanlara baktı ve "Hiç kuşkun olmasın, saldıracaklar ve sen de biliyorsun bunu," dedi. Konvoydan geriye kırk süvari, bir sürü yaralı ve iki tane de koca Liburnian arabası kalmıştı. Marco'ya dönüp "Aslında başımız büyük dertte. Ama bunu kimseye belli etme," dedi.

Konvoy yarım saat kadar yol aldıktan sonra tekrar durdu.

Destek için gönderilen iki süvari yolun karşı tarafındaki bir ağaca asılmışlardı. İkisi de çırılçıplak bırakılmış, derileri yüzülmüştü. Birinin sağ eli bileğinden kesilip ağzına sokulmuştu, kanlı yüzünde parmaklar garip şekilde aşağı sarkmıştı ve diğerinin ağzında ise cinsel organları duruyordu.

Lucius sakin bir sesle, "Kesin onların iplerini, indirin aşağı," dedi.

İki askeri indirip battaniyelere sardılar ve yolun kenarına gömdüler.

Lucius gördüğü dehşeti sesinden ve gözlerinden silmek için elinden geleni yaparak askerleriyle konuştu ve onlara başlarının büyük dertte olduğunu anlattı. Anladığı kadarıyla boğazlarına kadar *Cloaca Maxima*'ya batmışlardı. Neler olduğunu anlamıyordu ve belki Ravenna'ya varamadan yolda öleceklerdi. Birbirlerinden ayrılmamalıydılar, birlikte olurlarsa yaşama şansları artardı.

"Sakın kaçmaya kalkmayın," dedi. "Biz bundan çok daha kötü zamanlar yaşadık."

Askerler teğmenlerini uzun zamandan beri tanıyorlardı. Hepsinin yüzleri asıktı, kalkanlarını omuzladılar, kargılarını kaldırdılar ve kararlı bir ifadeyle tekrar yola çıktılar.

Attila bir katır çalmıştı bile.

Akşama doğru küçük bir çiftliğe girdi ve etrafta dolaşan ördekler, kazlar onu görünce bağırarak kaçışmaya başladılar. Ama etrafta insan yoktu. Bir ağılın kenarına bağlanmış üzeri sineklerle kaplı yaşlı bir katır gördü. Hayvanı bağlayan yıpranmış ipi kolayca çözdü ve onu sessizce çekerek çiftlik avlusunun kenarına kadar götürdü. Taş yolların üstü kalın samanla kaplanmış olduğu için çocuğun ve katırın gürültüsü hiç duyulmamıştı.

Ambarın sonunda küçük bir pencere vardı ve oradan konuşan insanların sesleri geliyordu. Attila merakını yenemedi ve içerde konuşan insanları görmek için katırı pencere altına yanaştırıp üstüne tırmandı. Ambarın içi açık kapıdan gelen gün ışığıyla aydınlanmıştı.

Üzerinde sadece gömleği olan orta yaşlı bir adam samanların üstünde hareket halindeydi ve altında yine yarı çıplak bir genç kız vardı. İkisi arasında otuz yaş fark olmalıydı. Belki de baba kızdılar. Bu uzak kırsal bölgelerde bu tür şeyler gün ışığı kadar normaldi, ne de olsa uzun ve boş yaz günlerini geçirmek için bir şeylerle uğraşmak gerekliydi. Gidip gelmelerine, ayak baş parmaklarını oynatmasına ve çıkardığı iniltilere bakılırsa, genç kız da bu işten büyük zevk alıyor olmalıydı. Çocuk altındaki katırın sıcaklığını, içindeki kıpırtıları ve ağzının kuruduğunu hissetti ve katırın üstünden inerek onu çiftlik arazisinin dışına doğru sürükledi. Tarlanın kenarına geldiğinde hayvanın dizginin tuttu, bir çite tırmanıp üzerine oturdu ve onu topuklarıyla mahmuzlayıp yola sürdü.

Katırın üstünde bir süre yol aldıktan sonra göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe geldi, etraf yemyeşildi, yılın son çiçekleri her yanı süslüyordu, her taraf kantaron, papatya ve benzeri çiçeklerle doluydu.

Atilla'nın onları hissetmesi gerekirdi; ya da hislerinin ona söylediklerine dikkat etmeliydi. Ama artık konvoydan ayrılmıştı, özgür-

dü, kendi ülkesiyle arasında bir engel kalmamıştı – ya da o öyle sanıyordu. Böyle birden özgür kalması onu dikkatsiz yapmıştı, kendini çok rahat hissediyordu. Katırın üstünde giderken ıslık çalmaya bile başlamıştı.

Katırın kulaklarının ileri geri oynadığını da fark etmeliydi. Boğuk tencere tava seslerini duymalı, yanan odunların kokusunu almalı, atların ve adamların bulunduğu bir kampın kokusunu hissetmeliydi. Ama o bacaklarını katırın iki yanına sarkıtmış, dizgini tek eliyle hafifçe tutmuş, ıslık çalarak merada gidiyordu. Küçük koruda ağaçların altından çıkar çıkmaz iki yüz kişi kadar adamın bulunduğu bir kampla karşılaştı. Bir sürü çadır vardı orada, kamp ateşleri yakılmış, atlar direklere bağlanmıştı. Kampla aralarında ancak yüz metre kadar bir mesafe vardı.

Adamlardan biri kamp ateşini karıştırırken birden başını kaldırıp onun geldiği tarafa baktı. Doğruldu ve bir süre daha baktı ona ve sonra bir arkadaşına dönerek, "Şuna bir bakar mısın sen?" dedi.

Meranın diğer ucunda duran, saçları karmakarışık, çekik gözlü ve yanaklarında mavi dövmeler olar çocuğa uzun uzun baktılar. Sonra aniden ayağa fırladılar.

Adamlardan biri, "Kuzu aslanın ağzına kendiliğinden yürüyor," dedi.

Birbirlerine bakarak sırıttılar.

Çocuk katırının başını geri çevirip koşturarak kaçmaya çalışırken onlar da atlarına doğru koştular.

Bu çocuk fazla uzağa gidemezdi. Ama onu tekrar kaybetmek istemiyorlardı.

Lucius yolda her geçen saat biraz daha endişeleniyor ama bunu askerlerine belli etmemeye çalışıyordu. Güneş alçalmaya başlamış ama onlar hâlâ kamp için durmamışlardı. Bulundukları yer zor bir araziydi. Sık ormanlardan geçmiş, düz ama kayalık bir yaylaya çıkmışlardı, yaylanın üç tarafı kapkaranlık ormanlarla kaplıydı ve dördüncü yanında ise bir vadiye inen dik bir yokuş vardı. Kamp yapmak için uygun bir yer değildi burası, ama yola devam ederlerse yine ormana gireceklerdi. Hava hızla kararmaya başlamıştı ve askerler yorgundu. Aslında teğmenin kendisi de yorgundu.

Yaylanın tam ortasında elini kaldırdı ve dur emri verdi. Yarım

mil kadar ilerde, ağaçların arasında bir şey takılmıştı gözlerine. Marco hemen Lucius'un yanına geldi.

"Bir şey gördün mü Marco?"

"Hayır efendim."

Ağaçlara bir süre daha baktılar. Hareket etmek üzereydiler ki birden gölgelerden fırlayan bir şey hızla üzerlerine doğru gelmeye başladı. Dörtnala koşmuyordu ama acelesi olduğu belliydi. Ama bu bir at değildi, toz toprak içinde kalmış yaşlı bir katırdı ve üzerinde de ona kene gibi yapışmış bir çocuk vardı. Bacaklarını hayvanın iki yanına sarmış, topuklarıyla mahmuzlayarak koşturuyordu onu.

Hemen arkalarında duran Ops, "İstesek de kurtulamayacağız bu veletten," diye homurdandı. "Suriye belsoğukluğundan beter bir şey bu."

Çocuk onlara yaklaştığında gözlerindeki korku ifadesini gördüler. Katır da çocuk da nefes nefese kalmışlardı, solukları tükenmek üzereydi. Çocuk duran katırın üstünde dönerek ağaçlara baktı ama bir şey göremedi. Tekrar onlara döndü, katırın üstünden indi ve birkaç derin nefes aldı.

Lucius, "Bu kadar çabuk mu döndün?" diye sordu. "Neler oluyor?"

Çocuk doğrulup ona baktı, yüzü kan ter içindeydi. "Bu tarafa geliyorlar," dedi.

"Kim?"

Attila başını iki yana salladı. "Bilmiyorum. Ama beni istiyorlar."

"*Seni mi?*"

"Beni neden istiyorlar bilmiyorum."

Ops, "Ben de bilmiyorum," diye homurdandı.

Marco, "Kapa çeneni Onbaşı," dedi. "Kolundaki yarayı diktirdin mi sen?"

Ops eyerinin üstünde rahatsızmış gibi kıpırdandı. "Hemen dikilecek Çavuş."

Marco başını ki yana salladı. Askerler arasında alay ve eğlence konusuydu bu. Ops karşısına çıkacak bir sürü düşman askerinden korkmaz ama iğne lafından nefret ederdi.

Marco tekrar Attila'ya döndü.

Çocuk gözlerini batmakta olan güneşten korumak için elini kaldırıp, başlarında kırmızı tüylü demir miğferleriyle daha da uzun gö-

rünen iki Romalıya baktı. "Onların önünden kaçabilirim sanıyordum, ama..."

Lucius başını iki yana sallayarak güldü. Bu katır topal bir kaplumbağayı bile geçemezdi. "Bu mümkün değil evlat. Peşinden geleceklerdir."

Çocuk gözlerini yere indirdi ve alçak sesle, "Özür dilerim," dedi.

Marco ona doğru eğildi ve yumuşak bir sesle, "Özür dilemene hiç gerek yok evlat," dedi. "Sen bizim sorumluluğumuzdasın, lafımı bağışla ama, seni isteyen çapulcu haydutlar almak için buraya gelmek zorundalar. *İznimiz olmadan.* Anlaşıldı mı?"

Attila başını salladı. "Anlaşıldı."

Marco tekrar doğruldu ve "Pekâlâ, kaç kişiler?" diye sordu.

Attila artık normal nefes alıp veriyordu. "Belki iki yüz. Bunun iki katı da atları vardı galiba ve hepsi de dinlenmişti."

Lucius çocuğun askeri konulardaki gözlemciliğine bir kez daha hayran oldu. Ama durum hiç de iç açıcı değildi. Gotlar birkaç dakika içinde atlarını eyerleyip Attila'nın peşine düşeceklerdi, bunda hiç kuşkusu yoktu. Ani bir kararla Marco'ya döndü.

Çavuş, "Biliyorum, biliyorum," dedi.

Lucius geri döndü ve askerlerine, "Asker, at in!" emrini verdi. "Malzeme çıkarın, kürekler dışarı, kazmalar hazırlansın! Yapılacak işimiz var."

Sekiz yıllık görev süresinden sonra askerlerinin hâlâ bu kadar güçlü ve kendisine sadık olmaları onu çok mutlu ediyordu. Çok geçmeden daire şeklinde ve atların geçemeyeceği derinlikle bir hendek kazmış ve önüne de bir set inşa etmişlerdi. Siperde sadece bir tek atın geçebileceği kadar bir aralık vardı. Hepsi yorgunluktan yerlere serilmek üzereydi, kan ter içinde kalmışlardı, tüm kasları ağrıyordu ama yine de bir süre daha dayandılar, toprak seti küreklerle iyice döverek sertleştirdiler ve setin üstüne de ucu sivri kazıklar çaktılar. Hiçbiri sızlanmadı. Hiçbiri yavaşlamadı, su içmek için bile durmadı. Kolu sarılı ve çok kan kaybettiği için yüzü sapsarı olan Ops bile diğerleriyle birlikte çalıştı. Yeni asker olan sıska Salcus da diğerlerinden geri kalmadı. Lucius onlara baktı ve üzerlerine gelecek olan iki yüz kişilik Got gücünü düşündü. Bu küçük Hun çocuğu yüzünden hepsinin hayatı tehlikedeydi. Ama bu onların göreviydi ve hiçbiri bundan kaçmayacaktı. Lucius askerlerini çok iyi tanıyordu. Askerlerini

– birliğinden geriye kalanları– Çizmeler, Demir Şapkalar, Marius'un Katırları ve Kanlı Piyade denen ve *Caligatae* adı verilen tüm diğer güçlü birliklerle değişmezdi Lucius.

Sürekli olarak ormana doğru bakıyordu ama orada hâlâ bir hareket yoktu. Bu adamlar neden bu kadar gecikmişti acaba?

O sırada biri, "Arabaları da kullanın," dedi.

Lucius dönüp bakınca bunu söyleyenin Attila olduğunu gördü.

Teğmen kaşlarını çattı. "Genelde on iki yaşındaki çocuklardan taktik almam, ama..."

"On dört."

"Her neyse."

Lucius bir an düşündü ve iki arabanın da çember şeklindeki savunma hattına getirilmesini emretti.

Attila yine müdahale etti. "Devirin onları, arabaları yan yatırın."

Lucius sinirlenmeye başlamıştı. "Sabrımı zorlamaya başladın çocuk!"

Ama Attila onu umursamadı bile. "Arabaları olduğu gibi bırakırsanız düşman sinsice, görünmeden gelip onları atlara bağlayarak kolayca çekip götürebilir. O zaman çember savunma hattınız da açılır. Ama arabaları devirip yan yatırırsanız kimse yerlerinden kımıldatamaz onları."

Lucius öfkelendi. "Romalılar böyle yapmaz."

Çocuk güldü ve "Hayır, yapmaz elbette," dedi. "Ama Hunlar böyle yapar. Haa, arabaları devirirken tekerlekler de savunma hattının içinde kalsın, böylece onları kullanarak arabalara tırmanamazlar.

Lucius yine bağırarak yeni emirler verdi, iki büyük ve süslü araba atlarından ayrılarak zorlu bir çaba ve gürültüyle devrildi, yan yatırıldı. Çember şeklindeki savunma hattının üçte biri de şimdi arabalarla fazladan desteklenmiş oluyordu ve bu durum Lucius'un çok hoşuna gitti. Birliğinde sadece kırk asker kalmıştı ve eline geçen her savunma olanağını kullanmak zorundaydı.

Atları ve Attila'nın çaldığı yaşlı katırı savunma çemberinin ortasına getirip kazıklara bağladılar ve sonra onları geçirdikleri aralığı yine ucu sivri kazıklarla takviye ederek kapadılar. Lucius sinirli bir halde kulaklarını oynatan Tugha Ban'a fısıltıyla sakinleştirici bir şeyler söyledi ve hayvan sessizce başını öne eğdi ve gözlerini kapadı.

Savunma çemberinde şimdi derin bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Askerlerden bazıları topladıkları çalı çırpı ve dallarla birkaç küçük kamp ateşi yaktılar ve onların çevresine bağdaş kurup, su içerek peksimet yemeye başladılar. Fazla yiyecek ve içecekleri kalmamıştı ama olanla idare etmek zorundaydılar. Hiçbiri alaca karanlıkta gruptan ayrılıp avlanmayı düşünmedi. Güneş neredeyse batmış, hava iyice kararmaya başlamıştı. Küçük yaz kuşları ormanda gözleri açık uyumaya başlamıştı bile ve aşağıdaki vadide büyük baş hayvanlar sessizce ağıllarına çekiliyordu.

Lucius ve Marco toprak barikatın üstünde yan yana durmuş, bütün dikkatleriyle ormana bakıyorlardı.

Marco, "Oradalar," diye fısıldadı.

"Onları görebiliyor musun?"

"Bir an bir parıltı gibi bir şeyler gördüm. Bizi gözetliyor ve bekliyorlar."

"Daha önce neden saldırmadılar acaba? Orda durup bizim savunma hattı oluşturmamızı seyrettiler."

Marco, "Demek böyle istediler," diye homurdandı.

"Yani gece saldırısı mı olacak bu?"

"Alaca karanlık ve karanlık her zaman savunmada olanların lehinedir. Belki de bunun için bekliyorlar."

"O halde şafak sökerken saldıracaklar."

"Sanırım öyle."

Lucius birden ürperdi. Güneş kayalık yaylada kaybolmak üzereydi, gerideki ağaçlar iyice kararmıştı. Ve birkaç Got atlısı ormandan çıkmıştı.

Ama bu bir saldırı değildi, henüz başlamamıştı. Gelenler temsilciydi.

Üç kişiydiler. Hepsi de dipdiri atlara binmiş, sağ ellerinde uçları flamalı uzun mızraklarıyla geliyorlardı. Ellerinde kalkan yoktu ama çelik göğüs zırhları batan güneşin son ışıkları altında parlıyor ve başlarındaki at kılından yapılmış püsküllerıyle huni şeklindeki miğferleri onları daha da uzun boylu gösteriyordu.

Lucius ve çavuşu düşünüyorlardı, bunlar gibi iki yüz askere karşı mı savaşacaklardı yani? Bu durumda kurtulmaları olanaksızdı, ama ikisi de bir şey söylemedi, sessiz kaldılar.

Üç atlı savunma çemberinin dışında durdular ve başlarındaki süvari Lucius'u başıyla selamladı.

"Komutan sen misin?"

Lucius hiç beklemeden, "Evet," dedi.

Temsilcinin simsiyah renkli atı yerinde duramıyor, kişniyor, horulduyordu, kıpır kıpırdı, etrafına ateş saçar gibiydi. Gotlar genellikle kaba tüylü, ovaların dayanıklı atlarını kullanırlardı ama bu hayvanda sanki İspanyol ya da Berber atlarının kanı var gibiydi.

Üç temsilcinin başı olan süvari çok iyi bir Latince ile, "Hun çocuğunu bize verin ve geri kalanınız yolunuza gidin," dedi. "Eğer bize karşı koyarsanız hiçbiriniz yarın sabah gün batımını göremezsiniz."

Lucius Marco'ya baktı. Marco Ops'u çağırdı ve onbaşı oturduğu ateşin başından kalkıp hemen geldi.

"Duydun bu adamın söylediğini Onbaşı?"

"Duydum."

"Askerler ne diyor buna?"

Birlik doktoru olarak görev yapan sırım gibi Yunan Crates kamp ateşi başında bağdaş kurup oturmuş, bir taş üzerinde hançerini biliyordu ve hepsi adına konuşarak, "Ona söyle çeksin arabasını gitsin hemen buradan," diye seslendi.

Lucius Gotlu süvariye döndü ve "Cevabı duydun," dedi. "Hadi defolup gidin buradan."

Gotlu süvari hiç istifini bozmadı. Sakin bir ifadeyle, "Buna pişman olacaksınız," dedi.

Lucius onun gözlerine baktı ve "Belki oluruz, belki de olmayız," diye cevap verdi.

Üç atlı atlarının başını çevirip ormana doğru çekildiler.

Lucius askerleriyle birlikte oturdu. Attila da onların yanındaydı.

Crates adlı Yunan, hançeriyle tozda bir şeyler çiziyordu. Her zamanki alaycı sesiyle ama biraz da şaşırmış gibi, "Gotlar canlı insanların derisini yüzmez," dedi. "Barbarlar içinde en gururlu adamlar onlardır. Kasaba ve köyleri yakıp yıkmazlar, insanları kurban etmezler." Durdu ve başını iki yana salladı.

Lucius Attila'ya baktı, ama çocuk sesini çıkarmadı, yüzünden ne düşündüğü anlaşılmıyordu.

Askerlik yaşamında daha önce Tuna'da görev yapmış olan

Marco, Gotları iyi tanıyordu ve arkadaşının söylediğini başını sallayarak doğruladı. "Ben Noricum'da X. Birlik 'Gemina'da görev yaparken bizim serserilerden biri, bu uzun boylu, muhteşem, sarı ve uzun saçlı adamların bizlerden yedi farklı tür pislik çıkardığını söylüyordu –"

Bunu duyan diğer askerler kahkahalarla güldüler.

"Evet, bizimkilerden biri nehrin karşı tarafında avlanan Gotların eline geçti, ama sağ olarak geri döndü, tamam mı? Ama ne olmuştu, biliyor musunuz?"

Askerler yarınki saldırıyı şimdilik unutmuş onu dinliyorlardı. Marco her zaman güzel hikâye anlatırdı.

"Bu çocuk genç bir onbaşıydı, sağduyusu yoktu, fazla akıllı değildi. Ama çok kitap okumuştu, kamp ateşi başında otururken bile şiirlerden, felsefeden ve buna benzer şeylerden söz ederdi. Diğerleri ona pek aldırmaz, mercimek çorbalarını içip güler geçerlerdi, ama o aldırmaz yine de konuşurdu. Bu çocuk bir gün mercimek çorbası içmekten bıktı, midesi bozulmuştu, biraz ördek eti yemek istiyordu ve kendi başına ava çıktı, ama çok geçmeden Gotlar yakaladı onu. Etrafında çember olup mızraklarını boğazına dayadılar. Çocuk onlara, adını unuttuğum bir zalim tarafından ölümle tehdit edilen şu Yunan filozofunu anlattı. Hikâyesine göre Yunan filozof bu zalime hiç korkmadan, 'Zehirli bir örümcek kadar güçlü olmak senin için müthiş bir şey olmalı,' der. Zalim diktatör onu idam ettirir elbette. Ama düşünebiliyor musunuz, filozof cehenneme giderken bile belli bir tarzda, ayrı bir stilde gitmiş.

"Her neyse, işte Gotlar bu genç askeri yakalayıp bağlamışlar, kurtulması olanaksız. Liderleri onun izinsiz olarak topraklarına girdiğini, bunun cezasının da ölüm olduğunu söyler. Ama bu kitap kurdu onbaşı atının üstünde gururla oturur ve filozofun söylediği, 'Zehirli bir örümcek kadar güçlü olmak sizin için müthiş bir şey olmalı,' cümlesini söyler. Dosdoğru yüzlerine karşı. Yirmi atlı onun kendilerine böyle hakaret ettiğini duyunca şaşırırlar ve bir an ortalığı ölüm sessizliği kaplar. Ama hiç beklenmeyen bir şey olur sonra adamlar kahkahayla gülmeye başlarlar. Öyle çok gülerler ki neredeyse eyerlerinden düşeceklerdir. Sonra liderleri mızrağını kaldırır, ötekiler de aynı şeyi yaparlar, lider gelir ve genç onbaşının sırtını okşar ve onu çadırlarına, içki içmeye davet ederler. Onbaşı korkar ama başka ça-

resi olmadığı için kabul eder bu daveti elbette ve onların meşhur bal liköründen içer bolca. Ama ertesi sabah baş ağrısından ne yapacağını bilemez, başını sanki duvara vurmuş gibi hisseder. Ama Gotlarla artık ömür boyu kan kardeşi olmuştur bu genç onbaşı."

Marco susup biraz düşündü ve sonra daha ciddi bir ifadeyle, "Yani Gotlar böyle insanlardır işte," diye devam etti. "Onlar savaşçıdır ve o eski Germen kahramanlık yasasına uyarlar. Şu Yunan dostumuzun söylediği gibi insanların derisini yüzmezler, köyleri basıp kadınları, çocukları öldürmezler. Bunu yumuşak kalpli oldukları için yaptıklarını söylemiyorum elbette. Bunu yaparlar, çünkü kılıçlarını sadece savaşmaya değecek düşmana karşı çekerler – yani silahsız insanlara vurmazlar. Onların, bazı barbar kavimlerin yaptığı gibi masum insanları katlettiğini duymazsınız."

Ateşin başında derin bir sessizlik oldu. Askerler dönüp Attila'ya bakmadılar. Çocuk batan güneşin bıraktığı kızıllığa, kararan havaya bakıyor, hiç sesini çıkarmadan onları dinliyordu.

Lucius birden ayağa kalktı ve "Pekâlâ hanımlar," dedi. "Bu akşam yeterince eğitici masal dinledik. Biraz uyuyup dinlenelim, birkaç saat sonra şafak sökecek, zor ve uzun bir gün yaşayacağız."

Marco ve Lucius setin üstünde bir süre daha durup sessiz karanlıkta etrafa bakındılar.

"Sence şansımız nedir Çavuş?"

Marco derin bir iç çekti ve bu kez karakterine hiç de uymayacak bir tarzda dolambaçlı konuştu. "Gotlarla ilgili bildiğim bir şey daha var. Bu adamlar saldırırken, 'Mahvedin düşmanı, yıkın dünyayı' diye bağırırlar. O halde kim daha iyi savaşır, ölümden korkanlar mı, yoksa hiç korkmayanlar mı?"

Teğmen sesini çıkarmadı ve düşündü.

Marco, "Ben de biraz Got şiiri öğrenmiştim," dedi.

"Beni şaşırtmaktan hiç vazgeçmeyeceksin Çavuş."

Marco biraz düşünüp şiiri içinden tekrarladı ve sonra yumuşak bir sesle ve eski Germen vurgusuyla okudu:

Hige sceal pe heardra,
Heorte pe cendre,
Mod sceal pe meara,
Pe uns mahteig lytlad.

"Peki anlamı ne bunun?"
"Anlamı şu:

"Kalp daha sert olacak,
İrade daha güçlenecek,
Savaş daha şiddetli olacak,
Gücümüz azalırken."

"Eski, kahramanca bir Got ruhu bu."
"Evet, öyle."
Marco doğulup onun yüzüne baktı. "Ama şu halimize bak. Şimdi ve önümüzdeki yıllarda karşımıza çıkacak olanlara bak. Dünyaya anlamlı olarak bakmanın başka bir yolu olduğunu mu söylemek istiyorsun bana?"
Lucius sesini çıkarmadan bir süre düşündü ve sonra, "Hayır," dedi. "Bu yeterince anlamlı."
İki asker amansız karanlığa baktılar ve bir süre hiç konuşmadılar. Sanki tüm özlemler, tüm konuşmalar, tüm sevgiler, sadakatler, cesaretler ve fedakârlıklar o derin karanlıkta yutulacak, kaybolacak, oradan sadece karanlıklar çıkacaktı.
İkisi de ürperdiklerini hissettiler. Arkalarında bir ses konuşmaya başladı.

Toprak anamız, orada huş ağacında!
Bizi doğuran amber-karası kelebek!
Biz geniş ovalarda şarkı söylerken,
Hayatımızı sürüp giderken, bozkırda gölgeler gibi.
İşte şimdi o geliyor, beyaz at kılı püskülüyle,
Kurban için giyinmiş, toprak anamız.

Lucius dönüp baktı ama bunun kim olduğunu biliyordu. Hun çocuğu omuzlarına bir battaniye atmış, beyaz dişleri karanlıkta parlayarak tam arkalarında duruyordu.
Attila, "Ama Hunların şiirden anlamadığı çok iyi bilinir," diye devam etti. "Onlar en barbar insanlardır. Dumanı çıkan bir kalkanda doğarlar onlar, tanrıları aramak için ok atan insanlardır."
Çocuk bir süre daha baktı onlara. Sonra sessizce kampın ortasına doğru yürüdü, yere uzandı ve gözlerini kapadı.

Marco başını iki yana salladı, çocuğun yattığı yere baktı ve "Şu çocuk..." diye mırıldandı.

Lucius, "Biliyorum, onda bir şeyler var, değil mi?" dedi. "Özel bir şeyler."

Marco başını salladı. "Bunu Gotlar da biliyor. Biz neden bekliyoruz? Ne için savaşıyoruz? Kimin için savaşıyoruz?"

Lucius elini onun omzuna koydu ve "Biliyorsam kahrolayım," diye cevap verdi. "Hadi bakalım Çavuş, biz de biraz uyuyup dinlenelim."

Marco yüzünü buruşturdu. "Evet, yarın uzun bir gün olacak."

6

Kurban İçin Giyinmiş

Doğan güneşle birlikte doğu tarafındaki ormandan geldiler, güneşin düşmanın gözünü kamaştıracağını biliyorlardı. Mızraklarının uçlarında rengarenk flamaları gururla sallanıyordu. Uzun, elmas biçimli kalkanları bu savaşçı insanların totemleriyle ve kuzeyin uçsuz bucaksız ormanlarını temsil eden bir sürü şekille süslenmişti. Koca kalkanların üzerinde çeşitli kurt, ayı, iri Avrupa bizonları bronzla kabartma olarak işlenmişti. Uzun miğferlerinin tepelerinde at kılından yapılmış püsküller sallanıyor, bellerindeki korkunç, uzun kılıçların kınları sabah ışığıyla parlıyordu. Atlarının üzerinde gururla duruyorlar, atları dört nala koşarken toprağı titretiyorlardı.

Büyük bir düzen içinde, haykırmadan, muntazam sıralar halinde geliyorlardı. Yaklaşık iki yüz metre mesafede, ok menzilinde atlarının dizginlerini çekip aniden durdular. Ama atları kıpır kıpırdı, yerlerinde duramıyorlardı. Liderleri öne çıktı. Bir akşam önce Lucius'la konuşmuş olan adamdı bu. Miğferinin altına, yüzüne bronz bir maske takmıştı ve insanda hiçbir duygu uyandırmayan bu madensi yüzüyle bir Olympos tanrısına benziyordu. Atının başında bile bronzdan yapılmış bir koruyucu vardı.

Lider onlara biraz daha yaklaştı ve yine Romalılarla bir sorunları olmadığını, sadece Hun çocuğu istediklerini bağırarak söyledi. Lucius da ona yine aynı cevabı verdi, çocuk onların himayesindeydi, veremezlerdi onu. Gotların komutanı başını salladı ve askerlerinin başına geri döndü.

Zayıf savunma çemberi içindeki askerler dişlerini sıktılar, kargılarını sıkıca kavradılar ve başlarını dik tutarak beklediler. Sessizce

birbirlerine baktılar, çünkü konuşulacak bir şey kalmamıştı artık. Bu askerler uzun zamandan beri birlikte yiyip içmiş, savaşmış ve fahişelere gitmişlerdi. Üzerlerine yağan oklardan korunmak için sırt sırta verip kalkanlarını kaldırmış, Siluria ya da Dumnonia kıyılarına saldırıp esir aldıklarını götüren Hibernialı Attacotti korsanlarına kadar at sırtında savaş vermişlerdi. Ren'de Franklar, İspanya'da Vandallar ve Tuna'da Marcommanlarla savaşmış, hepsi yaralanmış, kolları arasında ölen arkadaşlarının acılarını kalplerinde, vücutlarında taşımışlardı.

Gotlar atlarından indiler, yaya olarak savaşacaklardı. Lucius ve Marco birbirlerine baktılar; olağandışı bir şeydi bu. Gotlar arka arkaya üç sıra halinde dizildiler ve savunma çemberinin üçte ikisini kaplayacak şekilde yarım daire çizdiler. Hiç gürültü yapmadan sessizce hareket ediyorlardı. Lucius sayılarının iki yüz elli, belki de üç yüz kadar olduğunu tahmin ediyordu.

Ops eğilip yere tükürdü ve barbarlara küfür yağdırdı. Salcus adlı genç asker onun yanında duruyordu ve yüzü bembeyazdı.

Crates onu dirseğiyle dürttü ve "İyi misin delikanlı?" diye sordu.

"İyiyim."

Birbirlerini rahatlatmak için ancak bu kadar konuşabiliyorlardı.

Genç asker hızlı hızlı konuşarak, "Saldırı bir an önce başlasa," diye söylendi.

Crates alaycı bir ifadeyle güldü. "Ben de sabırsızlanıyorum dostum."

Sekizinci Alay, II. Birlik 'Augusta'nın Birinci Tabur askerleri o gün son kez birlikte savaş vereceklerdi. Hiç kuşkusuz son savunmaları olacaktı bu, hepsi biliyordu bunu. Nedenini bilmiyorlardı ama sonlarının geleceği yer burası olacaktı. Got süvarilerinden oluşan küçük bir ordu onları İtalya'nın göbeğindeki bu ıssız topraklarda sıkıştırmış, ellerindeki küçük barbar çocuğunu teslim etmelerini istiyordu. Anlamsız bir şeydi bu! Gerçi onlar savaşacaklardı ama sonunda Gotlar o çocuğu yine alacaklardı. Ama bunun için biraz kan dökmeleri gerekiyordu.

Çoğu sonunun böyle olacağını hiç tahmin etmemişti, bazıları yirmi yıldan beri askerdi ve emekli olarak bir köşeye çekilip rahatça yaşamayı düşünmüştü. Emekli ikramiyesi olarak kendilerine verilecek, Britanya'nın güneyindeki ılımlı topraklarda küçük birer çift-

lik arazisinde yaşayacak, kırmızı yanaklı, tombul ve güler yüzlü birer kızla evleneceklerdi. Ama şimdi Britanya da ellerinden çıktığına göre belki de Galya'ya ya da Moselle'in zengin bağlarının bulunduğu topraklara yerleşirlerdi.

Ama şu anda buradaydılar ve emirlere uymaları gerekiyordu. Gotlara esir düşüp onlardan emir almaları mümkün değildi. Ne olacaksa olacaktı. Bu durumda emekliliği göremeyeceklerdi, yaşlanıp çeşitli hastalıklarla uğraşmayacaklar, zamanı geldiğinde kamburlaşıp ölerek mezara girmeyeceklerdi. Burada, ellerinde kılıçlarıyla öleceklerdi. Bu da fena sayılmazdı. Nasıl olsa sonunda ölmek zorundaydılar.

Gotların sadece komutanları atı üzerinde kalmıştı. Bir an düşündü ve sonra başını çevirip Romalı askerlerin beklediği savunma çemberine baktı. Sonra doğudan yavaşça yükselen güneşe baktı, güneş atasını selamladı ve tekrar askerlerine döndü. Zırhlı eldiven giydiği elini hafifçe kaldırıp aniden indirdi ve saldırı başladı.

Lucius da aynı anda, "Oklarınızı hazırlayın!" diye bağırdı.

Savunma barikatı üstünden kırk yay dörtnala gelen düşman süvarilerine doğru kalktı.

Gotlar şimdi yüz elli metre mesafedeydiler. Sonra yüz metreye geldiler, her geçen saniye biraz daha yaklaşıyorlardı.

Lucius *spatha*'sını kaldırarak, "Nişan al!" diye haykırdı.

Gotlar şimdi elli metre mesafedeydiler, okların geleceğini biliyorlar ama dörtnala geliyorlardı.

"*Fırlat!*"

Bütün oklar aynı anda havaya fırladı, bazıları Got süvarilerinin göğüslerine, bazıları bacaklarına saplandı. Birkaçı eğilip dizlerinin altındaki oku çıkarmaya uğraştı, bazıları yere düşerek arkadan gelen atlıları da düşürdü. Oklardan bazıları Gotların kalkanlarının kenarlarına ya da parlak miğferlerine çarparak yere düştü, bazıları kısa kaldı, hedefi bulamadı. Gotlar durmadılar, dörtnala gelmeyi sürdürdüler.

"*Fırlat!*"

Bir atış daha yapacak zamanları kalmıştı, sonra Lucius silah emri verdi. Yaylar bir kenara atıldı, askerlerin bazıları kalkanlarını alıp kılıçlarını çekerken bazıları da kargılarına sarıldılar. Lucius birden yanında birinin durduğunu hissetti ve bakınca bunun Attila olduğu-

nu gördü. Çocuk beline kadar soyunmuş ve yüzü dahil her tarafına çamur sürmüştü. Simsiyah yüzünde gözleri vahşi bir orman hayvanının gözleri gibi parlıyordu. Saçlarını Hun tarzı topuz yaparak başının tam üstünde otlarla bağlamıştı ve bu şekilde daha uzun boylu görünüyordu. Hâlâ kısa boyluydu ama dövmeli vücudu kaslıydı ve kısa kılıcını iki eliyle tutarken pazuları şişmişti.

Lucius sert bir sesle ona, "Hemen çemberin ortasına, atların yanına git," diye emretti.

Çocuk başını sert bir tavırla iki yana salladı. "Siz benim için savaşıyorsunuz, ben de sizin için savaşacağım."

Attila bunu söyledikten sonra ileri atıldı, çemberin diğer tarafına koşup kendisini barikatın arkasına attı.

Gotlar barikata dayanmışlardı.

Eğer kazdıkları hendek ve kazıklı barikat olmasaydı savaş birkaç dakika içinde son bulabilirdi. Ama tüm Got savaşçıları uzun boylu oldukları için aşağıdan savaşmakta zorluk çekiyorlar, Romalı askerlerse kılıç ve kargılarını daha kolayca ve etkili kullanıyorlardı.

Lucius ve Marco her zamanki gibi yine yan yana savaşıyorlar, birbirlerine ve yakınlarındaki askerlere destek olmaya çalışıyorlardı. Bir Got askeri hendeği geçmek isterken Marco onun üstüne atıldı ve yere yıkıp çizmesiyle onun göğsüne bastı. Got askeri sırt üstü hendeğe düştü ve Marco uzanıp kargısını onun yan tarafına sapladı. O sırada başka bir düşman askeri kılıcını Marco'ya saplamak istedi ama çavuş aniden yana kaçarak ondan kurtuldu. Lucius Got askerini yakaladı, başını hendeğin kenarındaki toprak barikata vurdu ve kılıcıyla ensesinden vurup öldürdü. Onun cesedi de hendeğin içine yuvarlandı.

Hendek cesetlerle dolarken arkadan gelenler onların üstünden daha kolay aşmaya başladılar barikatı. Arkadaşlarının cesetlerini çiğniyorlardı ama engeli aşıyorlardı artık. Acayip bir durumdu bu ama işe yarıyordu. Bazıları cesetlerin üzerine basarken haç çıkarınca Lucius onların da Hıristiyan olduklarını hatırladı, en azından öyle söyleniyordu.

Lucius başını çevirince genç Salcus'un geriye doğru sendelediğini ve sonra tozların içine tıpkı bir okul çocuğu gibi bağdaş kurup otururak karnını tuttuğunu gördü. O anda yan tarafından Ops'un gürleyen sesini duydu, onbaşı iki düşman askerini boğazlarından yaka-

lamış, dizini kaldırmış, başlarını dizine vuruyordu. Sonra onları da hendeğin içine, arkadaşlarının yanına attı.

Attila karşı tarafta hendeğin diğer duvarına tırmanıyordu, Lucius ona geri dönmesi için bağırdı ama sonra ne olduğu fark etti. Birkaç düşman askeri hendeğin üzerinden attıkları kancalı ipin ucunu geride duran atlara bağlamaya çalışıyorlardı. Bu şekilde savunma hattında bir yarık açmayı düşünmüşlerdi. Ama onlar ipi atlara bağlamaya çalışırken Attila birden atıldı ve kılıcıyla kesiverdi ipi. Attila bir yıldırım gibi hareket etmişti. Sonra ayaklarının dibindeki bir tahtaya takılan kancayı oradan çekip aldı ve kalkanıyla onu vurup düşürmek isteyen Got askerinin başına fırlattı. Ağır kanca adamın başına isabet etti ve onu sivri kazıklardan birinin üstüne düşürdü, adam hemen öldü. Savunma hattı kurtarılmıştı, en azından şimdilik.

Lucius tekrar çocuğa bakınca dehşet içinde kaldı, Attila kazığa çakılıp ölen adamın başından miğferini aldı, şimşek gibi hızlı hareket ederek onun boynuna üç kılıç darbesi vurdu ve dördüncü darbede başını gövdesinden ayırdı. Sonra korkunç bir zafer çığlığı attı, kestiği başı saçlarından tutup arkasına döndü ve onu kazıklı savunma hattı gerisindeki Got askerlerinin arasına fırlattı. Boynundan damarlar sarkan kanlar içinde insan başı havada bir yay çizerek uçtu ve şaşkın ve dehşet içinde kalan düşman askerlerinin ayakları dibine düştü. Çocuk onlara bakarak ulur gibi bir ses çıkardı, bir vahşi hayvan gibi dişlerini gösterdi, kılıcını havaya kaldırdı, yüzü ve göğsü kan ter ve toz toprak içindeydi. Got askerleri birkaç saniye donmuş gibi durup ona baktılar. Sonra kendilerini hemen toparlayıp yine saldırıya geçtiler, içlerinden biri uzun kılıcının beceriksiz bir darbesiyle çocuğu öldürmek istedi ama Attila ani bir hareketle yana kaçarak ondan kurtuldu ve kılıcını adamın karnına sapladı. Kılıcını çevirip çekince ölen adam onun üzerine yığıldı, ama Attila yine aniden yana kaçarak onu yere bıraktı. Sonra aynı hızla dönüp kılıcını başka bir askerin karnına soktu. Bir düşman askeri daha yere düştü.

Çocuk iki yıl önce Suburra'da, kalabalık önünde kendisine saldıran sarhoşu bıçakladıktan sonra oldukça büyüyüp gelişmişti. O zaman onu öldürdüğüne pişman olmuştu ama şimdi öldürdükleri için hiçbir pişmanlık duymuyordu. Savaşın karmaşa ve öfkesi içinde yerini bulmuş gibiydi.

Lucius'un çevresine toplanmış olan sayıca az askerleri son gayretleriyle ve tüm güçlerini kullanarak büyük ve amansız bir savaş veriyorlardı. Savunma hatları henüz kırılmamıştı. Ama Romalı askerler hızla yorulmaya başlamışlardı. Gotların komutanı da şimdi askerlerini değişik yönlerden saldırıya geçirmişti ve birkaç sıra halinde geliyorlardı. İlk sıra yorulduğu zaman geriye çekiliyor, onun yerini ikinci sıra alıyordu. Sonra üçüncü sıradakiler öne geçiyor ve bu böyle sürüp gidiyordu. Hiçbiri ölene kadar savuşmak zorunda değildi, yorulan geriliyor, yerini arkadaki sıraya bırakıyordu. Ama Lucius'un askerleri için böyle bir olanak yoktu. İçlerinden birkaçı ölmüş, çoğu yaralanmıştı ve kendilerine destek verecek yeni bir güç yoktu ortada. Crates'in sol kolu tamamen sargıdaydı ve sol elinin yerinde kanlı bir bez parçası duruyordu ama genç asker hâlâ savaşıyordu.

Teğmen birden havadaki kan kokusunu bile bastıran bir yağ yanığı kokusu aldı. Gotlu okçular şafak sökmek üzereyken savunma hattı gerisine yağlı paçavralar sarıp yaktıkları okları atıyorlardı. Ama riskli bir savaş türüydü bu, kendi adamlarına da isabet edebilirdi bu ucu yanan oklar. Ama oklar bir süre sonra uçlarındaki yağlı paçavralar yanarak yan yatırılmış iki arabaya isabet etti ve savunma hattında büyük destek olan arabalar yanmaya başladı. Oklar şimdi de savunma hattının gerisinde, çemberin ortasında bağlı duran atların bulunduğu yere gelmeye başlamıştı. Atlar kişneyip zıplamaya, iplerini koparacak kadar germeye başladılar. Gotlar atları azdırmaya çalışıyorlardı.

Oklardan biri bir atın gözüne isabet etti.

Gözünden yaralanan atın sesi içler acısıydı. Lucius daha önce savaş alanlarında yaralanan ve bağıran atlar görmüştü ama bu atın canhıraş feryadı onu mahvetti. Acı içinde başını hızla sallayan hayvan sonunda yularını kopardı, başını arkaya attı ve etrafına çifteler savurmaya başladı, ön bacaklarını kaldırmış havayı dövüyor, korkunç bir şekilde kişneyip bağırıyordu. Ok, zavallı hayvanın sağ gözüne saplanmıştı ve hayvanın bağırtıları sanki cennete gönderilen ve yeryüzünde hiçbir insanın, hiçbir canlının böylesine acı çekmemesini dileyen ümitsiz yalvarışlardı. Lucius daha fazla dayanamadı ve hayvanın yanına koşup kılıcını onun başına saplayarak öldürdü, acısına son verdi. Yaradan oluk gibi kan fışkırdı ve hayvan daha yere düşmeden ölmüştü.

Ama oklar hiç durmadan atların boyunlarına, sağrılarına isabet ediyor, hayvanlar acı içinde çırpınıyorlar, iplerini koparıp kaçmak için tepiniyorlardı. Tugha Ban atların tam ortasında bir yerde bağlıydı. Lucius savunma çemberinin doğu tarafına koştu, atların acı çekerek bağırmalarını önlemek istiyordu. Düşman askerlerinin arasına daldı, birkaçını vurup devirdi savunma hattındaki kazıklardan bazılarını topraktan çekip çıkarmaya başladı. O sırada Ops'u yanında gördü ve ona da bağırarak aynı şeyi yapmasını söyledi. Bir süre sonra savunma hattında yaklaşık iki metre genişliğinde bir boşluk oluşturdular. Lucius atların yanına gitti ve iplerini çözerek onları bu boşluğa yönlendirdi. Panik halindeki atlar açılan yoldan geçip savaş alanına dağıldılar, Attila'nın çalıntı katırı da inatçı ayaklarıyla onların peşindeydi, atlar Got savaşçılarının arasından geçerken bazılarına çarparak yere düşürdüler. Got askerleri şimdi kargılarının diplerini toprağa dayayıp sivri uçlarını atlara saplıyor, onları yaralıyor ya da öldürüyorlardı. Lucius artık atların bu haline dayanamadı ve onlara bakmaktan vazgeçti. İnsanların öldürülmesi mi kötüydü, yoksa hayvanların mı, bilemiyordu artık.

Atları kaçırdıktan sonra Ops'la birlikte sivri kazıkları tekrar yerlerine koydu ve savunma hattını kapadı. Gotların saldırısı atların kaçıp dağılması sonucu biraz duraklar gibi oldu ama bu duraklama hiç kuşkusuz uzun sürmeyecekti. Askerler kazıklı savunma hattının gerisinde çok yorulmuşlardı. Susuzluktan dudakları kurumuştu, gırtlakları bağırmaktan köpekbalığı derisi gibi sertleşmişti ama etrafta su da kalmamıştı. Ops boynundan beline kadar kan içindeydi ama bunun kimin kanı olduğu da belli değildi.

Lucius vücudundaki tüm kasların sızladığını hissediyor, kılıç tutan elini artık kaldırıp kaldıramayacağını bilemiyordu. Elleri yorgunluktan titriyor, gözleri dolan ter ve tozdan sulanıyor, etrafını güçlükle görebiliyordu. Diğer elindeki ağır kalkanı bir süre önce artık kaldıramamış ve bir kenara atmıştı. Bundan sonra ancak bir saldırıya daha dayanabilirlerdi belki. İkinci saldırıda hepsi ölecekti.

Ve o da başladı.

Askerler son kez olarak toparlandılar, hiç şaşırmadan, sızlanmadan ve sessizce son savunmalarına hazırlandılar. Öleceğini bilen adamların umutsuzluğu içinde, son çırpınışlarla ve son güçlerini kullanarak savaşıyorlardı. Aldığı yarayla yere düşecek olan asker-

ler bu ruh haliyle dişlerini sıkarak sonuna kadar direniyor, savaş veriyorlardı. Bu Got saldırısı da Romalı askerlerin kılıç ve kargıları karşısında etkisiz kaldı, ölmeyenler savunma hattının gerisinde dayanmayı sürdürüyorlardı, yaralananlar kalkabilirse tekrar kalkıyor, bunu başaramayanlar yere uzanarak ölümü bekliyorlardı. Bir süre sonra Gotlar, Romalı askerlerin şaşkın ve yorgun bakışları altında bir kez daha, toparlanmak ve yeni bir hücum için hazırlanmak üzere geri çekildiler. Ama bu son çekilişleri iyice yavaşlamıştı, çünkü savaş alanı cesetlerle doluydu ve yürüyecek boşluk bile bulamıyorlardı. Bir Got askeri çakıldığı kazıkta ölmüş ama devrilmemişti, toprakta dimdik oturuyor, kesik başı da yanında duruyordu. Bir diğerinin vücudu başından beline kadar yarılmış ve karnından dışarı dökülen bağırsakları birkaç metrelik bir alana yayılmış, atların nalları altında ezilmişti. Havadaki kan, bağırsak ve vücut parçalarının kokuları insanın midesini altüst ediyordu.

Savaşın durduğu sürede iki taraf arasında tozlar yatışırken ürkütücü bir sessizlik oldu. Lucius'un gördüğü kadarıyla pek çok Got askeri ölmüştü ama geride daha çok askerleri vardı. Şimdi üç sıra halinde diziliyorlardı, iki uçta kıvrım yapmışlardı ve çok geçmeden yine saldıracaklar ve bu kez Romalıların işini bitireceklerdi. Bu zaferi kazanmak için çok büyük kayıplar vermişlerdi ama sonuçta kazanıyorlardı işte. Hepsi şu İskit bozkırlarından gelmiş olan çekik gözlü bücür çocuk yüzündendi, ama o hâlâ savunma hattı çevresinde koşturuyor, kendi kendine ıslıklar çalarak adamların kafalarını kesiyordu.

Gotların komutanı hâlâ siyah atının üstünde, kendi saflarının sağında savaşı yönetiyordu. İnsanlar birbirini öldürürken o atı üzerinde sakin bir halde olanları izliyordu.

Lucius çevresine bakındı. Crates toprağa diz çökmüş, kesilen kolunu vücuduna bastırmıştı. Lucius ona bağırınca akıllı Yunan başını yavaşça kaldırıp ona baktı, ağzı açıktı, yüzünde aptalca bir ifade vardı ve o eski alaycı halinden eser kalmamıştı. Lucius birden, sanki bir kâbus görüyormuş gibi, onun kendisine son bir kez baktığını ve sonra yan tarafa düşüp öldüğünü gördü.

Genç Salcus da yan tarafta ölmüş yatıyordu, zayıf vücudunu delip geçen kargı altındaki toprağa girmişti. Bir ilerde de Ops yatıyordu, o da ölmüştü, Yenilmez Ops, Kaledonya'dan Mısır'a, Suriye'den

Tuna'ya kadar her yerde savaşmış ama hep galip çıkmış olan Ops da yoktu artık. Sonunda o da yenilmişti, hem de İtalya'nın göbeğinde yenilmişti ve düşman kargıları kirpi okları gibi saplanmıştı her yerine. Marco da toz toprak içinde ve öne doğru hafifçe eğilmiş olarak yerde oturuyordu, kolları iki yanına düşmüştü. Lucius bir an paniğe kapılır gibi oldu... onun da ölmüş olması her şeyin sonu demekti, bağırdı ona. Marco başını kaldırıp ona baktı ama gözlerini tekrar yere indirdi. Hiçbir şey söylemedi. Yavaşça ve acıyla doğruldu, yerden kalktı, bir eli hâlâ yanındaydı ve subayının yanına gelerek orada durdu. Marco öyle kolay yenilecek adam değildi.

İkisi hâlâ ayaktaydı ve bir de bütün bu kargaşaya neden olan çocuk vardı, o da hâlâ yaşıyordu. Hiçbir şey yok edemezdi onu. Attila beline kadar çıplaktı, kabzası at kılıyla sarılı kılıcı elindeydi, vücudu baştan aşağı kan ter ve toz içindeydi ama Lucius o kanların bir damlasının bile çocuğun kanı olmadığını çok iyi biliyordu, bir damla kanını bile akıtmamıştı o. Attila başını kaldırıp cesetle kaplı savaş alanının diğer ucundan ona baktı, kılıcını belinden aşağı sarkmış gömleğinin kıvrımları arasından geçirerek sildi, belinde birkaç tane de kafa derisi sallanıyordu. Sonra sırıttı.

Savunma için kazılan hendek üç yerden aşılmış ve arabalar yakılmıştı. Savaşmak için geriye sadece üçü kalmıştı ve karşılarında hâlâ yüz kişilik bir süvari gücü vardı, onları öldürmek için bekliyorlardı. İşleri bitmişti, ama çocuk hâlâ sırıtıyordu.

Lucius yaylanın karşı tarafında toplanan Gotlara baktı ve acı bir ifadeyle, "Siz tanrılar," diye mırıldandı. "*Siz tanrılar.*"

Gotların komutanı çelik eldivenli elini son bir kez kaldırdı.

İşte yine geliyorlardı. Bunlar daha önce savaşa katılmamış, dipdiri arka sıralardaki askerlerdi. Yaralanmış ama yürüyebilenler ormanın serin köşelerine çekiliyorlardı. Artık atlı olarak geliyorlardı. Süvari olarak gelecekler ve Romalılardan geriye kalanları da öldürerek savaşa bir son vereceklerdi.

Çok geçmeden yaklaştılar.

Lucius'un yanında duran Marco, "Öbür dünyada görüşürüz Komutanım," dedi.

"Öbür dünyada görüşürüz Marco."

Gotlar dörtnala bile gelmediler. Barikata yirmi metre kala komutanları kolunu kaldırdı ve birden durdular.

Marco, "Oyun mu oynuyor bunlar?" diye homurdandı ve "Gelin bakalım hergeleler!" diye bağırdı. "Ne bekliyorsunuz orada?"

Uzun boylu, püsküllü süvariler atlarını dizginlediler ve yerlerinden kımıldamadılar.

Komutanları dün akşam, bu kadar insan ölmeden önce yaptığı gibi atını mahmuzladı ve ilerledi. Savunma hendeğinin önünde durdu, uzun mızrağını sağ eliyle ileri uzattı ve önünde duran bir kesik başı hendeğin içine yuvarladı. Kılıcı kınında duruyordu. Komutan miğferli başını öne doğru eğdi ve tekrar kaldırdığında Lucius onun gözlerinin yaşlı olduğu görerek birden şaşırdı.

Komutan sakin, alçak bir sesle konuştu ama söylediği her sözcüğü duydular.

"Savaş sona erdi. Çocuk sizindir. Bu kadar cesurca savaşanlarla savaşmayacağız artık. Sizi selamlıyoruz kardeşlerimiz."

Tüm süvariler aynı anda silahsız sağ ellerini havaya kaldırdılar.

Sonra atlarının başlarını geriye çevirdiler ve uzaklaştılar. Bir süre sonra nalların kaldırdığı toz bulutu dağılıp ortadan kayboldu ve yayla derin bir sessizliğe büründü.

Lucius şaşkın gözlerle çevresine bakındı ve savaş alanına doğru yürüdü, Marco da hemen arkasındaydı.

Marco bir süre sonra, "Burada sağ kalan biri var Teğmenim," diye bağırdı.

Lucius onun durduğu yere gitti, savaşçı ağır yaralıydı ve göğsündeki yaradan hâlâ kan akıyordu. Marco onun yanına diz çöktü ve miğferini çekip çıkardı. Askerin kısa kesilmiş siyah saçları vardı ve gözleri...

"Daha önce hiç kahverengi gözlü Got görmemiştim."

Asker onlardan su istedi, boğazının kupkuru olduğu belliydi ama Marco ona hiç su kalmadığını söyledi. Ama Got dilinde, "*Hva pata wairpan?*" diye sordu.

Asker gözlerini kapadı, ölmek üzereydi.

Marco, uzun siyah cüppesiyle savaş alanı üstünde uçup duran görünmez ve ebedi rakibine, "Rahat bırak onu," diye homurdandı. "Bir dakika daha alma onu." Ölmek üzere olan askeri sarstı ve yine, "*Hva pata wairpan?*" diye sordu. "Kimsin sen?"

Askerin göz kapakları titredi ve bir şeyler mırıldandı adam. "Anlamıyorum. Latince konuş."

Marco şaşırdı ve bu kez Latince konuştu.

Asker derin bir nefes aldı. "Batavian süvari birliği, ikinci tabur, Roma yedekleri, Tuna karargâhı."

"Yani sizler Got değil misiniz?"

Asker hafifçe gülümsedi ve çatlak dudakları arasından kan sızarken, "Got değiliz," diye mırıldandı.

"Peki ama neden? Kim gönderdi sizi buraya?"

"Emir bekliyorduk... Çocuk..."

Ama asker ölmek üzereydi, beyni durmuş gibiydi ve o şimdi, öbür taraftaki ışığı ve geniş nehrin diğer kıyısında durup kollarını ona doğru açmış olan karısını görüyor olmalıydı.

Sonra başı bir yana düştü ve son nefesini verdi.

Marco onun başını yavaşça yere koydu. Düşmanıydı bu adam, ama aynı zamanda Romalı bir silah arkadaşıydı. İki subay yakınlarında başka birinin varlığını hissettiler ve hemen arkalarında dikilen çocuğu gördüler.

Çocuk, "Bunlar Romalıydı," dedi.

Lucius başını iki yana salladı.

Attila, "Bunlar Romalıydı," diye ısrar etti. "Beni öldürmek için gönderilmişlerdi."

Lucius, "Bunlar yedek askerlerdi, Batavian birliğinden," diye mırıldandı.

"Aynı şey, ne fark eder ki?"

Marco, "Savaşma tarzlarından bir şeyler olduğunu anlamıştım zaten," diye homurdandı. "Garip bir şey olduğunu anlamıştım."

Marco döndü ve teğmenine baktı. Onu hiç bu kadar yorgun, bitkin ve üzgün görmemişti daha önce. Lucius tüm sadık, sevgili askerlerini iki kanlı saat içinde kaybetmişti – ve Roma'nın karanlık ve hain bir emriyle olmuştu tüm bunlar. Teğmenin başı, sanki üzerinde kurşundan bir taç varmış gibi birden göğsüne düştü.

Marco da kendini çok kötü hissediyordu, bu ülkede yapacakları bir şey kalmamıştı artık. Gidebilecekleri hiçbir yer de yoktu. "Bir şey söylemek isterim Teğmenim," dedi. "Bu adamlar bizden böyle bir savaş beklemiyorlardı. Onlara göre Hun çocuğu bizden alacaklar, biz de Ravenna'ya gidecek ve çocuğu Gotların kaçırdığını rapor edecektik. Çocuk bir daha ortaya çıkmayacaktı." Marco durup Attila'ya baktı. "Kusura bakma evlat, ama onlar herhalde seni sıcak

hamama götürüp uyuman için sıcak battaniyeler vermeyeceklerdi." Tekrar Lucius'a döndü. "O zaman Uldin'e torununun Gotlar tarafından kaçırıldığı ve büyük olasılıkla da öldürüldüğü söylenecekti. Hiçbir Hun kralı böyle bir hakareti hazmedemezdi elbette."

Lucius hiç sesini çıkarmadan dinliyordu onu.

Ama çocuk heyecanlıydı. "Alaric Roma'ya arkadan saldırdığı gibi o da onlara mı arkadan saldıracaktı yani?"

Lucius başını iki yana salladı ve derin bir iç çekti. Sonra sakin bir ifadeyle, "Daha önce de söylediğim gibi, saf ve temiz bir asker olduğuma seviniyorum," dedi. "İyi ki politikacı değilim."

Oysa kendini anlatılamaz derecede yorgun hissediyordu Teğmen ve bütün bunları çocuğun yanında konuşmalarının da yanlış olduğunu düşünüyordu.

Ama çocuk her şeyi duymuş ve anlamıştı. Çekik aslan gibi gözlerinde garip bir ateş yanar gibiydi. "Bu emri kimin verdiğini biliyorum ben," dedi. "Çok iyi anlıyorum neler olduğunu."

Marco doğrulup kalkmak istedi ama hafifçe inledi ve tekrar dizlerinin üstüne çöktü, ellerini toprağa bastırdı ve bir süre öyle kaldı.

Lucius hemen onun yanına geldi. "Marco!"

Marco yavaşça döndü ve yere oturdu, başı önüne düştü. O kalın ensesinde artık hiçbir güç kalmamış gibiydi.

"Marco, sen de mi?"

Çavuş, "Zamanı geldi Teğmenim," dedi. "Bugün çoğumuzun zamanı gelmişti."

Vücudunun yan tarafındaki yara ağırlaşmıştı. Marco her zaman yaptığı gibi hiç önemsememişti yarasını. Her zaman, "Ya onlar gider, ya da sen," derdi. Şimdiye kadar her savaştan galip çıkmıştı ama bu kez durum farklıydı. Vücudu buz gibiydi, elleri ayakları titriyordu.

Lucius onun adını bağırarak söyledi ve ayağa kalkmasını emretti. "Hemen ayağa kalk asker!" Öyle berbat bir haldeydi ki Teğmen, şaşkınlıktan onu tokatlayabilirdi bile.

Marco, "Birkaç dakika daha ver bana Teğmenim," diye mırıldandı. Veda zamanı gelip çatmıştı işte. Soğuk ebediyete göçmek üzereydi. Gözleri görmüyordu artık. "Tanrılar yardımcın olsun," diye fısıldadı. "Senin gibi bir adamın emrinde görev yapmak güzeldi."

Sonra yan tarafına doğru devrildi, yerde kıvrıldı ve kendi ken-

dine hafifçe gülümsedi. Savaş yaralarının izlerini taşıyan o koca beden ana rahmindeki bir bebek gibi kıvrılıp kaldı. İnsan doğarken de, ölürken de aynı şekli alıyordu demek ki. Sessizce birkaç nefes alıp verdi, ellerini midesine bastırdı, tuniğinin altında yeniden kanama başlamıştı. Lucius onun üzerine eğildi, kendini kaybetmiş gibiydi, konuşamıyordu, öfkeliydi. Bir süre sonra Marco nefes almayı bırakmıştı ve yaradan sızan kan da durdu.

Attila arkasını döndü, şaşkındı, ölen adama bakamıyor, kimseyi dinlemek istemiyordu. Savaş alanına doğru yürüdü ve katırını aramaya başladı.

Lucius inleyerek diz çöktü, çavuşunun başını kolları arasına aldı, onun o koca bedenini kaldırdı ve ağladı.

Attila birkaç dakika sonra katırının yıpranmış ipinin ucunu tutmuş, onunla birlikte geri geldi. Lucius hâlâ çavuşunun baş ucunda yere diz çökmüş duruyordu.

Çocuk onun yanına yaklaştı, bir süre sessizce durdu ve sonra sakin bir sesle, "Ben gidiyorum," dedi.

Lucius başını salladı.

Attila orada biraz daha kaldı, tereddüt etti ve sonra, "Daha önce de söyledim," dedi. "Roma'nın işi bitti artık. Sen de Britanya'ya dönsen iyi edersin."

Lucius hiçbir şey söylemedi ona. Söylemeye değecek bir şey yoktu zaten. Birden Latince sözcüklerin, Roma dilinin, balık kılçıkları gibi boğazına yapıştığını hissetti sanki.

Çocuk onun konuşmasını beklemeden, "Ülkene dön," diye tekrarladı.

Lucius başını salladı. Evet, ülkesine dönmesi iyi olacaktı. Sonra kendi halkının diliyle konuştu ona. "*Mae hiraeth arnath Britan.* Kalbim Britanya'yı özlüyor."

Çocuk Kelt dilini bilmiyordu ama onun ne söylediğini anlamak için gerek yoktu buna. Teğmenin konuşma tarzındaki özlem duygusunu hemen hissetmişti.

Bir an tereddüt etti ve sonra, "Sana hayatımı borçluyum," dedi. "Bunu hiç unutmayacağım."

Lucius sonunda ona baktı ve sakin bir sesle, "Unutma," dedi. "Önündeki yıllarda unutma." Çocuğun sanki o sabah bir savaş ya-

şamamış gibi çevik bir hareketle katırın sırtına atlayışını şaşkın gözlerle izledi, savaşmamış da çayırlarda gezinmiş gibi bir hali vardı Attila'nın. "Dikkatli ol delikanlı."

Attila başını salladı. "Merak etme, ben başımın çaresine bakarım."

Lucius'un yüzünde çok hafif bir gülümseme belirip kayboldu. "Bundan hiç kuşkum yok."

Attila katırının böğrünü mahmuzladı ve hayvan birden hareketete geçip hızlı adımlarla yaylanın kuzeyine, ormana doğru gitmeye başladı.

Lucius uzun zaman onun arkasından baktı.

7

Kırık Kalpli Teğmenin Ülkesine Uzun Yolculuğu

Orada tek başına kalan Romalı subay, sıcak ve sessiz öğleden sonra, etrafta uçuşan aç gözlü sineklerin vızıltısına aldırmadan ormandan çalı çırpı ve ağaç dalları topladı ve savunma hendeğinin ortasına yığdı. Onları savunma hattındaki kazıkların üstüne yığarak yakacağı şekilde ayarladı ve sonra katledilmiş askerlerinin cesetlerini oraya taşıdı. Yirminci cesedi de taşıdığında o gün başka bir şey yapamayacağını anladı ve biraz uzağa çekilip rüya bile görmeden derin bir uykuya daldı. Ertesi gün, tüm kasları ağrımasına rağmen geriye kalan askerlerin cesetlerini de yakacağı yere getirdi ve çavuşunu hepsinin üstüne yatırdı.

Güneş batıda, Roma'nın üzerine doğru alçalırken çalıları ateşledi ve alevlerin yükselişini izledi.

Sonra oradan uzaklaştı ve ormana girdi.

Ama bilinmeyen bir tanrı gözetliyordu onu. Bir nefeste kutsayan ve lanetleyen tanrıydı bu.

Birkaç dakika yürüdükten sonra, ağaçların arasında beyaz gölgeye benzer bir şey gördü. Biraz daha ilerledi ve güneşin ağaçların arasından aşağı süzülen son ışıklarıyla aydınlanmış küçük bir meydana çıktı ve o güzel aydınlığın ortasında Tugha Ban, başını öne eğmiş önündeki yeşillikleri yiyordu. Eyer hâlâ üzerindeydi ama Lucius eyere saplanmış oku görünce birden irkildi.

Hemen atının yanına gitti ve elini uzatınca yaralı hayvan sahibinin elini burnunu sürterek kokladı. Lucius eyeri dikkatle kaldırdı ve

yüreğine soğuk sular serpildi. Birden rahatlamıştı çünkü atına isabet eden okun başı sadece eyeri delmiş ve atın gövdesine değmeden orada kalmıştı. Tugha Ban okun isabet ettiğinden bile habersizdi, derisi bile sıyrılmamıştı. Zavallı hayvanın bütün o vahşetle ve ihanetle ne ilgisi vardı ki zaten?

Lucius kollarıyla atının sağrısını sardı, okşadı, yanağını eyerin üzerine koydu ve atını kurtardığı için Tanrıya şükretti; sonra birden gevşedi, kendini bıraktı ve ağlamaya başladı. Tugha Ban onun bu duygusal haline şaşkın gözlerle baktı ve kolunu kokladı. Sonra dönerek başını eğdi ve yine önündeki yeşil otları yemeğe başladı. Görülecek bir manzaraydı bu.

Lucius dua ettikten sonra atının eyerini indirdi, ucunu kırıp oku diğer yandan çekerek çıkardı ve çalıların arasına attı. Sonra eyeri yine hayvanın üstüne koydu, kolanları bağladı ve tüm hazırlığını yaptıktan sonra atına atladı, Tugha Ban'ın benekli, gri uzun boynunu okşadı, dizginleri nazik ve sıkıca çekip hayvanı otlardan uzaklaştırdı. Kısrak önce biraz çapraz yürüdü ve sonra tırısa kalktı.

Lucius, "Hadi kızım," diye mırıldandı. "Güneşin batışını izleyelim."

Ertesi gün öğle saatlerinde, yakıcı güneşin altında Lucius yine çekti kılıcını.

Dar bir yolda bir süre gittikten sonra çam ağaçlarıyla kaplı bir köşeyi dönünce birden üç adam çıktı karşısına. İlk anda onlar da Lucius kadar şaşkındı. Sonra birbirlerine bakarak tembel tembel gülümsediler ve yolu aşıp ona doğru ilerlediler.

İçlerinden biri gözlerini kısarak ona baktı, "Güzel bir atın var ahbap," diye homurdandı.

Lucius, "Öyledir," diye cevap verdi. "Ben nereye gidersem o da benimle beraber gelir."

"Vay canına, demek öyle ha?"

"Evet, öyledir."

"Bak bu çok iyi işte."

İkincisi Lucius'a biraz daha yaklaştı ve "Ama bizim atımız yok," dedi.

Tugha Ban başını sallayıp uzun gri yelesini savurdu.

Lucius, "Evet, görüyorum," dedi.

Üçünün de güneş yanığı tenleri vardı ve dişleri berbat bir haldeydi. Üçüncüsü kemerinden bir hançer çıkardı ve Lucius'a bakıp sırıtarak onunla başındaki uzun, cansız saçlarını karıştırdı.

Lucius sırayla her üçünün de gözlerine baktı. Sonra, "Bakın mesele istemiyorum," dedi. "Onun için çekilin yolumdan."

İkinci haydut bir adım geri çekildi ve o da cebinden bir kama çıkardı.

Ata en yakın duran adam ondan çekinir gibi başını hafifçe salladı ama yerinden kımıldamadı. "Elbette çekiliriz yolundan Majesteleri. Ama şu güzel bronz göğüs zırhını, miğferini, kılıcını, kalkanını ve hançerini bize verdikten sonra. Haa, az kalsın atını unutuyordum ve üzerinde ne varsa tabii." Sırıttı ve sonra elini arkasına atıp sırtındaki kında duran kılıcını çekti. "Bunları bize verdiğin zaman hemen çekiliriz yolundan ve sana –"

Ama cümlesinin sonunu getiremedi. Lucius göz açıp kapayana kadar kınından süvari kılıcını çekti, Tugha Ban'ı bir iki adım ileri sürüp adamın elindeki kılıca vurup havaya fırlattı ve sonra canı sıkılmış gibi, "Of, bakın, *uğraştırmayın beni!*" diye bağırdı.

Parlak kılıç haydudun boğazını bir anda kesti, adam öne doğru sendeledi ve Lucius'un atı ilerlerken onun kıçının arkasına dayandı. Adamın başı vücudundan ayrılmak üzereydi, bir parça derinin ucunda sallanıyordu ve fışkıran kanlar Tugha Ban'ın üzerine sıçradı. At bir adım daha atınca ceset yere yuvarlandı.

Lucius atını tırısa kaldırmak için mahmuzlamadı bile. Diğer iki adam arkasından dehşet içinde bakarken yoluna devam etti, onların arkasından gelmeyeceğine emindi.

Öğleden sonra o sıcak havada yola devam etti. Koluna gelen, kurumuş ve sertleşmiş haydudun kanından başka hiçbir şey hissetmiyordu. Lucius kolunu yıkamak, kılıcını kınına sokmadan önce temizlemek ya da Tugha Ban'ın yan tarafına sıçrayan kanları silmek için bile durmadı. Artık hiçbir şey umurunda değildi.

Gökyüzü kanla doluydu ve bu kanların hiçbiri de masum insanlara ait değildi. Hava kararmaya başladı ama o atını batıya doğru sürmeye devam etti. Gece karanlığı çöktüğünde Tugha Ban şaşkınlık içinde adımlarını yavaşlattı. Ama binicisi durma belirtisi göstermediği için yürüyüşünü sürdürdü. Arkalarında ay doğdu ve hava yaz sonu olmasına rağmen soğudu, çünkü hâlâ Apenin dağların-

daydılar. Kuzeydeki yüksek dağ geçitlerinde sadece bir kez kurt ulumaları duydular. Atı o zaman içgüdüsel olarak hafifçe titredi. Yola devam ettiler.

Bir süre sonra bir vadiden yüksek bir yaylaya çıktılar ve ay ışığında, ilerdeki bir kayanın üstünde bir adam duruyordu. Adam sessizdi, hiç kımıldamıyor ve üzerine düşen solgun ayışığı altında mitolojik bir kahramana benziyordu. Kırık kalpli teğmen atını dizginledi ve durdu. Bu dünyadan ya da diğer dünyadan gelebilecek her türlü dehşete karşı hazırdı.

Süvari ve kayanın üstünde duran adam ay ışığı altında, bu ıssız dağ yolunda birbirlerini uzun süre süzdüler, etrafta sadece atın nefes alışları, hırıltısı duyuluyordu. Adamın üzerinde kaba yünden uzun bir elbise vardı, gri de olabilirdi, kahverengi de, çünkü ay ışığında bütün renkler birbirine benziyordu. Kalın bir ip kemer gibi beline sarılmıştı, ensesine bağlı geniş bir kukuleta vardı ama başı çıplaktı. Adamın saçları uzun ve karmakarışıktı, sakalı ise nerdeyse beline kadar uzamıştı. Elindeki uzun asanın ucunda son derece sıradan, basit tahta bir haç vardı. Gözleri ay ışığında parlıyor ve kırık kalpli teğmenin gözlerinden ayrılmıyordu. Lucius da gözlerini ona dikmişti. Adam ya münzevi ya da deli, yerinden bir santim bile kımıldamıyordu. Sakin gece havasında sadece eski elbisesinin kenarları biraz hareket etti ve sonra yine durdu. Bu sessiz habercinin ve elindeki ucu haçlı asanın gölgesi ay ışığında dağ yoluna düşmüştü, ama özellikle elindeki asanın ucundaki haç iyice belli oluyordu. Elindeki asa gibi ayakları da yere sağlam basmıştı.

İki medeniyet kaçkınına benzeyen adamlar sessiz gecenin içinde uzun süre birbirlerinin ruhunu okudular ve bir tek söz bile etmediler. En sonunda hareketsizlik bozuldu ama sessizlik devam ediyordu. Kayanın üzerinde oturan yaşlı adam sıska kolunu kaldırıp parmak uçlarıyla önce kalbine sonra dudaklarına sonra da alnına dokundu. Ardından kolunu ileriye uzatıp süvarinin başının hemen üzerinde, havada, görünmez bir haç işareti çizdi. Yaşlı adamın kolu yanma düştü ve süvariyle uzun bir süre daha sessizce bakıştılar. En sonunda yüzbaşı geriye döndü ve ayışığının tümüyle aydınlattığı yola baktı, atı Tugha Ban'ı nazikçe mahmuzladı ve yola koyuldu.

Yüzbaşı o gece sözcüklere sığmayacak ölçüde bitkindi, sanki bir

saat içinde yirmi yıl daha yaşlanmış gibiydi kemikleri. Ertesi gece güne kavuşmadan önce sivri yapraklarının arasından yıldızların parıldadığı bir meşe ağacının altında at battaniyesine sarılıp kıvrılarak uykuya daldı; ağzında tozun, ihanetin ve kanın tadı vardı.

Şafak vaktine doğru son yıldızlar da gökyüzünde solarken uyandı, yıkanmak için vadiden aşağı, nehrin kıyısına gitti. Soyundu, dağlardan gelen buz gibi su beline gelinceye kadar nehrin içinde yürüdü, sonra başını suya daldırdı, nefes almak için tekrar başını suyun üzerine çıkardı, gözlerini ovuşturdu ve başını sallayarak siyah buklelerindeki suyu silkeledi. Kollarını ufukta yükselmekte olan sabah güneşine doğru kaldırdı ve gözlerini yumdu, hayalinde cennetin süslü kapılarına doğru tırmanıyor ve dökülen kanları temizlemeleri için ağırbaşlı tanrılara; Isis'e, Mithras'a ve Christos'a yakarıyordu. Gözlerini sımsıkı kapamıştı, sanki onları açarsa kendini tozla, kanla ve ihanetle kirletilmiş pas rengi, tembel tembel akan bir nehrin içinde bulmaktan korkar gibiydi.

Tekrar tekrar buz gibi suya dalıp ellerini, yüzünü, kollarını ve göğsünü soğuktan ve ovalamaktan kıpkırmızı olana dek yıkadı.

Sonra kıyıya geri döndü, Tugha Ban'ı dizginlerinden tutup soğuk suya soktu. Kısrak, suyun karnına değmesiyle başını sağa sola sallayıp dişlerini göstererek kişnemeye başladı. Ama adam onu sıkıca tutuyordu ve temiz dağ suyu hayvanın sırtını kaplayıp benekli gri bedenini tümüyle temizleyinceye kadar kısrağı nehrin içine sürükledi. Kıyıya çıktıklarında ikisi de kurumak için ellerinden geldiği kadar sert şekilde silkelendiler. Lucius elbiselerini giyindi, Tugha Ban'ı eyerledi ve bindi. Kılıcının kemerini atın sağ tarafına gelecek şekilde eyere tokaladı. Sonra bir süre durup düşüncelere daldı.

Aradan biraz vakit geçti, Lucius sanki bir rüyadayınış gibi, davranışlarına kendisi de şaşarak atından indi. Eyere tokalanmış olan kılıcını çözdü ve nehrin kıyısına döndü. Bir eliyle kavradığı kılıcın kemerini başının üzerinde birkaç kez çevirip herşeyi, kılıcı ve kınını, nehrin derinliklerine fırlattı. Ağır kılıç hemen suya gömüldü. Ardından deri kasnaklı kalkanını aldı ve onu da suya attı. Bronz zırhının ve pahalı, taçlı miğferinin kaderi de aynıydı. En sonunda yere saplanmış duran mızrağını aldı ve havaya savurdu. Mızrak önce yükseldi, sonra bir kavis çizerek sessizce karanlık suya düştü ve gözden kayboldu. Lucius, üzerinde sadece kabaralı sandaletleri, beyaz

keten tüniği ve deri yeleğiyle kalmıştı, sonra tekrar Tugha Ban'a bindi ve atını dağlardan aşağıya sürdü.

Aşağı yukarı aynı vakitlerde, kuzeyde birkaç kilometre ötede, Attila aynı sabah güneşine uyandı. Oturdu, gözlerini ovuşturarak etrafına bakındı, gün ağarırken düşen çiy yüzünden her yer keskin bir kılıç gibi ışıldıyordu. Çocuk tembel tembel doğruldu, çevresini keşfetmeye çalıştı.

İleride, güneye bakan ormanın kıyısında pek de uzak olmayan bir çiftlik evi vardı. Katırını ağacın alçak dallarından birine bağlayıp sessizce o yöne doğru sürünmeye başladı. Evin pancurları ardına kadar açıktı ve içeriden bir adamın boğuk horlamaları duyuluyordu. Attila ses çıkarmadan ahır olarak kullanılan alçak tavanlı bir başka odaya girdi ve gözlerinin karanlığa alışması için sabırla bekledi. Sonra keyifle gülümsedi. Karşıdaki duvarda, bir kancaya asılı epey uzun kalınca bir ip vardı, bir köşede ise uzun saplı, demir topuzlu bir baçıvan makası duvara dayanmış duruyordu.

Çocuk iple bir ilmek yaptı, sonuçtan memnun bir şekilde başını salladı. İşe yarardı. İpi başından ve sol omuzundan geçirip boynuna astı, böylece kılıcı sağ yanında ihtiyaç duyduğunda kullanılmaya hazır bekliyecekti. Kemerinin iç tarafına bir budama bıçağı sıkıştırdı. Bir bankın üzerinde bulduğu tırpanı ve kendir bezinden bir çuvalı çaldı. Tekrar dışarı çıktı, katırını çözerek dağların yamacında yol almaya devam etti.

Dağlarda yaşayanlar daha uzak diyarlarda neler olup bittiğinden habersizdi. Ama Lucius ovalara inip Tiber yaylasının zengin topraklarına varır varmaz Gotların –gerçek Gotların– haklı öfkelerinin sonucu verdikleri zararı ve neden oldukları yıkımı gördü. Çiftlikler birbiri ardına yakılmış, kül olmuştu. Hasat için bekleyen altın renkli olgun mısır tarlaları yüz binlerce atın çamurlu toynakları altında ezilmişti. Tüm meyve bahçeleri harap edilmiş ve yakılmış, hayvan sürüleri katledilmiş ya da Got bölgesine sürülüp dağıtılmıştı. Her yer terk edilmişti. Ülke halkı çoktan gitmişti. Lucius etrafta sadece inleyen ve yanıp kül olmuş binalar arasında sinen başıboş köpekleri, sığır ve koyun leşlerinin üzerinde daireler çizerek uçan kargaları ve çaylakları görebildi.

Roma'ya yaklaştıkça, arada bir yol kenarında paçavralar içinde insanlara rastladı. Tüm bir aile tek bir at arabasının dibinde çömel-

miş birbirine sarılarak oturuyor, boş gözlerle ona bakıyordu. Lucius yüreğinin acıma duygusuyla göğüs kafesinin içinde kabardığını hissetti ama yapabileceği bir şey yoktu.

Sonra önünde beliren şehrin yedi tepesini ve civarda kamp kurmuş büyük Got ordusunu gördü. Tüm barbar halklar gibi Gotlar da asker-sivil ayırımı yapmamıştı. Yola çıktıklarında tüm kabile bir arada olurdu: kapalı at arabalarında erkekler, kadınlar ve çocuklar. Ve kamp kurduklarında, tıpkı şimdi Roma'nın dışındaki tarlalarda yaptıkları gibi, etrafa yayılır her yeri kaplarlardı. Bir milyon kişilik şehir, yüzbin Got'un karanlık gölgesiyle kuşatılmıştı. Roma açlıktan kırılıyordu.

Got ordusunun kampı savunmasızdı. İtalya'da onlara saldırmaya cesaret edecek hiç bir Roma birliği yoktu. Gotlarla Roma'nın değerli hazineleri arasında sadece şehrin duvarları ve kapıları vardı şimdi.

Got halkının kurnaz Hıristiyan kralı Alaric, birkaç gün önce Roma kraliyet senatosuna, asil rakibi Stilicho'nun sözde matemini tuttuğunu anlatan sonra da İtalya'dan çekilmesi için iki bin kilo altın istediğini belirten duyurular göndermişti. Senato aptalca bir küçümsemeyle yanıtladı Alaric'i. "Bizi alt edemezsin" demişlerdi. "Sayıca senden çok üstünüz."

Alaric, bir zamanlar Ispartalıların şimdilerde ise kaba Germen kabilelerinin pek rağbet ettiği türden kısa ve öz bir duyuru daha gönderdi. "Yavuz kaptan fırtınadan yılmaz."

Ve taleplerini de arttırmıştı. Şimdi şehirdeki tüm altını, gümüşü ve barbar kanı taşıyan tüm esirlerin iade edilmesini istiyordu. Talepleri son derece küstahçaydı ve Senato üyeleri de aynı sertlikle karşılık verdiler. "Bize ne kalacak peki" diye sormuşlardı öfkeyle.

Gelen cevap yine kısaydı. "Canınız."

Ama yine de, açık alanda Alaric ve süvarilerinin karşısında durabilecek hiç kimse olmamasına rağmen, barbar kral kuşatma savaşlarında becerikli olmadığını biliyordu. Roma aylarca dayanabilirdi ve çoğunlukla olduğu gibi kuşatmacılar yetersiz beslenme ve hastalıklar yüzünden kuşattıkları şehir halkı gibi tuzağa düşebilirdi. Bu yüzden, Alaric adamlarına şehir surlarından uzaklaşıp aşağıya, Afrika ve Mısır'dan gelen büyük tahıl gemilerinin yanaştığı Roma limanı Ostia'ya yönelmelerini emretti. Got ordusu Ostia'yı yağmaladı, bü-

yük tahıl ambarlarını ateşe verdi ve limandaki kocaman, hantal gemileri batırdı. Böylece Roma açlıktan kırılmaya başladı.

Alaric, Roma surlarının önündeki kampına geri döndü ve çaresiz kalan şehrin kısa bir süre sonra gerçekleşecek teslimiyetini beklemeye başladı.

Uzun boylu, kumral saçlı bir savaşçı çadırının önünde mızrağına dayanıp güneşten kamaşan gözlerini korudu. Parıltılı tarlaların öte yanından gri bir at üzerinde silahsız, zırhsız bir adam geliyordu. Gotların kamp yerine doğru zarafetle yürüyen atın toynakları ufak toz bulutları kaldırıyordu yerden.

Lucius ne sağına ne de soluna bakıyordu. Başının üzerinde, bir kayanın tepesinde oturan yaşlı kaçığın ay ışığı altında yaptığı işaretin varlığını hissediyordu. Yüreği de elleri kadar sakindi. Gotların ilk keçe çadırlarının arasından Roma surlarına doğru yürüdü.

Gittikçe daha çok mızrakçı çadırlarından çıkıp bakıyorlardı Lucius'a. Bazıları öfkeyle, bazıları çekinerek bazıları da gülerek sesleniyorlardı.

"Bize mesaj mı getirdin yabancı?"

"Ne arıyorsun burada?"

"Konuşsana be adam."

Lucius kamp boyunca at sürdü. Çadırların dışında savaşçıların karıları kamp ateşlerinin yanında bağdaş kurup oturmuş, kucaklarında bebekleri, ateşin üzerindeki tencereleri karıştırıyorlardı. Çocuklar toz toprak içinde koşuşturuyor veya gri kısrağın üzerindeki bu tuhaf adama bakmak için duruyorlardı. Küçük bir çocuk neredeyse Tugha Ban'ın toynakları altında kalacaktı ama Lucius tam zamanında dizginleri çekerek atını durdurdu ve küçüğün yaralanmadan geçmesini sağladıktan sonra ilerlemeyi sürdürdü. En sonunda, dört atlı adam mızraklarını Lucius'a doğrultup yolunu kestiler.

"Hva pat waetreath?"

Lucius atlıların önlerinde durdu. Adamlar korkusuzca, çekinmeden ona bakıyordu, mızraklarını sıkıca kavramış yan taraflarında hazır tutuyorlardı. Mavi gözlerinde kararsızlıktan eser yoktu. Bunlar, bir darbeyle alt edilebilecek haydutlar değildi. Ayrıca, Lucius kılıcını fırlatıp atmıştı.

"Latince konuşuyor musunuz?"

Sağındakı atlı başıyla onayladı. "Biraz." Elinin tersiyle ağzını sildi. "Sana buradan gitmeni söylemeye yetecek kadar."

Lucius başını iki yana salladı, "Hiçbir yere gitmiyorum," dedi. Roma'da görülecek işlerim var.

Atlı sırıtarak, "Bizim de" diye cevapladı.

Dudaklarını huzursuz bir şekilde kıpırdatan ve bu Romalının densizliği karşısında duyduğu öfkeyle gözleri alev alev yanan bir diğer atlı, atının dizginlerini sertçe çekti ve hiddetle, *"Tha sainusai methtana, tha!"* dedi.

Sakin gülüşlü ama sert, sabit bakışları olan sağ taraftaki atlı öne atıldı. Bronz kolluklar taktığı kaslı kollarını atının eyer topuzuna dayadı ve daha dostane bir tavırla konuştu. "Arkadaşım Vidusa kızmaya başladı. Gitmen gerektiğini söylüyor. Yoksa ..."

"Silahsızım."

"Öyleyse seni atından indirip tüm dişlerini dökeceğiz. Bu kamptan geçerek Roma'ya gidemezsin."

Lucius yavaş ve sakin bir sesle, "Roma'ya gideceğim. Orada yapmam gereken ve erteleyemeyeceğim işlerim var," dedi.

O sırada dörtnala yaklaşan bir atın nal sesleri duyuldu ve arkadan saplanacak bir kılıcın ya da okun soğukluğunu hisseden Lucius'un sırtı ve boynu titredi. Ama ne ok ne de kılıç vardı ortada. Bir başka savaşçı hızla gelip Lucius'un tam yanında durdu. Diğer dördünün bir anda dikilip saygıyla bakmalarından yeni gelenin soylu biri olduğunu anladı Lucius. Soluna dönüp baktı. Yeni gelen savaşçı çapraz bağcıklı pantolon giymişti ama bedeninin üst kısmı çıplaktı. Atını durdurmak için dizginlere asıldığında pazuları şişmişti. Saçları uzun, açık renkti ve sert bakışlarını Lucius'tan ayırmıyordu. Rütbesini gösterir bir işaret yoktu üzerinde ama güçlü ve yetkili olduğuna kuşku yoktu. Emrindeki dört adama bağırdı ve onlar da çekinerek cevap verdiler. Mızraklarını yere indirdiler. Yeni gelen tüm dikkatini Lucius'a yöneltmişti. Latincesi basit ama yeterliydi.

"Romalısın, değil mi?"

"Öyleydim."

Yeni gelen kaşlarını çattı, atı ürkerek tozun içinde şaha kalktı. Savaşçı dizginleri öyle sert çekti ki hayvanın öne giden başı neredeyse bacaklarına değecekti ve ürkekliği bir anda kayboldu.

"Öyle miydin?" diye bağırdı savaşçı. Tozdan kalınlaşmış sesi boğuk ama güçlüydü. "Bir adam kabilesini değiştirebilir mi? Bir Romalı, Romalı olmaktan vazgeçebilir mi? Bir Got, Fransız ya da Saksonyalı olabilir mi? Bir adam annesini ve babasını, hatta halkını reddedebilir mi? Cevap ver."

"Adım Lucius," dedi yüzbaşı. "Ve Britanyalıyım."

"Britanya," diye tekrar etti yeni gelen. "Orası yağmurludur."

"Bazen."

"Genellikle. Her zaman. Ama çimenler yeşildir. Öyle değil mi?"

Lucius başıyla onayladı. "Çimenler yeşildir."

Savaşçı aniden gür bıyıklarının altından güldü. Elleriyle Roma surlarını göstererek "Roma düştükten sonra Britanya'ya geleceğiz. Atlarımızı çimenlerin yeşil olduğu yerde otlatacağız," dedi.

Lucius başını iki yana salladı. "Britanya'nın çimenleri halkıma aittir. Orası bizim toprağımız."

Savaşçının aniden beliren gülümsemesi aynı hızla kayboldu. Lucius'un yanısıra at sürdü ve dikkatle ona baktı. "Korkmuyorsun değil mi, eski-Romalı?"

Lucius yine başını iki yana sallayarak, "Korkmuyorum," dedi.

"Neden korkmuyorsun? Seni öldüreceğiz. Cevap ver!"

Lucius, Yunan filozofun sözlerini anımsadı: "Zehirli bir yılanın gücüne sahip olmak senin için muhteşem olmalı." Ama Lucius bir başkasının sözlerinden alıntı yapacak bir adam değildi. Kendi basit ama doğru sözleriyle konuştu.

"Korkmuyorum çünkü senin düşmanın değilim. Beni öldürmeyeceksin. Roma'ya gideceğim. Orada görülecek işlerim var. Sonra denize açılıp Britanya'ya evime döneceğim."

"Çimenlerin yeşil olduğu yere."

"Çimenlerin yeşil olduğu yere."

Savaşçı, Lucius'un gözlerine bir süre daha baktı. Lucius da gözlerini kırpmadan ona karşılık verdi.

"Garip bir adamsın eski-Romalı," dedi en sonunda Got.

"Evet, öyleyim," diye cevapladı Lucius.

Sonra savaşçı uzaklaştı, kollarıyla adamlarına işaret edip Got dilinde bağırdı. Adamlar birbirlerinden ayrıldılar ve Lucius onların arasından geçip atını Roma'ya doğru sürdü.

Gotların görüş alanıyla Roma surları arasında birkaç yüz met-

re vardı ve her iki taraf da okların atış mesafesi dışındaydı. Lucius, Porta Salaria'nın gölgeleri arasından ilerledi ve kapıların açılması için bağırdı. Soru soran olmamıştı ve çok geçmeden meşe kapıların ortadaki kanadı gıcırdayarak açıldı. Lucius atından indi, Tugha Ban'ı ardına alıp kapıdan içeriye yürüdü. İçeri nasıl olup da bu kadar kolay girdiğini anlamaya çalışıyordu ama kapıdaki muhafızı gördüğünde zihnindeki tüm sorular cevaplandı. Muhafız açlıktan bitkin düşmüştü. Adamın gözleri kızarmış ve içeri çökmüştü, saçları tutamlar halinde dökülmüş ve beyaz kafa derisi yer yer açılmıştı, ağzının kenarlarında salyaları kurumuş ve dudakları açlıktan büzüşüp neredeyse kaybolmuştu. Bir adam bu haldeyken doğru dürüst düşünemezdi. Şehir korkunç bir haldeydi.

Lucius atını caddeden yukarı doğru sürdü. Her yerde açlığın pis kokusu, yıkanmamış hatta gömülmemiş cesetler vardı. Caddelerin kenarında ya da karanlık dar sokakların gölgelerinde insanlar çömelmiş oturuyor ve arada sırada dilenmek için sıska ellerini açıyorlardı. Lucius sadece bir kez durdu; paçavralar içinde, yüzü kağıt gibi, gözleri yuvalarından içeri kaçmış, kurumuş dudaklarına ve pul pul olmuş burnuna sinekler konan dört ya da beş yaşından daha büyük olmayan bir çocuk vücudu görmüştü. Çocuk kendi oğluyla aynı yaşlarda olmalıydı...

Başını kederle öne eğdi ve daha ileri gidemedi. Tugha Ban'ı serbest bıraktı, eğildi ve çocuğu paçavraya dönmüş bir pelerine sarmalayıp aldı. Yüzüne baktı –bir kız mı yoksa erkek mi olduğunu söylemek bile çok zordu– ve tüy kadar hafif kundağı yolun kenarına bıraktı, sinekleri kovarak bitkin, kül rengi yüzü pelerinin ucuyla örttü. Bu yeterli değildi, asla yeterli olmazdı, ama şu anda daha fazlasını da yapamazdı. Sonra yine Tugha Ban'la yola koyuldu.

Tüm şehri meşum bir sessizlik kaplamıştı, zafiyet geçirenlerin ve ölmekte olanların güçlükle duyulan iç çekişleri dışında başka bir ses yoktu etrafta. Her yerde ölü bedenler ve gittikçe büyüyen sinek bulutları vardı. Hâlâ ağustos ayıydı ve bu sıcakta Hastalığın, sevgili arkadaşı Açlığın hemen yanıbaşında ortaya çıkması ve Roma'nın içler acısı durumunu daha beter etmesi işten bile değildi.

Lucius ve Tugha Ban açlığın kol gezdiği hayalet caddelerde yarım saat daha yürüdü, yol kenarlarında çömelmiş insanlar onlar geçerken hareketleniyor, kendi aralarında mırıldanıyor ve yarı çılgın göz-

lerle Tugha Ban'ın tombul sağrısına bakıyorlardı. Lucius atının burnunu okşadı.

En sonunda Palatine Tepesi'ne, Kraliyet Sarayı'nın kapılarına ulaştılar. Buradaki muhafızlar daha iyi görünüyorlardı. Lucius, ay başında Ravenna'ya gönderilen birlikten olduğunu, Kont Heraclian'dan mesaj getirdiğini belirtip içeri girmeyi talep etti ve doğru paraloyı söyledi. Uzun bir bekleyişten sonra içeri girmesine izin verdiler. Lucius, Prenses Galla Placidia'yla özel görüşme yapma konusunda ısrar etti, Kont Heraclian'dan özel bir mesaj getirmişti. Akşama kadar bekledi. Ve sonunda Prenses Galla'nın kendisini kabul edeceğini söylediler.

Lucius geriye dönüp muhafızlara, "Atıma iy bakın," dedi. "Onu almaya geleceğim."

Tugha Ban'a iyi bakacaklarına söz verdiler.

Yüzbaşı, dört silahlı muhafızın eşliğinde Kraliyet Görüşme Odası'na alındı Lucius, orada en kaliteli Carrara mermerinden yapılmış krallara layık muhteşem tahtında oturan Prenses Galla Placidia'yı gördü. Prensesin hemen yanıbaşında ise kapı oğlanı Eumolpus dikiliyordu.

Prenses solgun gözlerini bir süre yüzbaşıya dikti. Sonunda, "Demek Heraclian, Ravenna'da güvende," dedi.

"Evet, öyle. Sevgili Palatine Muhafızları'yla birlikte." Yüzbaşının ses tonu sıradışı ve iğneleyiciydi.

"Tahtta oturana 'Majesteleri' diye hitap edilir," diye tısladı Eumolpus.

Lucius dönüp sabit bakışlarla kapı oğlanına baktı. Sonra aynı şekilde prensese dikti bakışlarını. Ama hiçbir şey söylemedi.

Galla şaşırmıştı, ama duygularını belli etmedi. Bir prenses asla duygularını ele vermemeliydi, bu zayıflık işaretiydi; asla sesini yükseltmemeli, her zaman bir bardak suyu başının üzerinde dökmeden taşımaya çalışıyormuş gibi dimdik ve yavaş adımlarla yürümeliydi.

Ayrıca, aptal Heraclian'dan getirdiği mesajı duyabilmek için varlığına katlanmak zorunda olduğu bu pis, berbat haldeki, baldırı çıplak asker açlıktan, güneşten ya da başka bir şey yüzünden sersemlemiş olabilirdi. Fark etmezdi artık. Bir defalığına saray protokolünü unutabilirdi. Bir tek sorunun cevabını bilmek istiyordu şimdi:

"Birliğin kalanına ne oldu?"

"Öldüler."

Prenses başını salladı, "Ya Hun çocuğu?"

"Çocuk hariç. O özgür artık."

Prenses gülümsedi, "Senin deyiminle."

Lucius başını evet der gibi öne salladı. "Şu sıralarda halkına kavuşmak için yola çıkmış olacak."

Galla bir an tereddüt etti, "Kimi kastediyorsun ... atalarına mı?

"Hayır, halkından bahsediyorum. İskit ovlarında yaşayan halkı. Yeterince açık değil mi sözlerim?

"Majesteleri!" diye kükredi Eumolpus, eteklerini toplayıp odanın ortasına doğru yürüdü. "Bu küstahlık korkunç. Seni yaptığına pişman edeceğim" –Kraliyet tahtına böyle saygısızca hitap etme cesaretini gösteren bu densiz askerin etrafında dolandı– "Seni yaptığına pişman edeceğim..." Ama askeri neye pişman edeceğinden pek emin değildi, elini öfkeyle havaya kaldırdı.

"Haydi vur bana," dedi Lucius alçak bir sesle, "ben de oracıkta boynunu kırayım."

Eumolpus geriye doğru bir adım atıp, "Ah!" diye çığlık attı. "Majesteleri! Muhafızlar!"

Ama Prenses Galla bir el işaretiyle muhafızları geri gönderdi. Sonra, "Bu adama biraz şarap getirin," diye emretti.

"Sizin şarabınıza ihtiyacım yok," dedi asker. "Midemi bulandırabilir."

Galla'nın yüzünde tiksinti, tereddüt ve korkunun izleri belirmeye başlamıştı. Konuştuğundaysa ses tonu kararsızlığını iyice ele veriyordu. "Getirdiğin mesaj nedir asker?"

Lucius gözlerini kırpmadan ona bakıyordu. "'Eğer Şeytan, Şeytan'ı ıssız bir adaya atarsa, egemenliği nasıl devam eder? Bu durumda kendine karşı gelmiş olmaz mı?' Aziz Matthew İncil'i, onikinci bölüm, yirmibeşinci bent."

Eumolpus, hanımının yanına geriledi ve ikisi birden bu tuhaf, güneş çarpmış askere bakakaldılar.

Sonunda Galla tekrar konuştu. Teni ve solgun kızıl saçları her zamankinden daha solgundu. "Bana çocuğun kaçtığını mı söylüyorsun?"

"Çocuk kaçtı. Heraclian ve Palatine Muhafızları Ravenna'ya vardılar. Ve bölüğümün kalanı –*tüm askerlerim*– Tuna karakolundan

gönderilen ve Got savaşçılar gibi giyinen bir Batavya süvari müfrezesi tarafından katledildi." Lucius konuşurken sürekli Galla'ya bakıyor ve sesi öfkeyle yükseliyordu. "O pislik torbası Heraclian'dan mesaj getirmedim, cehennemde çürüsün. Buraya bir soru sormak için geldim. Bir tek basit soru ve dosdoğru cevap vereceğine inanıyorum. Bütün bu iğrençliğin –bu *katliamın*– sadece..."

Kendisini daha fazla kontrol edemeyen Eumolpus, "Majesteleri!" diye bağırdı. "Bu düpedüz küstahlık! Seni pis serseri, Majestelerine soru soramazsın ve..."

Lucius, Eumolpus'a doğru iki adım attı ve "Kapa o pis çeneni," dedi. "Emirleri veren kişiden şimdi de bir cevap vermesini istiyorum, lanet olası bir kapı oğlanından değil."

"Muhafızlar!" diye ciyakladı Eumolpus. "Bu adamı tutuklayın!"

Bu kez, prenses öylesine şaşkındı ki muhafızları durdurmak için herhangi bir şey yapmadı. İki iri kıyım Saray Muhafızı hemen Lucius'un kollarını yakalayıp arkasında kelepçelediler ama Lucius bunun farkında bile değildi. Bakışları Galla'nın kireç beyazı yüzünden hiç ayrılmamıştı.

Tahtın yanından sürüklenerek götürülürken, "Eğer cevap vermezsen, bölüğümün senin emrinle, Hun çocuğun bir piyon olarak kullanılıp, katledildiğine inanacağım. Doğru mu bu?" dedi Lucius.

Galla hiçbir şey demedi ama alt dudağı titredi ve yumruk yaptığı küçük beyaz eliyle diğer eline vurdu.

"*Doğru mu bu?*" diye kükredi Lucius ve sesi kör bir kurşun gibi, mağaraya benzer odanın duvarlarına çarpıp kulakları sağır edercesine yankılandı.

Dehşete kapılmış Prenses'ten hâlâ bir cevap yaktu.

"Öyleyse Tanrı'ya seni yaptıklarından ötürü cezalandırması için dua edeceğim," dedi Lucius. Ses tonu yine alçak ama son derece kesindi. "Ve Honorius'un soyunun sona ermesi için yakaracağım."

Bu kadarı Galla için çok fazlaydı. Yerinden fırlayıp ayağa kalktı, kraliyet ailesine yakışır saygınlığı, ağırlığı ve ciddiyeti gitmişti; sesini iyice yükseltip tüm duygularını ortaya serecek şekilde bağırdı, "Götürün bu adamı! Kırbaçlayın ve hemen idam edin!"

Ve Lucius sürüklenerek odadan çıkarıldı.

O iğrenç, aşağılık asker götürülünce "Yani Hunlar gelmeyecek mi?" diye sordu Eumolpus.

Galla titremeye devam ediyordu, tahtına oturdu. "Eğer bu çılgın adamın söyledikleri doğruysa, Hunlar gelmeyecek. Plan suya düştü."

"Peki şimdi ne yapacağız Majesteleri?"

Galla öfkeyle kaşlarını çattı, "Gotlarla anlaşmalıyız. Yarın günün ilk ışıklarıyla," dedi.

"Ya çocuk? Onun neler bildiğini tam olarak bilmiyoruz. Eğer İskitler'e ulaşmayı başarırsa –bunun mümkün olmadığını biliyorum ama, eğer olur da başarırsa– ve hikayesini halkına anlatırsa Hunlar da ölümcül düşmanlarımıza katılırlar."

Galla, Eumolpus'a öyle bir bakış fırlattı ki kapı oğlanı olduğu yerde korkudan siniverdi.

Galla, "Öldürün onu," dedi. "Emrimi söyle herkese, İtalya'yı ve Tuna'ya kadar tüm Pannonia'yı arasınlar. O çocuk ortadan kaldırılmalı. Bir yere kaçmamalı. Roma'nın yaşaması ona bağlı. Onu bulun ve öldürün."

Düğümlü kırbaçla yediği on darbeden sonra Lucius'un sırtı kan içindeydi. Otuz kırbaçtan sonra sırtında şeritler halinde yaralar açıldı ve bir süre sonra bayıldı. Muhafızlar kamçıyı bıraktıklarında kaburgaları yaraların arasından görünüyordu.

Lucius yandaki hücreye gelen iki Palatine subayının ve onların zindancıyla konuştuklarının farkında bile değildi. Onların heyecanla, "...Heraclian'ın konvoyundan gelmiş... Tek kurtulan oymuş... aman Tanrım... Onu sorgulamak bize düşmez arkadaş... Sonra suçlanırız... Hiç kimse bilmeyecek," diye konuştuklarını duymadı.

Lucius'u kırbaçlayan iki muhafız daha sonra onu bağlayıp üç gün boyunca, hiç kımıldamadan yüzü koyun yatarken tedavi ettiler. Lucius konuşmak istedikçe onu susturuyorlardı. Ona, kim olduğunu bildiklerini ve idam edilmeyeceğini söylediler. Lucius onlara, emirlere itaat etmedikleri için kendilerinin de idam edilebileceğini söyledi, ama askerler onun bu sözüne omuz silktiler.

Mümkün olan yerlerde onun yaralarını diktiler, gündüz gece demeden saatte bir yıkayıp temizlediler onu. Bazen Palatine Muhafızlarının subayları gelip onun durumuna bakıyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı. Ve sonra oradan ayrılıyorlardı. Bu subaylar da onu ziyaret ettikleri için idama gidebilirlerdi.

Askerler onun yaralarını ince pamuklu sargılarla sardılar, sıra-

caotu ve sarmısak gibi sağaltıcı bitkiler kullandılar, bunlar yaraların havadan mikrop kaparak kötüleşmesine, çürümesine engel oluyordu.

Lucius güçlüydü. Tedavinin üçüncü gününde kalkıp oturabileceğini söyledi askerlere. Ama oturunca dikişlerinin bazıları patlayıp açıldı ve yine kanama başladı. Askerler, Lucius'a tam bir ahmak olduğunu söyleyip bağırdılar, onu tekrar yatırıp sargılarını açtılar, yaralarını yeniden dikip tüm vücuduna şifalı otlardan yapılmış ilaçlar sürdüler ve sargılarını yenilediler.

Lucius saatlerce yüzüstü yattı ve canının sıkıldığını söyleyip şikâyet etmeye başladı.

Ama askerler artık dinlemiyordu onu.

Yeniden doğrulup oturacak hale gelmesi için bir hafta daha yatmak zorunda kaldı. Bu sürenin sonunda artık iyileştiğini onlara göstermek için hücresinde sendeleyerek ve kendini zorlayarak birkaç adım attı.

"Ama henüz bir yere gidemezsin," dediler ona.

Lucius onlara, "Çekilin yolumdan," diye söylendi.

Ama askerler, "Hayır," diye ısrar ettiler. " Seninle bu kadar uğraştık, çabalarımızın boşa gittiğini görmek istemiyoruz. Henüz yeterince iyileşmedin. En azından bir hafta daha istirahat etmelisin."

Lucius yeterince iyileştiğini kanıtlamak için iriyarı olan askerle bilek güreşi yapmak istediğini söyledi ve ona meydan okudu. Asker bunu kabul etmedi ve Lucius onlarla uzun süre tartıştı. Askerler yarım saatten fazla süren tartışmadan sonra sıkıldılar ve sonunda başlarını iki yana sallayıp hücrenin kapısını açtılar.

Lucius, "Atım Tugha Ban nerede?" diye sordu onlara.

İki muhafız can sıkıntısıyla birbirlerine baktılar ve biri, "Ciddi misin sen?" diye sordu.

"Elbette ciddiyim."

İki asker başlarını iki yana salladılar. "Açlıktan ölen bir şehre bir at soktuğun zaman onu bir daha görebileceğini nasıl düşünürsün. Bunu bilecek kadar yaşlısın Komutan –anla işte."

Lucius onların gözlerine uzun uzun baktı. "Kapıdaki nöbetçiler bana söz vermişlerdi ama."

İki asker omuzlarını silktiler.

Biri, " Sen o sözlere hiç bakma," dedi.

Diğeri de, "İnsanlar aç kalınca dostluk da kalmaz," diye konuştu.

Lucius onların yüzlerine bir süre daha baktı ve sonra zindanın sokağa çıkan dar merdivenine doğru dimdik yürüdü. Merdiven başında durdu ve yumuşak bir sesle, "Teşekkür ederim size," dedi. "Hayatımı, her şeyimi size borçluyum."

Onun arkasından, "Çılgın adam," diyerek başlarını salladılar. "Çabuk kaç buradan!"

8

Her Şey Çökmedi

Gece olmuştu. Lucius bir duvara yaslandı ve başındaki zonklamanın geçmesini bekledi. Hafifçe inledi ve alnını sıvası yer yer dökülmüş eski duvara bastırdı. Havada pis kokular vardı ve yakınındaki paçavra yığınından hafif bir guruldama sesi geldi, ama o dönüp bakmadı.

Umutlar yanıltıcı olabilirdi ama umutsuzluk kadar yanıltıcı hiçbir şey olamazdı.

Doğrulup duvara tekrar yaslandı ve yaralarındaki dikişlerin gerildiğini hissetti. Pis kokulu havada derin bir nefes aldı, elleriyle itip duvardan ayrıldı ve tekrar yürümeye başladı.

Bir süre sonra girdiği daracık sokakta koluyla burnunu kapatarak eğildi ve önündeki paçavra yığınını ucundan çekti. Paçavraların içinden adeta kemikleri görünen, etleri erimeye başlamış, gözleri yuvalarında çıkmış bir ceset yuvarlandı, açlıktan kurumuş kafatası yere çarparak boğuk bir ses çıkardı. Lucius paçavraları tekrar silkeleyince bu kez içinden bir fare fırladı ve cıyaklayarak kaçtı. Namussuz hayvan cesedin karnını deşmişti.

Lucius yerdeki kalın bezin siyah renkli sağlam bir parçasını aldı, pis kokusuna rağmen omuzlarına attı ve bezin bir parçasını da bir Berber korsanı gibi başının çevresine sardı. Sonra hafifçe sendeleyerek Palatine'in doğu kapısına doğru yürüdü.

Nöbetçi onun yaklaştığını gördü ve "Sakın yaklaşma buraya," diye bağırdı. "Defol git buradan adam."

Lucius ona biraz daha yaklaştı.

"Biraz daha yaklaşırsan deşerim karnını!"

Lucius, "Aç bir vatandaşına bir lokma ekmek ver asker," diye mırıldandı. Sesi kendi kulaklarına bile çatlak, korkunç geliyordu.

"Duymadın mı beni adam? Defol git başımdan!"

"Bir parça ekmek ya da at eti?"

Muhafız onu duymamış gibi başını çevirdi.

Dilenci biraz doğrulunca boyu uzamış gibi oldu ve muhafız bu kez merakla ve dikkatle baktı ona.

"Kaç para maaş alıyorsun asker?"

Asker endişelenmeye başladı. "Bunun cevabını biliyorsun dilenci. Altı aydır maaş almıyoruz. Ama en azından..."

"Karın ve çocukların var mı peki?"

"Evet, karım ve bir çocuğum var ama bugünlerde bunlar bile fazla geliyor insana."

"Onlar da aç değiller mi peki?"

"Bana baksana sen, burada durup seninle gevezelik edecek halim yok benim..."

"Gri renkli, kırlarda beslenmiş semiz bir at, eti için satılırsa kaç para eder dersin, asker, şöyle derisi pırıl pırıl bir at? Kaç para eder acaba?" Dilenci şimdi iyice doğrulmuş, dimdik duruyordu. "Cevap ver bana asker."

Muhafız kaşlarını çattı ve "Bunun kaç para edeceğini sen de bilirsin," diye cevap verdi. "Böyle bir at iyi para eder elbette. Peki ama sen bana bunları..."

"Benim atımı kaça sattın peki asker?" Dilenci bunu söylerken omuzlarındaki kirli paçavrayı ve başındaki sargıyı fırlatıp attı ve asker o zaman tanıdı onu. "Tugha Ban'ı kaça sattın asker?"

Lucius silahsızdı ama onun tehditkar bir ifadeyle geldiğini gören asker bir adım geriledi. Hemen kapıdan içeri girdi küçük kapıyı kapayarak sürgüledi.

Lucius alçak sesle, "Seni ahlaksız adam," diye söylendi. "Umarım aldığın o paraların hayrını görmezsin."

Döndü ve ay ışığı altında, açlıktan ölmüş insanların cesetlerinden başka bir şeyin bulunmadığı geniş Via Palatina caddesinden aşağı doğru yürümeye başladı, cadde bomboştu, eski haşmetinin hayaleti dolaşıyordu sokaklarda.

Yüz metre kadar yürümüştü ki, şehrin kapısından birinin bağırdığını duydu. Bir an durdu ve geri dönüp dönmeme konusunda te-

reddüt etti. Başını çevirip baktığı zaman sokağın üst tarafında duran adamı gördü, gri renkli bir kısrağın yularından tutmuş ona bakıyordu. Kısrak sert hareketlerle başını sallıyor ve kişniyordu. Lucius'un tüm bedeni garip bir duyguyla titredi, o an neler hissettiğini bilemiyordu. Koşarak adamın yanına gitti ve sevgili atı burnunu onun avucuna dayadı, kulakları sevinç içinde oynuyordu.

Lucius askere baktı ve mutlu bir ifadeyle, "Aptal adam," dedi. "Bu atın karşılığında bir yıllık maaşın kadar altın alabilirdin."

Asker omuzlarını silkti. "Evet, belki de alabilirdim, ama hayatımın sonuna kadar uykularım kaçardı, huzur içinde uyuyamazdım.

Lucius adamın kolunu yakalayıp sonra hemen bıraktı ama sevinç içinde öyle sıkmıştı ki asker yüzünü buruşturdu. Teğmen ona baktı ve "Teşekkür ederim asker," dedi. "Teşekkür ederim."

Sonra arkasında duran yıkık bir duvarın üstüne sıçradı, Tugha Ban'ın dizginini ve eyerinin başını yakalayarak hayvanın üstüne atladı. Askeri başıyla bir kez daha selamladı ve atını mahmuzlayıp ayrıldı oradan.

Herkes kötü değildi, henüz her şey çökmemişti. Roma çökebilirdi belki ama her şey, herkes de onunla beraber çökmeyecekti.

Asker onun arkasından, "Kendine dikkat et!" diye bağırdı. "Çok garip, kötü günler yaşıyoruz."

Lucius içinden, evet, haklısın asker, diye düşündü.

Şehrin batı kapısından çıktı ve ay ışığında Gotların çadırları arasından geçerek yoluna devam ederken hep önüne bakıyordu ve satışmak isteyenler sessizce gittiğini görünce bir şey söylemediler ona. Bazıları onun hayalet olduğunu söylüyordu. Hiç kimse önüne çıkarak onu durdurmaya kalkmadı.

Gittikçe genişleyen Tiber Nehri'nin kenarında at sürerken suyun üstünde tatarcık avlayan besili su yarasaları gördü, bu hayvanların bazı insanların kanlarını emmesinin daha doğru olup olmayacağını düşündü. Tanrılar hiç kuşkusuz Roma'yı cezalandırıyordu. Ostia limanına doğru yoluna devam etti. Şafak sökerken durdu, nehre girip yıkandı ve sonra yine iyice yorulup terleyene kadar yol aldı. Açlıktan ölerek iskelete dönen cesetlerin yüzdüğü bir nehirde nasıl yıkanıp temizlenebilirdi insan?

Güneş doğarken Ostia limanının rıhtımlarını ve büyük taş depolarını gördü ama iskele ve binaların büyük çoğunluğu işgalci Gotlar

tarafından yakılıp yıkılmış, harabeye dönmüştü. Afrika'dan tahıl getiren ama limanda batırılan koca gemilerin kırılan direkleri limanın sakin sularında göze çarpıyordu. Etrafta çok az insan vardı ve bunlardan bazıları meraklı gözlerle ona baktılar ama hiçbir şey söylemediler. Yüyıllar boyunca bu limanda böyle yaz sabahları çalışmak için gelen, hatta buralarda uyuyan binlerce insan olmuştu ama şimdi rıhtımda sadece bir avuç insan görülüyordu. Gemi acenteleri, liman işçileri, yelken tamircileri, kalafatçılar yoktu ortalarda. Akdeniz'in her yanından gelen tacirler, Roma'nın köşkleri, villaları, sarayları ve anıtları için doğudan somaki ve diğer mermer türleri, Mısır pamuğu ve sebze, meyve getiren tüccarlar görünmüyordu limanda. Dünyanın çeşitli malları için çeşitli dünya dillerinde pazarlık eden, bağırıp çağıran insanlar nerdeydi? El arabalarıyla gemilerden ipekli ya da çeşitli kumaşlar, tahıl çuvalları, gümüş ve teneke külçeleri taşıyan liman işçileri de kaybolmuştu ortadan. Bağlı denkler halinde getirilen kürkler, fıçılarla değerli Baltık amberi, Britanya'dan getirilen köleler, Kaledonya'nın iri av köpekleri, geyik ve ayı avcıları yoktu limanda.

Limandaki eski gürültü ve kargaşa tamamen yok olmuştu, Ostia'dan geriye sıcak ve ısrarcı güneşin altında uzanan hayaleti kalmıştı. Rıhtımda gemilerden yük indirmek için kullanılan büyük vinçlerin çoğu yakılmıştı, bazılarından hâlâ hafif dumanlar çıkıyordu. Sessizliği sadece arada bir çığlık atan sarı bacaklı martıların sesleri bozuyordu.

Lucius küçük limanın bir ucunda deniz tuzu ve güneşle solmuş kırmızı yelkeni olan küçük bir yük gemisi gördü. Taşlı liman yolunda duvar dibinden oraya doğru yürüdü ve biraz yaklaştığında üç adamın gemiye ağızları tıpalı amforalar ve meyve sandıkları yüklediklerini gördü. Gotlar kuru kayısı sevmiyorlardı demek. Ama depolarda buldukları diğer her şeyi ya yok etmişler, ya da tekerlekli büyük vagonlara yükleyip götürmüşlerdi.

Lucius adamlara biraz daha yaklaştı ve "Nereye gidiyorsunuz?" diye seslendi. Adamlar ona bakmadılar. İkinci kez, daha yüksek sesle bağırdı.

Adamlardan biri elindeki amforayı tahta tabanı üzerine oturtarak yere bıraktı ve "Gideceğimiz yere gitmek istemezsin sen," diye cevap verdi.

"Sen yine de söyle."

"Galya'ya, Gessoriacum limanına gideceğiz."

"O halde beni de alın. Kuzeye, Britanya kıyılarına bırakırsınız, Dubris veya Portus Lemanis olabilir, hatta Noviomagnus olursa daha da iyi."

"Paran var mı?"

"Beş kuruşum yok."

Adam arkadaşına bakıp güldü ve sonra başını iki yana salladı. "O zaman çek git buradan adam. Daha yükleyecek çok malımız var ve Eylül fırtınalarında Biskay'dan geçemeyiz.

Lucius atından indi ve adamlar onu durdurmadan önce ağır şarap testilerinden birini kaldırıp omzuna atarak iskeleden gemiye çıktı. Bu hareket sırtındaki yaraları zorlamış ve bazı yerlerde hafif kanama olmuştu ama o aldırmadı, hiç sesini çıkarmadı. Koca ağır testiyi güverteye bıraktı ve bir başkasını almak üzere yine rıhtıma indi.

Gemiciler birbirlerine bakarak omuz silktiler.

Gemiyi yüklemenin öğleye kadar süreceğini düşünmüşlerdi ama yabancının yardımıyla işleri birkaç saat içinde bitti.

Onunla konuşan gemici kaptandı, küpeşteye yaslandı ve ona, "Pekâlâ, Galya'ya gitmek mi istiyorsun," diye sordu.

"Hayır, Galya'ya gitmeyi *siz* istiyorsunuz," dedi. "Ben Noviomagnus'a gitmek isterim."

"Vay canına! Bu mevsimde Britanya kıyılarına gitmenin ne demek olduğunu biliyor musun sen?"

Lucius başını iki yana salladı. "Bu konuda hiçbir fikrim yok. Bunu bilmek sizin işiniz. Ama beni Noviomagnus'a götürdüğünüz zaman..."

"Eğer götürürsek."

"Götürdüğünüz zaman, Galya'ya doğru yola çıkmanızdan önce size beş gümüş lira ödeyeceğim."

Kaptan bunu duyunca iki tayfasıyla kafa kafaya verdi ve alçak sesle bir şeyler konuştular. Sonra kaptan ona döndü ve "Pekâlâ, bizimle geliyorsun," dedi. "Ama gemiye binmeden önce git ve atın için bir şeyler yap. Şuradaki gümrük bürosu yakınında satabilirsin onu. Alacağın parayla da bize biraz peşin ödeme yapabilirsin."

Lucius başını iki yana salladı. "Atım da benimle beraber gelecek."

"Hayır."

"Evet."

"Bak delikanlı, ben bu geminin kaptanıyım ve denizde bir kaptan gemisinin imparatorudur, söylediği kanundur. Benim iznim olmadan bu eski su sızdıran gemide kimse osuramaz bile, anlıyor musun? Ve ben gemimde asla at görmek istemem."

Tayfalardan biri, "Ya da kedi," dedi.

İkincisi de, "Ya da aybaşı olan kadınlar," diyerek güldü.

Birincisi, "Ihlamur ağacından yapılmış bir şey de olmaz," diye ekledi.

"Ya da..."

"Tamam, tamam, salak herifler, herkes saçma sapan bazı şeylere inanır. Sizin batıl inançlarınız kediler ve aybaşılı kadınlar olabilir, benimki de atlardır." Kaptan bunu söyledikten sonra tekrar Lucius'a baktı. "Ve benim batıl inancıma göre gemiler, hava koşulları ve atlar; şarap, kadın ve iffetin birlikteliğine benzer. En küçük bir fırtınada ve dalgalı denizde atlar huysuzlanır, kişneyip tepinmeye başlarlar. Gemide atlar baş belasıdır. Yani atını bırakmak istemiyorsan seninle beraber kalsın burada."

Lucius atının başını okşayarak, "Siz Tugha Ban'ı tanımıyorsunuz," dedi.

"Bak bu çok doğru işte. Ve onunla tanışmak da istemiyorum. Hadi, şimdi çek git başımdan ve..."

Lucius atını çekerek geminin iskelesine götürdü ve "Eğer denizde size sorun çıkarırsa boynunu kesip onu kendim atacağım denize," dedi. "Size söz veriyorum."

Kaptan gri gözlü süvariyi baştan aşağı süzdü ve onun, verdiği sözü tutan biri olduğunu hemen anladı. "Pekâlâ," diye homurdandı, "Ama sen ve atın için on gümüş isterim."

Lucius, "Kabul," diyerek başını salladı. "Bizi Noviomagnus'ta karaya çıkardığında sana ikimiz için on gümüş ödeyeceğim."

Yaz sonunda deniz oldukça sakindi ve olaysız bir yolculuk yaptılar, sadece su almak için Gades'te demir attıkları zaman bir şey oldu. İki tayfa büyük testilerin altında ezilmiş gibi geldiler.

Testileri omuzlarından yere indirip alınlarında biriken teri silince, "Roma düşmüş," dedi. "Halkın açlıktan öldüğünü gören bir yönetici kadın sonunda dayanamamış ve surların kapılarını Gotlara

açmış. Sanki Gotlar şehre girip Romalıları doyuracakmış gibi. Onlar da şehri ele geçirmiş ve baştan aşağı yağmalamışlar."

Ne kaptan ne de Lucius konuştular. Sonunda bunun olacağı belliydi.

"Ama kralları Alaric güneye gitmiş ve rivayete göre zehirlenerek ölmüş. Belki de biri zehirledi adamı."

Lucius başını kaldırıp adamın yüzüne baktı.

"Gotları şimdi onun Athawulf adlı kardeşi yönetiyor. Dediklerine göre o da en az ağabeyi kadar sert ve acımasızmış. Ve adam gidip kiminle evlenmiş, biliyor musunuz?" Tayfa sustu ve gerindi. "Ne günler yaşıyoruz ama. Evet, adam gitmiş ve imparatorun kız kardeşiyle evlenmiş, inanabiliyor musunuz buna?"

Lucius duyduklarına inanamıyordu, ağzı bir karış açılmış, bunları anlatan gemiciye bakıp kalmıştı. Sonra kendini topladı ve boğuk bir sesle, "Prenses... Gala Placidia mı yani?" diye kekeledi.

Tayfa işaret parmağını ona doğru uzattı. "Evet, işte o kadın. İmparatorun kız kardeşiymiş dediklerine göre ve çok da ceberrutmuş. Ama sonunda gitmiş ve kendini Gotların kralının kollarına atıvermiş, evlenmiş onunla."

Lucius'un başı göğsüne düştü ve başka bir söz etmedi.

Ama o akşam, gemi dalgaların arasından usulca süzülürken, yazsonu akşamlarına özgü gökyüzünde ay alçalıp yıldızlar belirmeye başlayınca İspanya'nın altın sahilleri arkalarında, gecenin içinde gözden kayboldu; kaptan ve iki mürettebatı oturdukları yerden yolcuları olan gri gözlü İngiliz süvariye bakıyor ve bu adamın ne kadar garip olduğunu düşünüyorlardı. Çünkü Lucius yaşlı yük gemisinin pruvasında oturmuş, yumruklarını gökyüne kaldırıp, başı geride yıldızları seyrediyor ve sanki dünyanın en komik fıkralarını dinliyormuş gibi kendi kendine kahkalar atıyordu.

Gemicinin rıhtımda aldığı bilgilerin çoğu doğruydu. Kurtarıcımızın doğumundan 410 yıl sonra, 24 Ağustos gecesi Roma düştü. İmparatorluğun gururlu başkenti yaklaşık sekiz yüz yıl sonra bir barbar ordusunun ayak seslerini dinledi.

Gotlar Salarian kapılarından zafer boruları çalarak girdiler şehre. Açlıktan ölmek üzere olanların çoğu, onları, acılarına son verecek insanlar olarak gördü ve sevinçle karşıladılar. Kralları Alaric,

yağmalamanın serbest olduğunu ama hiç kimsenin kilise, şapel gibi Hıristiyan ibadet yerlerine dokunmayacağını söyledi, bunun için kesin emir verdi. Hiçbir kutsal kadına da tecavüz edilmeyecekti. Ve Got savaşçılar –uzun saçlı, çapraz dizbağlı ve bıyıklı barbarlar– emirlere sonuna kadar uydular, hatta asilce davrandılar.

Yağmalama hiç kuşkusuz sürdü ve asırlar boyu daha zayıf koloni insanlarından zorla alınmış hazineler talan edildi, çalındı. Ama büyük bir şehrin düşman eline geçmesiyle duyulan vahşet, tecavüz ve işkence olayları pek duyulmadı, bu tür birkaç olay yaşandı ama onlar da çabuk unutuldu. İşgalciler kendilerinden zayıf olan insanlara karşı çok sert ve acımasız olmadıkları konusunda söylenenler bir kez daha doğrulanmış oldu. İşgalin ilk saatlerinde yaşanan vahşet olaylarının faillerinin de işgalciler değil, efendilerinden intikam almak için gece karanlığından ve kargaşadan yararlanmak isteyen köleler, esirler olduğu söylendi.

Askerlerin şehre girişinde sokakların aydınlanması için Via Salaria boyunca evler yakıldı. Gotlar şehrin merkezine gelince yedi tepe üzerinde inşa edilmiş olan tüm büyük kuleler ve saraylar yakılıp yıkıldı. Diocletian Hamamları yakınında, Quirinal Tepesi'ndeki Sallust Sarayı, paha biçilmez Numidia hazinelerinin bulunduğu o mimari mücevher, tüm kuyumcuların ve altınla uğraşanların hazineleri, ressam ve heykeltıraşların eserleri bir gece içinde yağmalandı, evleri yakıldı. Zenginlikleriyle ünlü Anician ailesinin villaları talan edildi, gecenin karanlığında alevler içinde kaldı. Arabalara doldurulan gümüş ve altın tüm zenginlikler surların dışına taşındı, Gotların kampına götürüldü.

Forumda, Roma kahramanlarına ait olan tüm heykeller atlara bağlanarak sarhoş süvarilerin zafer çığlıkları arasında çekilip yerlere yıkıldı, paramparça edildi. Yüzyıllardır var olan anıtlar yanan evlerin alevleri arasında yok edildi. Aeneas ve Roma'nın ilk hükümdarlarının, Kartaca ve Makedonya seferlerinin kahramanları olan ünlü generallerin, büyük Hadrianus ve Trajan'ın heykelleri yok edildi. Sezar'ın bronz başı sanki mumdan yapılmış gibi alevlerin arasında eridi, yok oldu...

Zengin Romalılardan bazıları düşman ordusu şehre girmeden önce kaçarak Argentarian kayalıları açığındaki küçük Igilium adasına sığındılar. Ormanlar, zengin kıyafetleriyle ve üzerlerindeki mü-

cevherlerle kaçan ama şimdi açlık çeken zenginlerle doldu. Ama bu insanlar yaz gecelerinde körfezin karşısında Roma'nın ve servetlerinin yanıp yağmalandığını seyrederken paçavralar içindeki dilenciler gibi titriyorlardı. Bazıları gemilere binip Afrika'ya, Mısır'a kaçarken bazıları da manastırlara kapandılar. Ama hiçbiri de o günlerin felaketinden tam olarak kurtulamadı.

Afrika sahillerinden birinde, Hippo'da Piskopos Augustine Roma'nın yağmalanması konusunda uzun süre düşündü ve sonunda ünlü eseri *Tanrı'nın Kenti*'ni yazdı. Çünkü insanoğlunun özlemini çektiği şehir sonsuza kadar yaşamalıydı, Roma kutsal şehir olmalıydı...

Çok uzaklarda, Filistin'de ise Kutsal Jerome dünyanın sonunun geldiğine dair aldığı habere gökyüzünün aydınlattığı hücresinde ağlıyordu. "Bu sözcükleri yazarken hıçkırıklarla boğuluyorum," diye inliyordu. "Dünyayı fethetmiş olan şehrin şimdi kendisi fethedilmiş."

Daha sonra bir dostuna yazdığı bir mektuba, dünyaca ünlü satırını da koydu. "Kötülüğün zafer kazanması için iyi insanların hiçbir şey yapmaması yeterlidir."

Gotlar şehirde sadece altı gün kaldılar ve bu süre sonunda dünya hazinelerinin yarısını da tekerlekleri gıcırdayan arabalarına yükleyip gittiler. Altın ve zafere doymayan Alaric ordusunu alarak güneye indi, Gotlar Campania'nın zengin, kibirli ve lüks başkenti Capua'yı da yağmaladılar. Asırlar boyunca zengin ve güçlülerin oyun sahası olan Neapolitan sahillerinde, Cicero ve Lucullus'un muhteşem villaları bile uzun boylu Gotların eline geçti, adamlar oralarda ipek kaplı divanlara uzanıp mücevher kaplı en güzel Falernian kadehleriyle içkilerini yudumladılar. Ama zafer sarhoşlukları sırasında, onların Roma'yı bu kadar kolayca ele geçirişini kıskanan başka kavimler, özellikle de bir kavim olabileceğini akıllarına bile getirmediler.

Alaric güneye inmeye devam etti, bu kez Messina Boğazı'nın öte tarafındaki Sicilya'nın zenginliklerine göz koymuştu. Ama yaz sonu ve sonbahar başıydı, gemicilerin çok korktuğu fırtınalar başlıyor, dalgalar kabarıyordu; deniz insanlarının Neptune diyarına gitmek istedikleri ilk zamanlardan beri korktuğu mevsim başlamıştı. Ve Alaric oraya vardığı ilk gece, saray gibi çadırında yeni ve ün-

lü Romalı aşçısının hazırladığı leziz yemekleri yedikten kısa bir süre sonra aniden hastalandı, garip bir şekilde zehirlendi ve öldü. Oysa ona yeni ve ünlü aşçısını, bir armağan olarak Prenses Galla Placidia kendisi vermişti...

Komutanın ölümü üzerine talihsiz aşçı da hiç kuşkusuz hemen idam edildi. Alaric bir krala ve fatihe yakışacak bir törenle gömüldü. Generalleri, yakın şehirlerden getirilen kölelerin çalışmasıyla Busentius Nehri'nin yatağını geçici olarak değiştirdiler, üç katlı tabut içindeki kralı çamurlu nehir yatağına gömdüler ve sonra nehri yine eski yatağına verdiler. Bu gömülme işinde çalışanların hepsi daha sonra öldürüldü ve tabutun gömüldüğü yer hiçbir zaman öğrenilemedi. Bundan sonra da öğrenilmeyecek.

Alaric'in yetenekli, güçlü ve pek fazla konuşmayan kardeşi Athawulf onun tahtına oturdu, yeni kral oldu. Gotlar da, kendilerine uğursuzluk getiren Sicilya'yı istila etmekten vazgeçerek tekrar kuzeye, Roma'ya döndüler. Ve Roma'da herkesi şaşırtan ve bazılarının gülüp alay ettiği bir olay yaşandı; şehir halkına ve Got ulusuna, Gotlar ve Roma şehri arasında yapılan yeni bir anlaşmaya göre, Kral Athawulf'un, kendisine eş olarak İmparator Honorius'un kız kardeşi olan yirmi iki yaşındaki bakire Prenses Galla Placidia'yı seçtiği açıklandı.

9

İtalya'nın Harabeleri

Roma'nın bu çalkantılı günlerinde –anlaşıldığı kadarıyla son günleriydi– Palatine Muhafızları ellerinden kaçan çekik gözlü, yanaklarında mavi dövmeler olan barbar çocuğunu İtalya'nın harabeleri arasında arıyorlardı.

Attila'nın yakalanması için müthiş bir insan avı başlatılmıştı.

Katırı bir süre sonra ölmüş ve Attila bu kez bir at çalmıştı. Ama hiç durmadan koşturduğu atı da bir gün sonra öldü ve çocuk bir at daha çaldı. Şafak vaktinden akşam karanlığına kadar, bazen de geceleri at koşturup günde yaklaşık yüz mil yol alıyor, İtalya dağlarının sık ormanlarında durmadan ilerliyor, insanların yaşadığı vadilere sadece hırsızlık için iniyordu. Karmaşa ve savaşların yaşandığı ülkede bazen köşeye sıkışmış bir yabani hayvan gibi, gözlerini kan bürümüş haydutlar, eşkıya ve asker kaçaklarıyla savaşmak zorunda kalıyor, ama her seferinde ellerinden kurtulmayı başarıyordu. Roma'nın mahvolduğu bugünlerde savaşıyor, aldatıyor, yalanlar söylüyor, ama kazandığı her zaferle biraz daha güçleniyordu. Bu güç günlerde, Roma sarayının parfüm kokulu salonlarında yaşadığı o güvenli ama can sıkıcı günlerde olduğundan çok daha mutluydu.

Mutluydu, çünkü özgürdü ve sonunda çok sevdiği rüzgârlı İskit ovalarına, geniş nehirlere, sık çam ormanlarına ve halkının yaşadığı siyah keçe çadırlarla arabalara kavuşacaktı. Yaban domuzu, kurt avlayacak, yaz mevsiminde mavi gökyüzü altında, kışın buz gibi karlı ovalarda dolaşacaktı. Ve işte İtalya'nın bu karmaşa ortamında kalbi mutlulukla çarpıyor kuzeye, halkına doğru gidiyordu, onlara gittikçe yaklaşıyordu. Ne şimşek, ne haydutlar, ne sokak kavgaları, ne

açlık ya da susuzluk, ne yaz sıcağı ya da kışın soğuğu ve ne de Roma mahvedebilirdi onu. O şimdi Astur atası ve ölümsüz tanrılarla bir aradaydı ve bir canlıyı öldürdüğü zaman, tahripkâr olduğu kadar yaratıcı da olabildiğini hissediyordu. Çünkü bilinmeyen ve değişen tanrılar böyle istiyordu.

Yolculuğu sırasında her zaman yalnız da kalmıyordu. Soğuk bir sonbahar sabahı uyandığında, kamburu çıkmış yaşlı bir adamın, uyuduğu yerin yakınında bir ağacın altında, onun bir gece önce yaktığı ve sönmek üzere olan kamp ateşini çalı çırpı atarak canlandırmaya çalıştığını gördü.

Yaşlı adam onun battaniyenin altından çıkıp doğrularak elini kılıcına attığını gördü. Adam sakallıydı, karga gagasına benzer bir burnu vardı ve gözleri çukurlarına kaçmıştı, asık suratındaki ifade pek anlaşılmıyordu. Fazla konuşmayan münzevi kişilerde olduğu gibi kısık, boğuk bir sesle konuştu.

"Kılıç çekmene gerek yok çocuk. Zaten kötü günler yaşıyoruz, bu kadarı yeter."

Attila kılıcını yerinde bıraktı ve ihtiyatlı adımlarla yaklaştı ona. "Adın ne senin?" diye sordu.

"Tanrı hizmetkârlarının hizmetkârı."

"Bu bir isim değil."

Yaşlı adam, "Madem ısrar ediyorsun, o zaman John diyelim," dedi. "Dördüncü İncili yazanın adını almaya layık biri değilim ama." Elini kaldırıp haç çıkardı ve "Şimdi bana biraz yiyecek ver," dedi.

"Yiyecek bir şeyim yok."

"Yalan söylüyorsun."

Attila sinirlenmeye başladı. "Ben yalan söylemem."

"Yüzündeki o işaretler de ne öyle? O şeyler barbar gibi gösteriyor seni, bir Hıristiyana yakışmayacak şeyler bunlar."

Attila elini yüzüne götürdü ve "Doğum dövmelerim," dedi. "Doğumumdan on gün sonra annem tarafından yapılmıştır bunlar. Bu dövmeler yapıldıktan sonra on gün içinde bir şey olmazsa, o zaman tanrıların bebeği Sonsuz Mavi Gökyüzü'ne çağırmayacağı anlaşılır."

Yaşlı adam dehşet ifadesiyle baktı ona. Sonra birden ayağa fırladı ve zayıf, pençe gibi parmaklarıyla çocuğun kollarını yakaladı. Yaşlı gözleri nemliydi, nezleliymiş gibi bakıyordu. "İsrail Tanrısı korusun seni, tüm havariler korusun, Tanrı Ana yardımcın olsun ve yanmak-

tan korusun! Çünkü sen sonsuz cehennem ateşinde yanabilirsin!" Adam başını arkaya attı ve gökyüzüne doğru bağırdı. "Tanrım, Hz. İsa'yı tanımayan bu günahkâr kuluna acı, onu affet!"

Attila bu deli adamın ellerini kollarından zorla ayırdı, adam zayıftı ama parmakları kurbanını yakalamış kartal pençesine benziyordu. "Senin İsa'na ihtiyacım yok benim," diye söylendi.

Kutsal John bir darbeden kaçmak ister gibi korkuyla geri çekildi ve elleriyle kulaklarını kapadı.

"Atam Astur her şeyi görür, her şeye hükmeder. Onun hakkımda vereceği karardan ve karar gününden korkmuyorum."

Kutsal John çıldırmış gibiydi, boğuk sesiyle, "Nedir bu cin ismi?" diye bağırdı. "Nedir bu şeytan? Bu dünyada havadaki kuşlardan daha çok cin var! Tanrım, kurtar bizi! Onun adını benim yanımda söyleme, çünkü bunu söylemek onu çağırmak demektir!" Bu kez Attila'yı eski tuniğinin kenarından yakaladı. Attila bu çılgın adama tiksintiyle baktı ama o söylenmeye devam ediyordu. "Suriye'de tapılan dişi cinin adıdır bu, ona tapanlar tamamen kaçıklardır, Ashta Korularında – Oh, onun adını söyleyemem ben. Onun gözleri Gehenna ateşi gibi yanar ve göğsünde yüz memesi vardır."

Attila sakin bir sesle, "Astur benim halkımın tanrısının adıdır," dedi soğuk bir ifadeyle. "Ona hakaret edersen bana, benim halkıma ve onun soyundan gelen otuz kuşak atalarıma hakaret etmiş olursun."

Kutsal John, "Anlamıyorsun çocuk!" diye haykırdı. "Biz şu anda burada, bu lanetli dağın eteklerinde gevezelik ederken senin ataların cehennemde yanıyorlar, hepsi yanıyor. Ve sen de onlar gibi yanma tehlikesiyle karşı karşıyasın."

Attila gözlerini Kutsal John'un buruşmuş yüzünden ayırmadan sakin bir ifadeyle konuşarak, "Yani şimdi ben küçükken ölen annem senin sonsuz Hıristiyan cehenneminde mi yanıyor, bunu mu söylüyorsun bana?" dedi.

Kutsal John inler gibi, "Hiç kuşkun olmasın bundan," diye cevap verdi ona. "Tüm vücudu, seni emzirdiği o göğüsleri, yumuşak ve parfümlü saçları, kıvrak uzuvları ve güzel şekilli kalçaları cehennem ateşinin alevlerinde yanıyor ve çaresiz olarak katlanıyor buna, lanetlilerin acısını çekiyor.

Attila daha fazla dayanamadı ve kılıcını kınından sıyırıp eline aldı. Sonra sakin bir sesle, "Hadi, şimdi git buradan," dedi.

Kutsal John, "Hayır, gitmiyorum!" diye bağırdı. "Bugün beni buraya Tanrı gönderdi, senin ruhunu kurtarmam için! Ve senin ruhunu Hz. İsa adına kurtaracak ve..."

Attila onun konuşmasının sonunu beklemedi ve kılıcının ucunu adamın buruşmuş boynuna dayayarak, "Sana git buradan diyorum!" diye homurdandı.

Yaşlı adam, "Senden korkmuyorum, cinlerin ele geçirdiği çocuk," dedi ama şimdi biraz korkmuşa benziyordu, hafifçe titremeye başlamıştı. "Ben bedeni değil ruhu tahrip edenlerden korkarım."

Attila, "O zaman delisin sen," dedi. "Beden ve ruhun iki ayrı şey olmadığını benim ülkemde küçük çocuklar bile bilir, ruhu bir erik çekirdeği gibi bedenden çekip alamazsın. Ruh ve beden birdir, şey gibi..." durdu ve ne diyeceğini düşündü. "Yani güneş ve güneşin batışı gibi."

Kutsal John ona baktı ve inlemeye başladı, ağzından garip sesler çıkıyordu.

Attila kılıcının ucunu onun buruşuk boynuna biraz batırdı. "Hemen git buradan," dedi hafifçe gülümseyerek, "Astur tanrımız acısın sana," diye ekledi.

Kılıcın yapamadığını bu kez bir cin adı yaptı. Kutsal John elleriyle kulaklarını tıkadı ve uzun ve pis etekleri sıska bacaklarına çarpa çarpa ilerdeki ağaçlara doğru koşmaya başladı.

O sırada yağmur da başlamıştı. Attila atına atladı ve oradan ayrıldı.

Ama çılgın ihtiyardan henüz kurtulamamıştı. Kutsal John ağaçların arkasından onu gözetliyordu ve atına atlayıp gitmeye kalktığını görünce arkasından, "Cinlerin kanatları altında git çocuk!" diye bağırdı.

Attila dönüp bakmadı ona. Başını önüne eğdi ve "Bırak şu deliyi," diye söylendikten sonra yoluna devam etti.

Reçine kokan dağ havasını içine çekerek bir süre tırmandı ve bir tepenin zirvesine geldiğinde ilk kar da yağmaya başladı. İri kar taneleri kollarına ve atın yelesine düştü ama hemen eridi.

Gece olunca kendine çam dallarından basit bir kulübe yaptı elindeki tek battaniyeye sarınarak onun içine girdi, ülkesini, halkını her geçen gün biraz daha özlüyordu. Yalnızdı ve üşüyordu. Uyurken bi-

le dişlerini sıkmaktan vazgeçmedi. Kendi hüznünü, üzüntüsünü bile hoş karşılamıyordu.

Akşam üzeri ağaçların altında koşan birkaç tavşan görünce onlar için birkaç tuzak kurdu ve ayrıca dallardan ve çalı çırpıdan kuşlar için ökse hazırladı. Yakaladığı birkaç kuşu kızartıp yedi ama kuşlar ancak bir lokmalıktı. Yakındaki nehre gidip fındık dallarından yaptığı oltayla birkaç iri balık yakaladı ve tıka basa doyuncaya dek kızarttığı balıkları yedi.

Sonbaharın renkleri iyice belirginleşmişti artık ama o karnını doyuracak kadar yabani meyve tohum ve fıstık ceviz gibi kuru yemiş bulabiliyordu. Doğayla baş başa kalan herkes gibi o da hayatını devam ettirmek için yapılması gerekenleri öğrenmişti. Kuşburnu meyvelerinin ortasındaki tüylü ve acı bölüme dokunmadan, besleyici dış kabuğunu kemirmeyi öğrenmişti. Çam kozalaklarını ateşe tutup içindeki fıstıkları çıkararak yemeyi iyi biliyordu. Özellikle de tavşanları kesip temizledikten sona şişe geçirip kızartmanın ustası olmuştu. Zayıflamıştı, bazen gözleri uzağı iyi göremiyordu ama yaşamını sürdüreceğinden emindi.

Ama bir akşam yiyecek hiçbir şey bulamadı. Bütün gün bir gölde akdiken dallarıyla balık tutmaya çalışmış ama bir tane bile yakalayamamıştı, açlıktan midesi guruldamaya başlamıştı. Atıyla beraber bir kayalığın üstüne çıktı ve aşağıdaki vadide bir köyde yanan meşale ve mumların ışığını gördü. Hatta bir ara kahkahalar ve kaba bir sesle söylenen bir şarkının nağmelerini duyar gibi oldu. Atından aşağı kaydı ve onu yularından tutarak yamaçtan aşağı inmeye başladı.

10

Köy

Köy bir kuyunun çevresine inşa edilmiş bir sıra ahşap kulübeden ibaretti, bir yanında büyük bir samanlık, diğer yanında da uzun bir yapı vardı. Yukardayken yanlış duymamıştı, binadan gülüşmeler ve bir şarkının nağmeleri geliyordu kulaklarına.

Attila atını ormanın kenarında bir ağaç dalına bağladı ve eğilerek sessizce binaya yaklaştı. Açık pencerenin altına gitti ve bir kaya parçasının üstüne çıkarak içeri baktı.

İçerde âdeta bir şölen vardı. Masadaki yiyecekleri görünce midesi isyan etti, daha çok guruldamaya başladı. Bütün köy halkı bu büyük binada toplanmış olacaktı, içerde kırmızı suratlı yaklaşık yüz köylü vardı, yanan meşalelerin ışığında bir şeyi kutlayarak yiyor, içiyor, gülüyor, şarkı söylüyorlardı. Hasat şöleni için vakit çok geçti, ama köylüler eğlenmek için her zaman bir bahane bulurlardı, özellikle de yaz günlerinin geride kaldığı ve kasvetli sonbaharın kışa yaklaştığı şu günlerde bu tür eğlenceler için her fırsattan yararlanırlardı.

Şarap testileri ve içlerinde mis gibi köy ekmekleri olan sepetler elden ele dolaşıyordu. Birkaç hafta tepelere salınmış ve iyice semizlemiş olan iki büyük domuz iyice kararmış demir şişlere geçirilmiş, masanın arkasındaki büyük ateşte nar gibi kızarmışlardı. Ateşin başında şişleri çeviren köylünün yüzü de domuzlar gibi kıpkırmızı olmuştu, adam ter içindeydi ama çevirdiği domuzların ne kadar leziz olduğunu düşünüyor ve zevkle gülüyordu.

Masanın üstünde yeni pişirilmiş kış sebzeleriyle, yabani havuç, turp, kestane kebabı, lahana, yumuşak keçi peyniriyle pişirilmiş mercimek yemeği, çeşitli kurutulmuş etler ve akla gelebilecek her

türlü yiyecek kilden ya da zeytin ağacından yapılmış kocaman kâse ve tabaklara doldurulmuş olarak duruyordu.

Birden ambarın kapısı açıldı ve Attila donup kaldı. Kapıda tombul, orta yaşlı bir kadın göründü, yüzü yediği yemeklerden, içtiği şaraptan ve içerde yanan ateşten kıpkırmızı olmuş gecenin soğuğunda hırıltıyla soluyordu. Kadın taşın üzerinde duran çocuğu fark etmedi, bir eliyle ambar duvarına dayandı, eteğini kaldırıp yere çömeldi ve gürültüyle işemeye başladı. İşini bitirince eteğinin ucuyla silindi ve ayağa kalktı. Ama başını çevirince Attila'yı gördü ve korkuyla içini çekti.

Ona biraz daha yakından baktı ve "Ne arıyorsun burada çocuk, korkuttun beni, seni hırsız filan sandım," dedi. "Bu soğukta ne işin var dışarıda?" Attila'yı omzundan tutarak kendine doğru çevirdi. "Yemeklere bakıyordun, değil mi? Kurt gibi aç olduğun belli. Belki de bizim kızları seyrediyordun, ama bu iş için henüz küçük sayılırsın." Kadın bunu söylerken bir kahkaha attı.

Attila ne kaçmayı, ne de kavga etmeyi düşünüyordu, bekleyecek ve neler olacağını görecekti. Ve beklediği gibi, kadın, "Pekâlâ, içeri gel de biraz bir şeyler ye bakalım," dedi. "Böyle bir gecede senin gibi yalnız yolculuk yapan bir çocuğu kapıdan çevirmek ayıp olur. Biraz sonra bildiğin o adamların trampetlerini tepede duyabiliriz."

Kadın bu bulmaca gibi konuşmadan sonra onu omuzlarından tuttu ve kapıdan içeri itti.

İçerde oturanlar saçlarını barbarca tepesinde topuz yapmış, çekik ve parlak gözlerinden hiçbir şey anlaşılmayan ve yanaklarında gece mavisi dövmeler bulunan bu çocuğa merakla, bazıları da kuşkuyla baktı. İçlerinden birkaçı yüksek sesle onun kökeni konusunda tahminde bulundular.

Biri, "Bu çocuk tepelerden geliyor," dedi. "Güneyli bu. Bunların midelerinin dolu ama kafalarının boş olduğu söylenir."

Bir başkası, "Hayır," diye itiraz etti. "Sabine değil bu. Doğudan, bataklık bölgeden geliyor. Tırnaklarına baksanıza. Sabah akşam balık yiyen biri bu."

Attila hiç sesini çıkarmadı ve kimse de ona bir şey sormadı.

Yine bir başkası onun daha da güneyden olabileceğini söyledi. Belki de Sicilya'dan geliyordu çocuk.

İlk konuşan adam, "Sicilya mı? Şaşırdın mı sen?" diye söylendi. "Nasıl geldi buralara peki, yüzerek mi acaba?"

Ama ondan sonra kimse onun nereden geldiğiyle fazla ilgilenmedi ve büyük bir iştahla yemek yiyişini seyretmeye başladı, Attila konuşmalara hiç aldırmamış, kendisine ikram edilen ete ve ekmeğe âdeta saldırmıştı... hiç durmadan yiyor ve şarap içiyordu.

Onu içeri getiren kadın Attila'yı kızım dediği yine tombul, kırmızı yanaklı, on yedi, on sekiz yaşlarında bir kızla kendisi arasına oturtmuştu. Buradaki herkes gibi kız da, şehirdeki aç insanlardan çok daha iyi beslenmişti, teni çok daha temiz, gözleri daha parlaktı. Açık kahverengi saçları at kuyruğu yapılıp beyaz bir kurdeleyle ensesinde bağlanmıştı ve üzerinde de beli kemerli beyaz basit pamuklu bir tunik vardı. Tuniğin önü oldukça açıktı ve göğüslerinin arasındaki yarık rahatça görünüyordu. Attila gözlerini utangaç bir tavırla önündeki yemeklerden ayırmamaya çalışıyordu.

Kızın annesi çocuğun sıkıntılı olduğunu görünce, "Göğsünü biraz fazlaca açmış, değil mi evlat?" diyerek güldü.

Kız, "Anne!" diye bağırdı.

Onun biraz gerisinde oldukça zayıf, soluk benizli ve gözlerinin altında siyah lekeler olan bir başka kız oturuyordu. Kızın sesi çıkmıyordu ama Attila kızın kendisine baktığını hissetti ve o da bir iki kez gözlerini kıza doğru kaldırdı. Bir ara göz göze geldiler ve birbirlerine hafifçe gülümsediler. Sonra kız utangaç bir tavırla başını önüne eğdi.

Masanın karşısında oturan ağzı dolu ve sakalları uzamış yaşlı bir adam Attila'ya doğru eğildi ve "Gençlik başkadır," diyerek sırıttı. "Artık köyün bütün kızları senin peşinde olacaktır. Köyde yeni ve genç bir adam iyidir. Benim gibi yaşlı bir bunağı kim ister ki?"

Yanındaki kadın masanın altından Attila'nın bacağını sıktı ve "Kaç yaşındasın çocuk?" diye sordu.

"On dört. Bu kış on beş oluyorum."

Kadın kaşlarını çattı ve kızının elin vurarak, "Ne düşündüğünü biliyorum yaramaz kız," dedi. "Yeterince büyümüş, değil mi?" Attila'ya bakıp sırıttı ve onun yanaklarını sıktı. "Şu haline bak, üstün başın paramparça, iyice sıska olmuşsun. Sana iyi bakmamız gerekecek şeker çocuk. Biraz et yiyip şarap içmelisin. Bulduğum zaman et yemeyi ben de çok severim elbette. Daha sonra sana başka türlü bir ev sahipliği de yapacağız tabii." Bunu söyledikten sonra arkasına yaslandı ve bir kahkaha patlattı.

Kız ona baktı ve "Öptüler mi seni?" diye sordu.

Attila önündeki tabağa baktı ve kendini savunur gibi, "Evet," dedi.

Kız, "Oh, çok iyi," diyerek güldü. "Peki Saturnalia'nın ne işe yaradığını bilir misin sen?"

Attila bunu bilmiyordu ama herhalde yakında öğrenecekti.

O sırada ambarın diğer ucundaki ikili büyük kapı birden gıcırdayarak açıldı ve içerdekilerin gülerek bağırmaları ve alkışları arasında, ellerinde kabaca yontulmuş bazı heykellerle başka kadın ve erkekler girdi içeri. İri bir kadının elinde zeytin ağacından yapılmış, özel durum için yağlanmış ve erkeklik organı dikilmiş bir Priapus heykeli vardı. Küçük doğurganlık tanrısı Priapus çilek, kiraz gibi bazı meyvelerin üzerine yatırılmış, erkekliği de katırtırnağı ve sarmaşık yapraklarıyla süslenmişti. Birçok kadın önlerinden geçerken eğilip öptüler onu. Ondan sonra gelen uzun boylu, esmer adamın elinde yine kabaca yapılmış ama ne olduğu belli bir ana tanrıça Sibele heykeli vardı, uzun elbisesiyle oturmuş, kucağındaki çocuğunu emziriyordu. Oturanların çoğu eğilip ona dokundular. Daha sonra ellerinde yine süslü sırıklarla başka köylüler girdi içeri, şarkılar söyleyerek masaların arasında dolaşmaya başladılar ve oturanlardan çoğu da kalkıp onlara katıldılar. Bağırıp gülüşerek her yana koşuşan küçük çocuklar gürültüyü iyice artırıyorlardı.

Suratı kıpkırmızı olmuş bir adam masanın üstüne sıçradı ve elindeki tahta kupayı yeni gelenlere kaldırdı. "Gelecek güneşli yılın verimli tarlalarına ve tombul domuzlarına!" diye bağırdı ve dolu kupasını kaldırıp birkaç yudumda boşalttı. Herkes bağırarak ona katıldı ve şerefe kaldırdı.

Attila hiç sesini çıkarmadan olanları merakla seyrediyor, çekik gözleri hiçbir şeyi kaçırmıyordu. Onun göçebe halkı ve diğer göçebeler arasında kadın erkek ilişkileri ve çiftleşme gibi konular böyle açıkta konuşulmazdı. Ama toprakla uğraşan ve köylerde yaşayan insanlar için bu tür konular hiç de utanılacak şeyler değildi ve doğup büyümek, üremek çok doğaldı, rahatça konuşulacak konulardı. Hayvanların özgürce çiftleşip doğurduğunu görüyor ve kendileri de aynı şeyleri rahatça yapıyorlardı. Bir kadının kendini, kocası olsun ya da olmasın, bir erkeğin kolları arasına atması, onunla sevişmesi cömertliğin göstergesiydi ve asıl belirli aralıklarla cinsel ilişkiye girmemek sağlıksız bir yaşam tarzı kabul ediliyordu.

Doğadan korkan şehir Hıristiyanlarının, kendi tanrılarını tanımayanları putperest, dinsiz köylüler olarak görmesinin nedeni buydu demek. İmparatorluğun verimli güney vadilerinde yaşayanlar doğudan gelmiş bu günah korkusu aşılayan çöl dinine uzun zamandan beri direnç gösteriyorlardı ve daha uzun süre de öyle kalacakları belliydi. Yeşillikler ve eski tanrıların hâlâ yaşadığı bu kırsal kesimlerde şimdilik sadece doğanın verimliliği ve üretim gücü geçerliydi.

Fıçılardan testilere yeniden şarap dolduruldu, köyün müzisyenleri tulumlu ya da üç telli aletleriyle müzik yapmaya ve diğerleri de şarkılar söylemeye başladılar. Roma şairleri daha şiirlerini yazmaya başlamadan çok önce bu vadilerde söylenen '*Bacche, bache venies!*' ve '*In taberno quando sumus*' benzeri aşk, şarap ve toprak şarkıları söylüyorlardı.

Si puer cum pellula
Moraretur in cellula
Felix coniunctio!
Amore sucrescente
Pariter e medio
Avusol procul tedio,
Fit ludus ineffabilis
Membris, lacertis, labiis!

Eğer oğlan ve küçük kız
Küçük odada kalırsa,
Birleşmeleri mutluluktur!
Mutluluk getirir aşk,
Sıkıntılar yok olur
Yatakta saklanıp oynarlarsa,
Ve adsız oyunları başlar
İç çekmelerin, fısıltıların, dudakların ve uzuvların...

Ağzından tükürükler saçarak diğerlerinin arasında dans eden sakalları uzamış yaşlı adam, "Acıyın bana!" diye bağırdı. "Gençlik günlerimi geri verin bana, benim aletim artık iş görmüyor, şehvetimin baharındayım ama!"

Diğerleri de ona aynı şekilde bağırarak erkeklik organından söz

etmek istemediklerini, onun artık uslanması gerektiğini söylediler. Biri elindeki şarap kupasını onun beyaz saçlarına döktü ve şimdi Priapus'un onu kutsadığını söyledi. Bu söylenenin doğru olup olmadığı belli değildi elbette ama yaşlı adam yüzünden aşağı sızan şarabı diliyle yalarken mutlu görünüyordu.

Bir köylü, "Gelecek yıl bu zamanlar masada çarmıha gerilmiş bir heykelimiz olacak," diye haykırdı.

Ama birçok kişi, "Şaka yapıyor olmalısın!" diye bağırdılar.

Bir başkası, "Onu masaya koyarsak daha çok eğleniriz," diye bağırarak kahkahayı patlattı.

Birisi, "İçmek, sevişmek, osurmak yok!" diye haykırıp gülmeye başladı. " Şükürler olsun ki böyle bir Hıristiyan değilim!"

Attila birden elinin sıcak bir el tarafından tutulup sıkıldığını hissetti. Kırmızı yanaklı kız onun elini tutmuş, kalabalığın arasından alıp götürmeye çalışıyordu.

Kız, "Hadi gel benimle," diyerek gülümsedi ona. "Ambarın hemen köşesinde küçük, güzel bir kulübe var."

Onlar giderken soluk yüzlü kız sessizce arkalarından baktı ve tombul kızın annesi onlara göz kırptı. "Ona karşı çok nazik ol kızım."

Gece havası buz gibiydi, gökyüzü bulutsuzdu ve sayısız yıldız ölümsüz ateşlerinin yandığı cenetten yeryüzüne gönderiyordu ışığını. Attila göğsünün soğuk ve korkudan sıkışır gibi olduğunu hissetti ama kızın sıcak eli onu çekerek biraz ilerdeki küçük bir kulübeye doğru sürüklüyordu. Kalp atışları öyle hızlanmıştı ki, kız kalbinin gümbürtüsünü duyacak diye korktu. Kız örümcek ağı bağlamış kapıyı yavaşça açtı ve onu içeri itti. Attila kapıyı kapadı ama küçük pencereden giren hafif ay ışığında kızın yüzünü rahatça görebiliyordu. Büyük bir heyecan içindeydi ama bu yeni maceraya hazır gibiydi, kızın gözleri ise yaşayacağı yeni aşkın heyecanıyla pırıl pırıldı.

Attila, "Bana adını söyle," dedi.

Kız başını iki yana salladı. "İsim yok. Sen de adını söyleme bana."

"Neden?"

Kız içini çekti. "Biliyorum ki yarın sabah buradan gideceksin, isim öğrenmenin ne yararı olacak?" Sustu ve acı bir gülümsemeyle onun yüzüne baktı. "Pekâlâ, şimdi..."

Kız onu çekti ve samanların üzerinde diz çöktüler, vücudunu

Attila'ya yaslayıp dudaklarını onun dudaklarına bastırdı, öpüşmeye başladılar. Bir süre sonra kız dilini Atilla'nın ağzına soktu. Attila daha önce de Roma sarayında başkalarıyla ve dudak dudağa öpüşmüştü, âdetti bu. İlk tanıştıklarında hiç istemediği halde Eumolpus'la bile öpüşmek zorunda kalmıştı. Bu Roma âdetini hiçbir barbar ulusu ve özellikle de Hunlar asla benimsemezlerdi.

Ama bu kızla öpüşmesi çok farklıydı, birbirlerine çok yakın duruyorlardı ve Attila içinde bir şeyler, bir takım kıpırtılar hissediyordu. Birbirlerinin dillerini emerek, ağızlarını açıp kapayarak nefesleri kesilene kadar öpüştüler, elleriyle de birbirlerinin saçlarını ve yanaklarını okşuyorlardı...

Kız, "Vay canına, sen de çok arzuluymuşsun!" diye fısıldadı. Kız gülerken ay ışığında bembeyaz dişleri parlıyordu. Birden samanların üzerinde sırtüstü yattı, eteğini beline kadar çekti, bacaklarını açtı ve parmağını cinsel organına götürüp oynamaya başladı.

Yumuşak, arzulu bir sesle, "Hadi gel, sevgilim," diye fısıldadı. Tuniğini omuzlarından aşağı doğru sıyırdı, dimdik göğüslerini açtı ve "Hadi, öp şunları!" diye inledi. "Memelerimi öp, hadi!"

Kız inleyerek, içini çekerek onu yönlendiriyor, karmakarışık saçlarını okşuyor, Attila da hiç sesini çıkarmadan, rüyadaymış gibi onun dediklerini yapıyordu. "Oh, evet sevgilim, evet, işte böyle em onları. Hadi gel artık, gel sevgilim..."

Kız bir süre sonra inleyerek onu soydu ve üzerine çekerek bacaklarını iyice açtı, Attila'nın içine girdiğini hissetti, kendinden geçti ve inlemesini sürdürdü, sonunda bitkin düştü ve kendini bıraktı. Attila birkaç dakika sonra uykuya daldı, yüzü kızın diri göğüslerinin arasındaydı.

Kız başını eğip onun karmakarışık saçlarını karıştırdı ve "Tipik!" diye fısıldadı.

Kızın annesi Attila'yı belinden tuttu ve "Ee nasıldı bakalım seni küçük maymun?" diye sordu. "Kızımı alıp götürdün ve onu küçük hazinesini yağmaladın değil mi, seni küçük haydut? Seni görür görmez bir haydut olduğunu anlamıştım zaten. Bir de karşıma geçmiş sırıtıyorsun, değil mi? Şuna bakar mısınız, utanmadan hâlâ dudaklarını yalayıp duruyor."

Kız, "Anne, utandırmasana onu," dedi.

Kadın gülerek, "Utandırmak mı?" dedi. "Neler yaptığını çok iyi biliyor o. Ben de biliyorum elbette. Eminim bunu bir kez daha tekrarlamak istersin, öyle değil mi delikanlı? Bu gece biraz daha uzun bir maceraya ne dersin? Biraz daha gelişmiş, büyümüş olarak? Onun annesiyle şöyle bir yatak dansı yapmak istersin herhalde, haa?"

Kız, "Annee!" diye bağırdı öfkeyle.

Tombul ve sözünü sakınmayan köylü kadın daha fazla konuşmadı, elindeki şarap kupasını havaya kaldırarak döndü ve dans eden kalabalığın arasına karıştı.

Attila ve kız tekrar masaya oturdular, sevişmek ikisinin de iştahını açmıştı. Attila masanın altında kızın elini tuttu ve sıktı. Kurtar beni bu karmaşadan, diye düşündü. Kız da onun elini sıktı ve bir elini ensesine koyup kulağına eğilerek, "Üzülme, bu gece benim yatağımda uyuyacaksın," diye fısıldadı.

Köylüler kadın ve erkek olarak birer sıra halinde karşı karşıya dizildiler ve birbirlerine doğru ilerleyip gerileyerek dans etmeğe başladılar, salonun ortasında bir araya gelip öpüşüyor, sonra yine geriliyorlardı, kadınlardan bazıları bir gece önce yattıkları erkeklerle öpüşürken utanmış gibi kıkırdıyor, cilve yapıyorlardı.

Bir süre sonra bu eski putperestler birden ciddileştiler, zeytin ağacından yapılmış küçük Priapus heykelini aldılar ve tüm köy halkı dışarı çıkarak ormanın kenarına, oradaki basit taş mabede gittiler. İki değerli yağ kandilinin aydınlattığı mabedin içinde, kendine tapanlara bakarak gülümseyen çıplak bir Büyük Ana heykeli vardı. Köyün erkekleri de dahil olmak üzere herkes sıraya girip Priapus'un erkeklik organını öptüler ve sonra heykeli büyük bir saygıyla Büyük Ananın bacakları arasına bıraktılar. Bir araya konan iki heykelin üzerlerine beyaz yünlü bir örtü örtüldü ve o gece için yalnız bıraktılar, onları iki heykelin birleşmesiyle ilkbaharda dünya yeniden doğacaktı.

Köylüler sevgili tanrılarını son bir kez selamlayıp mabedin kapısından henüz çıkmışlardı ki, gece karanlığında tepelerden boğuk bir haykırış duyuldu. Tepelerden aşağı, kuru yapraklar arasında esen rüzgârın sesini andıran bir sesle söylenen çılgınca sözler işittiler.

Kız Attila'ya doğru eğildi ve yumuşak saçları çocuğun yüzünü gıdıklarken kulağına, "Bölgenin delisi Kutsal John bu," diye fısıldadı.

Attila başını salladı. "Ben de tanıştım onunla."

Kutsal John, "Dinsizler! Putperestler! Zina yapanlar!" diye bağırdı. "Hz. İsa imansız ruhlarınızı aydınlatsın, sizlere acısın! Çünkü sizler cehennemin hemen kapısında yaşıyorsunuz ve iman etmezseniz hepiniz cehennemde çatır çatır yanacaksınız!"

Köylüler birbirlerine baktılar ve güldüler, çılgın adamın söyledikleri onların kulağına sanki müzik gibi geliyordu.

Bazıları onu selamlamak ister gibi şarap kupalarını havaya kaldırdılar ve "Kutsal John!" diye bağırdılar. "Hey, Kutsal John, gel in şu tepelerden aşağı. Büyük Ana Festivali'ne sen de katıl Kutsal John."

Başlarının hemen üstündeki tepede bir gürültü duyuldu ve yaşlı adam bir kayanın hemen ucunda göründü, yüzünde Attila'nın daha önce görmüş olduğundan daha delice bir ifade vardı, gözleri ateş saçıyordu. Üzerinde uzun kahverengi, eski bir cüppe vardı, kırlaşmış sakalı karmakarışıktı ve ince dudaklarında anlaşılmaz sözcükler duyuluyordu. Attila onun pis kokusunu sanki bu kadar uzaktan bile alıyor gibiydi; münzevi yaşam sürenlerin çoğu Aziz Jerome'un emrine uyuyorlardı, yani bir kez Hz. İsa'nın kanında yıkanmış olanların bir daha yıkanmalarına gerek yoktu.

"Vah sana Ey İsrael, çünkü senin pisliğin eteklerinde. Ve peygamber Ezekiel'in söylediği gibi, sen fahişelik yaptın, zevk ve sefaya daldın, onlar eşeklere benzerler ve onların ifrazatları aygır ifrazatı gibidir."

Kalabalıktan bir kadın, "Nerde? Nerde o aygır?" diye bağırdı. "Ondan biraz yararlanabilirim belki."

"Ben de sana diyorum ki..."

Ama Kutsal John'un sözleri, boğuk ve çatlak sesi köylülerin bağırışları arasında kaybolmuş, duyulmaz olmuştu ve o sırada alçak tepeye tırmanan kızın annesi, diğerlerinin haykırışları, alkışları arasında yaşlı çılgına yaklaştı ve eğilip Kutsal John'un cüppesinin eteğini kaldırmak istedi.

Ama yaşlı deli, kadının sıska, buruşuk dizlerine kadar kaldırdığı cüppesinin eteğini hırsla tutup aşağı indirdi, sonra doğrulup, "Rahat bırak beni günahkâr kadın!" diye bağırdı. "Sende biraz olsun utanma ve saygı yok mu?"

Aşağıdaki kalabalık bağırıp dururken münzevi yaşlı adamla köylü kadın birbirlerine sarılıp kaba bir şekilde dans eder gibi sallanmaya başladılar, sonra kayalığın kenarına kadar geldiler ve birkaç metre

aşağıdaki kalabalığın üzerine düştüler. Güçlü genç adamlardan bazıları onları tutmaya çalıştılar ve bunu da başardılar. İkisine de bir şey olmadı ve Kutsal John sendeleyerek ayağa kalktı. Yaşlı adam yere düşen asasını öfkeyle aldı ve bir şeyler homurdanarak ilerdeki ormana doğru yürümek istedi ama o sırada gözleri kenarda durmuş, olanları seyreden Attila'ya takıldı.

Kutsal John birden dehşet içinde kalmış gibiydi, titreyen kuru parmağını ona doğru uzattı ve "Dikkat edin!" diye bağırdı. "Yılın Sonu geldi sizin için!"

Kalabalık birden sustu, münzevinin sesindeki ani korku ifadesi onları şaşırtmış gibiydi.

"Güney kralının kızının kuzey kralına gelip anlaşacağı Daniel'in Kitabında yazmıyor muydu? Evet, zamanımızda yaşanmadı mı bu? Ölen İmparator Theodosius'un kızı Prenses Galla Placidia Gotların kralıyla evlenmedi mi?"

Kalabalık arasında bir kaynaşma oldu ve köylüler meraklı gözlerle birbirlerine baktılar. Bu tür haberler aslında pek ilgilendirmezdi onları ama bir kehanetin doğru çıkması önemliydi. Attila da bu haberle şaşırmış gibi görünüyordu, kaşlarını çatarak çılgın ihtiyara baktı ve içini çekti.

"Evet, Daniel'in Kehaneti'nde, Yılların Sonu'nda kuzeyden bir Yıldırı Prensi'nin geleceği ve hepinizi ortadan kaldıracağı da yazılmamış mı? Çünkü o, savaş arabaları ve süvarilerle fırtına gibi gelecek ve dünyanın tüm krallıklarını yok edecek. O istediğini yapacak, tüm tanrılardan üstün olacak, tanrıların Tanrısına bile harika şeyler anlatacak; çünkü hepsinin üstünde olacak o." Kutsal John'un sesi şimdi tam bir delinin çığlıkları gibi çıkıyordu ve iyice titremeye başlayan parmağını Attila'nın yüzüne doğru tutmuştu. "Ve onun yüzünde vahşetinin işaretleri var. O geliyor!"

Attila bunu duyunca kendini tutamadı ve köylülerin şaşkın bakışları arasında yaşlı deliye doğru koştu ve suratına bir yumruk indirdi. Kutsal John sendeledi ama düşmedi. Ağzından gelen kan sakalına doğru süzülürken içini çekerek asasına dayandı. Sonra döndü ve sendeleyerek ormanın kenarına doğru uzaklaştı. Köylüler bir süre sonra gözden kaybettiler onu, zaten artık görmek de istemiyorlardı. Ama yaşlı adamın kuru, çatlak sesini bir süre daha işittiler.

"Sizler şeytanın çocuklarısınız. Hepiniz şeytanın ağzına bakıyor-

sunuz ve sonsuza dek lanetlenecek, mahvolacaksınız. Sizin tanrılarınız, tanrıçalarınız cehennem zebanileri, şeytanlar; onlar Moloch, Ishtar ve Ashtaroth'la aynı şey, onların adlarını Büyük Tanrının önünde söyleyemem, ama hepsi Büyük Fahişeler ve onlar sadece kötülük bilirler..."

Ama köylüler artık onun bu hakaretlerine dayanamaz hale gelmişler, kızmaya başlamışlardı. Aslında köylüler bu neşeli gecelerinde Kutsal John ve ona yakın olan Hıristiyanların hakaretlerini hiç umursamıyorlardı ama kutsal saydıkları şeylere de söz söyletmezlerdi elbette, özelikle de Büyük Ana Festivali'ni kutladıkları gecede ve onu duyabileceği bir yerde ona hakaret edemezdi bu deli adam. Ne kadar neşeli ve umursamaz olsalar da Kutsal John dağdan aşağı inip onlara hayat veren, onları besleyen Büyük Ana'ya fahişe diyemezdi. Birkaç genç erkek Kutsal John'a bir ders vermek için onu gittiği yere doğru koşar adım uzaklaştılar. Yaşlı adam, bir kez Peygamber Daniel'i aslanın ininden kurtarmış olan İsrail Tanrısının bu kez ona yardımcı olamayacağını, onu kurtarmayacağını herhalde anlamıştı. Peşinden gelenleri fark edince birden döndü ve onun yaşındaki bir adamdan beklenmeyecek bir hızla ormanın derinliklerine dalıp gözden kayboldu.

Attila ve kız yan yana ağır adımlarla köye döndüler.

Kız, "Neden seninle öyle konuştu o, neden Yılların Sonu'ndan ve diğer saçmalıklardan söz etti?" diye sordu.

Attila omuzlarını silkti. "Bilmiyorum."

Kız hafifçe dönerek onu yüzüne baktı ve bu kez, "Nerelisin sen?" diye sordu.

Attila bir an düşündü ve sonra, "Kuzeyden geldim ben," diye cevap verdi ve karanlıkta onun yüzüne bakarak vahşi bir ifadeyle güldü. "Kuzeyden gelen Yıldırı Prensiyim ben işte."

Kız kuşkulu gözlerle ona baktı ve sonra elini tutarak, "Pekâlâ, o zaman gel bakalım Yıldırı Prensi," dedi. "Bir fetih daha var önünde."

Ama Attila'nın bilmediği bir şey vardı; gerçi kızın kendi yatağı vardı ama, ülkenin bu fakir bölgelerinde, bu köylerde aileler genellikle bir tek odada, hayvanların ahırı üstünde uyurlardı. Ama Attila yine de şanslı sayılırdı, çünkü kızın ailesi, sadece annesiyle, kardeşi olan o soluk yüzlü, morarmış gözlü kızdan ibaretti. Babaları birkaç yıl önce ateşli bir hastalığa yakalanmış ve ölmüştü.

Ama Attila yeni sevgilisiyle sevişmenin en ateşli anlarında birden şaşırdı, kızın annesiyle kız kardeşi yatağa iyice sokulmuş, gülümseyerek onları seyrediyor ve gördükleri hakkında fısıldaşıyor, yorumlar yapıyorlardı.

Kız onları fark edince hemen üzerlerini örttü ve "Anne!" diye bağırdı.

Annesi, "Bağırmana gerek yok kızım, seni duyuyoruz," dedi.

Diğer iki kadının yakınlarında olmalarına rağmen, kız ve Attila o gece ancak bir ya da iki saat uyuyabildiler ve sabah olduğunda ikisi de kıpkırmızı ve yorgundu.

Attila onlardan ayrılırken kızın annesi ona, içinde taze ekmek, füme et, kuru kayısı ve incir dolu olan bir paket verdi. Kız kardeş ortalarda görünmemişti.

Attila, "Ormanın batı ucunda bir ağaca bağlı bir at var," dedi. "Yaklaşık yarım mil uzakta."

Kızın annesi kuşkulu bir ifadeyle, "Kimin atı o?" diye sordu.

"Benim atım elbette. Ama o atı istemiyorum artık, size bırakıyorum."

"Onunla ne kadar yol yaptın peki?"

"Oldukça uzun yoldan geldim, ama merak etmeyin çok sağlam ve iyi bir attır."

Kadın hâlâ kuşkuluydu. "Peki, ama yolun geriye kalanında ne yapacaksın?" diye sordu.

"Oh, merak etmeyin, ben kendime başka bir at bulurum."

Kadın kendilerini koruması için tanrılarına bir şeyler mırıldandı ve kız, Yıldırı Prensi sevgilisinin yüzüne bakarak gülümsedi.

Attila arkasından el sallayan anne kıza veda ederek oradan ayrılırken, doğuda güneş yeni doğuyor, sabah yıldızı hâlâ parlıyor, horozlar ötüyordu.

Kız kardeş onu kuzeye, tepelere doğru çıkan orman yolunun kenarında bekliyordu. Yeni yükselmeye başlayan güneşin bakır rengi ışınları ormanın zeminini kaplamış çam iğnelerinin üstüne düşüyordu.

Kız, sırtını bir ağaca dayamış ona bakıyordu. Birbirlerine hiçbir şey söylemediler. Koca gözlerini açmış, düşünceli bir ifadeyle ona bakan kız kardeş, tombul ablasıyla kıyaslandığında daha da narin görünüyordu. Üstünü çıkartması için kollarını Attila'ya doğru kal-

dırınca birden öksürmeye başladı. Göğüsleri küçüktü, düz ve uzun saçları güzel kokuyordu, çünkü o sabah saçlarını Attila için gül suyu ile taramıştı.

Kız saçlarını kaldırıp zarif elleriyle sırtına doğru attı ve utangaç bir ifadeyle gülümsedi. Öpüştüler. Kız yeniden gülümsedi ve tekrar öpüştüler. Kız onun yüzündeki dövmelere dokundu. Uzun siyah saçlarının kulağın üstündeki bir tutamı yaşlı kadınların saçları gibi kırlaşmıştı. Attila onun kırlaşmış saçına nazikçe dokundu. Kız onun elini itmeye çalıştı ama Attila saçları yine okşadı.

Kız sonunda, "Ablam benden daha güzel," diye fısıldadı.

Attila başını iki yana salladı ve onu tekrar öptü.

Kız bu çekik gözlü, yabancı çocuğun mavi dövmeli yüzüne dikkatle baktı. Onun kendisini arzuladığını anladı ve o da bu genç erkeği istiyordu. Ağacın güneş ışınlarıyla ısınmış gövdesine yaslandı ve bu hareketi utanmadan nasıl yaptığına kendi de şaşırarak eteğini yavaşça yukarı kaldırdı. Ama gözlerini yere dikmişti.

Genç kız daha sonra dağ yolunda köye doğru yürürken bir ara durdu ve omzunun üstünden geriye doğru baktı. Attila da durdu ve tamamen bilinçsiz olarak onun arkasından bir adım attı. O bir an için, iri ve kederli gözleri olan bu kıza bakarken ülkesine, halkına olan özlemini bile unutmuştu. Dönüp onun arkasından koşmamak için güç tuttu kendini... Diğer kızla beraber olduğunda kanı kaynamıştı, ama bu kıza bakarken kalbinin sızladığını hissediyordu, bu kız hem çok tatlıydı, hem de ona ayrılığın acısını tattırıyordu. Kız ona baktı, gülümseyerek el salladı ve Attila da ona el salladı. Kız döndü ve köye doğru yürümeye devam etti.

Attila, kız gözden kaybolduktan sonra bile uzun zaman onun arkasından baktı. Onun zarif bedenini diğer erkeklerden, canavarlardan, cinlerden, cadılardan, fırtınalardan, kötülük edebilecek her şeyden korumak için arkasından koşmayı bile düşündü. Ormanda onun karşısına kurtlar, ayılar çıkmasını istedi, böylece hayatını tehlikeye atarak kılıcını çekebilir ve onun önünde canavarları öldürmek için mücadele edebilirdi. Onun için hiç korkmadan ölebilirdi. Öyle tatlı olurdu ki böyle ölmek.

Sonunda döndü ve kuzeye, yokuş aşağı inmeye başladı.

Ormandan çıktı ve rüzgârlı tepelerde yürümeye başladı ama içinde bir huzursuzluk var gibiydi, kendini rahat hissetmiyordu.

Kollarını sert rüzgâra karşı açtı ve aşağıdaki soluk yeşil vadiye doğru adeta kükreyerek, tüm dünyayı ve bu dünyada yaşayan her kadını fethetmek istediğini haykırdı. Sonra deliler gibi koşmaya başladı, kanı damarlarında coşana kadar, kahkahalar atarak, bağırarak dağlara doğru koşmaya devam etti.

Attila köyden ayrıldıktan birkaç gün sonra, bir sabah erken saatlerde Ravenna yakınlarındaki Palatine kalesinden askerler geldi köye. Başlarındaki subayın yüzünde öyle çok yara izi vardı ki, adamı gören köyün küçük çocukları ağlamaya başladılar ve korkarak evlerine kaçtılar. Köyün pis köpekleri bile kesik kesik havlayarak arabaların altına, kapı eşiklerine saklandılar.

Subay askerlerine köyün ortasında, üzerinde sazlardan yapılmış bir çatı bulunan kuyunun yanında dur emri verdi. Köylüler merak içinde söylenerek ve birbirlerine bakarak evlerinden çıktılar. Subay konuşmadan bir elini havaya kaldırdı, parmaklarında mühür yüzükleri doluydu. Köylüler ses çıkarmadan ona bakıyorlardı. Subayın atı yerinde duramıyor, yanlara doğru sürekli olarak hareket ediyordu. Adam bir süre köylülere baktıktan sonra konuştu.

"Biz buraya General Heraclian'ın emriyle geldik. Bu köyde Roma yasalarından kaçan birini misafir etmişsiniz. Sırtında ve yüzünde barbar dövmeleri olan on dört, on beş yaşlarında bir çocuk. Nerede o?"

Köylüler birbirlerine bakmamaya çalıştılar ama birkaçı yapamadı bunu ve onların bu davranışı da subayın gözünden kaçmadı. Başını çevirip yanında duran iriyarı çavuşuna baktı ve başını salladı. Çavuş atından aşağı atladı, koşarak en yakındaki kulübeye gitti ve birkaç saniye sonra, elinde evin ocağından aldığı, yanan bir ağaç dalıyla birlikte dışarı çıktı.

Subay, "Bir daha sormayacağım," dedi. "Cevap verin bana."

Tombul yüzlü değirmenci, "Biz böyle bir çocuk görmedik efendim," dedi. " Biz basit, kendi halinde köylüleriz ve..."

Subay iki askere baktı ve "Bağlayın şunu," dedi.

İki asker atlarından aşağı atlayıp değirmencinin kollarını tuttular, sırtına çevirdiler ve kalın bir iple bağladılar. Değirmenci güçlü bir adam olmasına rağmen can acısıyla bağırdı.

Diğer köylüler korkulu gözlerle birbirlerine baktılar ama hiçbi-

ri kısa bir süre önce misafir ettikleri çocuğa ihanet etmek istemedi. Onların misafirperverlik konusundaki yasaları ve âdetleri buna izin vermezdi. Şimdi hepsi sessiz kalıp askerlere direndikleri için cezalandırılacağını biliyor ve buna hazırlanıyorlardı. Her yıl köye gelen ve düşük gelirlerinin vergisini toplayan Roma vergi memuruna daha önce birçok kez hesap vermiş, yasaların gereğini yapmışlardı. Her vergiden sonra biraz daha fakirleşiyor, daha çok öfkeleniyorlardı. Vergi ödüyor ama bunun karşılığında korunmuyorlar, verginin hiçbir yararını görmüyorlardı. Paraları boşa gidiyordu. Onları dünyanın kötülüklerinden sadece yaşadıkları bu ıssız vadi koruyordu. Ama onlara yuva olan bu toprak parçası da Roma devleti karşısında çaresizdi.

Subay durumu onlara bir kez daha açıkladı. Sonra atını mahmuzlayarak ambarlardan birine doğru sürdü ve askerlerin önünden geçerken birinin kargısını elinden çekip aldı. Ambarın kapısında tüyleri kabarık, kahverengi gözlerini subaya dikmiş bakan küçük bir köpek vardı. Ama o bile yeterince hızlı davranamadı. Subay köpeğin önünden geçerken, en katı yürekli köylülerin bile içini yakan acımasız bir hareketle kargısını kaldırıp köpeğe saplayıverdi ve hayvan can acısıyla kıvranıp inlerken atını köyün meydanına, tam ortaya sürdü.

Köy kuyusunun başına gelen subay ucunda kanlı köpek ölüsü olan kargısını yere doğru eğerken, zavallı hayvandan akan kanlar çeşmenin kenarındaki taşları bir anda kırmızıya boyadı.

Bir insanın bu kadar vahşi ve acımasız olabileceğine inanamayan birkaç köylü, "Hayır!" diye bağırdılar.

Subay, "Çocuk nerde?" diye bağırdı.

Köylüler kımıldamadılar ve öfkelerini kontrol etmeye çalışarak sustular. Hiçbiri ağzını açmadı.

Subay omzunun üstünden köy kuyusuna baktı, sonra kolunu havaya kaldırıp silkeledi ve kargısının ucundaki kanlı köpek ölüsünü kuyunun ağzına doğru fırlattı. Kanlı bir kürk yığını halindeki hayvanın ölüsü bir an için kuyunun kenarında kaldı, sonra içine yuvarlandı ve hepsi onun suya düştüğünde çıkardığı su sesini duydular. Tüm köylüler aynı anda acı içinde bağırdılar, inlediler.

Subay elinde yanan ağaç dalıyla onun emrini bekleyen çavuşa döndü ve "Saman ambarını yak," diye bağırdı.

Bunu duyan kızın tombul annesi daha fazla dayanamadı ve bü-

yük bir öfkeyle öne fırladı, subaya bağırarak onun bir domuz, insanlık için yüz karası olduğunu söyledi, bunları gören tanrılar ve tanrıçalar hiç kuşkusuz onu... Kadın daha fazla konuşamadı, subay parmakları yüzük dolu elini sıkarak yumruğunu onun yüzüne indirdi ve kadın sendeleyerek arka üstü yere düştü.

Tombul kız, "Anne!" diye bağırarak ona doğru koştu.

Kadın ağzındaki kanları sildi ve zorla yerden kalkarken, "İyiyim kızım," diye mırıldandı. "Ama bu domuz benim kadar iyi olamayacak, Tanrı cezalandıracaktır onu."

Kız, "Lütfen konuşma anne," diye yalvardı.

Subay onunla daha fazla ilgilenmedi.

Kadın kızının desteğiyle ayağa kalkarken, "Neyse adamın bana bir iyiliği dokundu," diye mırıldandı. "Çürüyüp ağrıyan dişim fırlayıp düştü. Müthiş ağrıyor, mahvediyordu beni."

Köylüler kadının cesaretini takdir etmişlerdi ama hiçbiri subayı protesto etme cesaretini gösteremedi, böyle bir aptallık yapmadı. Ama tüm köylüler gibi sağlam karakterli ve yürekli olan bu insanlar müthiş öfkeliydiler, yapılan bu kötülük karşısında kendilerini güçlükle tutuyorlardı, özgürlükleri kısıtlandıkça, mülkleri yağmalandıkça içlerindeki nefret büyüyordu. Başlangıçta içlerinden birkaçı, askerlerden kurulmak için çocuğun gittiği yönü onlara söylemeyi düşünmüştü. Ama subayın yaptıklarını gördükten sonra onlar da bundan vazgeçtiler. Suları kirlenmiş olabilir, hayvanlarının kışın yiyeceği samanlar ve tüm köylülerin işbirliğiyle iki haftada inşa edilen büyük samanlık gözlerinin önünde yanabilirdi. Ama hiçbiri bu ahlaksız, acımasız askerlerle işbirliği yapmayacaklardı.

Askerler saman ambarı tamamen yanıp kül olana kadar beklemediler orada. Alevler artık kontrol edilemeyecek kadar büyüyünce işlerini yaptıklarına inandılar.

Subay her şeye rağmen yıldıramadığı ve öfkeyle bakan köylülere döndü ve "Yarın geri geleceğiz," dedi. "Ve o zaman istediğim cevabı vereceksiniz bana."

Köylüler o gece büyük bir dayanışma duygusuyla bir araya geldiler, hepsi aynı fikirdeydi, içlerinde bir tek muhalif bile yoktu. Askerler geldiği zaman ne yaparlarsa yapsınlar hiçbiri konuşmayacaktı. Onların birliğini hiçbir şey bozamazdı.

Bazıları, kırsal kesimde yaşayan insanlarda, köylülerde şeref duygusu olmadığını, onların sadece yaşam savaşını düşündüklerini söyler. Bir köylü ailesini ve birkaç hayvanını kurtarmak için her şeyi yapar, her yemini eder, tüm dostlarını bile feda edebilir derler. Ve onurun, şerefin sadece zenginlerin sahip olabileceği bir erdem olduğu belki de doğrudur. Şehre gelen fakir bir köylü kızı şerefiyle, onuruyla yaşamı arasında bir seçim yapmak zorunda kalabilir. Ama köylüde onurun yerini alan biraz daha gizli ama onun kadar güçlü bir duygu vardır; ona ne yapması gerektiğini söyleyenlere karşı hissettiği nefrettir bu.

General Heraclian'ın askerleri ertesi gün gelmediler ve daha sonraki günlerde de görünmediler. Subay onlara geri geleceklerini, sadece dikkafalı köylüleri daha çok korkutmak ve Attila'nın gittiği yeri öğrenmek için son bir çare olarak söylemişti. Aslında askerler yeni izler bulmuş ve çoktan çocuğun peşine düşmüşlerdi. Köylüler yanan ambarlarının yerine yenisini inşa ettiler, köpek ölüsüyle kirlenen kuyularının suyunu boşaltıp temizlediler ve çevre tarlalardan hayvanları için yeniden saman toplayıp ambara depoladılar. Askerleri ilkbahara ve bir sonraki vergi toplama zamanına kadar bir daha görmeyeceklerdi. O zamana kadar yine barış, ama sıkıntı içinde yaşamaya devam ettiler.

11

Yol Arkadaşları

Attila, Roma askerlerinin peşinde olduğundan habersiz olarak, erinçle yola devam ediyordu. Hatta Galla Placidia'nın Gotların Kralı ile evlendiği, Ebedi Şehir'in artık tahrip edilmeyeceği, yeniden dirilip sonunda işgalci Gotları bile Romalılaştıracağı gibi şaşırtıcı haberleri bile düşünmemeye çalışıyordu. Ama Hunlar en azından düşmanlarının kim olduğunu öğreniyorlardı; herkes onların düşmanıydı.

Attila dünyadaki tüm bu kargaşa ve entrikaları, ihanetleri, gelişmekte olan temiz yüreğinin derinliklerinde hissediyor ve bu genç yürek özlem ve arzuyla çarpıyor, genç Attila İtalya'nın tozlu keçi yollarında ülkesine doğru yol alırken yüksek sesle şarkılar söylüyordu.

Pırıl pırıl güneşli bir sabah taşlı bir yolda ilerliyordu, sağ tarafında dimdik yükselen kayalar, solunda ise bir süre önce dolambaçlı zikzaklı bir patikadan tırmandığı çam ağaçlarıyla örtülü yamaç vardı. Bir süre yürüdükten sonra dinlenmek için durdu ve masmavi gökyüzüne baktı. Ama o sırada kulağına nal seslerine benzer sesler geldi, bulunduğu yere yaklaşan atlılar vardı sanki. Aşağıdaki seyrek çamların altından geliyordu nal sesleri, birden güvenliğini düşünerek saklanmak istedi ama sonra merakını yenemedi ve gelenleri görmek için yakın bir yere sığınmaya karar verdi.

Ama nal sesleri iyice yaklaştığında yamaçtan aşağıya göz atınca kanı damarlarında donacak gibi oldu, yamaçta Palatine Muhafızlarının meşum kara zırhlarını kuşanmış bir sürü asker, az önce bıraktığı belli belirsiz izleri takip ederek onun bulunduğu noktaya doğru tırmanıyordu. En öndeki asker atının yanında yürüyor ve ye-

re diktiği gözleriyle sürekli olarak çocuğun hafif ayaklarıyla açılmış olabilecek ayak izlerini arıyordu. Onun arkasında birliğin komutanı olacak subay geliyordu, başında siyah tüylü miğferi ve korkunç suratında derin bir yara izi vardı, bir düşman kılıcından kendini zor kurtarmış olduğu belliydi.

Attila bu adamların kendisini aradığını ve yakalarlarsa öldüreceklerini hemen anladı ve büyük bir korkuyla paniğe kapılarak aniden döndü. Bu kez onu bağlayıp imparator ya da kardeşine geri götürmeyecekleri belliydi. Onu yakaladıkları takdirde en yakın kayaya bağlayacaklar ve başını gövdesinden ayıracaklardı, bundan emindi.

Koşarken düşünüyordu. Askerler biraz sonra tepeye çıkacak ve koştuğunu görüp atlarına atlayarak kısa zamanda yakalayacaklardı onu ya da hiç uğraşmayacak ve kargılarını fırlatarak hemen orada öldüreceklerdi. Ormana doğru koşmak, onların kendisine daha çok yaklaşması demekti. Tek kurtuluş yolu sağındaki kayalığa tırmanmaktı ama orası da kolayca ufalanan kireçtaşından bir duvar gibiydi, nasıl çıkabilirdi oraya?

Tereddüt edecek, düşünecek zamanı kalmamıştı. Orman içinde yürüyen bir geyik gibi sessizce çam ağaçlarının arasına daldı, askerler gittikçe yaklaşıyordu ona. Askerlerden birinin, ona çok yaklaştıklarını söylediğini duydu, adam ayak izlerinin çok yeni olduğunu söyledi. Attila bir an durup derin bir nefes aldı ve sonra çamların arasında saklanacak bir yer bulmak umuduyla ormanın derinliklerine doğru yürümeye devam etti. Arkasına o kadar sık bakıyordu ki bazen önünü göremiyordu, ama bir süre sonra kötü bir şeyin kendisine doğru yaklaştığını hissetti sanki. Ve çok geçmeden korktuğu başına geldi, ilerde, önündeki ağaçların altında siyah zırhlı, kılıçlarını çekmiş, ifadesiz yüzlerle ona doğru ilerleyen başka askerler vardı. Bunlar sanki canlı insanlar gibi değil de birer hayalet gibi ilerliyorlardı.

Attila korkudan nefesini tuttu, sonra aniden kendini yürümekte olduğu daracık toprak yolun kenarına, sık ağaçların altına attı, ama geç kalmıştı, süvarilerden biri onu gördü. Ona emreder gibi bağıran kişi subayları olmalıydı. Ama Attila kayalığa varmış ve tırmanmaya başlamıştı. Yakaladığı kireçtaşı koparak elinde kalırken kayalığa doğru dörtnala gelen atların nal seslerini duyabiliyordu. Askerlerden biri kılıcını çekmiş, havada sallayarak ona yetişmeye çalışıyordu.

Attila bir nara atarak atın boynu altında eğildi ve sıyrılarak aske-

rin kılıç darbesinden kurtuldu. Sağında, kayalığın üstünde, yüzyıllar boyunca yukardan, tepelerden akan suların açmış olduğu bir yarık gördü, mağaraya benzeyen yarığın girişi çalılarla kapanmıştı, arkası hemen görünmüyordu. Attila hemen kayalıktaki bu yarığa girdi ve yukarı doğru baktı; oldukça dik bir yarıktı bu, hem ıslak ve hem de tırmanması olanaksız gibi görünüyordu. Kireçtaşı, suyun aktığı yerlerde parlak ve kaygandı, kuru bölümler ise kolayca ufalanıyordu. Askerlerin atlarından indiklerini duydu, subay onlara hemen çocuğu yakalayıp getirmelerini emretti. Attila umutsuz gözlerle tekrar yarığın yukarısına baktı ve elini kılıcının kabzasına attı. Eğer burada, bu kaya yarığı içinde bir vahşi hayvan gibi yakalanıp öldürülecekse, en azından onlardan birini de kendisiyle beraber götürmeliydi.

O sırada yanağına bir şey dokundu. Dönüp bakınca bunun, üzerinde muntazam aralıklarla düğümler olan kalın bir ip olduğunu gördü. Askerler o sırada yarığın ağzındaki çalılığa ulaşmış, onu kesip aşarak Attila'yı yakalamaya çalışıyorlardı. Attila bu ipin nerden ve nasıl geldiğini bile sormadan hemen ona sarıldı ve düğümleri ayakları arasına kıstırarak hızla yukarı doğru tırmanmaya başladı. Yerden beş metre kadar yüksekte dar bir çıkıntı buldu ve dönerek onun üzerine çıktı. Aşağıya doğru eğilince askerlerin şaşkın gözlerle yukarı doğru baktıklarını gördü. İçlerinden biri onun arkasından ipe tırmanmaya başladı ama Attila şimdi onlardan daha avantajlı bir durumdaydı. Çıkıntı üzerinde doğruldu ve kılıcını çekerek iki hamlede ipi kesiverdi. İpe tırmanmakta olan asker gürültüyle yere düştü ama henüz pek yüksekte olmadığı için yaralanmadı. Askerler şimdi birbirlerine ip bulmak ve kargı istemek için bağırıyorlardı. Tekrar Attila'nın peşine düşmeleri fazla sürmezdi.

Attila daracık çıkıntının üzerine uzanarak gelebilecek oklardan korunmaya çalıştı, etrafına bakındı. Aklı hâlâ çok karışıktı ve o ipin oraya nasıl geldiğini hâlâ düşünemiyordu. Çıkıntının dibi çok karanlıktı ve Attila oraya doğru bir adım attı. Burada kalmak istemiyordu, çünkü kimseye belli etmemesine karşın kapalı yerlerden korkardı. Bir adım daha atınca böyle daracık bir yerde sıkışıp kalmaktansa ölmeyi tercih edeceğini düşündü. Yine de cesaretle dişlerini gıcırdattı, hatta öfkeyle kendi kendine homurdandı ve bedenini çıkıntıya doğru fırlattı. Çıkıntının dibindeki daracık, ancak onu geçebileceği yatay aralıktan diğer tarafa geçti ama aniden birkaç metre aşağı-

ya düştü. Bulunduğu yer kapkaranlıktı ve nerde olduğunu bilmiyordu. Şimdi kayaların altında bir mağarada olduğunu anlamıştı, askerlerin seslerini her yönden duyabiliyordu.

Geçtiği aralığa biraz yaklaşınca, hafif ışıkta askerlerin kaya duvarındaki çıkıntıya vardığını ve kendisini aradıklarını anladı. Askerlerin onun geçtiği delikten geçebilmeleri olanaksızdı, Attila korkuyla karışık bir yüreklilikle, kılıcını dişlerinin arasına sıkıştırıp, geçtiği o dar aralığa doğru bir kertenkele gibi tırmandı. Kılıcını eline alıp gözlerini yarığa yaklaştırınca bir askerin karşı taraftan baktığını gördü, ama onun bulunduğu taraf çok karanlık olduğu için asker onu görememişti. Attila kılıcını hafifçe geriye çekti ve sonra hızla askerin yüzüne doğru uzattı. Kaya altına saklanmış hiçbir akrep bu kadar korkunç sokamazdı insanı. Asker canhıraş bir çığlık atarak elleriyle yüzünü kapadı ve geriye doğru yuvarlandı. Hemen arkasında duyulan boğuk sesi duyan Attila, onun çıkıntıdan beş metre kadar aşağı, yere düştüğünü anladı. Aşağıdan gelen öfkeli sesleri ve bağırtıları duyan Attila kendi kendine gülümsedi. Sonra yine dönüp yuvarlanarak hiçbir şey görmediği kapkaralık mağaraya indi.

Bir süre sonra askerlerin sesleri duyulmaz oldu. Ama Attila aptal değildi, bu mağarada en azından bir gün kalması gerektiğinin bilincindeydi.

Kapkaranlık mağarada el yordamıyla duvardan sızan bir su akıntısı buldu ve ağzını oraya dayayarak içebildiği kadar su içti. Suda kötü bir ot kokusu vardı ama en azından onun sağ kalmasını sağlayacaktı. Hayatta kalacaktı. O her zaman yaşamını sürdürmenin bir yolunu bulurdu.

Yere oturup kollarını dizlerine sardı ve saatlerce o durumda kaldı. Gece olunca dışardan sızan çok hafif ışık da kalmadı ve mağaranın içi zifiri katanlık oldu. Bir süre sonra kapalı yerlerde kalma korkusunu yine hissetmeye ve korkunç şeyler düşünmeye başladı. Uzaklardan gelen bir kayma sesi hayal etti, sanki mağarada bir kayma oluyor, girdiği yarık kapanıyor ve o da ölene kadar burada kapalı kalıyordu. O zaman bu karanlık mağarada çığlıklar atarak ölmeye mahkûm olacaktı.

Ama bir süre sonra kendini topladı, dişlerini gıcırdattı ve sabaha kadar burada kalıp buna dayanmaya karar verdi. Eğer dayanamayıp buradan çıkar ve aşağı inmeye kalkarsa, büyük olasılıkla, de-

liğinden çıkan bir fare gibi, orada bekleyen askerlere yakalanır, onların kılıçlarına hedef olur, delik deşik edilerek öldürülebilirdi. Bunu düşününce gözlerini sıkıca kapadı ve gözkapaklarının altında oluşan kırmızı ve yeşil yıldızlara bakmaya başladı.

Kötü rüyalarla dolu huzursuz uykusundan bir takım sesler duyarak uyandı. Kendi kendine, bir yarasa olabilir diye söylendi. Ama bu şey yarasadan büyüktü, daha çok ayaklarını sürüyerek yürüyen bir şeye benziyordu. Astur atasına bunun bir ayı olmaması için dua etti, kürkü kanlı bir dağ ayısının, yuvası olan bu mağaraya dönmemiş olmasını umut ediyordu.

Kılıcını çekti ve etrafına bakındı ama kendini sanki bir zift fıçısı içindeymiş gibi hissetti, etrafta bir şey görmesi mümkün değildi. Yüzüne kaldırdığı elini bile göremiyordu. Sanki korkunç bir *şey* önünde durmuş, zifiri karanlıkta ona çok yakından bakıyor ve üzerine atlamak için bekliyor gibi bir his vardı içinde. Hatta bir ara derin nefes alıp vererek o şeyin kokusunu almaya çalıştı... Ama burnuna sadece nemli mağara kokusu geldi. Ama yine de sesli nefes alma ya da burun çekmeye benzer bir ses vardı mağarada ve bu ses yakınlardan geliyordu.

Karanlıkta yaşayan ve geceleri ortaya çıkarak ağaçların arasında dolaşan, ya da yarasa kanadı gibi kanatlarıyla karanlık gecelerde uçan iğrenç yaratıklarla ilgili, küçük bir çocukken dinlediği korkunç hikâyeleri hatırladı. Bu korkunç yaratıklar geceleri bebeklerin odasına girerek boyunlarına yapışır, onların taze kanlarını emer ve sabahları onların öldüğünü gören anneleri çığlıklar atarak bayılırlardı. Belki de mağarada o uğursuz vampir yarasalardan biri vardı, bir bebeğin kanını emdikten sonra uyumak için mağarasına dönmüştü. Attila mağaranın duvarına verdi sırtını ve kılıcın kabzasını sıkıca kavradı. Bir vampiri öldürmenin olanaksız olduğu söylenirdi. Kılıç bir sisin içinden geçer gibi geçerdi vampirin vücudundan, yani öyle derlerdi. Ve bir insanın kanını emdiklerinde, o insan da onlardan biri olurdu.

Birden çığlığı andıran bir haykırış duydu, gece karanlığında pek olası değildi ama bunun bir atmaca ötüşü olduğuna yemin edebilirdi. Ama bir vampir sesi de olabilirdi...

Ama karanlıkta bu sesi çıkaran yaratık bir vampir değildi. Attila bu çığlığı atanın genç bir oğlan çocuğu olabileceğini tahmin etti.

Ses, "Pelagia!" diye fısıldadı. "İyi misin?"

Attila sesini çıkarmadı. Mağarada başka ses yoktu.

"Pelagia!"

Derin bir sessizlik oldu ve sonra mağaranın girişinin diğer tarafından hafif bir kazıma sesi duyuldu. Birden karanlıkta küçük, sarı bir alev parladı ve Attila onun hafif ışığında, kendinden iki üç yaş küçük bir çocuğun aralıktan mağaraya süzüldüğünü gördü, çocuğun diğer elinde de bir kargı vardı. Çocuk elindeki gaz lambasını yere bıraktı ve etrafına bakındı. Attila'yı görür görmez eğildi ve kargısını onun karnına doğu uzattı.

"Eğer ona dokunduysan," diye tısladı. "Eğer ona *en küçük* bir zarar verdiysen..."

Attila kılıcını kaldırıp savunma pozisyonu aldı ve sonra şaşkın bir ifadeyle, "Kimden söz ediyorsun sen?" diye sordu.

Çocuk mağaranın diğer ucuna bakınca Attila de başını oraya çevirdi ve orada, duvarın dibinde duran battaniye yığınını ilk kez olarak gördü.

Çocuk hiç sesini çıkarmadan battaniyelerin durduğu yere gitti ve bir ucunu yavaşça tutarak kaldırdı. Attila nerdeyse şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı, bütün geceyi karanlık mağarada küçük bir kızla birlikte geçirmişti ama bundan haberi yoktu. Zavallı kız korkudan ne yapacağını şaşırmış olmalıydı, ama bağırmak bir yana, Attila onun nefesini bile duymamıştı. Kız altı yedi yaşlarında olmalıydı, soluk yüzünden ne kadar korkmuş olduğu belli oluyordu. Çocuk eğilip kızı alnından öptü ve ona bir şey olmadığı için dua etti. Kız yattığı yerde başını çevirip Attila'ya baktı, ince, narin yüzünde iri gözleri vardı ve dudakları soluk, kansızdı.

Kız, "O bir askeri öldürdü," diye fısıldadı. "Orada."

Çocuk heyecanla, "Demek kayadaki çıkıntıda gördüğüm onun kanıydı," dedi. "Sen mi yaptın bunu?"

Attila başını salladı. "Burada başka biri olduğunu bilmiyordum, saklanmak için girdim buraya."

"Biz de öyle. Sen de mi kaçak bir kölesin?"

Attila bu sözü atalarına yapılmış bir hakaret gibi görmemeye çalıştı ve umursamaz bir tavırla, "Hayır," dedi. "Ben... Kuzeyden geldim. Savaş esiri olarak tutuldum. Ülkeme dönüyorum."

"Büyük Nehir'in ötesine mi? Yani imparatorluğun ötesine mi?"

Attila başıyla onayladı.

Çocuk uzun uzun baktı ona. Kız kardeşi gibi onun da iri, dik dik bakan gözleri vardı ama kızdan daha sağlıklı görünüyordu o. Oldukça zayıftı, belki biraz sinirli ve heyecanlıydı ama kaçak bir köle için fena sayılmazdı.

"Benim adım Orestes," dedi. "Pelagia ile birlikte kaçtık biz."

Pelagia, "Korkunç insanlardı onlar," diye fısıldadı. "Çok da şişmandılar. Evin hanımı yeterince çalışmadığımız ya da bir şey döktüğümüz zaman bize iğne batırırdı."

Orestes başını sallayarak kardeşini doğruladı. "Hem de gerçek iğneler batırıyordu. Kollarımıza, ellerimizin üstüne batırırdı. Biz de dayanamadık ve kaçtık."

Attila gülümsedi. "O halde aynı durumda üç kişi olduk şimdi."

Orestes ona bir süre daha baktı ve sonra, "Biz de seninle gelebilir miyiz?" diye sordu.

"Pek sanmıyorum, ben çok hızlı yol alırım. Sonra, baksana kardeşin pek iyi sayılmaz."

"Onun kardeşim olduğunu nerden biliyorsun?"

"Birbirinize benziyorsunuz."

Çocuk başını salladı. "Evet, tamam o benim kardeşim. Ama iyi olacak." Çocuk onun üzerine doğru eğildi, kız sanki yeniden uykuya dalmış gibiydi, kesik kesik nefes alıyordu. "Göreceksin iyileşecek."

"Aşağıda askerleri gördün mü?"

Orestes başını iki yana salladı.

Attila, "Pekâlâ," diye homurdandı. "Sabah olur olmaz ben kaçarım. Size iyi şanslar dilerim."

Çocuk ona parmağıyla bir yer göstererek, "Şurada mağaranın bir kapısı daha var," dedi. "Güvende olmak için onu kullanabilirsin."

Attila kızmış gibi, "Bunu bana neden daha önce söylemedin?" dedi.

Çocuk ona bir süre daha baktı ve sonra uyumak için kız kardeşinin yanına uzandı.

Attila şafakla beraber yola çıktı ama bir mil kadar yürüdükten sonra arkasında ayak sesleri duydu. Yolun kenarına çekilip saklanarak bekledi ve bir süre sonra, gelenlerin Orestes ve onun elini tutmuş kardeşi olduğunu gördü. Sabahın soğuk havasında ikisinin de yüzle-

ri kızarmıştı. Pelagia'nın yüzü biraz fazla kızarmış gibiydi sanki, yanaklarında kırmızı lekeler vardı.

Attila onları hizasına gelene kadar bekledi ve sonra ortaya çıktı. "Size benimle beraber gelemezsiniz dedim ya!"

Orestes ona aldırmadı. "Yiyecek bir şeyin var mı?" diye sordu. "Çok açız, özellikle de Pelagia."

Attila önce kıza, sonra da çocuğa baktı. Sonra isteksiz bir tavırla elini deri çantasına attı ve onlara bir parça bayat ekmek verdi. "İşte, başka bir şey yok, hepsi bu."

Çocuk ekmeği ikiye bölerek yarısını kardeşine verdi. Kız bayat ekmeği yavaşça ve zorlukla çiğneyip yutuyordu ama sonunda hepsini yedi.

Orestes, "Teşekkür ederim," dedi.

Attila suratını ekşiterek, "Önemli değil," dedi ve yürümeye devam etti.

İki çocuk onun peşinden ayrılmıyorlardı.

Attila bir süre sonra durup arkasına döndü ve çocuğa bakarak, "Mağara dışında o atmaca sesini sen çıkardın, değil mi?" diye sordu.

Çocuk gururlu bir ifadeyle başını salladı. "Biz o sesi sinyal olarak kullanırız. İstersen sana da öğretebilirim."

Attila bir an düşündü ve ondan bir şey öğrenmenin gururunu incitmeyeceğine karar verdi. "Pekâlâ, iyi bir taklitti, nasıl yapıyorsun bunu?"

"İnsan boğazının derinliğinden çıkar bu ses. Başını arkaya atarsın ve..."

Üç kişi olunca yürüyüş hızları biraz düşmüştü ama şimdi daha çok yiyecek çalabiliyor ve sıcak günlerde ormanlarda ya da tepelerde dinlenebiliyorlardı. Yunanlı köle çocuk, Attila ona susmasını söyleyene dek hiç durmadan konuşuyordu. Pelagia biraz daha güçlenmiş gibi görünüyordu ve hatta kilo almaya bile başlamıştı.

Attila bir gece bir çiftlik evinden bir şişe şarap, ekmek, tuzlu domuz eti, kurutulmuş fasulye ve hatta bir de kızarmış güvercin çalıp geldiğinde küçük kız ona, "Hırsızlıkta oldukça iyisin," dedi.

"Bu konuda çok yetenekliyimdir."

"Büyüdüğün zaman iyi bir hırsız olabilirsin."

"Teşekkür ederim."

Küçük kız, "Ben bir sirkte çalışacağım," diye devam etti. "Bir ayının üstüne bineceğim. Bunu bir sirkte gördüm. Arenadan çok uzakta, en arka sıralarda oturuyorduk ama ayıya binmiş bir kadın gördüm. Çok güzeldi, uzun sarı saçları vardı ve bir kraliçe gibi, portakal rengi ve altın yaldızlı bir elbise giymişti." Sustu ve kızarmış güvercinden bir parça kopardı. "Sonra bazı insanları öldürme numarası yaptılar, ama bu can sıkıcıydı ve zaten biz de sahneye çok uzaktık, iyi göremedik. Eve gittiğimiz zaman da hanım geç kaldık diye bize yine iğne batırdı." Yine sustu ve güvercin etinden büyük bir parçayı nerdeyse çiğnemeden yutunca boğulacak gibi oldu. Attila sırtına vurup rahatlattı kızı ve kız kendini toparlayıp rahat nefes almaya başlarken, "Teşekkür ederim," dedi. "Ülkene döndüğün zaman sana hizmet ederiz. Zengin misin sen?"

Attila, "İnanılmayacak kadar," dedi.

Kız, "İnanılmayacak kadar zenginmiş," diye tekrarladı. Bu laf hoşuna gitmişti.

Attila, "Aslında ben bir prensim," diye devam etti. "Babamın evi altından inşa edilmiştir ve benim kölelerim bile ipek giysiler giyerler."

Küçük kız başını salladı. "Ayıların da var mı peki?"

Attila, küçük kızlar da bir *garip* oluyorlar, diye düşündü. Sonra, "Yüzlerce ayı var bizde," dedi. "Başkalarının ata binmesi gibi biz de ayılara bineriz."

Pelagia yine başını salladı. "O halde anlaştık. Senin krallığına vardığımız zaman biz senin hizmetkârların olacağız."

12

Onun Üzerini Hafifçe Ört Toprak ve Çiy

Yeni yılın başında, buz gibi günlerde dağlardan indiler ve Po ovasını geçtiler. Attila onları böyle bir mevsimde Julian Alpleri'nin karlı zirvelerine çıkarmak istemiyordu ama yola devam etmek zorundaydılar. Buralara kadar gelmişlerdi, çünkü yollarda pek çok göçebe vardı, ülkede pek çok dedikodu yapılıyor, Gotlar ve hâlâ savaşmak isteyen Vandallarla ilgili hikâyeler anlatılıyor ve imparatorun bataklık bölgedeki sarayında çılgına döndüğü söyleniyordu.

Yollarda bu kadar çok insan varken hiç kimse bu kılıksız üç çocuğu durdurup sorguya çekmemişti. Ama onlardan kuşkulanan bir asker, en büyük çocuğun yüzünün neden sarılı, örtülü olduğunu sorabilir, onun suratını açıp dövmeli yanaklarını ve çekik gözlerini görebilirdi. Yaşları ne olursa olsun, kaçak kölelere ne cezalar verildiğini hepsi biliyordu. Önce alınlarına ateşte kızdırılmış bir demirle, *kaçak* sözcüğünün ilk üç harfi olan K, A ve Ç harfleri dağlanacaktı. Ondan sonra gerçek ceza gelecekti...

Yola devam etmeliydiler. Julian Alplerinin karlı tepelerini ve Noricum dağlarını geçerek Pannonian ovasına inene ve sonunda kış aylarında kahverengi suları iyice kabaran geniş Tuna Nehri'ni geçerek özgürlüklerine kavuşana kadar güvende olmayacaklardı.

Verona'dan sonra sahil ovasından giderek Patavum'un doğusundan geçtiler. Bir süre sonra aç ve yorgun olarak yolun kenarına çekildiler, doğudaki kıyı göllerinden ve uzaktaki İllirya dağlarından soğuk rüzgârlar esiyordu. Üç çocuk açlık ve yorgunluktan bitkin

haldeydiler ve küçük kız ciğerleri sökülecekmiş gibi öksürüyordu. Orestes birkaç at çalmalarını önermiş ama Attila, Po'nun kalabalık bölgelerinden ayrıldıklarını ve bunu yaparlarsa dikkat çekeceklerini söyleyerek itiraz etmişti. Kuzey İtalya'nın yolarında görülen binlerce göçmen gibi onlar da yollarına yaya olarak devam etmeliydiler. Ama artık yürüyecek halleri kalmamıştı. Çok yorgundular.

Onlar yol kenarında dinlenirken, tozlu yolda etrafında bir sürü atlı muhafız olan süslü, büyük bir araba göründü, Adriyatik Denizi sahilindeki ünlü Aquileia şehrine doğru gidiyordu. Araba birbirine sarılıp çömelmiş çocukların önüne geldiğinde durdu ve içinde oturan temiz yüzlü, kibar görünüşlü adam onlara uzun uzun baktıkta sonra hafifçe gülümsedi, parmaklarında büyük ve değerli yüzükler vardı. Pelagia önce korkmuştu ama adamın gülümsediğini görünce o da karşılık verdi, gülümsedi ve sonra yine öksürmeye başladı. Adam elini ağzına götürdü ve sonra arabasının içinde eğilip onlara birkaç soru sordu. İki çocuk önce kuşkulandılar ondan ve yollarına devam etmeyi düşündüler. Ama birkaç dakika sonra adam onların güvenini kazandı, herkesten, her şeyden kuşkulanan Attila bile, belki de açlık ve yorgunluğun etkisiyle, ona güvendiğini hissediyordu. Birkaç dakikalık konuşmadan sonra çocuklar arabanın ardındaki atlara bindiler adam onları da Aquileia'ya götürmek için yanına aldı.

Pek az zengin adam yolda rastladığı böyle perişan, yorgun, hasta ve ne oldukları belli olmayan, konuşmaları kaba üç çocuğa bu şekilde yakınlık duyabilir, yardım ederdi. Ama şimdiye kadar kimseye iyilik yapmamış olan bu tür insanların çoğunun aniden yardımsever olmalarının ardında, pek de dostane ve olumlu olmayan nedenler bulunabiliyordu. Aquileia'nın en zengin tüccarı ve atlardan gemilere, tarçından ipeğe, biberden papirüs ve mumlara kadar her konuda iş yapan bir tüccar olan bu kişinin niyeti de ne yazık ki pekiyi değildi. O akşam ve gece vakti adamın, her kapısında muhafızlar bekleyen Aquileia'daki villasında, özel banyolarda yıkanıp temizlendikten sonra, onları "Tiberyalı tiyatrocularım" diyerek, bazen hançer zoruyla oynatması çocukları şoke etti ve onun bir aile babası olduğunu öğrenince ne yapacaklarını bilemediler. Adam aslında, Adriyatik kıyılarının bu bankerlik ve siyaset kentinde, kuşaklar boyunca her türlü işte egemen durumda olan ve bir süre daha olacak Neriani klanı-

nın başı ve *paterfamilias*'ıydı, ama onun bu hâkimiyeti ancak, daha sonra doğudan gelerek şehri kasıp kavuracak ve cezalandıracak olan bir kasırgaya kadar devam edecekti.

Kartaca tarzı bu cezalandırmanın nedenini o zaman hiç kimse anlayamadı. Bu korkunç cezadan zarar görenler, Aquileia yolunda o zengin adamın yolda gördüğü üç zavallı çocuğu arabasına alarak evine götürdüğünü ve onları türlü vaatler ve tatlı sözlerle kandırdıktan sonra köle muamelesi yaptığını bilselerdi bunun nedenini belki anlayabileceklerdi.

Üç çocuk daha sonra gözleri ve elleri bağlanarak bir gece yarısı şehir surlarının dışına çıkarıldı ve birkaç mil mesafedeki ıssız bir çiftlik yoluna bırakıldılar. Orada onları elleri ve gözleri bağlı olarak ölmeleri için bırakmışlardı, çünkü bitkin bir halde olan üç çocuğun iplerden kurtulup güvenli bir yere kadar gidebilmeleri normal koşullarda mümkün değildi. Ama çocuklar yol kenarında sürünerek birkaç metre ilerleyip, sivri bir kaya parçası buldular ve iplerini bu bıçak gibi taş parçasıyla keserek kurtuldular. Atilla'nın gayretiydi onlara bu gücü veren. Bir süre yürüdükten sonra karanlıkta domuz ahırına benzeyen yarı harap pis bir kulübe buldular ve şafağa kadar uyumak üzere sendeleyerek girdiler oraya.

O gece ve ertesi gün hemen hiç konuşmadılar. Bir daha Aquileia'nın adını bile duymak istemiyorlardı. Orestes ve Pelagia, Po ovasından sonra kuzeye giden dağ yollarında zorlukla yürüyorlardı. Bir süre sonra tertemiz akarsular buldular ve yıkandılar. Attila'nın bilekleri sıkıca bağlanan ipten kesilip yaralanmıştı ve yıkanırken yine kanadı. Yıkandıktan sora dönüp, arkalarında kalmış olan Adriyatik Denizinin Kraliçesi, Denizin Gelini denen Aquileia'ya baktı ve içinden, bir gün oraya dönmeye yemin etti, o şehre dönecek ve mahvedecekti orayı. Bunu mutlaka yapacaktı bir gün...

İki erkek çocuğun yaraları zamanla iyileşti, en azından bedenlerindeki ama küçük kız Pelagia'nın durumu pekiyi sayılmazdı.

Uzun süre yürüdükten sonra Julian Alpleri'nin eteklerine vardılar ve bir derenin buz gibi sularında yıkandılar. O gece soğukta uyurlarken Attila bir ara Pelagia'nın öksürüğüyle uyandı. Orestes daha önce uyanmış kardeşinin yanında oturuyordu, yüzünde endişeli bir ifade vardı çocuğun.

"Hava çok soğuk," dedi. "Kardeşimin ciğerleri çok zayıf. Kapalı bir yer bulmalıyız."

Attila, "Belki yarın gece bir yer bulabiliriz," dedi. "Buralarda millerce mesafede bir ışık göremedik. Kapalı bir yer bulsaydık girerdik elbette."

Orestes durmadan öksüren ve nefes almakta güçlük çeken küçük kız kardeşine endişeli gözlerle baktı. Sonra kendi battaniyesini onun üstüne örttü, yanına yatarak ona sarıldı ve titremeye başladı.

Attila bir süre onlara baktı, sonra kalktı ve o da battaniyesini kızın üstüne örttü. O da kızın diğer yanına uzandı ve Orestes gibi titremeye başladı.

Bazı geceler çiftlik sahiplerine yalvararak yatacak yer bulabiliyorlar, insanlar bazen onlardan kuşkulansa da ambarlarında yatmalarına izin veriyor ve sabahları de birer kâse sebze çorbasıyla doyuruyorlardı çocukları. Pelagia bazı günler daha iyi oluyor, bazen de kötüleşiyordu. Bir sabah uyanarak öyle kötü öksürmeye başladı ki, ağzından kan geldi ve küçük kız korkarak ağladı. Ağabeyi onu göğsüne bastırdı ve iyileşeceğini söyleyerek teselli etmeye çalıştı. İlkbaharda havalar ısınmaya başlayınca iyileşecekti. Kış mevsimi ve soğuk hava hasta ediyordu onu. Kız o koca gözlerini açarak yüzündeki yetim ifadesiyle ağabeyine baktı ve gülümsedi.

Çok geçmeden, Attila bir sabah şafak vakti uyandığında, Orestes'in kardeşinin yanında oturduğunu gördü, dizlerini göğsüne çekmiş, kollarını bacaklarına dolamıştı. Attila ona seslendi ama çocuk cevap vermedi. Attila bir kez daha seslendi ve Yunanlı köle çocuk bu kez başını kaldırıp baktı ona. Gözünden akan yaşlar yanaklarına süzülüyordu.

Mümkün olduğunca derin bir mezar kazdılar ve küçük kızı bir battaniyeye sararak gömdüler. Kazdıkları toprağı tekrar onun üzerine attılar, güzel bir mezar yaptılar ve üzerini etrafta buldukları yapraklar ve çiçeklerle süslediler. Orestes kendini tutamıyor sürekli ağlıyordu. Attila ormana girdi ve düz bir ağaç kabuğu buldu. Onu çakısıyla beraber Orestes'e verdi ve onu tekrar yalnız bıraktı.

Köle çocuk bir süre sonra gitmeye hazır olduğunu söyledi Attila'ya. Attila küçük mezarın başına gitti ve Orestes'in ağaç kabuğuna kazıyarak yazdığı yazıyı okudu: "*Çok sevgili Pelagia şimdi annesi ve babasıyla birlikte uyuyor.*"

Attila Orestes'e kendi kılıcının ucuyla kazıyarak yazdığı bir başka ağaç kabuğunu gösterdi. Kabuğun bir köşesinde kabaca yapılmış bir ayı resmi ve onun altında da bir köle kız için yazılmış olan ve Yunanlı hocasının ona ezberlettiği bir mezar kitabesi vardı, Attila onu hemen hatırlamıştı:

"*Onun üzerine hafifçe ört, toprak ve çiy,*
O senin üstüne çok az ağırlık verdi."

Orestes bunu okuduktan sonra gözyaşlarını sildi ve başını salladı. Attila gitti ve kitabeyi mezarın diğer ucunda toprağa soktu. Sonra başını eğdi ve herkesin babası olan Astur babaya dua etti. Duası bitince gidip Orestes'in yanında durdu ve yola çıkmak için onun hazır olmasını bekledi. Bir süre sonra yola çıktılar ve dağlara doğru yöneldiler.

13

Rüyaların Rüyacıları

İki çocuk günlerce yürüdüler ve Julian Alplerinin zirvelerine tırmandılar. Hava açık ve serindi, etrafta çam ve çiçek kokuları vardı. Rahat yürüyor ve pek az konuşuyorlardı.

Bir öğleden sonra, akşama doğru güneş batıya doğru alçalırken, bir yamaçtan aşağı doğru inmeye başladılar. Daracık bir keçi yolundan derin, karanlık bir vadiye doğru iniyorlardı ve aşağıda akşam sisi yayılmaya başlamıştı. İki çocuk da içlerinden tanrılarına yalvarıp dua ettiler, çünkü bu karanlık vadide bazı kötülükler gizlenmiş, onları bekliyor olabilirdi.

Bir süre sonra karanlık bir nehrin kenarına geldiler, ama sular burada diğer nehirlerde olduğu gibi hayat veren bir şırıltıyla akmıyordu, sessizce akan bu karanlık sularda sanki meşum bir şeyler var gibiydi. Nehrin kenarında insanın içini karartan söğüt ve kavak ağaçları vardı ve suyun üzeri kalın bir sis tabakasıyla örtülüydü. Çocuklar çalıların ve ağaçların arasında kendilerine güçlükle yol bularak yürüdüler, hava çok ağırdı. Kayaların arasında baldırıkara bitkileri büyümüştü ve etraftaki gölcükler bataklık otlarıyla kaplıydı. Bu nemli vadide ne bir esinti vardı, ne de kuş sesleri duyuluyordu. Buralara onlardan önce hiçbir insan gelmemiş gibiydi.

Bir süre daha yürüdükten sonra, bu insanı ürperten yerdeki korkunç ruhları uyandırmaktan korkar gibi, hiç konuşmadan bir ağacın alçak dalları altına oturdular ve battaniyelerine sıkıca sarıldılar. İkisi de birbirlerine bakmıyor ve içlerinde garip bir boşluk hissediyorlardı. İnsanı üşüten sis her yanlarını sarmıştı ve önlerindeki birkaç metreyi zor görüyorlardı. Bu şeytan dolu vadiden bir an

önce uzaklaşıp yine dağların açık ve temiz havasına kavuşmak için ikisi de sabırsızlanıyordu. Ama önce bu berbat yerden sessizce ve kimseye görünmeden çıkmaları gerekiyordu, çünkü ikisinin içinde de, birileri ya da bir şeyler tarafından gözetleniyorlarmış gibi bir his vardı.

Attila çok yorgundu, gözlerini kapadı ve uykuya dalmak üzereydi ki, Orestes birden irkildi ve iri gözlerini açarak, "Neydi bu?" diye sordu.

Attila elini hemen kılıcına attı ve ona bakarak, "Ne var, ne duydun?" dedi.

"Ağaçların arasında bir şey var. Şu tarafta."

Ama sisin arasında ağaçların garip şekillerinden başka bir şey görünmüyordu. Bir süre daha dikkatle sisin içine baktılar ve sonra Attila, "Yok bir şey," dedi. "Hadi, biraz uyumaya bak."

Tekrar ağaca yaslanıp gözlerini kapadılar uyuma taklidi yaptılar ama ikisi de tamamen uyanıktı, kolları bacakları titriyordu ve bunun nedeni sadece soğuk da değildi.

Etraflarındaki havada bir hareket var gibiydi, sanki birileri bir şeyler fısıldıyordu,

"Biz Müzik Yapıcılarız,
Ve biz Rüyaların Rüyacılarıyız."

Çocuklar birden irkilip doğruldular ve korkulu gözlerle etrafa bakındılar.

Attila birilerinin onları gördüğünü anlamıştı ve bu insanların onlara saldırma olasılığını ve yaralanabileceklerini, hatta ölebileceklerini de düşünerek her tarafı saran sisin içine doğru, "Kimsiniz?" diye bağırdı. "Ne istiyorsunuz?"

Orestes onun korkusuzca bağırdığını duyunca titreyerek olduğu yere büzüldü, ama Attila öfkenin de ona verdiği bir güçle mücadeleye hazırdı. Hemen ayağa fırlayıp parlak kılıcını çekti ve karanlık ve sisin içinde salladı.

"Kimsiniz? Ortaya çıkın da gösterin kendinizi." Bağırırken kılıcını öne uzatmıştı ve kol kasları de kılıcın çeliği kadar sertti. "Hadi, çıkın ortaya!"

Etraftaki ağaçlar sanki bu ufak tefek ama ateşli ve cesur çocuğun

bu cüretkâr davranışını izler gibiydi, yaprak kımıldamıyordu. Sonra ağaçların arasında, sisin içinde sanki bir şeyler oldu. Sis sanki biraz açıldı, bu lanetli vadide çocukların üstüne çöker gibi olan hava hafifledi ve sis örtüsü yavaşça kalkar gibiydi. Üzerlerine yukardan sanki ay ışığından daha güçlü bir ışık düştü. Ağaçların arasında duran insanı biraz ilerde gördüler ve korkuları bir anda yok oluverdi.

Orestes onun Hz. İsa olduğunu düşündü bir an, Peygamber onları bu sisli ve şeytan dolu vadiden çıkarmak, kurtarmak için gelmişti. Attila ise onun, ölen annesinin hayaleti olduğunu düşündü. Ama uzun beyaz elbiseli kişi onlara biraz daha yaklaşınca onun genç bir kız olduğunu gördüler, saçlarını rahibeler gibi örmüştü.

Genç kız biraz daha yaklaştı ve onların tam önünde durdu. Sonra açık renk gözlerini Orestes'in gözlerine dikerek yumuşak bir sesle, "Güneşli bir tarlada oyun oynuyor," dedi.

Yunanlı çocuk, "Ne... Ne?" diye kekeledi.

Kız onun önüne geldi, elini başına koydu ve Yunanlı çocuğu aşağı doğru bastırdı. Orestes onun önünde diz çöktü ve kız, "Roma o kıza hayat verdi," diye konuşu, "Aquileia onu mahvetti. Aquileia tahrip olacak. Ama biz şimdi onu görüyoruz. O şimdi bir düğünçiçekleri tarlasında oyun oynuyor. Şimdi annesi gelip onu buluyor ve ikisi birlikte berrak bir akarsuya gidiyorlar. Kız annesi için papatyalardan bir kolye yapmış. Bakın annesi nasıl gülüyor. Ve orada kahverengi, üstü pırıl pırıl bir inek var ve Pelagia onun ıslak burnunu okşayarak gülüyor."

Attila, Orestes'in gözlerinden süzülen yaşları görünce şaşırdı.

Genç kız, "O kız şimdi mutlu," dedi. "Çok mutlu."

O anda etraflarında bir an için hafif bir rüzgâr esti ve sis tamamen açıldı. Yukarıdan, gökten hafif bir güneş ışığı süzüldü –sanki birkaç dakika içinde gündüz olmuştu– bu ışık diz çöken çocuğun üstüne düştü ve onun başında bir hale oluştu.

Derin bir sessizlik oldu, sonra genç kız elini Orestes'in başından kaldırdı ve çocuk hafifçe silkindi, uzun ve derin bir uykudan uyanmış gibiydi.

Kız o anda döndü ve sis altında kaybolan ağaçlara doğru yürüdü.

Attila, "Bekle!" diye bağırdı.

Kız yürümeye devam etti.

Attila Orestes'i kolundan tutup ayağa kaldırdı ve kızın arkasından, "Bekle!" diye tekrar bağırdı.

İkisi birlikte sisin içinde kızın arkasından tökezleyerek koştular. Önlerindeki ağaçları güçlükle görerek koşarken o yumuşak sesi tekrar duydular, ama şimdi sanki esrarengiz bir koro hep bir ağızdan şarkı söylüyordu.

Biz Müzik Yapıcılarız,
Ve biz Rüyaların Rüyacılarıyız,
Yalnız dalgakıranlarda dolaşır,
Kimsesiz akıntılara yakın otururuz
Dünya-kaybedenleri ve dünyayı terk edenler:
Ki soluk ay onların üstüne parlar:
Ama öyle görünüyor ki, biz yine de
Dünyanın eylemcileri, titretenleriyiz.

İki çocuk sonunda ormanın yoğun sisinden kurtuldular ve tepelerinde duran kara kayanın altındaki güneşli açıklığa koştular. Kayalığın dibinde kara bir mağara girişi ve onun yanında da sabah güneşinin ışığında dalları altın gibi görünen bir ağaç vardı. Attila hızını hiç kesmeden ağaca doğru koşmaya devam etti ve o hızla atılıp ağacın ince bir dalını kopardı. Mağara girişinde duran kız omzunun üzerinden arkasına baktı ve Attila'nın yaptığını görünce yüzünde garip bir gülümseme belirdi.

Sanki onun düşündüğü bir şey doğrulanmış gibi, "Pekâlâ," diye mırıldandı. Sonra nefes nefese kalan Yunanlı çocuğa baktı. "Senin için şimdiye kadar en iyi dost ve en büyük hain, hepsi bu kadar," diye konuştu.

Orestes kaşlarını çattı. "Ne demek bu hain?"

"Ölüme kadar en büyük dost, ondan sonra en büyük hain olacak." Kolunu çocuğa doğru uzattı. "Ey sonuncunun ve en küçüğün babası, şimdi uyu."

Orestes hiç itiraz etmeden ve konuşmadan kenardaki güneşle aydınlanmış ağaçların altına gitti, çimenlerin üzerine uzandı ve hemen uykuya daldı.

Kız Attila'ya baktı ve birden ciddileşti, yüzündeki gülümseme kayboldu. "Bu sadece senin için," dedi ve dönerek mağaraya girdi.

Attila sessizce süzülüp giden ve beyaz bir hayalete benzeyen kızın arkasından baktı, ama sonra gözden kaybetti onu, ortalık sanki birden kararıvermişti. Ağır adımlarla, sanki bir boşluğa doğru yürür gibi yoluna devam etti, bunun sanki kaderi olduğuna inanıyordu.

Kız ilerden bir yerlerden, dağların derin karanlığından, eğleniyormuş gibi bir ses tonuyla, "Devam et Attila, devam et," diye seslendi ona. "Çünkü artık hiç kimsenin peşinden gitmeyeceksin sen! Ey lider, Ey fatih, Ey büyük adam ve kral!"

Attila ona cevap vermedi ve söyleneni yaptı.

Etraftaki kaya duvarlar kızın sesiyle beraber koro halinde şarkı söyleyenlerin seslerini de yansıtıyordu sanki. Dağların ıslak yamaçlarından gelen sesler ona sesleniyor, onu selamlıyorlardı, ama bu seslerde hem alay ifadesi ve hem de onu korkutan, üstün bilgiyle ilgili bir ses tonu vardı.

"Herkes selamlasın Attila'yı! Herkesin ve hiç kimsenin efendisi, Mundzuk'un oğlunu selamlayın!"

"Ey güneşin doğuşundan batışına kadar Dünyanın efendisi!"

"Kartal ve Yılan dövüştü ve İtalya'ya düştü!"

"Ey çölden Batı Denizi kıyılarına kadar Dünyanın efendisi!"

Sesler her yandan geliyor, yankılanıyor ve Attila sendeleyerek, şaşkın bir halde yürürken herkese meydan okur gibi dişlerini gıcırdatıyor ve arada bir yolun kenarındaki sivri kayalara çarparak kollarını bacaklarını çiziyor, yaralıyordu. Islak havada etrafında söylenen sözlerden başı dönüyordu ama bugüne dek hiç olmadığı kadar kararlıydı, hiçbir güce ya da korkuya teslim olmayacak ve durup arkasına bile bakmayacaktı.

Sesler şimdi hep bir ağızdan ve kulakları sağır edercesine duyuluyordu. "Yedi Uyuyanlar çağında, Herkesin Efendisi!"

"Altın Şehrin sallanması zamanında, Herkesin Efendisi!"

"Son Savaşın zamanında, Herkesin Efendisi!"

Birden bütün sesler kesildi ve Attila ilerde, tam önünde bir mağara gördü, içi titrek meşalelerle aydınlatılmıştı, bunların ortasında bir ateş yanıyordu ve o sırada bir ses bir şeyler fısıldadı. Yumuşak, anne sesini andıran bir sesti bu ve Attila'nın kalp atışları birden hızlandı, çünkü gizli bir ses bunun annesinin sesi olduğunu söylüyordu ona.

Kadın sesi, "Ey Attila!" diye fısıldadı, "Ey Hiçbir Şeyin Küçük Babası!"

Attila titreyerek meşalelerle aydınlanan mağaraya girdi ve kollarını ona doğru uzatmış olan genç kızı karşısında buldu.

Kız meşalelerin arasından yürüyüp onun önüne geldi, ellerini uzatarak başparmaklarıyla gözlerini kapadı, sonra hafifçe eğilip gözkapaklarına tükürdü. Ateşin kenarından bir avuç kül aldı ve onu Attila'nın yüzüne üfledi. Attila gözlerini açınca kör olduğunu anladı, hiçbir şey görmüyordu. Korkuyla bağırdı ama kız ona sakin olup oturmasını söyledi.

Sonra sert bir sesle, "Gören gözler kör olun, kör gözler görsün!" dedi.

Attila korkudan titriyordu ama ağlamamaya, kaçmamaya kararlıydı, sert taş zemine yavaşça oturdu. Etrafında bir şeyler söyleniyor, görmeyen gözlerinin önünde birtakım hayaller beliriyordu. Savaşlar, yanan şehirler görüyor ve ovalarda dörtnala koşan atların nal seslerini duyuyordu. Birden kızın sesini duyunca irkildi, şaşırdı, çünkü kızın sesi bu kez sanki eski Sibyl'in sesi gibi eski ve boğuktu. Ebedi gençlik değil, ebedi yaşam isteyen ve istediğini alan eski Tithonus'un sesi gibiydi, ama Tithonus sonunda o kadar yaşlanmış ve küçülmüştü ki, çayırlarda ötüp duran bir cırcır böceğine dönüşmüştü.

Bu boğuk ses, "Bende bin yıllıktan fazla anılar var," dedi.

O anda dağların derinliklerinde, kayaların arasından yumuşak bir fısıltı gibi bir rüzgar esti.

Mağaradaki eski ses konuşmaya başladı:

Dünyanın sonu için dört kişi savaşacak,
Biri bir imparatorlukla
Biri bir kılıçla
İkisi kurtulacak ve birinin sesi duyulacak,
Biri bir oğulla
Ve biri bir sözcükle.

Korku ve belirsizlik içinde başı dönüyordu ama Attila yine de içinde büyük bir heyecan hissetti. Bu sözleri daha önce de bir yerde duyduğuna dair belli belirsiz bir hisse kapılmıştı ama nerde olduğunu hatırlamıyordu ve birden Yunanlı hocasıyla birlikte okuyup ince-

lediği Aeneas'ın yeraltına yolculuğu geldi aklına. Şimdi Virgilius'un büyük eserinin sadece şiir değil, aynı zamanda tarih de olduğunu anlıyordu ve şimdi hikâye tersine dönmüştü, kaosa ve korkunç bir uçuruma dönüşmüştü ve o da bunların bir parçasıydı...

Mağaradaki boğuk ve çatlak ses, onun bu düşünceleriyle uyum içinde olmak ister gibi, "Sana Hz. İsa karşıtı ve Tanrının Cezası diyecekler, ama anlamıyorlar," diye konuştu. "Sen Hz. İsa karşıtı değilsin. Sen Anti – Aeneas'sın!" Kız öfkelenmiş gibiydi, Attila'ya gözlerini açmasını söyledi. Attila gözlerini açarken kızın yapışkan tükürüğünü ve yüzüne püskürtülen külleri hissetti. Sonra gözlerini dehşet içinde açtı ve bu berbat mağarada karşısında oturan yaratığı gördü.

Karşısında dişsiz, kör ve düşünülmeyecek kadar yaşlı, bitkin bir kadın oturuyordu. Hayvan pençesine benzeyen kuru elleri ateşin ışığında titriyor, nezleli gözlerinden süzülen yaşlar çatlak, buruşuk yanaklarına akıyordu. Üzerinde paçavraya dönmüş kül grisi bir elbise vardı. Birden kırışmış ellerini açtı ve avuçlarına tükürdü, tükürüğü zift gibi kara ve koyuydu. Attila'ya bakarken ıslak yaşlı gözleri onu görmüyormuş gibi parlıyordu. "Yeni bir şehir inşa etmek için önce eskisini tahrip etmelisin!" diye bağırdı. "Ama temeller için taşları saklayabilirsin, bu iyi olur!" Yaşlı kadın biraz durup düşündü ve sonra yine o çatlak, boğuk sesiyle konuştu. "Ama şunu aklından çıkarma sakın, her şeyden önce hatırla."

Filistin'den Krallar Kralı
İki imparatorluk kurdu,
Doğudan gelen Yıldırı Kralı
İki imparatorluk yıktı...

Kadın bunları söyledikten sonra öne eğildi, ateşin yanından avucuna biraz kül aldı ve dişsiz, dudaksız ağzıyla koca bir O yaptı.

Daha yumuşak bir sesle, "Sadece gençlik güzeldir," dedi. "Ama yaşlılık bazen akıl ve tecrübe demektir."

Elindeki külleri tekrar ateşe attı ve mağara simsiyah bir dumanla doldu. Attila boğulacak gibi oldu, öksürerek ayağa fırladı ve kör gibi mağaranın kapısını aradı, ama bulamadı. Duman ortadan kalkıp mağaradaki meşale ışığı tekrar ortaya çıktığında, karşı duvarın dibinde genç kızın bağdaş kurup oturmuş olduğunu gördü. Kız uyu-

yormuş gibi başını önüne eğmişti. Yumuşak, pürüzsüz ve zarif genç kız elleri dizlerinin üstünde hareketsiz duruyordu. Attila duvardan bir meşale kaptı, döndü ve geçitten geçerek mağaranın dışına çıktı.

Ağaçsız küçük meydan güneş ışığı altında parlıyor ve Orestes bir bebek gibi mışıl mışıl uyuyordu. Attila onu sarsarak uyandırınca çocuk gözlerini ovdu ve etrafına bakındı. Neler olduğunu hatırlayınca yüzünde hafif bir merak ifadesi belirdi ama bir şey söylemedi.

Kısa bir süre sonra Attila'nın yüzüne baktı ve "Yüzün berbat," dedi. "İstersen yıkayıver."

Attila onu duymamış gibi başka tarafa baktı.

"Şey... O kız gitti mi? Ya sesler?"

Attila başını salladı. "Hepsi gittiler."

Orestes yerden biraz ot koparıp ona baktı. "Neler söylediler sana peki?"

"Çok şey ve hiçbir şey."

Orestes ayağa kalktı ve Attila, "Yola çıkmalıyız," dedi.

İki çocuk parlak kış güneşinde vadiden ileri doğru ilerlerken sesler yine geldi kulaklarına, sessiz ve karanlık nehrin kenarındaki ağaçların arasında geliyor gibiydi ve inlemeyi andırıyordu.

Biz Müzik Yapıcılarız,
Ve Rüyaların Rüyacılarıyız,
Yalnız dalgakıranlarda dolaşır,
Kimsesiz akıntılara yakın otururuz;
Dünya-kaybedenleri ve dünyayı terk edenler,
Ki soluk ay onların üstüne parlar:
Ama öyle görünüyor ki, biz yine de
Dünyanın eylemcileri, titretenleriyiz.

Bizler, geride kalan çağlarda
Dünyanın gömülen geçmişinde,
Ah ederek Ninova'yı kurduk
Ve neşemizle de Babil'i;
Ve yok ettik onları kehanetlerle;
Eski ve yeni dünyanın saydığı;
Çünkü her çağ ölmekte olan,
Ya da doğacak olan bir rüyadır.

İki çocuk bunları duymamış gibi davrandılar ve hiç konuşmadılar. Başlarını öne eğerek yollarına devam ettiler.

Uzun bir yürüyüşten sonra lanetli vadiden çıktılar ve kayalık dik bir yokuştan yukarı, dağ geçidine doğru tırmanmaya başladılar. Kış güneşi yokuştaki kayaları oldukça ısıtmıştı ve keçi yolu bu mevsimde bile insanı terletiyordu. Bir süre sonra Attila soluklanmak için durdu ve Ebedi Mavi Gökyüzü'ne, ataları Astur'un evine baktı. O sırada koca bir sakallı akbaba takıldı gözlerine, kuzu kapan, kemik kıran ve tüm Avrupa yırtıcı kuşlarının en büyüğü olan bir canavardı bu, güneşten ısınıp dağlardan yükselen hava akımlarında hemen hemen hareketsiz olarak duruyordu havada. Kanatlarının genişliği yaklaşık olarak üç metreydi ve o parlak gözleriyle altındaki dünyayı seyrederken başını durmadan sağa, sola çeviriyordu. Gökyüzünün tanrısıydı bu kuş. Güneşin doğuşundan batışına dünyanın efendisiydi.

Ey Hiçbir Şeyin Küçük Babası...

O sırada Orestes ilerden, "Hadi, yürü biraz," diye seslendi ona.

Bunun anlamı neydi peki? Tanrılar ne *istiyorlardı?* İnsanların üzüntüleri ve ölümleriyle eğlenmek yetmiyor muydu onlara?

Attila gözlerini gökyüzünden yere indirdi ve arkadaşına baktıktan sonra tekrar yürümeye başladı.

14

Son Sayfalar

Rüzgârlı bir sonbahar günü Lucius, Tugha Ban'la birlikte Noviomagnus'ta gemiden indi ve gümrük bürosuna gitti. Birkaç dakika sonra gemiye geri döndü ve kaptana olan borcunu tam olarak ödedi. Kaptan bir şeyler homurdandı, gümüş paraları dişleri arasında sıkarak kontrol etti ve sonra deri kesesine attı. Ve bu at sever adama teşekkür etti, iyilikler diledi. Lucius da ona aynen karşılık verdi ve sonra rıhtımdaki kalabalığa karışıp gözden kayboldu.

Batıya, Dumnonia'ya giden yol hâlâ iyiydi ve buralarda haydut korkusu da yoktu. İmparatorluğun bu uzak sınır bölgelerinde barış ve huzur vardı. Britanya yine Avrupa'nın kuzeyindeki sisli, unutulmuş ve huzurlu ada günlerine geri dönüyordu. Lucius kendi kendine gülümsedi, ülkesinin bu durumu hoşuna gidiyordu.

Gümüş rengi denize doğru uzanan sevgili vadisine doğru dar keçi yollarından giderken yol kenarındaki böğürtlenlere ve diğer bitkilere bakarak mutlu bir yaşamı olacağını düşünerek kendi kendine gülümsüyordu, hava yumuşaktı. Tugha Ban doğduğu toprakların kokusunu almış keyifle kişniyor ve arada bir hoplayıp zıplıyordu. Yumuşak sonbahar rüzgârı meşe ve diğer ağaçların arasından fısıldar gibi esiyor ve atın kişnemelerine âdeta cevap veriyordu.

Lucius sonunda uzun ahşap evine geldi, karısı kareli önlüğüyle kapının eşiğinde görününce bir anda tüm kontrolünü yitirdi. Genç adam atından, bir askere yakışmayacak bir şekilde, kendini neredeyse yere atarak indi ve karısı, o ayaklarını yere basana kadar, bir kadından beklenmeyecek bir hızla koşarak onun kollarına atıldı. Genç kadın koşarken ayakları âdeta yerden kesilmiş, yuvasına dönen bir

serçe gibi uçmuştu. Birbirlerine öyle güçlü sarıldılar ki iki atla çekilseler bile ayrılmayacaklardı.

Kendilerini toparlayıp birbirleriyle kopuk cümlelerle bile olsa bir şeyler söylemeye başlamaları için aradan uzun dakikaların geçmesi gerekti, önce sadece bazı sözcükler mırıldandılar; tekrar bir araya gelmeleri mucizesini doğrulamak ister gibi birbirlerinin adlarını birkaç kez tekrarladılar, öpüşmeleri arasında sık sık yumuşak Kelt sözcüğü *'cariad'*ı fısıldadılar.

"Ciddwmtarth, cariad..."

"Seirian, cariad..."

Bir süre sonra birbirlerinin ellerini bırakmadan biraz geriye çekildiler ve en azından gözleri bulanmadan ya da tekrar kucaklaşmadan birbirlerinin gözlerine bakabildiler.

Lucius karısının omzu üzerinden bakınca, kapı eşiğinde durmuş, kocaman kara gözleri ve siyah saçlarıyla, utangaç bir ifadeyle kendisine bakan küçük kızı gördü. Kızı Ailsa'ydı bu. Onu kucaklamak için yanına gitti hemen, ama küçük kız kaçtı ondan. Lucius güldü ve karısı Seirian'a döndü ama birden donup kaldı. Karısının yüzündeki ifade...

"Ne var?" diye sordu. "Cadoc nerde?"

Karısı tekrar onun kollarına atıldı ama bu kez huzurlu ve sevinçli değildi.

O gece mumun titrek ışığında, elleri birbirlerine kenetlenmiş olarak, yanlarındaki tahta ranzasında mışıl mışıl uyuyan Ailsa'nın soluk alıp verişinde huzur bularak geç saatlere kadar oturdular.

Mumun alevi tehlikeli bir biçimde titriyor ve onun hemen sönmemesi için ikisi de dua ediyorlardı. Seirian'ın içinde bir suçluluk duygusu vardı, omuzlarında sanki ağır bir yük varmış gibi hissediyordu. Lucius ise sürekli kabaran öfkesini kontrol altında tutabilmek için kendini zorluyordu; ama olanlar sanki karısının suçuymuş gibi, saçma ve utanılacak bir öfkeydi bu. Bir süre sessiz kaldıktan sonra kesik cümlelerle konuşmaya çalıştılar.

Lucius, "Sana yazdım, ama..." dedi ve sustu.

Karısı, "*Cursus* bitti artık," dedi. "Duyduğuma göre Isca bile artık mektup alamıyormuş."

"Ama sen geri geleceğimi biliyordun."

Karısı başını salladı. "Her zaman biliyordum. Sana bir şey olmuş olsaydı anlardım, bilirdim bunu."

Lucius yeniden sinirlenmeye başlamıştı. Cadoc'a olanları o neden hissetmemişti peki? Ama kadınlarla erkekler arasındaki fark bu işte, diye düşündü. Kadınlar gerçekten sevdiklerine örümcek ağından bile daha ince ipek ipliklerle bağlanırlardı. Erkeklerde bu tür bağlar yoktu, olsa bile zamanla ve umursamazlıkla kopuyor ya da erkekler bu sorumluluğun ağırlığına zaman içine dayanamıyor ve onu bilerek koparıyorlardı. Kadınlar için bu bağlar karnındaki bir bebek kadar tatlı bir yüktü.

Karısı, "İki ay kadar önce sen hastalandın," dedi. "Bütün gece titredim ve sabahleyin sırtım kırbaç izleriyle kaplanmıştı."

Lucius başını salladı. O gece imparatorluk sarayının zindanında kırbaçlamışlardı onu. Ama karısına bundan söz etmeyecekti. "Artık iyiyim," dedi.

"Tekrar gidecek misin oralara?"

"Evet, yine gitmek zorunda kalacağım."

Karısı başını salladı ve gözlerinde beliren yaşları göstermemek için önüne baktı.

"Ama sonunda yine döneceğim. Yani *biz* döneceğiz."

Genç kadın yine başını salladı. "İkinizi de bekleyeceğim."

O gece birbirlerinin kollarında uyudular ama ikisi de sessizdi, umutsuzdu, kayıp oğulları aralarında kara bir boşluk gibi duruyordu. Doldurulamayacak ya da yok sayılamayacak, acı veren bir boşluktu bu.

Lucius şafaktan önce uyandı ve evin arkasındaki tepeye tırmandı. Güneşin habercisi olan Merkür doğu semalarında minik bir lamba gibi parlıyordu ve Lucius Britanya'nın, sadece Avrupa'nın üstünde huzurlu, gözlerden uzak, sisli ve unutulmuş bir ada olmadığını bir kez daha anladı. Çünkü tarih ve dünya durmadan tekrarlanıyordu ve dünyada, İskitlerin en uzak bölgelerinde bile savaş silahlarını tanımayan ulus kalmamıştı.

Tugha Ban evin arkasındaki çayırda huzur içinde uyuyor ve gri bir hayaleti andırıyordu. Lucius o anda, bu vadide daha önce yaşamış olan insanları, bu topraklarda çift sürmüş, bu ormanları ve tepeleri sevmiş olan ailelerin mutluluk ve üzüntülerini düşündü. Gelecek yüz yıllarda, hatta binlerce yıl sonra yeni dilleri ve garip tanrılarıyla

bu topraklara yaşayacak olan anne-babaları ve çocukları hayal etti. Zihni bu düşüncelerle karıştı. Bu kadar çok hikâyesi olan bu kadar çok insan, ne yazık ki arkalarında sadece yaklaşık iki metre boyunda bir mezar bırakarak gidiyorlardı bu kırmızı ve zengin topraklardan. Ve zamanla o mezarlar bile unutulup yok oluyorlardı.

Birden şimdiki zamana, yaşamak zorunda oldukları mutluluklara ve kederlere geri döndü. Bir zamanlar bir akil adam ona, ne kadar korkunç da olsa, her anda bir mucize saklıdır demişti. Yaşamın kendisi de bir mucizeydi zaten. Bir süre sonra güneş ufukta parlak yüzünü gösterdi, tepedeki meşe ağaçlarını altın ışıklarıyla aydınlattı ve Lucius yüzünü onun sıcaklığına doğru kaldırıp dua etti. Bu meşum ve kederli günlerde insanlara yardım etmeleri için evrenin bilinmeyen bilgelerine, tanrılarına yakardı.

İstediği yardım ona, cennetten bir güneş arabasıyla inen parıltılı bir genç tanrı ya da altın rengi sandallarıyla ağaçların altından çıkıp ona doğru yürüyen beyaz kıyafetli bir tanrıça şeklinde gelmedi. Bu yardım, elindeki çarpık asayı taşlı ve tozlu keçi yolunda kendine destek yaparak yürüyen ve başında güve yeniği delikler olan eski Frigya şapkasıyla, yaşlı bir adam halinde geldi.

Lucius duasını yeni bitirmişti ve onu görünce şaşkın gözlerle bakarak, "Olamaz," diye mırıldandı.

Yaşlı adam gittikçe yaklaşıyordu ona. Uzun, kırlaşmış bir sakalı vardı ve yokuş aşağı yürüdüğü için olacak, yaşından umulmayacak kadar dinç ve hızlı yürüyordu, boyu bir seksenin üstündeydi, zayıf ama güçlü bir ihtiyar görüntüsü veriyordu. Sağ elindeki çarpık ve boğumlu porsuk ağacı asadan başka bir silah taşımıyordu. Ama yürüyüşünde bile kararlı ve otoriter bir hava seziliyordu. Yaşlı adam biraz daha yaklaşınca başını kaldırdı ve Lucius onun atmaca bakışını andıran ve içeri kaçmış gözlerindeki parıltıyı gördü.

Lucius, "Gamaliel," diye mırıldandı.

Yaşlı adam ona baktı ve gülümsedi. Birbirlerinin kollarına sarılıp sıktılar.

Gamaliel, "Lucius," dedi.

Lucius ona, "Kadim dostum," diye karşılık verdi.

Gamaliel gülümsüyordu ama Lucius o kadar heyecanlıydı ki, gözlerini ona dikmiş, bakmaktan başka bir şey yapamıyordu.

O sırada Seirian onların yanına geldi. Yaşlı adam onu kucakla-

yıp öptü ve omuzlarından tutup biraz uzaklaştırarak kalın, kırlaşmış kaşlarının altından baktı ona.

"Ah, Seirian, Seirian, milyonlar içinde az bulunur kadın," diye mırıldandı. "Keşke birkaç yüzyıl daha genç olsaydım..."

Lucius, "Karımı rahat bırak bakayım," dedi.

Gamaliel eğilip genç kadını yanağından tekrar öptü ve sonra doğruldu. "Kurt gibi açım," diyerek güldü. "Ateşte pişen yulafınız var mı bari? Lapayı nasıl sevdiğimi bilirsiniz."

Seirian ocaktaki ateşi canlandırdı ve pişmekte olan yulaf ezmesine biraz daha su ve süt koyup bir süre karıştırdı. Birkaç dakika sonra sarı, koyu kremalı yulaf ezmesinden ibaret yemeklerini kâselere koyup dostane bir sessizlik içinde yemeğe başladılar. Kış mevsiminin kuşları ötüşerek ağaçların çıplak dallarına konup havalanıyor ve arada bir atılmış yemleri yemek için avluya iniyorlardı.

Yemekleri bitince kaselerini bir kenara koydular ve Lucius'la Seirian yaşlı adama bildiklerini anlattılar.

Gamaliel başını salladı ve onların yüzlerine bakarak, "Onu bulacağız," dedi. "Bulmalıyız."

Lucius, "Peki ama nasıl?" diye sordu. "Aramaya nerden başlayacağız?"

Gamaliel yine her zaman yaptığı gibi, doğrudan cevap vermedi ona. "Başlayacak bir yer bulacağız," dedi. "Ama bulacağız onu, ben bunu hissediyorum." Yüzünde ciddi bir ifade vardı. "Yemeğimi yerken kâsemin içinde gördüm bunu."

Lucius acı bir ifadeyle güldü. Bilge adam Gamaliel Dumnonia'nın yeşil tepelerinden bile yaşlıydı. Gamaliel kukuletası ve cüppesiyle ülkede herkesin tanıdığı bir gezgindi ve onun ünlü Çin İmparatorluğu'na bile gittiği söylenirdi. Belki bin yıldan fazla yaşamış olan Gamaliel, Julius Sezar'la nasıl tanıştığını, büyük diktatörün insanları asker yapmak için nasıl aldattığını; sanki tanışmış gibi, Socrates'in garip âdetlerini; Büyük İskender'e nasıl ders verdiğini ve onun için, bilgiçlik taslayan Aristoteles'ten bile daha yararlı olduğunu sakin ve esrarengiz bir dille anlatırdı. Bir gün, "Biliyor musun, Büyük İskender bir derste bana, bir deveyle bir panterin çiftleşmesinden bir zürafa doğacağını" bile söyledi. "Ne saçma, değil mi?" demişti.

Aklını da başında taşıdığı güve yemiş Frigya başlığı gibi rahatça

kullanan masalcı, bilmece ustası, şakacı, hilekâr ve kutsal çılgın ihtiyar Gamaliel'in yapmayacağı şey yoktu.

Yaşlı adam arkasına yaslandı ve "Pekâlâ," dedi. "Sanırım Sybilline Kitapları'nın sonuncusu sende."

Lucius birden şaşırdı ve onun yüzüne baktı, General Stilicho'nun ona verdiği papirüsü unutmuştu bile. Aradan çok uzun zaman geçmiş gibiydi. "Tanrı aşkına, bunu da nerden biliyorsun sen?"

Gamaliel yumuşak bir sesle, "Ben her şeyi bilirim," dedi. "Yani hemen her şeyi ya da bilinmeye *değer* şeyleri. Mantık kurcalayan, saçma laflar eden Stagiralı ahmak Aristoteles'in komik *genera* ve *olasılıklı kısaltılmış tanımları*..."

"Dinle beni, şu ölmüş Yunan filozofları bir yana bırak artık..."

Gamaliel anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı ve kollarını göğsünde kavuşturdu. Her neyse, şu son sayfalar hâlâ sende, değil mi?"

Lucius başını salladı. "Ama onların oğlumu bulmakla ne ilgisi var?"

"Çok ilgisi var, çok." Yaşlı adam elini Seirian'ın koluna koydu ve nazik bir ifadeyle, "Şimdi bana bütün her şeyi anlat yavrum," dedi.

Genç kadın derin bir nefes aldı ve anlatmaya başladı.

Ailsa ile kumsalda deniz kabukları ararken Saksonlar gelmişti. Cadoc fındık dallardan ve deri kaplamadan ibaret olan *Seren Mar*, yani *Deniz Yıldızı* adlı basit teknesiyle denizdeydi. Çocuk taze yemlerini denize sarkıtıyor ve uskumru balığı tutuyordu, yüzünde mutlu bir ifade vardı, ama annesi gözlerini güneşten koruyarak açık ufka baktığında, güneyli rüzgârda ona yaklaşan bir yelkenli görmüştü. Yelkenli tekne sahile doğru yaklaşırken genç kadın uzun süre o tekneyi gözetlemiş ve sahile bir mil kadar yaklaştığı zaman yelkenindeki resmin kartal değil de, yelken bezine kabaca dikilmiş siyah bir kurt resmi olduğunu görmüştü.

Hemen ayağa kalkıp Ailsa'yı kucağına almış ve karaya çıkması için Cadoc'a bağırmıştı. Ama çocuk son oltasını denizden çekerken çok ağır davranmıştı, bir kez korkuyla başını çevirip omzunun üstünden üzerine gelen yelkenliye bakmış, ama yine de yeterince hızlı hareket etmemişti. Gençler hiçbir zaman yeterince korkmuyor, yaşlılar ise çok fazla korkuyorlardı.

O anda Seirian'ın iki seçeneği vardı; ya Ailsa'yı alıp tepelere, ormana kaçacak, ya da on bir yaşındaki oğlunun yavaşça kürek çeke-

rek kıyıya varmasını bekleyecek ve üçünün birden yakalanma riskini göze alacaktı. Ailsa'yı alarak kaçmayı yeğledi o ve kaçarken de akıllı oğlunun kafasını kullanıp kaçması için tanrılara dua etti. Kadın batı tepelerine tırmanmış, fındık ormanına doğru koşuyordu ki, Sakson korsan gemisi sivri burnuyla, bir kılıcın zayıf bir kalkanı deldiği gibi, kumsalı yararak sahile çıktı.

Korsanlar, fırtınada dalgalara kapılarak kaybolmasın diye küçük teknesini sahilde bir kazığa bağlarken vakit kaybeden, ama yine de onların oldukça önünde olan küçük Kelt çocuğunun peşine düştüler. Kazığa bağlanan kayığın yanından geçerken uzun kılıçlarıyla onun öküz derisinden yapılmış kaplamasını paramparça ettiler, sonra koşup çocuğu kumsalın uzak kenarında yakaladılar ve kalkanlarıyla yere düşürüp bir çuvala soktular. Çırpınan çocuğu bir vahşi hayvan gibi bağlayıp çuvalın içinde kumlara bıraktılar ve yağmalamak için köye doğru yürüdüler.

Köyün girişinde bir değirmen önünde balık tuzlayan bir anneyle kızını gördüler, ikisine de tecavüz ettiler ama sadece anneyi öldürdüler. Kan içinde kalan kızı alıp ellerini ve ağzını bağladılar ve alıp götürdüler. Vadide bir evde bir aileyi daha öldürdüler, tüm hayvanlarını katlettiler ve sadece bir danayı gemide kesip yemek için aldılar. Birkaç evi ve bir Hıristiyan şapelini yaktılar – Hıristiyanlardan ve onların ibadet yerlerinden nefret ediyorlardı. Korsanlar köye bu kadar zarar verdikten sonra yanlarına sadece böğüren bir dana ve birkaç esir alarak kumsala döndüler ve Kelt Denizinin küçük dalgalarında ufka doğru açıldılar, aynı sahilde başka köylere de saldıracaklardı.

Seirian hikâyesini bitirince Gamaliel onun elini bıraktı ve ayağa kalktı. "Benimle gel Seirian," dedi. "Biraz yürüyelim seninle."

Lucius da ayağa kalktı ama Gamaliel başını iki yana sallayarak ona, "Hayır, sen burada kalıyorsun," dedi.

Lucius sinirlemiş gibiydi. "Ne demek istiyorsun sen ihtiyar?"

Gamaliel ona, "Biz yürüyüş yaparken sen de son sayfaları al ve okuyup ne varsa öğren. Hepsini öğrenmelisin," dedi.

"Öğrenmek mi? Peki ama neden?"

Gamaliel, "Geleceğin hatırına," dedi ve sonra insanı sinirlendiren o garip gülümsemesiyle Lucius'a bakarak, en esrarengiz tavrıyla ve alçak sesle şarkı söyler gibi konuştu:

• • •

"'Çünkü zaman gelecek ve insanlar meydanlarda rüya görür gibi yürüyecekler;
Ve yıldız ışıkları derin ve günler uzunmuş gibi konuşacaklar.'"

Bunu söyledikten sona birden, "Her şeye rağmen, baban neydi senin?" dedi.

Lucius, "Babamın ne olduğunu biliyorsun," diye cevap verdi ona. "Babam bir *druit* çocuğuydu."

Gamaliel, "O halde bir şeyler okuyup öğrenmek senin kanında var," dedi. "Senin baban ağzına bir lokma içki koymadan on bin dize okuyabilirdi."

Lucius kendi kendine bir şeyler homurdandı.

Gamaliel, "Her satırını iyice öğren," diye devam etti. "Şimdi ben senin güzel karınla uzun bir yürüyüş yapacağım." Bunu söyledikten sonra genç kadını alıp kapıdan çıktı.

Lucius, avludan geçerlerken karısının Gamaliel'in bir şakasına kıkır kıkır güldüğünü duydu. Eve döndüğünden beri ilk kez duyuyordu onun güldüğünü.

Suratını asarak sandalyeye oturdu ve deri çantasından çıkardığı parşömeni okumaya başladı.

Seirian ve Gamaliel deniz kıyısına kadar uzun bir yürüyüş yaptılar ve bir süre kumsalda dolaştılar. Seirian bir ara durdu ve havada uçuşup duran martıların ötüşlerini dinleyerek gri denizde ufka doğru baktı. Gamaliel buruşuk elini uzatarak onun genç, parlak yanağını okşadı ve sonra da, "Rahat ol," diye mırıldandı.

Genç kadın biraz sinirlenmiş gibi, "Nasıl rahat olabilirim ki?" diye sordu.

Yaşlı adam her zamankinden daha yumuşak bir sesle, "Sana rahat ol dedim," diye tekrarladı. "Memnun olmanı söylemedim."

Seirian tekrar denize baktı. Sonra döndü ve batı kayalığından ormana doğru yürüdüler, oradan geri döndüler ve ıslak çayırlara doğru yola devam ettiler. Ondan sonra eve dönene kadar hiç konuşmadılar.

O akşam ateşin başında kuzu yahnisi, fındık ve kış sebzeleri yedikten sonra üçü yine konuşmaya başladılar.

Gamaliel, Lucius'a baktı ve "Öğrendin mi onları?" diye sordu.

Lucius parşömeni yaşlı dostuna uzatarak, "Al işte, istiyorsan sınava çek beni," dedi.

Ama Gamaliel elini hızla sallayıp parşömeni itti ve ona bakarak, "Hayır!" diye bağırdı. "Onları bana verme."

Lucius ve Seirian şaşkın gözlerle birbirlerine baktılar. Yaşlı adam kolayca sinirlenmezdi ve onu ilk kez bu kadar öfkeli görüyorlardı.

"Peki ama..."

Gamaliel öfkesini hemen kontrol altına alarak, daha sakin bir sesle, "Anlamıyorsun. Onlar bana ait değil," diye konuştu. "Onları sakın gösterme bana. Aslında..." Birden ayağa kalktı ve elindeki çarpık asayı aniden sallayıp Lucius'un elindeki parşömene vurdu ve onu ateşe düşürdü.

Lucius, "Ne yapıyorsun sen?" diye bağırarak parşömeni ateşten almak için eğildi.

Ama Gamaliel asasının ucuyla koluna hafifçe vurarak onu engelledi ve oturmasını söyledi. Sadece, "Artık ihtiyaç yok onlara," dedi ve sustu.

Eski parşömenin alevler arasında kavrulup yanışını seyrettiler, Lucius harfler sanki o alevlerin arasında kalıp küllerin arasında varlıklarını sürdürecekmiş gibi hissediyordu. Ayrıca odada hafif ve garip bir koku da vardı... bir mezardan ya da cesetlerin konduğu bir mahzenden geliyor gibiydi, ama sonunda parşömen yoğun kara dumanlar arasında yanıp kül oldu. Gamaliel duvardaki bir çivide asılı duran keklik otundan bir tutam kopardı ve havadaki kokuyu yok etmek için ateşe attı.

Lucius, "Bu mezar kokusu ve siyah duman da neydi ki?" diye sordu.

Gamaliel ona cevap vermedi ve sadece, "Son sayfalar artık sensin," diyerek hafifçe gülümsedi ve Seirian'a döndü. "Kadın, kocana dikkat et, o artık Sibylline Kitapları'nın Sonuncusu oldu." Sonra birden ciddileşti ve Lucius'a bakarak, "Keltlerin eski kutsal eserlere yaptığı gibi sen de bunları bir gün oğluna geçireceksin," diye devam etti. "Çünkü sen ve Cadoc, Bran soyundan geliyorsunuz ve senin de dediğin gibi damarlarınızda *druit* kanı dolaşıyor."

Lucius meraklı bir ifadeyle ona baktı. "Beni biraz daha aydınlatmalısın Gamaliel. Kernow sisi içindeymişim gibi geliyor bana."

Yaşlı adam gülümsedi ve ateşe baktı. "Ne yazık ki senin sandı-

ğın kadar akıllı bir adam değilim ben. Dünyada pek çok gizem var ve insan kadar gizemli hiçbir şey de yok. Sibyl'ın kehanetlerine gelince... Geleceği gerçekten kim bilebilir ki? Tanrılar zayıf ve ihanete meyilli insanoğlunun eline bu kadar büyük bir güç vermiş olabilir mi? Gelecek, başından sonuna kadar değiştirilemeyecek bir şekilde cennetin bir kitabına mı yazıldı acaba? Sen karanlık yolla Işık arasında bir seçim yapabileceğini kalben bilmiyor musun?"

Seirian Lucius'a bakarak, "Sen bunu biliyorsun," dedi.

Lucius sanki utancını gizlemek istiyormuş gibi başını önüne eğdi.

Gamaliel, "O halde insanın elinde seçme hakkı var," diye devam etti, "gelecek yazılmamıştır ve kehanetlerin hiçbir değeri yoktur. Kehanetlerin yazıldığı parşömenler bir imparator kıçını silecek kadar bile değerli değildir."

Lucius güldü. "O halde neden bu kadar uğraşılıyor bunlarla?"

"Çünkü insanlar kehanetlere inanıyorlar. Yıldız fallarını dinler, doğum-taşlarına, atalarıyla ilgili hikâyelere ve küçük yalanlara yapışırlar. Sistemimiz insanoğlunun bu zayıflıkları yaşamasına uygundur ve bugünler onların günleridir. Ama aynı zamanda başkalarına acı çektirme ya da dertlerine çare bulma güçleri de var. İnsanoğlu böyle güçlü bir varlık işte."

Lucius yavaşça başını salladı.

Gamaliel, "Dünya değişti ve onunla beraber biz de değiştik," diye ekledi ve acı bir gülümsemeyle onlara baktı. "Görüyorsunuz işte, huzur içinde yaşayan bu vadiye bile Saksonlar geliyor."

Seirian, "Ben Saksonlar hakkında çok az şey biliyorum," dedi. "Ama isimlerinin 'Kılıç İnsanları' anlamına geldiğini öğrendim. O güne kadar bu sakin vadide çekilmiş bir kılıç görmemiştim. Ama şimdi onlarla ilgili tüm rüyalarımda kan olduğunu biliyorum."

Gamaliel, "Onlar da böyle tanınmak, insanların rüyalarına böyle girmek istiyorlar zaten," dedi ve alçak sesle bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Dokuz gün ve dokuz gece,
Lord Odin asıldı
Dünya-ağacına çivilendi,
Kendine kurbandı o.

Sonra gökler açıldı,
Fırtınalar konuştu,
Güneş doğdu
Ve gemiler yelken açtı.

Kılıç-adamları, balta-adamları,
Buz-çağı, kurt-çağı,
Ve insanlar arasında
Amansız savaş.

Gamaliel şarkıyı bitirdikten sonra, "Onlar gelen kavimlerin sadece biri," diye devam etti konuşmasına. "Evet, onlar korkunç ve acımasız insanlardır. Zamanla bu şiddetin içinden büyük ve tutkulu bir şey çıkabilir, ama şu anda onlar sadece senin dediğin gibi, sevgili Seirian, Kılıç Adamları, Kan Adamları ve onlar o korkunç kılıçlarına *saxa* derler. Onlar karanlık, garip tanrılara taparlar ve Hz. İsa adı onların kulaklarını tırmalar. Deniz onlarındır ve sivri burunlu gemileriyle gece gündüz demeden sahilleri basar kan akıtırlar. Okyanusu geçeceklerini, denizin kara bir akıntı olarak akacağı cehennemin ağzına gideceklerini gülerek söylerler. Tanrılardan hiç korkmadan cehennem çukuruna gideceklerini ve cehennemin altınlarını bile yağma edeceklerini anlatırlar."

Seirian ocaktaki ateşin sıcaklığına rağmen titredi.

Lucius, "Peki o zaman ne yapağız?" diye sordu.

Gamaliel, "Kelt krallıklarının sonuncusu putperestlerle savaşacak ve bu savaştan galip çıkacak," dedi.

"Sonunda Britanya da yok olacak mı?"

Gamaliel üzgün bir ifadeyle yüzünü buruşturdu. "Sonuçta tüm uluslar ve imparatorluklar yok olacak. "Ama hiçbiri de Kelt krallıklarının sonuncusu kadar parlak bir tarihe sahip olamayacaklar." Durdu ve ateşe baktı. "Kâhinlerimizin söylediği gibi. Myrddin'li Adamın dediği gibi. Hepimiz için zor bir dönem başlıyor ve sınırlar ötesindeki tüm kavimler kaynaşıyor. Saksonlar şiddet yanlısı insanlardır ama Sueveler, Gotlar ya da Vandallar da öyledir, onlar gibi başkaları da gelebilir. 'Doğudan gelen fırtına, ey dinmeyecek fırtına!'"

"Peki bize ne olacak, Gamaliel?"

Gamaliel gülümsedi. Bazen en kederli göründüğü zamanlarda bile hiç kimsenin anlayamayacağı bir şekilde, birden içinden gelen bir neşeyle o kırışık ve yaşlı yüzünde esrarengiz bir gülümseme belirir ve şimdi de söylediği gibi, "Her şey düzelecek, her şey yoluna girecek," derdi.

"Evet, ama nasıl olacak bu?"

"Bir zamanlar Çin ile İskit çölleri arasındaki dağlarda rastladığım bir bilgenin söylediği gibi, tırtıl dünyanın sonunu söyler, Efendi kelebeği çağırır."

"Yine bulmaca gibi konuşmaya başladın eski dost."

"Bulmaca gibi konuşuyorum, çünkü hayat bir bulmacadan ibaret. Çözümlenecek bir bulmaca da değil, ağır bir yük gibi omuzlanacak ve Tanrı'nın senin için açtığı yoldan Ona dualar ederek yürürken taşınacak bir bulmaca." Durdu ve asasının kırık ucuyla ateşi karıştırdı. "Evet, bu iş böyle işte, sizin Cadoc'unuzu da geri getireceğiz. Çünkü Bran soyundan geliyor, şükreden ve ilahiler söyleyen bir insan o, bir amaç için doğmuş, Colonia Agrippina'nın esir pazarlarında zincire vurulup satılacak bir çocuk değil."

Seirian bu korkunç imaj karşısında irkildi ve başını öne eğdi. Ama Gamaliel onların acısını azaltmak için Cadoc'un geleceği hakkında başka bir şey söylemedi ve sadece, "Onu geri getireceğiz," diye tekrarladı.

Seirian kuşkulu bir ifadeyle ve öfkeyle, "Bunu yapabilecek misin?" diye sordu.

Gamaliel, "Göreceğiz," diye mırıldandı. Sonra genç kadına bakarak hafifçe gülümsedi ve kuru elini onun elinin üstüne koydu. "En karanlık gecenin ortasında göreceğiz."

Lucius, "Yine bulmaca gibi konuştun," dedi.

Gamaliel diğer elini de onun adaleli kolunun üstüne koydu ve "Kadim dostum," dedi.

Ertesi sabah Seirian ve Gamaliel avluda tavukları kümesten çıkaran Ailsa'ya bakarken, Lucius da tepede bir çiti onarıyordu.

Seirian, "Lucius pek konuşmuyor," diyerek yaşlı adama baktı.

Gamaliel içini çekti. "O bir hatip değil, bir asker," dedi. "Onu iyi tanımak istiyorsan sözlerine değil, yaptığı işlere bakacaksın. İmparatorluğa geri dönmeyi pek istemediğini biliyorsun. O sadece kendisi, sen ve Ailsa için oğlunu bulmak istiyor. Yolda yürürken

yüzündeki yorgun ifadeye bak. Seni burada tekrar bırakıp gidebilir ama bunu neden yapacağını iyi biliyorsun, sakın kuşkulanma ondan."

Seirian yine birden sinirlenmiş gibi, "Kuşkulanmıyorum ondan" diye söylendi. "Ondan hiçbir zaman kuşkulanmadım ben. Onda en küçük bir korku ya da sadakatsizlik yok. Beni umutsuzluğa düşüren de bu zaten. Zayıf bir adam çaresiz kalıp teslim olur, evinde kalır ve..."

"Ve ondan sonra ömür boyu mutlu mu yaşarsınız?"

Genç kadın avluya baktı ve başını iki yana salladı. "Hayır. Sen haklısın. Tekrar gitmek istediği için seviyorum onu. Eğer asil bir âşık gibi burada, ateşin başında kalıp bana gülücükler gönderseydi, öperek tatlı sözler söyleseydi ona biraz kızardım herhalde." Sustu ve insan ruhunun çelişkisini düşünerek gülümsedi.

Gamaliel, "İyi bir adam o," dedi. "İyi zayıfın tersidir ve iyi insanlar genellikle pek rahat edemezler, mutlu olmaları zordur. Sen sadece sabırlı ol, kızını kötülüklerden koru ve bunu yapacağını biliyorum. Denizi de iyi gözetle, çünkü Sakson korsanların tekrar ne zaman gelecekleri hiç belli olmaz. Biz oğlunu bulacak ve yakında geri döneceğiz, o zaman tekrar mutlu bir aile olacaksınız."

Seirian sinirli bir hareketle gözlerindeki yaşları sildi ve başını salladı. "Biliyorum, biliyorum," dedi ve birden geri dönerek eve girdi. Gamaliel de onu izledi ve başını birkaç kez çarptığı kapı üst eşiğine tekrar çarpmamak için hafifçe eğildi. Genç kadın ocağın yanındaki ekmek dolabından beze sarılı bir paket çıkarıp yaşlı adamın biçimsiz eline tutuşturarak, "Birkaç ballı çörek yaptım," dedi.

Gamaliel paketi başının üstüne kaldırarak, "Ah, Maradoc'un kızı Seirian'ın ünlü ballı çörekleri ha!" diye bağırdı. "Cebimizde böyle güç kaynağı tılsımlar varken kim kötülük yapabilir ki bize? Eminim tanrılar bile aşağı bakıp bunların cennete yükselen kokusunu alıyor ve ölümsüzlük veren yemek ve içkilerini bir yana bırakıp, Maradoc'un kızı Seirian'ın ünlü ballı çöreklerinden yemek için faniler gibi yeryüzüne inmek istiyorlardır!"

Seirian, "Yeter, yeter seni budala ihtiyar!" diye bağırdı ve onu kapıdan dışarı, güneşli avluya doğru itti.

Ailsa tavukların hepsini kümesten çıkarmıştı, uzun boylu yaşlı adamın önüne geldi ve güneşte gözlerini kırpıştırarak ona baktı.

"Cadoc bana çiçekleri gösteriyordu ve her zaman çok balık tutardı," dedi. "Çok akıllıydı o."

Yaşlı adam nazik bir ifadeyle, "O şimdi de çok akıllı," dedi.

Küçük kız, "Cadoc bizimle kahvaltı yapamıyor artık," diye devam etti. "Onu bulacaksınız, değil mi?"

Yaşlı adam onun buklelerini okşadı ve gülümsedi. "Hiç korkma yavrum. Ağabeyin çok yakında burada olacak."

Ertesi sabah şafakla beraber evden ayrıldılar. Seirian ve Lucius hiç konuşmadan ve umutsuzca birbirlerine sarılınca Gamaliel üzgün bir ifadeyle sırtını döndü onlara. O anda küçük bir elin kuru parmaklarına değdiğini hissederek başını eğdi ve baktı, Ailsa parlak kahverengi gözlerini kaldırmış ona bakıyordu.

Küçük kız, "Sen de mi gidiyorsun?" diye sordu.

"Evet, küçüğüm, ben de gidiyorum."

"Ellerin çok kuru ve kırışmış. Bir geminin kaptanı mısın yoksa?"

"Hayır, pek sayılmaz."

"Ama senin ellerini yine de seviyorum."

"Teşekkür ederim yavrum."

"Ama sen kötü adamlarla savaşmak için çok yaşlısın."

"Bak bu doğru işte."

"O halde *ne* yapacaksın?"

Gamaliel güldü. "Bazen ben de düşünüyorum bunu yavrum," diye mırıldandı. "Şey, ağabeyini arayan babana arkadaşlık edeceğim işte."

"Ama onun nerde olduğunu bilmiyorsunuz."

"*Tam olarak* bilmiyoruz."

"O halde nasıl bulacaksınız onu?"

"Arayarak bulacağız elbette."

Ailsa bir süre düşündü. "Bazen ben de bazı şeyleri arayarak buluyorum. İki gün önce çemberimi domuz ahırında buldum, ama onu hiç bırakmam oraya ve domuzlar da çemberle oynamazlar. Onlar çok şişman ve çember onların üstünde sıkışıp kalır." Sustu ve kaşlarını çattı. "Bazen de aradıklarımı bulamayıp aramaktan vazgeçerim ama onlar yine bana gelirler. Ne garip, değil mi? Sana da olur mu böyle şeyler?"

Gamaliel güldü. "Hem de her zaman."

Ailsa, "Hmm," dedi ve sonra oynamak için koşarak uzaklaştı onun yanından.

Lucius ve Seirian el ele tutuşmuş olarak yaşlı adamın yanına geldiler, genç kadın Gamaliel'i öptü ve onun teselli edici sözlerini dinleyip başını salladı. Sonra üçü bir üçgen oluşturup el ele tutuştular.

Gamaliel genç kadına, "Rahatlatıcı seninle beraber olacak," diye konuştu. "Erkek Rahatlatıcı gündüz vakti evinizi, tarlanızı korusun, kadın olan da geceleri ateşinizin başında otursun."

Seirian da ona, "Yolunuz kısalsın, güneş üzerinize parlasın ve Tanrı yolculuğunuzda sizinle beraber olsun," diye karşılık verdi.

Lucius ve Seirian birbirlerine hiçbir şey söylemediler ama yaşlı adam bunun nedenini biliyordu. En derin duygular sözcüklerle ifade edilemezdi.

Ailsa da koşarak geldi ve onları iterek üçgene katıldı, onlar da bu kez bir kare oluşturdular. Küçük kız gözlerini kapayarak dua etmeye başladı. "Babam ve bu yaşlı adam hiçbir akşam aç kalmasınlar, öldürülmesinler, deniz canavarları onları yemesin ve başka kötülükler de olmasın onlara." Durdu ve bir an düşündükten sonra, "Kolları bacakları da ısırılmasın ve el arabası içinde dönmesinler eve," diye ekledi.

Dua bitince hepsi birden ciddi bir ifadeyle, "Âmin," dediler ve küçük grup dağıldı.

Lucius deri çantasını alırken, Gamaliel de bir eline çantasını ve diğerine de çarpık asasını aldı.

Ailsa koşarak babasının bacaklarına sarıldı. "Uzun zaman eve dönmedin. Eve döndüğündeyse seni hatırlamadım bile," dedi."

Lucius sesinin titremesini engellemeye çalışarak, "Sadece bir kez daha gideceğim kızım ve sonra ağabeyinle beraber geri geleceğim."

Küçük kız bunu duyunca neşelendi ve güldü. Seirian kızını kucağına aldı ve avlu kapısında durup uzun boylu, gri gözlü, geniş omuzlu genç kocasıyla zayıf, uzun, sırım gibi ve tepeler kadar yaşlı adamın yan yana bayır sırtındaki yola, doğuya doğru uzaklaşmalarını seyrettiler.

15

Deniz Kurtları

İki adam küçük Saetonia limanında bir gemici ve tayfalarıyla konuşarak, kendilerini Kelt Denizinden Galya'nın Kuzeyine, Belçık bölgesine geçirmeleri konusunda ikna ettiler onları.

Dumnonia sahilini *Gwydda Ariana*'da – *Gümüş Kaz*'da terk ettiklerinde hava açık, güneş pırıl pırıldı ve biraz yandan ve arkadan gelen rüzgârla, günde yüz millik bir hız yapabiliyorlardı. Hava kararırken Belçika sahillerine varabileceklerdi.

Ama öğleden sonra rüzgâr güneye döndü, sanki birisi hava akımı giren bir kapıyı birden kapamış gibi, hızı azaldı ve karga yuvasından –yani direğe bağlı gözetleme yerinden– bir tayfa, ilerde sis var diye bağırdı. Bir süre düşük hızla, adeta sürüklenircesine, denizin üstüne yer yer yayılmaya başlayan sis tabakasına doğru seyrettiler, önlerinde umutsuz, meşum bir manzara uzanıyordu.

Bir süre bu şekilde, hafif rüzgârda çok az yol alarak seyrettiler ve çok geçmeden ürpertici bir sessizliğin hüküm sürüdüğü sis tabakasına iyice yaklaştılar, kanalı tamamen kaplamış olan yoğun sis Galya kıyılarının beyaz kayalıklarını görmelerini engelliyordu. Her zaman çırpıntılı, az dalgalı olan kanal denizi şimdi çarşaf gibi dümdüzdü ve yelkeni rüzgârsız denizde boşlukta sallanan tekne, hafif hafif iskele sancak yalpalıyordu.

Güneşte bronzlaşmış teni, kulaklarında iki altın halkası ve seren çarpması sonucu sakatlanmış sol gözüyle tecrübeli bir deniz kurdu olan kaptan kaşlarını çatarak sise bakıyor, sessizce düşünüp duruyordu.

Lucius, "Neden küreklerle gitmiyoruz Kaptan?" diye sordu.

Kaptan uzunca bir süre cevap vermedi ona ve sonra, "Hiç hoşuma gitmedi bu," diye homurdandı.

"Sadece normal bir sis olayı bu. Kıyıya ne kadar yolumuz kaldı?"

"Yaklaşık olarak yirmi mil kadar."

"O halde kürek kullanabiliriz. Bu şekilde rüzgâr olmasa bile birkaç saat içinde sahile varabiliriz."

Kaptan hâlâ Lucius'a bakmıyordu. Küpeşteden denize tükürdükten sonra, "Saksonlar sisi çok severler," dedi.

Birkaç dakika daha düşünen kaptan sonunda kürek emri verdi ve teknenin küreklerini denize indirip sisin içine doğru çekmeye başladılar. Etrafta sinir bozucu bir sessizlik vardı ve küreklerin denizdeki şıpırtısından başka ses duyulmuyordu. Sis bazen inceliyor ve Lucius direğin tepesindeki gözcü tayfayı görebiliyordu. Bir süre sonra yine yoğun bir sis tabakasının içine girdiler ve gözcü de buluta giren bir kuş gibi artık görünmez oldu.

En sonunda sis hafifledi, sonra da dağıldı ve yağmur başladı. Gamaliel ve Lucius küçük kamaraya sığındılar ve kazıklar üstüne gerili yelken bezine düşen yağmur damlalarının sesini dinlemeye başladılar. Bu kez batıdan iyi rüzgâr alıyorlardı. Kaptan yelken aç emri verdi ve yağmur altında seyretmeye başladılar. Böyle sağanak yağmurda dost ya da düşman, hiçbir gemi göremezdi onları.

Akşama doğru yağmur yavaşladı, sonra durdu ve güneş yüzünü gösterdi. Direkteki gözcü sırılsıklam olan giysilerini çıkardı ve kurumaları için, içinde durduğu fıçının kenarına astı. Ufukta hiçbir şey görünmüyordu. Ama doğuda hâlâ ufka yakın alçak bulutlar vardı ve...

Kuruyan giysilerini giymeye başlamıştı ki doğu ufkunda bir şey takıldı gözüne. Direğe bağlı fıçının içinde doğruldu ve dikkatle oraya baktı. Yaklaşık on mil mesafedeydi. Hayır, daha yakın. Ufukla onların arasındaydı. Gözleri siste tembelleştiği için onu daha önce fark edememişti. Parlak yelkenli kara bir tekne doğruca onların üzerine doğru geliyordu. Gözcü kaptanın öfkesinden korkarak aşağı doğru eğildi ve "Kıç iskele tarafından tekne yaklaşıyor, Kaptan!" diye bağırdı.

Kaptan o tarafa bakarak, "Mesafesi ne kadar?" diye sordu.

"Yaklaşık altı mil, Kaptan ve hızlı seyrediyor."

Kaptan birden öfkelendi ve "Eğer o gözetleme yerinde uyuduysan canına okuyacağın senin tayfa!" diye bağırdı.

"Hayır efendim, hiç uyumadım."

Lucius ve Gamaliel güverteye çıktılar. Lucius yaklaşan tekneye baktı ama güverte seviyesinden bakılınca gemi ufukta gibi görünüyordu.

"Ne oluyor?" diye sordu.

Kaptan bir şeyler homurdandı ve tükürdü. "Başımız dertte. Bunlar her zaman beladır."

Yelkenleri güçlü rüzgârla iyice şişmişti ve kaptan iskeleye dönmeleri emri verince tekne birden sarsılarak dönüşe başladı.

Kaptan, "Kahretsin!" diye bağırdı.

Direkteki gözcü, "Mor yelken!" diye seslendi.

Kaptan denizi iyi tanımayan iki yolcusuna bakarak, "Bir zamanlar mor yelken Roma gemisi anlamına gelirdi," diye homurdandı. "Ama artık isteyen mor yelken açabiliyor. Zengin kadınlar fahişeler gibi sapsarı peruk takıyor, gemilere mor yelken çekiliyor, Roma imparatoru sarı donlar giyiyor, her şey değişti işte!"

Lucius bu çok konuşan adamı susturmayı düşündü ama birden vazgeçti. İmparatorun saygınlığıyla şu an içinde bulundukları durumun ne ilgisi vardı ki? Ayrıca her kaptan kendi gemisinde bir imparator sayılırdı. Bunu deniz konusunda cahil olanlar bile biliyordu.

Kaptan güvertede kıç tarafına doğru dönerek, "Dümenciler!" diye bağırdı. "Üç derece sancak ve orda sabit tut. Sancak yelken vira."

Pupa yelken seyreden teknede rota değiştirmek için adaleli kollarının tüm gücünü kullanan ve bellerindeki emniyet kemerleri gerilmiş olan iki iriyarı gemici dümen tekerleğine asıldılar. Birkaç tayfa sancak yelkenini güçlükle açtılar ve hantal gemi ağır ağır limana doğru seyretmeye başladı. Kaptan bağırarak birkaç emir daha verdi ve *Gwydda Ariana* şimdi nerdeyse rüzgâra doksan derece açıyla seyrediyordu. Daha fazla dönmesi olanaksızdı.

Direkteki gözcü mor yelkenli teknenin de rota değiştirdiğini gördü. Daha hızlı dönüyordu o tekne. Siyah renkli, alçak ve zarif bir gövdesi vardı. İki gemi şimdi kuzeye doğru, paralel bir rotada seyrediyorlardı. Lucius elini kemik kabzalı hançerine attı.

"Mor yelkenler konusunda neler söyleniyor bugünlerde Kaptan?"

Lucius'un bu sorusuna Kaptan, "Mor yelken denizde beyaz gibi hemen ve uzaktan fark edilmez," diye cevap verdi. "Korsanlar mor yelken sayesine avlarına daha kolay yaklaşırlar."

"Ama onun korsan olduğundan emin olamazsın."

"Elbette, babamın annemle yattığından da emin olamam ama bu konuda bahse girebilirim." Kaptan birden dönerek, "Mürettebat, sancak kürekler suya, hemen!" diye bağırdı.

Mürettebattan altı tayfa bu emre uyarak küreklerini suya bıraktılar. Bu teknede savaş gemilerinde olduğu gibi kürekçiler için sıralar yoktu, sadece güverteye mesnet takozları konmuştu ve sıska görünüşlü tayfalar çıplak ayaklarını bu takozlara dayayarak kürekle re asıldılar.

Tekne birden dönerek rotasını diğer gemiden uzaklaştırdı ama yaklaşan gemi de aynı manevrayı yaptı. Kaptan tekrar küfürler savurmaya başladı.

Lucius, "Rotamız nereye, Kaptan?" diye sordu.

Kaptan, "Hades kapılarına," diye homurdandı.

O sırada arkadan sakin ve alçak bir ses, "Çok küfrediyorsun," diye konuştu. "Arkadaşım sana bir soru sordu. Sanırım ona biraz daha nazik ve daha açık bir cevap vermen gerekiyor, tam olarak nereye gittiğimizi söylemelisin ona."

Kaptan şaşkınlıkla arkasına döndü ve anlamlı bir ifadeyle kendisini süzen uzun sakallı yaşlı adama baktı. Sonra öfkeli bir ifadeyle Lucius'a dönerek, "Britanya kıyılarına dönüyoruz," diye konuştu, Portus Lemanis yakınlarına, hiç kuşkusuz şu üzerimize gelen dostlarımızdan önce başarabilirsek bunu..."

Ama tam o sırada gemi birden sarsıldı, yelken aniden sönmüş, iskele önden gelen rüzgârla sallanmaya başlamıştı.

Kaptan iskele tarafında küreklerin suya indirilmesi emrini verdi ve emrini yerine getirmek isteyen tayfalar arasında yeni bir telaş başgösterdi. Kaptan yirmi yıldır gülmeyen sert bir adam olabilirdi ama onlar daha önce de böyle belalarla karşılaşmışlar ve Kaptan onları her seferinde selamete çıkarmayı başarmıştı.

Kaptan, "Yelken indir!" diye bağırdı. "Dümenciler, rota sabit, kuzeybatı!"

Rüzgâr şimdi tam önlerinden esiyordu. Yelken eteklerinin halatları gerilmiş ve yelkenler iyice küçülmüştü. *Gwydda Ariana* birden

hız kaybetti, yalpalamaya başladı ve yandan vuran dalgaların etkisiyle rüzgâra doğru dönmeye başladı.

"Ciğersiz tembeller asılın küreklere! Sırtınızda bir şeytan, boğazınıza bıçak dayalıymış gibi, bütün gücünüzle çekin şu namussuz kürekleri. Sakson korsanlarıyla ilgili duyduğunuz tüm hikâyeleri hatırlayın ve nefesiniz kesilene, elleriniz kanayana kadar hiç durmadan asılı küreklere. Çekin benim aslan yavrularım. Asılın küreklere! Yorgun kaslarınız bir günde dinlenir, eski haline gelirler, ama kesilen bir boğaz kolayca iyileşmez. Ha gayret!"

Kaptan mürettebatın geriye kalanını sıraya dizdi ve yorulan kürekçileri hiç beklemeden değiştirmeye başladı. "Yorulan bir arkadaşınızı görür görmez onu hemen kenara çekin ve yerini alın!" diye bağırdı. "Siz de yorulunca yerinizi başkası alacak, hiç korkmayın."

Lucius ve Gamaliel birbirlerine baktılar. Küfürbaz deniz kurdu sanki bu olanlardan zevk alıyor, eğleniyor gibi görünüyordu, ölümle yüzleşince daha canlanmış gibiydi.

İki yolcu pruvada oturdular ve beklemeye başladılar.

Lucius, "Yelkene ne oldu ki?" diye sordu. "Bu küreklerle çok ağır gidiyoruz."

Kaptan onların arkasında duruyordu, yumruklarını sıkıp arkasına koymuş, ter içinde kalan kürekçilerine bakıyordu. Lucius'un sorusuna cevap verince iki yolcu da irkildiler.

"Onlarınki hızlı bir tekne. İş yelkene kalırsa bizi kolayca yakalarlar."

"Yani biz küreklerle daha mı hızlı oluyoruz?"

Kaptan kararmış dişlerini göstererek güldü. "Aslında hiç şansımız yok dostum. Onlar kürekte de bizden hızlıdır, ama mesele şu; bu zahmete girmek isteyecekler mi acaba? Her aptal yelkenini indirip güneşte tembellik edebilir. Ama rüzgârı pruvadan alarak, yani rüzgâra karşı kürek çekmek yürek ister, kararlı olmayı gerektirir. Bunu ne olduğu belli olmayan bir ganimet için yapmaları gerekiyor. Acaba ganimet buna değecek mi? Ama bizim için durum farklı, bizim hayatlarımız söz konusu burada." Kaptan sustu, koluyla burnunu sildi ve sonra, "O halde bu durumda kim daha güçlü kürek çeker acaba?" diye ekledi.

Gamaliel başıyla mor yelkenli gemiyi işaret ederek, "Ama hız kesmediklerine bakılırsa ellerinden geleni yapıyorlar galiba," dedi.

Kaptan korsan teknesine bakarak içini çekti ve bir süre düşündü. Gemi gerçekten de yelkenlerini toplamış, onların peşinden kürek gücüyle geliyordu, mürettebatın çok iyi bir tempo ve büyük bir güçle kürek çektiği de belli oluyordu. Ve şimdi teknenin bir savaş gemisi burnunu andıran sivri burnu tam olarak onlara yönelmiş, doğruca üzerlerine geliyordu.

Kaptanın mürettebatı tüm güçleriyle asılıyorlardı küreklere ama aralarındaki mesafe gittikçe azalıyordu, önce üç, sonra iki ve bir mile düştü ve bir süre sonra onlara yarım mil kadar yaklaştı korsanlar... *Gwydda Ariana*'nın güvertesinde yorulan, bitkin düşen kürekçiler hastalanmış, çoğu kusmaya başlamıştı ve küreğe sonradan geçenler de tükenmek üzereydiler, kan ter içinde kalmışlardı. Ne kadar gayret etseler, ne kadar güçlü kürek çekseler savaş gemisini andıran ince, hızlı korsan gemisinden kaçamayacakları belli olmuştu.

Kaptan bir süre sonra mürettebatı kadar yorgun bir sesle, "Kürek bırak tayfa!" diye bağırdı.

Tayfalar zaten tükenmişlerdi, kürekler bırakıldı ve *Gwydda Ariana* birden olduğu yerde kalıp hafif dalgalarda sallanmaya başladı.

Yüz metre kadar gerilerinde Sakson korsanların kısa kürekleri bırakarak gri uzun kargılarını ellerine aldıklarını ve saf çelik miğferlerini başlarına taktıklarını görebiliyorlardı. Korsan gemisi gerçekten güzel bir tekneydi, bir saldırı gemisi olduğu alçak, zarif şeklinden belli oluyordu ve her iki yanında kısa aralıklarla konmuş on sekizer küreği vardı. *Gwydda Ariana*'ya bu kadar kısa sürede yetişmelerine hiç şaşmamak gerekirdi. Bu gemi Akdeniz'deki hızlı Liburnian savaş gemilerini bile geride bırakabilirdi.

Yaklaşık kırk Sakson Germen korsan onların gemilerine kıç taraftan sessizce atladı. Hepsi dimdik duruyor, ifadesiz yüzlerle onlara bakıyorlar ama bir şey söylemiyorlardı. Kader böyleydi. Tanrılar onlarla beraberdi. Bu vahşi Germen savaşçıların acımaları, kuşkuları yoktu. Her istediklerini yapıyorlardı. Yaşamak, savaşmak ve ölmek doğaldı onlar için. En önemli şey güçlü olmaktı.

Saksonların kaptanı gür sesli, kırmızı yüzlü, geniş göğüslü bir devdi, geniş omuzlarına bir ayı postu atmıştı. Keskin, mavi gözleri ve dudaklarında hafif bir zafer gülümsemesi vardı.

Korsan gemisinin zalim görünüşlü direği onların teknesi yanında belirdi, temsil etmek istediği sessiz deniz canavarınınki gibi, gaga-

yı andıran pruvanın iki yanına hafif meyilli iki göz resmi yapılmıştı. Saksonların gemisi Lucius'un bulunduğu ticaret gemisinden çok daha alçak, dalgalara çok daha yakındı.

Sakson teknesi onların bordasına yanaşırken en azından ucu demirli ve korkunç görünüşlü yan mataforasını geri çekmişti; bu müthiş uzantıyı yanaştıkları, yağmalayacakları gemilerin güvertesine uzatır, kürekler de dahil olmak üzere, güvertede ne varsa paramparça ederlerdi.

Sakson kaptan adamlarına bağırarak bir şeyler söyledi ve onların gemisinin arka tarafından tüccar gemisinin güvertesine inen keskin gagalı *corvus* ya da kuzgun denen uzantının demir dişli alt kısmı geminin güvertesini parçaladı.

Korsanlar elinde bir balta olan kaptanlarının arkasında, ele geçirdikleri gemiyi gözden geçirirken birden şaşkınlıkla durdular. Gamaliel porsuk ağacından yapılmış asasını *corvus*'un tahta kısmına dayamış, onların yolunu kesmişti. Bu yaşlı adamı birkaç saniye önce geminin baş tarafında görmüşlerdi ama o şimdi, sert deniz korsanlarını bile ürperten bakışlarını onların yüzüne dikmiş, göz kırpmadan bakıyordu. Gamaliel bir şey söylemeden asasını önündeki kalasa gümbürtüyle çarptı.

Sonra sakin bir ifadeyle, "Bu gemiye adım atmayın," diye konuştu. "Şu *corvus*'u buradan çekin, geminize dönün ve gidin buradan."

Lucius elini kılıcının kabzasına atarak onu yanına gitti ama Gamaliel ona bakmadı bile.

Kaptan onun söylediğini duyunca bir kahkaha attı ama gözlerinde kuşkulu bir ifade belirdi. "Sen bize emir verecek halde değilsin ihtiyar. Şimdi yolumuzdan çekil bakalım, yoksa o kır sakallı başını küpeştenin üzerinde keser bizim geminin direğine süs diye takarım."

Adamları da gülmeye başladılar ama Gamaliel öyle bir gürledi ki, korsanların kahkahaları boğazlarında kaldı ve birden susuverdiler. Yaşlı adam asasını havaya kaldırdı ve "*O halde cehenneme gidin!*" diye bağırdı.

Kaptan bir adım geriledi, ama yaşlı adamın sözlerinden çok, ondan yayılan ve herkesi rahatsız eden güçten etkilenmiş, çok sinirlenmişti. İhtiyarın üstüne gitmek ve baltasının bir darbesiyle başını uçurmak aslında onun için çok kolaydı. Ama... Ama bunu yapa-

mayacağını biliyordu ve hiç alışık olmadığı bu güçsüzlük müthiş öfkelendirmişti onu.

Dev yapılı korsan reisi birden bağırdı, ama bağırırken bile sesinin ihtiyarın gürlemesiyle kıyaslandığında ne kadar zayıf, kararsız kaldığını fark etmiş, iyice şaşırmıştı.

"Hıristiyan cezasından söz ederek benim canımı sıkma ihtiyar. Hıristiyanların öğretileri ve kölelerle ilgili ahlak kuralları benim umurumda bile değil."

Sakson kaptan bunu söyledikten sonra ileri doğru bir adım attı ama aynı anda müthiş bir şey oldu. Gamaliel de ona doğru bir adım attı ve yaşlı adamın arkasında duran Lucius onun daracık iskele tahtasına basarken çıkardığı ayak sesini duyunca şaşırdı. Yaşlı bir adamın zayıf, titrek ayak sesi değildi bu. Meşum, ağır bir ayak sesiydi, insanın içini ürpertiyordu. İskele tahtası onun ağırlığı altında titredi.

Lucius başını hafifçe çevirip Gamaliel'e baktı ama gözlerini hemen çekti onun üzerinden. Yaşlı adamda bir şeyler değişmişti, genç asker hiçbir şey anlamıyor ve anlamak da istemiyordu. Kanı damarlarında donmuştu sanki. Açık deniz havasında bile ağır, çiğ et yiyenlerin nefes kokusu var gibiydi. Gamaliel'in uzun gölgesi şimdi geminin alt tarafına, dalgaların üzerine düşmüş hareket ediyordu sanki. Ama Lucius yaşlı adamın gölgesinin bir insan gölgesinden çok bir canavarın, ayağa dikilmiş kocaman bir ayının gölgesine benzediğini fark etti, gözleri büyüdü...

Lucius *corvus*'u bloke etmiş olan kocaman, derin derin düşünen varlıktan geriye doğru çekildi ve diğer yanda duran Saksonlara baktı. Daha önce Gamaliel'in üstündeki cüppenin kara bir boşluk gibi görünen kukuletası içinde o anda gördükleri şey karşısında hepsinin gözleri korkudan büyümüştü, hiçbiri konuşamıyordu. Korsanlar korkudan kollarını bacaklarını kımıldatmakta güçlük çekiyorlardı, geri çekilmek isterken birbirlerine çarparak yere düşmeye başladılar. Lucius önünde duran dev gibi varlığa bakmaya cesaret edemedi ve gözlerini onun dalgalar üstünde oynaşan gölgesine çevirince tekrar Gamaliel'e benzediğini gördü ve aynı anda güçlü ve sakin sesini tekrar duydu.

"Şimdi söyle bana, yaz mevsiminde Dumnonia kıyılarından aldığınız Kelt esirler ne oldu? Onlar şu anda nerdeler?"

Sakson korsanların kaptanı dehşet içindeydi, adamlarının arasına karışmış, gemisine sığınmaya çalışıyordu.

Gamaliel'in sorusuna bağırarak, "Colonia Agrippina'ya götürüldü onlar!" diye cevap verdi. "Ren'de onlara iyi para veriyorlar." Sonra adamlarına döndü ve paniğe kapılmış bir halde bağırarak *corvus*'u kaldırmalarını ve yelken açmalarını emretti. Onlara hangi rotada gideceklerini söylememişti ama adamların zaten ihtiyacı yoktu buna. Bu lanetli, tekin olmayan gemiden uzakta olan her yere gitmeye razıydılar.

Sakson deniz kurtları başka tek kelime konuşmadan *corvus*'larını kendi gemilerine çektiler, yanaştıkları ticaret gemisinden açıldılar ve pupa yelken kuzeydoğu rotasında oradan hemen uzaklaştılar. Hiçbiri başını çevirip lanetli gemiye bakmaya cesaret edememişti. Ve korsanlar ne o gün ne de ondan sonra o garip yaşlı adamdan hiç kimseye söz etmediler. Onu ne zaman hatırlasalar korkudan titriyor, gözlerinde dehşet ifadesi beliriyordu.

Gwydda Ariana doğuya, Ren Nehri'nin bir sürü girişine doğru seyretti. Akşama doğru sis tamamen kalktı, rüzgâr güneybatıdan esmeye başladı ve teknenin hızı oldukça arttı.

Lucius geminin baş tarafında oturmuş kılıcını biliyordu ama aklı yaptığı işte değildi. Gamaliel onun yanına oturmuştu. Yaşlı adam bir süre sonra Lucius'un sıkıntısını gördü ve sakin bir ifadeyle, "Dünyada büyük sıkıntılar yaşayacaksın," dedi. "Ama rahat ol! Ben dünyayı alt ettim."

Lucius sesini çıkarmadan baktı ona.

Gamaliel yumuşak bir sesle, "Karın iyi," dedi. "Karın ve kızın iyi olacaklar, merak etme."

Lucius birden irkildi ve onun yüzüne baktı. "Onları düşündüğümü nasıl anladın?"

Gamaliel güldü. "Ben çocuk değilim genç adam. Seninki gibi bir karım olsaydı ben de hep onu düşünürdüm."

"Sen hiç evlendin mi Gamaliel?"

"Şey, bir zamanlar bir Atinalı kız vardı... Ama babası istemedi beni. O zamanlar jimnazyumda felsefe okuyor ve geceleri de sakalık yapıyor, su taşıyordum. Adam benim, sevgili kızı için uygun bir koca olamayacağımı düşündü."

Lucius hafifçe gülümsedi, eski dostu dalgın Gamaliel geri gelmişti işte. Ama yine de, yine de...

Sonunda dayanamadı ve tüm cesaretini toplayarak sordu, "Gamaliel o Sakson korsanlara ne yaptın sen?"

Ama soruyu sorarken istediği gibi bir cevap alamayacağını biliyordu ve düşündüğü gibi de oldu.

Gamaliel, "Şey, bazen bazı güçler geliyor bana," dedi. "Ama benim kendi güçlerim değil bunlar. Rüzgârın yapraklar arasından esmesi gibi, onlar da benim içimden gelip geçiyorlar."

"Vazgeç yine bulmaca gibi konuşmaktan. Kimin güçleri bunlar?"

Gamaliel, "Yapraklarda sonbahar rüzgârının bin bir adı," dedi. "Hadi bırak artık şu kılıç biliyormuş gibi rol yapmayı da git yat. Yarın güneş doğarken Ren Nehri'nin ağzında olacağız."

Gwydda Ariana onları Ren deltasının bataklıklı kıyılarında rutubetli, ahşap bir ticaret iskelesine bıraktı ve orada fazla uğraşmadan, kendilerini güneye götürecek bir nehir teknesi buldular.

Tekneyle nehir yukarı seyrederek büyük ticaret merkezi olan Lugdunum Batavorum'dan geçtiler ve Colonia Agrippina'ya vardılar. Orada buldukları tüm esir tüccarlarıyla konuştular ve duydukları karşısında üzüldüler. Yaz aylarında kaçırılan tüm Kelt esirler, kuzey kıyılara ve Galya'ya yaptıkları baskınlar sonucu zengin olmuş Frank savaşçıları tarafından satın alınmışlardı. Ama bu Franklardan bazıları da doğudan gelen bazı savaşçıların saldırılarına uğramışlardı. Doğudan gelen bu atlı savaşçıların kaba tüylü midillilere bindiği söyleniyordu...

O gece Lucius umutsuzluk içinde dalıp uyurken, Gamaliel bütün gece ateşe bakarak düşündü. Ve yaşlı adam şafakla beraber kalkarak, "Hadi bakalım, doğuya gidiyoruz," dedi.

Ren Nehri'nin yukarısına doğru yolculuğa devam ederek çirkin Vangiones ve Argentoratum şehirlerinden geçtiler ve güneye doğru gittiler. Sonunda nehrin doğu yakasında karaya çıktılar ve Alemanni'nin Kara Orman denen vahşi ormanlarını geçtiler. Kara çam ağaçları arasında ve dumanlı, kasvetli köylerde birçok sorunla uğraştılar, tehlikeyle karşılaştılar. Ama her türlü zorluğa dayanarak sonunda Tuna Nehri kıyılarına geldiler ve yine bir nehir teknesine

binerek doğuya doğru yola devam ettiler, bindikleri tekne Epidaurus yoluna ve Sirmium'a Moselle şarabı götürüyordu. Gördükleri her adama sorular soruyorlar ve konuştukları kişilerin çoğu da onları, dünyanın en büyük imparatorluğu içinde bir tek esiri aradıkları için deli sanıyordu. Ama arada sırada umut verici bilgiler alıyor ve yola devam etmeye karar veriyorlardı.

Gamaliel bir gün Lucius'a, "Umudumuzu asla yitirmemeliyiz," dedi.

Lucius yüzünü buruşturdu. "Umut bizi çoktan terk ettiği halde mi?"

Ama Gamaliel onun yüzüne öfkeli bir ifadeyle bakınca Lucius utandı ve başını önüne eğdi. Gamaliel sık sık Hz. İsa'nın sözlerini tekrarlıyor, umutsuzluğun en büyük günah olduğunu söylüyordu, ama bir süre sonra bunları tekrarlamasına gerek kalmadığını düşündü. Lucius da artık ezberlemişti bu sözleri ve artık umutsuzluktan söz etmiyordu.

Bir konuşmaları sırasında Lucius yaşlı adama, "Biliyorsun, ben felsefe ve teolojinin ince noktalarıyla pek ilgilenmiyorum," dedi. "Kendilerini çok zeki sanan pek çok insan kendi laf kalabalıkları içinde boğulur giderler, laf, laf, laf."

Gamaliel içini çekti ve "Ben de uzun süre önce aynı şeye karar verdim," dedi. "Galiba tüm Atinalıların *Pseudomenos – Yalancı* adlı mantık paradoksu konusunda heyecanlandıkları zaman düşündüm bunu."

Lucius yine bir şey anlamamış gibi baktı ona.

Gamaliel, "Evet," diye devam etti. "Yani, eğer 'Yalan söylüyorum,' derken, eğer yalan söylüyorsam, doğruyu söylüyorumdur. Ve eğer doğruyu söylüyorsam, yalan söyleyemem. Ama eğer gerçek buysa, yalan söylediğim doğru olmalı. Ama yine de, eğer..."

"Lütfen keser misin şunu. Başım ağrımaya başladı."

"Evet, ne demek istediğimi anladın, değil mi?"

Lucius onu anladığından emim değildi elbette ama sesini çıkarmadı. Bu kaçık ihtiyarın konudan konuya atlamasına ve tutarsız konuşmalarına alışmıştı artık, adam dünyayı dolaşmış ve beynini biraz dağıtmıştı; yamalı cüppesi ve güve yeniği olan Frigya şapkasıyla dolaşarak kendi gibi gereğinden fazla zeki insanlarla çok fazla konuştuğu için bu hale gelmiş olacaktı.

Gamaliel, "Eski dostum Chrysippus," diye devam etti. "Fena bir filozof sayılmazdı –bilirsin bir Stoacıydı o ve Cleantes'in öğrencisiydi– *Pseudomenos* konusunda *altı kitap* yazdı. Ve bir diğeri, Philetas da bu konuda ölene kadar endişe içinde uğraştı. Sanırım ben de işte o zamanlar kuşkuya kapılmaya başladım... Yani yaşama tam *entelektüel* yaklaşım konusunda kuşkulanmaya başladım. Eski dostum Crates'in daha yararcı zekâsı konusunda söylenecek çok şey vardı aslında. Bir gün onun Metrokles adında duyarlı, genç bir öğrencisi –bunu nazikçe söylemenin yolu yok– agorada yüzlerce vatandaşının önünde gürültülü bir şekilde *osurdu,* kendini rezil etti ve herkesin alay konusu oldu. Bu Atinalılar bazen mizah yaparken bile zalim olabiliyorlar. Onun Atina'dan gitmesini isteyenler bile oldu ve ona korkunç bir lakap taktılar."

Gamaliel kendi kendine konuşur gibi bir şeyler mırıldandı.

Lucius onun anlattıklarından pek de etkilenmemiş gibi görünüyordu.

Yaşlı adam, "Sen aldırma buna," dedi. "Bu bir Yunan kelime oyunu işte."

Genç asker omuzlarını silkti. "Zaten ben de bir anlam veremedim buna. Özür dilerim, kabalık etmem istemem sana, ama bana bunu anlatmanın herhangi bir nedeni var mı acaba?"

"Ah, evet, şey yani. Şöyle diyeyim. Yani bu kadar utanılacak bir şekilde, büyük bir gürültüyle osuran bu Metrokles, nasıl diyeyim? *Esas itibariyle* utandı elbette!" Gamaliel bir an sustu ve kıkırdadı. "Bunun üzerine Crates, doğal bir vücut fonksiyonu olarak osuran birinin utanmasının saçma olduğunu göstermek için hemen bir kilo acı bakla yedi –ki bunun müthiş osurttuğunu bilirsin, hatta zehir etkisi bile yapabilir– ve bir hafta süreyle Atina'daki önemli kişilerin yanında geğirip durdu. Metrokles de bunu gördü ve utanmaktan vazgeçti."

Lucius bu hikâyenin amacını yine anlamamıştı. Sadece, "Hmm," dedi ve sustu.

Gamaliel, "Her neyse," diye devam etti. "Felsefe bir yana, sen merak ediyordun... Neydi o?"

"Cehennem hakkında söylediğini merak ediyordum: şu katil Sakson gibi adamların bile yaptıkları birkaç iyi bir şey için affedilebileceklerini söyledin."

Gamaliel birden ciddileşti ve yumuşak bir ifadeyle, "Ebedi cezada nasıl adalet olabilir ki?" dedi. "Bir zamanlar sözünü ettiğin şu teologlardan birini tanımıştım – aslında çoğu insandan daha iyi biriydi. Origen adında nazik bir Mısırlıydı. Hz. İsa'ya daha iyi hizmet etmek için bir bıçakla kendini hadım eden adam olarak hatırlanıyor şimdi."

Lucius, "Salak," dedi.

Gamaliel ilahiyat ilmine yakışmayan bu sözcüğü duymamış gibi davrandı. "Adam belki de dinsel öğretileri fazla ciddiye aldı. Ama Hz. İsa'nın cehennemle ilgili sözleri çok daha ilginçtir. Sonuçta her şeyin affedilebileceğini söylemiştir o. Hatta Şeytan bile bir gün yaptıklarından pişman olabilir, tövbe edebilir ve cennete kabul edilebilir demiştir."

Lucius bıçağıyla küpeşte kenarında küçük bir çentik açtı ve "Evet, her gün yeni bir şey öğreniyorum," dedi.

Gamaliel, "Mütevazı ol ve gözlerini aç," diyerek gülümsedi. "O zaman her gün bin tane yeni şey öğrenirsin."

Bir sabah güney kıyısındaki Augusta Vindelicorum'u geçerlerken Gamaliel, Lucius'un nehrin kahverengi bulanık sularına baktığını gördü. Ve genç adam başını kaldırınca Gamaliel onun gözlerindeki yaşları fark etti. Yaşlı adam teselli etmek için elini onun omzuna attı ama Lucius başını iki yana sallayarak gülümsedi, rüya görüp görmediğinden emin değildi, ama nehrin karşı kıyısında birinin, bildiği bir melodiyi ıslıkla çaldığını duyar gibi olmuştu. Cadoc'un sabahları avluda tavuklara yem verirken ya da kız kardeşiyle el ele tutuşarak, birlikte Dumnonia'nın ormanlarında ve tarlalarında gezerken ıslıkla çaldığı melodiydi bu.

Lucius bunu Gamaliel'e söyledikten sonra onun yüzüne bakarak, "Mümkün mü bu?" diye sordu. "Bir melodinin peşinden gidiyor olabilir miyiz sence?"

Gamaliel, "Tek kollu bir adamın kendi dirseğine dokunması dışında her şey mümkündür," dedi ve neşeli bir ifadeyle onun sırtına vurdu. "Belki de bir çocuğun ıslığını bile izlememiz isteniyor."

Buna benzer beklenmeyen ipuçlarını izleyerek doğuya doğru yollarına devam ettiler. Teknenin sancak tarafında imparatorluk toprakları, sancak tarafında ise Hermunduri, Marcommanni,

Langobardi ve Cattameni gibi tartışmalı ve savaş yaşayan kavimlerin ve hatta isimleri bile henüz bilinmeyen ulusların toprakları uzanıyordu. Lauriacum, Vindobona ve Carnuntum gibi sınır kasabalarını geçerken onların güney kıyılarında dimdik yükselen kudretli kalelerini gördüler, daha sonra nehrin güneye, İllirya'ya dönerken yaptığı kıvrıma geldiler, daha ötede Sarmatian Jazyges'in vahşi toprakları ve onun da ötesinde haritası bile olmayan İskit bölgesi uzanıyordu. Orada bir ipucu daha bularak tekneden indiler, duydukları bir haber Lucius'u umutlandırmış, heyecanlandırmıştı ama Gamaliel hiç de etkilenmiş ve şaşırmış görünmüyordu.

Yaşlı adam sakin bir ifadeyle, "Olur böyle şeyler," dedi.

Sarhoş sınır askerleriyle dolu dumanlı bir meyhanede, kör bir İskit dilencisinin kulağa yabancı gelmeyen bir şarkı söylediğini duydular. Onunla konuşup adını öğrendiler ve adam onlara kendi insanları tarafından kör edildiğini anlattı, hamamdaki kral cariyelerini seyrederken yakalanmış ve cezalandırılmıştı. Onu ölmesi için vahşi doğaya bırakmışlardı ama o, Roma İmparatorluğu ve İskit diyarı arasındaki bu topraklara sığınmıştı ve meyhanelerde, genelevlerde şarkı söyleyerek yaşamını sürdürüyordu.

Gamaliel ve Lucius birbirlerine baktılar ve Lucius uzun zaman önce onun kavminden insanlar tanıdığını söyledi.

Gamaliel başını salladı. "Ben de tanıdım o insanları."

Kemerlerini sıktılar, torbalarını sırtlandılar ve İskit ovalarında en korkulan kavmin ünlü kara çadırlarını aramak üzere yola koyuldular.

16

Son Sınır

Attila ve Orestes kış mevsiminin acı soğuğunda karlarla örtülü Noricum dağlarının beyaz zirvelerini aşmaya çalışırken, dudakları çatlayıp kanıyor, gözleri yağan kar taneleriyle kapanıyordu, elleri ve ayakları paçavralarla sarılıydı. Yabani meyveler ya da av eti bulduklarında hemen yarıya bölüp eşit miktarda pay ediyorlardı, açlıktan öleceklerse bile aynı zamanda ölmeliydiler. Her gece sığınacak bir yer buldukları zaman –genellikle kendilerine ağaç dallarından uydurma kulübeler yapıyorlardı– ayaklarındaki ıslak paçavraları çıkarıp birbirlerinin ayaklarını ovuyor, kan akışını sağlıyorlardı. Sonra yan yana yatıyor ve gece boyunca titreyerek uyumaya çalışıyorlardı. Sabahın dondurucu soğuğunda uyandıkları zaman vücutları yaşlı adamlar gibi kaskatı kesilmiş oluyordu. Pek konuşmuyorlardı ama her ikisi de bir sabah kalkıp arkadaşını ölü bulmaktan korkuyordu. Eğer biri ölürse, Tanrının diğerini de hemen alıp Kara Nehir'in ötesine, güneşli topraklara götürmesi için dua ediyorlardı.

Bir sabah bir köknar ağacının alçak dalları altından geçerken bir hışırtı duydular ve dalların üstüne brikmiş olan karlar Orestes'in başına ve omuzlarına boşaldı. Çocuk başındaki kukuletayı geri itip gözlerindeki karları temizlerken Attila ona bakıp gülmeye başladı.

Orestes kızdı ve kaşlarını çatarak, "Ne gülüyorsun salak!" diye homurdandı. Attila gülmeye devam ederek, "Karlar yumuşuyor," dedi. "Erimeye başladı."

Orestes onun ne demek istediğini anlayınca –sonunda başarmışlardı– kollarını açtı, birbirlerine sarılarak masmavi gökyüzüne bakıp neşe içinde bağırdılar, ama köknar ağacının dallarından üzerle-

rine yine bir yığın kar boşandı. Başları ve omuzları bir süre bembeyaz kar örtüsü altında kaldı.

Bir süre sonra yamaçlarda kar örtüsünün daha ince olduğu yerlere indiler, yaz aylarında bu topraklar bölgenin hayvanları için yemyeşil çayırlar olacaktı. Biraz daha yürüdükten sonra karların altından fışkıran yeni civan perçemi filizlerden buldular ve onları serin sularını emdiler. Artık acı soğuklarla savaşmak zorunda kalmayacaklardı belki, ama şimdi etrafta daha çok köy ve kaçınmaları gereken insanlar vardı ve gece karanlığında sessizce geçtikleri yerlerde köpekler onları hissederek havlıyorlardı.

Birkaç gün sonra büyük Balaton gölünün kuzeyindeki tepelerden geçtiler ve o akşam gölün sakin kıyısına vardılar. Attila bir ağaç dalı ve kemik parçalarından bir olta yaptı ve gölün kıyısında alabalık tutmaya gitti. Yakaladıkları büyük alabalığı kızgın taşların üstünde pişirdiler ve mideleri şişene kadar yediler.

Yemekten bir süre sonra Orestes her gece yaptığı gibi, bir ağacın dibine giderek diz çöktü, alnını ağacın gövdesine dayadı ve ölen küçük kız kardeşinin ruhu için dua etti. Sonra ateşin başına, arkadaşının yanına döndü, gökyüzündeki soğuk ve parlak sessizlik bile ona sanki huzur vermiş gibiydi, yüzünde mutlu bir ifade ve parıltı vardı.

Uzun bir yürüyüşten sonra Aquincum şehrinin kapılarına vardılar ve canları sıkılan nöbetçiler hiçbir şey sormadan aldılar onları içeri. Bu iki hırpani çocuk hiç kuşkusuz çaldıkları bazı şeyleri ve belki de kendilerini satmaya gelmişlerdi buraya.

Ama çocuklar oraya bir şeyler satmaya değil, çalmaya gelmişlerdi. Özgürlüğe yaklaşmışlardı ama önlerinde hâlâ Tuna Nehri vardı, onu da aşmaları gerekiyordu. Bunun için bir tekne çalmayı ya da karşı yakayla kereste ticareti yapan bir tekneye binmeyi düşünüyorlardı. Bu durumda nehir kıyısına gitmeleri gerekiyordu.

Aquincum çamur içinde ve kereste ticaretiyle geçinen bir kasabaydı ve taştan yapılmış kalesi nehre yakındı. Daracık sokakları ortalıkta kesiliveren hayvanlar yüzünden mezbaha gibi kokuyor, lağımlar açıktan akıyor, pis avlularda domuzlar besleniyor, her yerde demirci ocaklarının pis kokulu dumanları yükseliyordu.

Parke döşenmiş bir sokakta yürürken bir grup sarhoşla karşılaştılar. Hedefe yaklaştıkları için eskisi kadar dikkatli değillerdi. Özellikle Attila kendi topraklarına yaklaştıkça çadırlarda yaşayan halkının

onu görünce ne kadar sevineceğini düşünüyor, yerinde duramıyordu. Bunları düşündüğü için de eski dikkatini kaybetmişti. Onun için sarhoşlardan biri ona bilerek ya da bilmeyerek çarpınca bir kaçak gibi davranmadı. Çünkü daha önce de yaşamıştı böyle bir olay.

"Hey, koca şişko, önüne baksana!" diye bağırdı.

Adamlar birden şaşırdılar ve sanki o anda ayılıverdiler. Nefesleri hâlâ şarap kokuyordu ama beşi birden aniden durakladılar.

İçlerinden biri, "Ne dedin sen bakayım?" diye bağırdı.

Orestes adamın kalın yün pelerininin altında parlak bir şey olduğunu fark etti. Çelik gibi parlayan bir şeydi bu, bir zırh da olabilirdi.

Bir an paniğe kapıldı ve "Attila!" diye bağırdı.

Adamlar bu ismi duyunca irkildiler ve alkolle bulanmış zihinleri bir anda açılıverdi. Adam Orestes'e döndü. "Ne dedin sen ona?"

Orestes suçluluk duygusu ve korku içinde bir adım geriledi. "Efendim, efendim. Hemen kaç..." diye kekeledi. Attila elini yavaşça pelerininin altına attı ve kılıcının kabzasını kavradı, aylardan beri yollardaydı ve artık evine yaklaşmıştı ama bu pis kasabanın karanlık ve leş gibi kokan sokaklarından birinde ölebilirlerdi.

Aslında bu adamlar sarhoş serseriler değil, akşam yemeğinde şarabı biraz fazla kaçırmış olan sınır birliği askerleriydi. Başlarındaki çavuş da Sirmium'daki karargâhtan gelen mesajları büyük bir dikkatle okuduğu için yüzünde dövme olan bir Hun çocuğun arandığını biliyordu. Kral Uldin'in prensi olan bu çocuk çok değerliydi ve adı da... Attila kılıcını çekmeye hazırlanıyordu ki çavuş onu omuzlarından tuttu ve karanlık sokakta arkasındaki duvara yasladı.

"Adın ne senin çocuk?"

Attila onun yüzüne baktı ama cevap vermedi.

Çavuş onu şapkasını çıkarmak için üzerine eğildi ama birden geriye doğru sendeledi.

Askerlerden biri ona yaklaştı ve "Ne oldu çavuş?" diye sordu.

Çavuş arkasında duran askerin kollarına yığılırken boş gözlerle gökyüzüne baktı ve ağzından akan kanlar sakalı uzamış çenesine akmaya başladı.

Aynı anda Attila, kanlı kılıcı bir elinde, ağzı şaşkınlıkla açılmış Orestes'in elini yakaladı ve koşmaya başladı. Askerlerin haykırışları nemli, dar sokağın duvarlarında yankılandı ve çocukların ardından koşarken ayakkabılarının kabarası parke taşların üzerinde çınladı.

Çocuklar daracık karanlık sokaklarda sağa sola dönerek ve karanlık avlulara dalarak askerlerden kurtulamaya çalışıyorlardı. Ama askerler onlara oldukça yakındı.

Orestes nefes nefese, "Eğer yakalanırsak..." dedi ve elini bıçak gibi yaparak boğazına götürdü. "Ben..."

Attila sert bir sesle, "Kapa çeneni!" dedi.

Birkaç sütunun gerisindeki bir duvarın gölgesine sığındılar ve askerler onları görmeden koşarak geçip gittiler oradan. Ama adamlar kaybolur kaybolmaz Orestes olduğu yere diz çöktü kaldı, nefesi tükenmişti.

Attila, "Kalk ayağa," diye söylendi.

"Kalkamam, biraz daha..."

"Kaçak kölelere ne yapıyorlar biliyorsun, değil mi? Ellerini kesiyorlar, gözlerini oyuyorlar..."

Orestes başını iki yana sallayarak, "Lütfen," diye inledi.

Attila onu kolundan yakalayıp kaldırdı. "Ayağa kalk asker. Hedefe varıyoruz."

"Nereye?"

"Rıhtıma."

"Rıhtım yolunu nerden biliyorsun?"

Attila karanlıkta onun yüzüne baktı. "Bu yokuş nehir kıyısına iner akılsız. Hadi, gidiyoruz."

Dar sokaklardan yokuş aşağı nehre doğru koşmaya başladılar, bir süre sonra sahile ve rıhtıma vuran dalgaların şıpırtısını ve bir mil genişliğindeki nehrin kokusunu duydular. Karanlıkta koşuşan fareleri görebiliyorlardı. İki büyük iskele binasının arasından geçince Tuna'nın parıltısını gördüler. Onların bulunduğu yakada kilise meşaleleri ve bazı evlerin ışıkları görülüyordu ama doğu yakasında ve uzaklarda hiçbir şey yoktu. Sonsuz bir karanlık vardı oralarda. Gökyüzünde Samanyolu'nu, Orion kuşağının parlak yıldızlarını, pırıl pırıl Sirius'u ve fırtınalar getiren Ayı Yıldızı'nı görebiliyorlardı.

Attila, *"Orada,"* diyerek içini çekti. "İşte orada."

Rıhtımda kimse görünmüyordu. Tahıl mavnalarından birinin üstüne çıkan bir kedi onları görünce miyavladı ve sonra koşarak uzaklaştı. Mavnaya yaklaştılar. Onun üzerindeki pis brandaların altında ya da pis kokulu halat kangallarının arasında saklanabilirlerdi.

O sırada gecenin sessizliğini bölen nal sesleri duydular ve oldukları yerde donup kaldılar. Birkaç saniye içinde nehir kenarında her yerde meşaleler göründü ve çok geçmeden rıhtımın her iki ucunda bir sürü asker belirdi, yaklaşık kırk veya elli kişi vardı. Attila arkadaşının kolunu yakaladı ve ahşap iskeleye doğru koşmaya başladı, nehre atlayıp kurtulabilirlerdi. Ama iki süvari dörtnala gelip onlara yetiştiler ve biri onların üstüne bir ağ fırlattı. Çocuklar sendeleyip düştüler ve örümcek ağına yakalanmış sinek gibi çırpınmaya başladılar.

Askerler gelip onları ayağa kaldırdılar ve yüzlerine okkalı birer tokat attılar.

O sırada kısa kesilmiş kır saçlı komutan geldi, öfkeli gözlerle onları başta aşağı süzdü, Attila'nın şapkasını başından çekip aldı ve kütük gibi parmaklarıyla onun yüzündeki dövmelere dokundu.

"Demek buralara kadar geldin ha, Attila?"

Attila onun yüzüne tükürdü ama adam ona müthiş bir tokat attı. Attila'nın başı tokadın şiddetiyle yana doğru savruldu, çocuk bir adım geri attı, ama düşmedi. Subay şaşırdı. Böyle bir tokat pek çok yetişkin adamı bile devirebilirdi. Attila kendini toparladı, tekrar adamın karşısına gitti ve onun gözlerine öfkeyle baktı. Subay yüzündeki tükürüğü sildi ve başıyla Orestes'i gösterdi. "Bu kim peki?"

Attila omuzlarını silkti. "Ne bileyim ben? Peşime takıldı geldi. Baş belası bir çocuk işte."

Orestes sesini çıkarmadı ve iki asker onu oradan götürürken gözlerini Attila'nın asık suratından bir saniye bile ayırmadı.

Subay askerlere, "Onu iyice dövün ve surların dışına atın gitsin," dedi. Orestes umurunda bile değildi. Sadece kendisine erken terfi ve bir sürü ödül getirecek ve olanak sağlayacak olan Attila'yı düşünüyordu.

Bir an düşündü ve sonra, "Ellerini ve ayaklarını kelepçeleyin ve kaleye getirin," diye emretti. "Dayak yok artık – ona bazı sorular soracağım. Bu çocuk çok şey biliyor."

Orestes uzun zaman çamurların içinde kaldı. Hareket etmek istedi ama her yanı ağrıyordu. Kolları ve omuzları çürük içindeydi ve derin nefes aldığında vücudunun bir yanı çok fena acıyordu. Kalçaları bacakları, ayakları, her yanı ağrıyordu... Saçlarının dipleri bile yanıyordu, askerler saçlarını da çekmişlerdi.

Ama onu en çok üzen şey Attila'dan ayrılması olmuştu. Attila onun yaşam desteğiydi. Hayatında hiç bu kadar korkunç bir yalnızlık hissetmemişti.

Bir süre sonra doğrulup kalktı ve şehirden uzaklara, nehir boyunca uzanan kırsala doğru yürümeye başladı. Nehir çok geniş ve karanlıktı. Yüzerek karşı kıyıya ulaşması olanaksızdı. Bir süre daha topallayarak yürüdükten sonra suları nehre karışan bir dereye rastladı. Ve kıyıda, sazlıkların arasında, mucize eseri, terk edilmiş eski bir kayık buldu, harap bir iskeleye bağlanmış ve tek küreği de yanına bırakılmıştı. Aslında burasını daha önce bulsalardı şehre girmelerine bile gerek kalmayacaktı.

Orestes sazların arasına girince ürken birkaç kuş aniden havalanarak korkuttular onu. Çocuk kayığa binerken her yanı acılar içindeydi. Kayık bayat balık kokuyordu ve onun binmesiyle birlikte yavaşça su almaya başladı. Bu kayığı tek kürekle götürmek ve içeri giren suları elleriyle boşaltmak, bir mil genişliğindeki nehrin karşı kıyısına ulaşmak hiç de kolay olmayacaktı. Ama yine de bir tekneydi ve işe yarayabilirdi.

Teknenin dibindeki çamurlu suyun içine çömeldi, küreği eline aldı ve uzun süre düşündü. Attila onu tanımadığını söyleyerek onun canını sıkmış ama aslında hayatını kurtarmıştı. Ama o şimdi burada, özgürlüğüne çok yakın olarak otururken, kendine prens diyen o dövmeli çocuk rutubetli bir zindanda zincire vurulmuş olarak tutuluyor ve işkence görüyordu mutlaka. Orestes bulutsuz gökyüzündeki yıldızlara baktı. Onlar kendisine ve arkadaşına yapılanlarla ilgileniyor muydu acaba? Başlarına gelenler o yıldızların umurunda mıydı sanki? Gözlerini indirip suya baktığında yine yıldızların parıltılarını gördü, yıldızlar onu yalnız bırakmıyordu.

Sonunda içini çekti, küreği kayığın yanına bıraktı ve sazlıkların arasından sürünerek tekrar kıyıya çıktı. Her yanı acıyan vücuduyla sendeleyerek yine şehre doğru yürümeye başladı.

Kır saçlı, iriyarı subayın emrine uyan askerler Attila'nın el ve ayak bileklerine kelepçe vurmuş ve onu yarı sürükleyerek taş merdivenlerden üst katta, penceresi demir parmaklıklı küçük bir odaya sokmuşlardı. Orada onu bir yer iskemlesine oturttular ve iki asker ellerinde kargılarla onun başında nöbet tutmaya başladı.

Kır saçlı subay bir süre sonra yemeğini bitirip odaya geldi ve askerlere kapıyı kapamalarını emretti. Güzel bir yemek yemiş ve birkaç kadeh de şarap içmişti, keyfi yerindeydi ve elindeki peşkirle hâlâ ağzını siliyordu.

Ama o daha ağzını açmadan Attila, "Bana bu yaptıklarınızı benim büyüklerim öğrenince ne yapacaksınız bakalım," diye homurdandı. "Dedem Uldin bunu öğrendiğinde kendi kanından birine yapılan bu hakareti affetmeyecektir."

Subay kaşlarını kaldırarak, "Onun bunları duyacağını kim söyledi sana çocuk?" dedi. "Artık kaçamayacaksın ki. Bundan sonra Ravenna sarayına gidecek ve uzun süre orada kalacaksın."

Attila, "Asla," dedi. "Oraya gitmektense ölürüm daha iyi!"

"Şimdi tam bir erkek gibi konuştun işte." Çocuğun büyük cesaretini istemese de takdir ediyordu subay. Arenada bir kurt dövüşü seyreder gibi zevk almaya başlamıştı onunla konuşmaktan.

"Sen ne dersen de evlat, gideceğin yer orası olacak ve bu senin büyüklerinin yaptığı bir anlaşmayla oluyor, unutma bunu. Sen bir rehinesin. Son derece uygar bir anlaşma bu."

"Uygarlıkmış! Ben bunu daha önce de yaşadım. Uygarlıkla ilgisi yok bunun."

İkisi uzun süre bakıştılar, sonra Attila başını başka yere çevirdi.

Subay, "Ben nehrin diğer yakasında pek uzaklara gitmedim," diye konuştu. "Sadece saldırgan Germen'i ve Marcomanni'leri cezalandırmak için birkaç kez peşlerinden gittik. Şu senin ülkeni anlatsana bana."

Attila, sen benim ülkemden ne anlarsın be adam, diye düşündü. Sen bir *Romalısın* ve sadece dümdüz önünü görürsün. Benim güzel ülkemi nasıl anlatayım sana?

Sonra içini çekti, kelepçeli ellerini gerdi ve kucağına koydu. "Benim ülkemde sınırlar, ordular yoktur," diye başladı. "Orada her erkek, savaşçı; her kadın, savaşçı anasıdır. Gri Tuna'nın diğer yakasına geçtiğin zaman benim topraklarıma girmiş olursun ve haftalar, aylar boyunca at koştursan dışına çıkamazsın o toprakların. Orada göz alabildiğine yemyeşil çayırlar uzanır. Kartalın uçabileceği yerlere gitsen, güneşin doğduğu doğuya doğru yüz gün at koştursan yine de ülkemin yeşil çayırlarında kalırsın."

"Hayal gücün çok kuvvetli evlat."

Attila onu duymamış gibi davrandı. O şimdi subayı ya da etrafındaki zindan duvarlarını görmüyor, biraz önce tanımladığı toprakları hayal ediyor, gözünde canlandırıyordu.

"Mart ayında çayırlar Dinyeper üzerinde uçan iskele kuşlarının göğüsleri gibi taze yeşildir. Nisan ayında, taşkıran çiçeği ve burçaklar açınca mor renge bürünür ve Mayıs'ta kükürt sarısına dönüşürler. Sizin imparatorluğunuzdan çok daha geniş olan o topraklarda sınırlanmış, tapulanmış arazi yoktur, herkes istediği yere günler ve geceler boyunca dörtnala gidebilir, atınla gönlünün çektiği yere uçarsın... Orada siz Romalıların anlayamayacağı bir özgürlük vardır."

Subay ve iki asker hiç seslerini çıkarmadan onu dinliyorlardı.

"Ovaların ötesinde karlı dağlar vardır, kutsal adamlar oraya gidip atalarıyla konuşurlar, ruhlarını beslerler. Baykal Gölü'nün kara sularının, Kar Dağları'nın ve Mavi Dağlar'ın ötesinde dünyanın merkezi ve ruhu olan Altay Dağları vardır, akıllı ve güçlü olan her erkek oraya gitmelidir. Yüksek Altay, ovaların ve doğu çöllerinin üzerinden, birkaç günlük mesafeden görülür. Bu dağlar tüm sihirbazların, Şamanların, kutsal adamların ve zamanın başlangıcından beri Ebedi Mavi Gökyüzü'yle konuşan herkesin yuvasıdır. Sizin Tanrı'nız Hz. İsa'nın bile çarmıha gerilmeden önce oraya gittiği söylenir."

Attila birden sustu. Bunları anlattığı için günah işlemişti. Artık konuşmamalıydı, çünkü tüm bunları anlamayan bir yabancıya Altaylar'ı anlatmak bile günahtı.

Uzun bir sessizlikten sonra subay, "Hunlarda şiir de yokmuş," dedi. "Bana böyle söylediler." Attila öfkeli bir sözle, "Hunlarda şiir vardır," dedi. "Ama Hunlar bunları kâğıda dökmez, hafızalarına yazarlar. Kutsal ve tehlikeli olan her şey insanın aklına kaydedilir."

Subay bir süre konuşmadı. Sonra askerlere işaret ederek kapıyı açtırdı ve Attila'yı kendi topraklarının hayaliyle baş başa bırakarak asık suratıyla çıktı gitti.

Attila elleri arkasında bağlı olduğu için üzeri parçalı, tümsekli saman yatakta zorunlu olarak yan yatıyordu, hiç rahat değildi. Kelepçelerini ertesi gün çıkaracaklarını söylemişlerdi ama o zamana kadar bu eziyete katlanmak zorundaydı.

Ufuk üzerindeki yeşil ve pırıltılı Vega'yı, Arcturus'u ve parlak Capella'yı pencerenin demir parmaklıkları arasında görebiliyordu.

Bir süre sonra uzaklardan gelen bir atmaca çığlığı duydu. Ama kuşun sesi gökyüzünden değil de, pencerenin altından geliyor gibiydi, garipti bu ve ayrıca gece duyulması daha da acayipti. Tüm yırtıcı kuşlar gibi atmacalar da güneşli günlerde gökyüzünde uçarken gücünü göstermek ister gibi çığlık atar ve krallığının topraklarını yukardan seyrederdi. Attila dikkatle dinledi ve aynı sesi tekrar duydu. Ama bu gerçek bir atmaca çığlığı değildi. Başparmakları arasında taze bir yaprak tutan bir çocuktan geliyordu bu ses...

Ama cevap verebilmesi için taze bir yaprak yoktu onda ve zaten elleri de arkadan bağlıydı. Kalp atışlarının hızlanmasını engelleyemedi ve avazı çıktığı kadar bağırınca nöbetçiler hemen koşarak geldiler. Kapının sürgüleri açıldı ve ona neden bağırdığını sordular. Attila onlara kâbus gördüğünü söyleyince askerler ona kuşkuyla baktılar ve kapıyı bu kez iki defa sürgüleyip kilitlediler.

Attila yatağında atmaca ötüşünü yine beklemeye başladı. *Göçebeler sabırlı olurlar.* Uzun süre duyulmadı ses ama bir süre sonra pencereye bir gölge düşer gibi oldu. Pencere dışındaki daracık çıkıntıya bir kuşun konmuş olabileceğini düşündü önce, ama gölge çabuk kayboldu. Çok geçmeden dışarıdaki pencere çıkıntısında yine hafif ve boğuk bir ses duyuldu. Attila zorla doğrulup kalktı ve pencereye gitti. Evet, pencere çıkıntısında üzeri düğümlü bir ipin ucu duruyordu. Hiç düşünmedi ve başını uzatıp ipi dişleriyle yakalamaya çalıştı ama başaramadı. İpi yakalamayı bir kez daha denedi ama olanaksızdı bu. Ucunda iri bir düğüm olan ip bir süre çıkıntının kenarında titredi ve sonra aşağı düştü. Attila umutsuzluk içinde yatağa yıkıldı.

Ucu topuzlu ip birçok kez atıldı pencereye ama her seferinde tekrar geriye düştü. Attila artık umudunu iyice yitirmişti. Ama aşağıdan son bir deneme daha yapıldı ve bu kez çok daha hızlı fırlatılan ip demir parmaklıkların arasında girdi ve ucu içerde kaldı. Attila hemen yatağından fırladı ve sırtını dönerek arkadan bağlı elleriyle ipin topuzlu ucunu yakaladı. İp aşağıdan hafifçe çekildi ve o da aynı şeyi yaparak aşağıya cevap verdi. İp bu kez daha kuvvetli çekildi ve Attila elindeki topuzlu ucu kaçırmamak için onu bütün gücüyle sıktı, sonra çekip bütün ağırlığını üzerine verdi ve ayaklarını duvara dayadı. Sonra da bunun işe yaraması için dua etmeye başladı.

İp iki kez kaymaya başladı ve Attila kaslarının tüm acısına rağmen bırakmadı onu. İpin ucu ellerinde bir balık oltasının ipi gibi tit-

riyordu. Bir süre sonra pencerede bir gölge belirdi, yıldızlar görünmez oldu ve bir çocuk sesi onun adını fısıldadı.

Attila doğrulup kalktı. "Orestes?"

Gölge başını salladı.

"Geri geldin."

"Evet."

Yıldızları örten gölge pencerenin dışında güçlükle tutunuyor, çömelmiş bir cini andırıyordu. Bir eliyle penceredeki demir bir parmaklıklardan birine tutunmuştu, diğer elinde ise kalın bir tahta parçası vardı.

Attila, "Bize bir demir çubuk gerekiyor aptal çocuk," dedi. "Demiri bir tahtayla oynatamazsın yerinden."

Orestes öfkeli bir sesle, "Evet ama demir çubuklar öyle sokak ortasında hemen bulunmuyor," diye söylendi. "Sadece bu kalas parçasını bulabildim işte."

Kalas parçasını penceredeki iki demir çubuğun arasına soktu ve bütün vücuduyla yüklendi ona, şimdi yerden yaklaşık on metre yukarda, kalenin penceresinde yere nerdeyse paralel duruyordu. Ama demir parmaklık yerinden kımıldamadı ve çocuk bitkin bir halde çubuklara dayandı.

Attila, "Bir de diğer taraftan dene bakalım," dedi.

Orestes tahta manivelanın yönünü değiştirdi, bu kez ters tarafa yüklendi ve demir çubuk hafifçe kımıldadı yerinde. Birkaç zorlamadan sonra demiri tutan çimento parçalandı ve çubuk yerinden çıktı.

Attila, "Şimdi çıkan bu demiri diğerlerini sökmek için kullan," dedi.

"Biliyorum, biliyorum."

Orestes iki çubuğu daha yerinden sökmüştü ki dışardan kapı sürgüsünün sesini duydular, nöbetçiler kapıyı açıyordu.

Orestes, "Diğer çubuk! Çabuk ol!" diye fısıldadı

Attila zorlukla döndü ve demir çubuğu uzattı ona. Orestes demiri yerine takarken kapının ikinci sürgüsü de açıldı.

Attila, "Geriye çekil!" diye fısıldarken kendini yatağa attı ve gözlerini kapadı. Nöbetçiler kapıyı açıp içeriye baktılar ve kaçak serserinin bir bebek gibi uyuduğunu gördüler. Pencerede iki küçük el demir çubukların alt tarafına yapışmıştı ama askerler karanlıkta fark etmediler bunu. Kapı kapandı ve tekrar sürgülendi.

Bir çubuk daha söküldü ve Orestes süzülerek hücreye girdi. İpin ucunu Attila'dan aldı ve yerinde kalan demir çubuğa bağladı.

Attila, "Tek çubuk taşıyacak mı bizi acaba?" diye sordu.

"Taşımak zorunda. Tamam, şimdi diz çök."

"Önce ayaklarımı kurtar aptal çocuk. Ellerimle mi yürüyeceğim?"

Orestes elindeki demir çubuğu onun ayak bileklerindeki kelepçenin arasına sokarak çevirdi ve onları açtı. Aynı şekilde ellerdeki kelepçeleri de açtı Orestes. Attila yüzünü buruşturdu ve çürüyen bileklerini ovdu. "Pekâlâ, gitme zamanı geldi."

Ama pencere kenarına dikkatsizce bırakılan bir demir çubuk başlarına dert açtı. Attila rahatça indi aşağıya, ama Orestes inerken biraz fazla sallandı sağa sola. İp pencere eşiğinde gezerken demir çubuğa çarptı. Çubuk hücrenin taş zeminine gürültüyle düştü.

Askerler sesi duyup hemen koştular ve kapıyı tekrar açtılar. Yatak boştu ve pencere demirlerinden dört tanesi yerinde değildi. Hemen pencereye koştular ve son demire bağlı olan ipi kestiler.

Orestes beş metreden yere düştü ve Attila kırılan kemiğin sesini ve arkadaşının acıyla bağırışını duydu.

Orestes, "Koş!" diye bağırdı. "Nehre kaç – koş!"

Ama Attila onu tutup ayağa kaldırdı, sol kolunu kendi omuzlarına attı ve nehir kenarındaki sazlıklara doğru koşar adım, sendeleyerek yürümeye başladılar.

Arkalarında kalenin açılan kapılarının gıcırtılarını duyabiliyorlardı. Askerler peşlerinden geliyordu.

Orestes arkadaşının yanında sendeleyerek yürümeye çalışırken, "Bırak beni," diye inledi. " Kaç kurtul!"

Attila onu duymamış gibi davrandı. Ayağı bir yere takılıp düşmesin diye arkasına bile bakmıyordu. Orestes'i adeta sürükleyerek şehrin dışındaki çayırdan aşağıya, sisli nehrin kıyısına doğru götürdü. Gecenin bu geç saatinde ahırlarından aceleyle çıkarılıp dörtnala koşturulan atların nal seslerini ve öfkeli kişnemelerini duyabiliyorlardı.

Bir süre koşar adımlarla yürüdüler ve nefes nefese, önlerine çıkan bir meyve bahçesinin karanlığına daldılar. Ağaçların dalları boştu ve geçen yılın kuru meyveleri ve yaprakları yere dökülmüştü. Yerdeki otlar uzamıştı ve nemliydi. Bir ağacın dibine çöktüler ve sararmış serin gece havasını ciğerlerine çektiler. Adamların bahçenin dışından gelen bağırışlarını duyuyorlardı.

Orestes'in bacağı kırılıp eğilmişti, zonkluyordu ama acısı henüz tam olarak duyulmuyordu. Bacağın kırılan kemiği, derinin altındaki habis bir ur gibi çıkıntı yapmıştı ama çocuk kaçışın korkusu ve heyecanı içinde onun acısını henüz hissetmiyordu. En azından şimdilik.

Attila, "Devam etmeliyiz," dedi. "Benimle gel."

Meyve bahçesinin ilerisinde taşlı bir araba yolu ve onun ötesinde de nehir kenarındaki sık sazlıklar vardı. Kaleden çıkan atlı askerler yola yayılıyor, nehre giden tüm yolları kesiyorlardı.

İki çocuk meyve bahçesinin kenarında çömeldiler ve uzun otların arasından etrafa bakındılar. Gökyüzünde ay yoktu ama parlak yıldızlar etrafı oldukça aydınlatıyordu.

Orestes, "Kapana kısıldık," diye inledi. "Bulduğum kayık hemen ilerde, harap bir iskeleye bağlı duruyor."

Attila ona baktı. Orestes kayığın durduğu yeri başıyla gösterdi. "Orada buldum onu."

"Tekne mi buldun sen? Buna rağmen benim için geri döndün ha?"

Orestes omuzlarını silkti, utanmıştı.

Attila sisli nehir sularının ötesine baktı. Karşıya geçip çayırlara çıktıktan sonra özgür olacaklardı ve kimse çıkıp da onlara tekrar kelepçe takamayacaktı. Başka Hun esirleri gibi, arkadaşına kötü davranılmasına da izin vermeyecekti Attila; çünkü kaçmasınlar diye kölelerin topuk sinirleri kesilirdi. Ama bu Yunanlı çocuk farklı olacak, kimse ona bir şey yapamayacaktı.

Attila oradan biraz uzaklaştı ve birkaç dakika sonra dönerek elindeki sağlam görünüşlü değneği Orestes'e verdi.

"Gidebildiğin zaman kalk ve kayığa doğru koş."

"Koşayım mı?"

"Nasıl gidersen git işte Orestes."

"Ama görürler beni. Sen nerde olacaksın?"

"Nehirde."

"Peşinden gelemezler mi? Yüzemez mi onlar?"

Attila, "Şaka mı yapıyorsun?" dedi. "Bazı Batavya süvarileri zırhları ve atlarıyla birlikte nehrin diğer yakasına yüzerek geçebilirler. Ama..." Sustu ve umutsuz gözlerle etrafa bakındı. "Evet, her neyse," diye mırıldandı ve aniden çekip gitti.

Attila meyve bahçesinin kenarından yürüdü ve sonra nehre akan pis kokulu bir su kanalını izledi. Kışlık pelerinlerini giymiş olan as-

kerler buz tutmuş araba yoluna yayılmışlar, ne yapacaklarını bilemiyormuş gibi ortalıkta dolaşıp duruyorlardı. Kır saçlı subay öfkeliydi, o da askerlere ne diyeceğini, ne emir vereceğini bilmiyor gibi görünüyordu.

Attila derin bir nefes aldı, kanalın dışına zıpladı ve koşmaya başladı. Onu aniden görerek irkilen ve şaşıran iki süvarinin tam ortasından ok gibi geçti, sazlıklara doğru koşmaya devam etti, ama ayakları koyu çamura girince hızı birden kesiliverdi. Sendeleyerek koşmayı sürdürürken askerlerin dikkatini çekmek için bağırdı.

Süvariler onu arkasında bağırarak ve dörtnala geliyorlardı ama sazlıklara ve çamurlu bölgeye girince onların da hızı kesildi. Attila kulağının dibinden ıslık çalarak geçen ipin sesini duydu ve içini çekerek sazların arasına düştü. Sırıttı ve dizlerine kadar çıkan çamurun içinde kalkmak için bocaladı. Hiç kimse bir Hun kadar ustaca kement atamazdı.

Ayaklarının altında birden taşlı bir zemin hissetti, sazların da seyreldiğini fark edince kendini nehrin buz gibi sularına atıverdi.

Orestes tüm süvarilerin Attila'nın peşinden gittiğini gördü. Atlılar dağınık olarak o yöne gitmiş, yolu boşaltmışlardı. İki eliyle Attila'nın verdiği sağlam değneğe dayanarak zorla ayağa kalktı ve kırık bacağını sürükleyerek sazlığa doğru yürümeye başladı, yolu geçerken kendini imparatorluğun en acınacak sakatıymış gibi görüyordu. Ama kimseye görünmeden yolu aşmayı başardı.

Çamurda yürümek çok daha zordu. Bütün ağırlığını tek bacağına verdiği için değnekle beraber sağlam bacağı da çamura gittikçe daha çok batıyordu. Pencereden aşağı inerken düştüğü için şansına küfredip duruyordu. Sonunda tekrar yürümeye başladı ama sanki beş mil koşmuş gibi ciğerleri yanıyordu. Vücudundaki tüm kaslar acıyordu. Boynunun neden ağrıdığını bilemiyordu ama bunu düşünmekten vazgeçti ve yürümeye devam etti.

Nehrin yukarısında Hun çocuğuna ait hiçbir iz yoktu ama suyun yüzünde hava kabarcıklarından oluşan bir iz görülüyordu. Ama nehrin karanlık sularında bu tür izleri genellikle suya dalan su samurları bırakırdı.

Orestes sonunda kayığın yanına vardı ve onu derin sulara doğru iterek tek kürekle gitmeye başladı. Ama bir süre sonra kayığın burnu suya daha çok battı ve Orestes Ren nehrinde kanoyla giden bir

barbar gibi tek küreği iki yandan kullanmaya başladı, çılgın gibi kürek çekiyordu.

Ne yapacağını bilemiyordu. Başı dönüyor, bütün uzuvları ağrıyor, alnından akan terler gözlerine doluyordu, kör gibiydi. Kıyıdan gelen bağrışları ve sonra da suya dalan insan ya da hayvanların çıkardığı sesleri duydu, askerler onu görmüşlerdi ve atlarından inerek ya da Attila'nın söz ettiği gerçek Batavya süvarileri gibi atla birlikte suya giriyorlar veya kendi teknelerini onun arkasından gönderiyorlardı.

Birden başka bir ses duydu Orestes ve kayığın kenarına yapışan iki el gördü, sonra iki kol ve onun arkasından da sarı, ışıldayan gözleriyle yuvarlak bir yüz çıktı sudan. Attila sanki hâlâ gücü kalmış gibi derin bir iç çekti ve kendini sallanan kayığın arka tarafına attı.

"Ver şu küreği bana!" diye bağırarak onu Orestes'in elinden aldı ve her iki yandan çılgın gibi kürek çekmeye başladı.

Ama nehrin yukarısında, kıyıda kara gölgeler belirdi; insan ve at başlarıydı bunlar. Daha aşağıda, kaleye yakın olan yerde ise birliğin nehir bölüğü kara teknelerini suya indirmiş geliyordu. Ama onlar oldukça yavaştı. Çocukların küçük teknesi nehrin ortasına varmıştı bile ve hızla karşı kıyıya yaklaşıyorlardı.

Attila ne yaptığını biliyordu. "Tut şunu," diyerek küreği Orestes'e uzattı, çocuk çok yorgundu ama yine de şikâyet etmeden aldı onu. Attila bu kez onun şaşkın bakışları altında ayağa kalktı ve dengesi zaten bozuk olan kayığın içinde bir deli gibi dans etmeye başladı. Nehirden ve kıyıdan şaşkın gözlerle onlara bakan askerlere doğru yumruklarını sallıyor ve öfkeli bir ifadeyle başını sallıyordu.

"Sizi Tanrının cezası salaklar! Sizi kalın kafalı Romalı piçler!" diye bağırıyordu. "Namussuz herifler, işe yaramaz orospu çocukları. Bizi yakalayamazsınız işte sizi katır bokları! Hadi, sıkıysa gelin de yakalayın bizi bakalım! Astur hepinizin canına okuyacak." Birden oynamayı bıraktı, giysisinin eteğini kaldırdı ve poposunu gösterdi onlara. Askerler ve başlarındaki şaşkın subaylardan hiçbir tepki gelmiyordu.

Attila onlara hakaret etmeyi sürdürdü. "Siz bir hamamı bile yönetemez, lanet bir Korent genelevini bile basamazsınız, salak herifler! Köpek kafalı aptallar! Bizim peşimizden yüzmeye kalkarsanız suyun ortasında batar gidersiniz aptallar! Hadi, gelin yakalayın bizi de görelim sizi!"

Durdu ve dönüp Orestes'e baktı, yüzünde delice bir ifade vardı, gözleri alev alev yanıyordu ve kahkahalar atıyordu. Orestes karanlıkta askerlerin yüzlerini göremiyordu ama şaşkınlıktan donup kaldıklarının farkındaydı ve yüzlerinde nasıl bir ifade olduğunu tahmin edebiliyordu.

Attila tekrar askerlere döndü. "Hadi bakalım salak herifler! Domuzlar! Hepiniz cehennemde yanacaksınız! Roma çöküyor! Biz geri geleceğiz ve sizin o rezil Roma'nızdan geriye sadece kan ve taş yığınları kalacak!" Durdu ve pis kol yeniyle ağzından çıkan tükürüğü sildi. "Sizin o imparatorunuza da, kız kardeşine de lanetler olsun!"

Attila, delice kahkahalarından boğulacak gibi oldu ve kayığın kıç tarafına çöktü. Başını geriye attı, yumruklarını yıldızlara doğru kaldırdı ve son kez olarak, "Tanrının cezaları!" diye bağırdı.

Şafak vakti bir Palatine Muhafızları bölüğü geldi Aquincum'a.

Yüzü yaralı bir yüzbaşı kale komutanına, "Burada esir bir Hun çocuğu varmış," dedi. "Nerede o?"

Albayın yüzü öfkeyle kızardı ve "Bir üstünle konuşurken atından in ve onu selamla Yüzbaşı!" diye bağırdı.

Palatine Yüzbaşısı sesini çıkarmadı ve cevap olarak üzerinde imparatorluk mührü olan bir kâğıt uzattı ona. Albay kâğıda baktı ve sesini çıkarmadı, kendine olan güvenini birden yitirmiş gibiydi.

Yüzbaşı, "Hun çocuğu," diye tekrarladı.

Albay, "Şey... Çocuk kaçtı," dedi.

Yüzbaşı inanamıyormuş gibi baktı ona. "Kaçtı mı? Bir sınır kalesinden mi?"

"Bir suç ortağı vardı. Onu neden istiyorsunuz ki?"

"Orası sizi ilgilendirmez."

Albay sakin bir ifadeyle nehrin sularına baktı, bir kılıç cezasına çarptırılacağını biliyordu ama yapabileceği bir şey yoktu. "Çocuk Tuna'nın diğer kıyısına, kendi topraklarına kaçtı."

Yüzbaşı da nehre baktı ve yüzünü buruşturdu. "Bu durumda ondan bir daha haber alamayacağız herhalde."

Albay, "Oo! Ondan haber alacaksınız," diye cevapladı.

Yüzbaşı ölen adamların kehanetleri hakkında söylenenleri hatırladı ve parlak siyah zırhının altında titredi.

III

KIRSALA DOĞRU

1

Kalbin Ölümü

Kaçaklar uçsuz bucaksız Pannonian ovasında üç zorlu gün mücadele verdikten sonra dinlenebilecekleri güvenli bir yer buldular. Attila'nın bulduğu doktor kadın Orestes'in kırılan bacağını tedavi ederek sardı ve kaşlarını çatarak ona en azından iki hafta boyunca yerinden kımıldamamasını söyledi. Bundan sonra da sadece bir bastonla yürüyecek ve en azından bir ay süreyle yaralı ayağının üstüne mümkün olduğunca az ağırlık verecekti.

Tekrar yola çıktıklarında ilkbahar gelmişti ve bir süre sonra, Gotların *Havrada,* Hunların *Karvad* ve Latinlerin de *Karpatlar* dediği ulu sıradağlara geldiler. O vahşi dağların yüksek geçitlerini çiçeklerin açtığı günlerde aştılar ve Mart ayında İskitlerin göz alabildiğine uzanan steplerine vardılar, buradaki çayırlar Attila'nın anlattıklarına uygun olarak Dinyeper üzerinde uçan iskele kuşlarının göğüsleri gibi yemyeşildi.

Steplerde sessizce, uçsuz bucaksız boşluğun, bu ovaların çok eski yalnızlığı ve güzelliğinin sarhoşluğu içinde günlerce yürüdüler. Bir sabah ovaların ağır akan, kıvrımlı nehirlerinden birine geldiler ve suyun kenarında çamaşır yıkayan ve yıkadıklarını kayaların üstüne serip kurutan bir kadının şarkı söylediğini duydular. Kadın Hun dilinde, göçebe şarkıları söylüyordu ve Attila evine yaklaştığını anladı.

Benim sevgili erkeğim, ne gururlu at biner,
Gururlu, rüzgâr gibi;
Yakınlarda gidecek,
Rüzgâr gibi, rüzgâr gibi.

Benim sevgili kadınım, ne gururlu dans eder,
Dans eder, rüzgâr gibi,
Pek yakında gidecek,
Rüzgâr gibi, rüzgâr gibi.

Bak kabile gidiyor,
Çayırları eziyor, rüzgâr gibi;
Yakında gideceğiz,
Rüzgâr gibi, rüzgâr gibi.

Çocuklar seslenince kadın korkuyla irkildi ama onların perişan halde iki gezgin çocuk olduklarını görünce rahatladı ve söylediklerini dinledi. Çocuklardan biri dövmeli yüzü ve tepesindeki topuz saçlarıyla bir Hun çocuğuydu. Vücudu kabilesinin savaşçıları gibi beline kadar çıplaktı ve çocukluktan yeni kurtuluyordu ama kadın yine de onun adaleli kollarına ve göğsüne hayran gözlerle bakmaktan alamadı kendini. Kadın onun da kendisine baktığını görünce kocasının ya da kabilenin başka erkelerinin karşısında yaptığı gibi gözlerini yere indirdi, çünkü bu çocukta garip bir baş eğdirme vardı. Sonra nehrin karşı tarafındaki vadide kurulmuş kara çadırları gösterdi ona.

Çocuklar ona teşekkür ederek yollarına devam ettiler.

Vadinin kenarına geldiklerinde, üzgünmüş gibi başını öne eğmiş, otların üstünde ağır adımlarla, etrafına hiç bakmadan yürüyen bir çocuk gördüler. Kölesi de birkaç adım geriden onu izliyordu.

Attila ona yaklaştı ve "Kimsin sen?" diye sordu.

Çocuk durdu ve ona baktı. Kendi halinde yürüyen ve dünyanın tüm kederini omuzlarında taşıyormuş gibi görünen bu çocuk Attila'dan bir baş daha uzundu. Gözleri parlak maviydi, hatları biçimli burnu Romalılar gibi düzgün ve zarifti. Kolları bacakları uzundu ve açık, asil bir alnı vardı. Sadece dalgalı ve kahverengi saçlarının karışıklığı çocuksu bir görünümdeydi. Ama genelde yaşından daha büyük gösteriyordu çocuk.

Hun dilini mükemmel konuşarak, "Sen kimsin peki?" diye sordu Attila'ya.

Attila bir an tereddüt etti ama çabuk toparlandı ve "Ben Mundzuk'un oğlu Attila'yım," dedi.

Çocuk başını salladı. "Ben de Gaudentius'un oğlu Aetius'um."

• • •

Attila'nın doğduğu gün –tanrıların bir latifesi olacak– Leo'da aynı yaz gününde, Pannonia'nın bir sınır eyaleti olan Silestria'da, Durostorum'da bir oğlan çocuğu daha doğdu ve ona vaftizle Aetius adını verdiler. Bu çocuğun babası Pannonian sınırında süvari birliği komutanı olan bir generaldi.

O gece Mundzuk'un kara çadırında baba hâlâ terli ve gülümseyen anneyle kucağındaki minik bebeğin üzerine merak ve endişeyle eğilirken, yaşlı bir kadın bebeğin buruşuk yüzünü okşadı ve "Bu çocuk savaşçı olacak," dedi.

Aynı gün generalin Durostorum'daki sarayında, dimdik yürüyen baba dışarıdaki sütunlu bahçede dolaşırken, içerde bir odada anne yeni doğmuş bebeğini göğsüne bastırıyordu ve içeri giren yaşlı bir *haruspex* sabırsız bir tavırla ebeyi kenara itti, önce bebeğe, sonra da avucunda tutuğu meşe yapraklarına baktı ve "Bu çocuk savaşçı olacak," dedi.

Attila ve Orestes vadiye doğru inmeye başladılar.

Romalı çocuk yukardan, "Baban Mundzuk," diye seslendi.

Attila durdu ve başını kaldırıp ona baktı. "Ne dedin?"

Romalı çocuk bir an tereddüt etti ve sonra başını iki yana salladı. "Bir şey yok."

Attila döndü ve tekrar Hunların çadırlarına doğru yürümeye başladı. Orestes onu arkasından izliyor, tavşan gözleriyle çadırlara bakarak bir şeyler mırıldanıyordu. O da Hunlar konusunda bir şeyler duymuştu. Arkadaşına tamamen güveniyordu ama kabilenin geriye kalanını tanımıyordu.

Hunlar kendilerini savunmak için surlar inşa etmiyorlar ve komşularıyla savaşta olmadıkları zaman kamplarında nöbetçi de olmuyordu. Bu adamlar korku nedir bilmiyorlar ve onların bu umursamaz halleri düşmanlarını daha çok korkutuyordu.

Bir gün bir Bizans elçisi onlara neden kendilerini savunmak için sur inşa etmediklerini sordu.

Uldin rahatsız edecek kadar yaklaştı adama, yüzünü şaşkın Bizanslının yüzüne iyice yaklaştırdı ve "Bizim surlarımız insanlardan, kargılardan ve kılıçlardan oluşur," dedi.

Şimdi bu savunmasız çadırların önünde kadınlar oturmuş du-

manı tüten ateşlerde kara tencereler kaynatıyorlardı. Çoğunun yüzünde Attila'nınki gibi mavi dövmeler vardı. Hepsi oradan geçen çocuklara ifadesiz gözlerle bakıyor ama hiçbir şey söylemiyorlardı.

Çadırların arkasından Hunların en değerli varlıkları olan atların kişnemeleri, homurtuları duyuluyordu. Onların arasında uzun yeleli ve kuyruğu nerdeyse yere değen beyaz bir kısrak vardı. Attila'nın sevgili atı Çagelhan'dı bu...

Çocuklar sonunda üç direkli, kapı tentesi püsküllerle süslü büyük bir çadırın önüne geldiler, kamptaki en önemli ve büyük çadırdı bu. Çadırın iki yanındaki iki direkte tüyler, kurdeleler, mumyalanmış yırtıcı kuşlar ve derisi yüzülüp kurutulmuş, cilalı insan kafatasları asılıydı.

Orestes yutkundu ve hiç olmazsa arkadaşının adını söylemek istedi. Ama konuşamadı. Ağzının içi Ağustos güneşi altındaki bozkırlar gibi kurumuştu.

Çadırın kapısında bir tek adam duruyordu ama Orestes'in şimdiye kadar gördüğü en büyük adamdı bu. Boyu çok uzun değildi ama göğsü bir öküz kadar genişti, bacakları kalın ağaç gövdelerini andırıyordu ve kaslı ağır gövdesinin altında hafifçe çarpılmış gibi görünüyorlardı. Ama bütün Hunların çarpık bacaklı olduklarını söylenirdi zaten. Bütün gün at sırtında oldukları için çarpılıyordu adamların bacakları. Hatta söylendiğine göre atlarının üzerinde uyurdu Hunlar.

Adam kollarını göğsünde kavuşturmuş ve kol kasları daha da şişmişti. İnce bıyığının altında ağzı sımsıkı kapalıydı ve çekik gözlerini yaklaşan iki çocuktan bir an bile ayırmıyordu. Çocuklar gelip adamın tam önünde durdular.

Attila, "Kralı görmek istiyoruz," dedi.

Adam yerinden kımıldamadı.

"Kenara çekil."

Adam yine kımıldamadı.

"Bulgü, sana *çekil yolumdan* diyorum."

Dağ gibi adam birden irkildi, şaşırdı ve ona daha dikkatle baktı. Sonra Orestes'in şaşkın bakışları altında, keçe çizmeli ayaklarıyla toprağı titreterek sola doğru kaydı.

Çocuklar içeri girdiler.

Çadır uzun ve derindi, Germen kavimlerinden birinin holünü

andırıyordu ama ahşap değil, keçeden döşenmişti. Çünkü Hunların dünyasında hiçbir şey kalıcı olarak inşa edilmez, yapılmazdı, her şey geçiciydi; rüzgâr gibi, rüzgâr gibi.

Çadırın dibinde yüksek bir platform ve onun üzerinde de kralın oturduğu zengin oymalı taht vardı. Kral çocukların geldiğini duymuş ve aceleyle onları karşılamaya hazırlanmıştı. Sevgili torunu gelmişti...

Attila, "Uldin!" diye bağırarak ona doğru koştu.

Ama o koşarken loş çadırın içinde korkunç bir şey oldu. Attila'nın dedesi, yaşlı Kral Uldin'in yüzü birden değişti. Çocuğun karşısında duran yüz yaşlı kralın buruşuk, asık ama dürüst yüzü değildi artık; daha genç bir yüzdü bu ve sakalı da Hunlarda pek sık görülmeyen gür bir sakaldı. Gözler kısılmıştı, burun küçük ve kalkıktı ve ağız gür sakalın altında kaybolmuş gibiydi, görünmüyordu.

Attila kabaca yapılmış tahtın önünde birden durunca Kral gülümseyerek ağzını gösterdi. Kralın dişleri üst üste devrilmiş sarı mezar taşlarına benziyorlardı ve kısık, dikkatli gözleri sanki hiç gülmüyordu.

Kral, "Attila!" diye bağırdı.

Attila içini çekti. "Ruga!"

Ruga, "Astur'a ve gökyüzündeki tüm tanrılara şükürler olsun! Döndün demek!" diye konuştu.

Attila şaşkın gözlerle ona baktı ve bir şey söyleyemedi.

"Romalı müttefiklerimiz senin kendi yolunu seçtiğini söylediler... Ama sen imparator sarayında önemli bir rehineydin, bir misafirdin orada."

"Şey, sen... Dedem kaçmamı isterdi, olanları bilseydi... Babam. Nerede babam?"

Kısık gözler soğuk bir ifadeyle baktı ona.

"*Babam Lord Mundzuk nerede?*"

Ruga sakin ama sinsice tehdit eder gibi bir ifadeyle, "Bana sesini yükseltme çocuk," dedi.

Attila arkasında çadır perdesinin açıldığını ve dev adam Bulgü'nün içeri girdiğini hissetti. Orestes çadırın arka tarafında titreyerek bekliyordu. Yunanlı çocuk işlerin bekledikleri gibi gitmediğini hemen anlamıştı.

Attila kendini zorlayarak, sesini yükseltmeden ve krala saygı-

lı olmaya çalışarak, "Babam Lord Mundzuk," diye tekrarladı, "Kral Uldin'in oğlu."

Ruga birden tahtında öne doğru eğildi, herkesin korktuğu öfkesini gösterdi ve "Hemen tahtımın önünde diz çök, çocuk!" diye bağırdı. "Yoksa seni kırbaçlatır ve kanlar içinde Takla Makan'a kadar öküz arabasının arkasında sürükletirim!"

Attila içinden isyan etmesine karşın kendini kontrol altına aldı ve dizleri üstüne çöktü.

Ruga yine bağırarak, "Benim karşıma geçip bana sorular sorma cesaretini buluyorsun, öyle mi?" diye devam etti. "Roma saraylarında nasıl davranman gerektiğini tamamen unutmuşsun sen." Kral sustu, arkasına yaslanıp gözlerini iyice kıstı ve gür sakalını sıvazladı.

"Lord Mundzuk, Uldin'in oğlu. Evet, ben de Uldin'in oğluyum ve Lord Mundzuk'un kardeşiyim."

Attila acı çekerek bekledi, ama gelecek cevabı tahmin ediyordu.

Ruga, "Büyük Kral Uldin bir süre önce, kadınları yatağının başında beklerken ve yaşlı bir adam olarak öldü," diye devam etti. "Onun ölümünden sadece birkaç gün sonra Mundzuk da bir av kazasında yaşamını yitirdi. Bir tek okla..." Ruga sustu ve omuzlarını silkti. "Tanrıların isteği. Bizler onların isteklerini sorgulayabilir miyiz ki?"

Attila başını önüne eğdi. Çocukluğunun güçlü tanrısı, her şeyi bilen adam babası ölmüştü. Kadınların sevdiği, erkeklerin hayranlık ve saygı duyduğu asil Mundzuk. O halkını uzun yıllar muhteşem bir şekilde yönetecekti. Attila uzun ve acı yolculuğuna çıkarken ona veda bile edememiş, babası onu kutsayamamıştı bile...

Ruga, "Baban doğuda, bir sabah yolculuğu uzakta, güzel bir mezara gömüldü," dedi.

Attila çocuk kımıldamadı, hareket edemiyordu. Ağlamamak için gözlerini sıkıca kapamıştı.

"Hadi şimdi git."

Attila en sonunda kalktı ve göz pınarlarında beliren yaşları Ruga'ya göstermemek için hemen kapıya döndü. Çadırın kapısı olan kalın perdeye yaklaşırken Ruga arkasından seslendi. "Romalılar sana kötü davrandılar, öyle mi diyorsun?"

Attila durdu ve arkasına dönmeden cevap verdi ona. "Beni öldürmeye çalıştılar."

Ruga aniden tahtından indi ve birkaç adım atarak, öfke içinde, "Yalan söylüyorsun!" diye bağırdı. İri ama çevik bir adamdı. "Müttefikleri Hunlara hakaret etmeye cesaret edemez onlar."

Attila bunu duyunca durdu ve gözlerinden boşalan yaşlara rağmen dik dik amcasının çekik gözlerine baktı. "Ben yalan söylemiyorum. Beni öldürmek istediler. Beni öldürecek ve sonra da Gotların komutanı Alaric'i suçlayacaklardı, böylece sen Roma düşmanı olan Gotlara karşı olacaktın, ama şimdi Gotlar onların müttefiki."

Ruga gözlerini onun yüzüne dikerek, duyduğunu iyice anlamak ister gibi başını iki yana salladı. Çocuğun doğru söylediğini biliyordu. Yalan söyleyeni hemen anlayacak kadar zeki bir adamdı o ve çocuğun gözleri doğruyu söylüyordu.

Ruga bir an düşündü ve "Bu Romalılar yılan gibidir," diye mırıldandı.

"Yılan gibi de öldürüyorlar."

Ruga sanki ilk kez görüyormuş gibi baktı ona. Çocukta kolayca görülen bir güç vardı, hızlıydı, onun geri dönüşünden çekinmesine rağmen birden ona karşı bir hayranlık duyar gibi oldu.

İri elini Attila'nın omzuna koydu ve "Hadi git," dedi. "Üzerine yeni bir şeyler giy, kadınları gör ve sonra da babanın mezarını ziyaret et."

Attila döndü ve çadırdan çıktı, Orestes onun peşinden ayrılmıyordu.

Ruga, Bulgü'ye işaret etti. "Bana Çanat'ı getir."

Birkaç dakika sonra uzun boylu, sırım gibi bir Hun girdi çadıra, belden yukarısı çıplaktı, uzun saçları yağlanmıştı, esmer yüzlü ve siyah bıyıklıydı. Kralın kendisini çağırmasına ne şaşırmış, ne de korkmuştu. Biraz sonra eğilip kralı selamladı, çadırdan çıktı ve atını almak için ahşap ahıra gitti.

Attila babasının mezarını bulmak için beyaz kısrağına, Çagelhan'a atlamış giderken, koyu gri bulutlar kuzeyden yaklaşmaya ve sert bir rüzgâr esmeye başladı. Onun gibi atının başı da öne eğilmişti. Rüzgâr kuvvetlenirken yağmur da başladı. Doğuya doğru gidiyorlardı.

Ağaçsız bozkır yağmur altında iyice kararmıştı. Kuzeyden esen sert rüzgar otları yere yatırırken at ve binicisi yüzlerini korumak

için başlarını eğiyor ve başka yana çeviriyorlardı. Yağmur birkaç saat sonra kesildi ve güneş bulutların arasından yüzünü gösterdi. Bir süre sonra epey ilerde bozkırın diğer tarafında babasının mezarının bulunduğu tümseği fark etti Attila.

Tümseğin yanında atından aşağı atladı ve yere bağdaş kurup oturdu. Yüzünü Ebedi Mavi Gökyüzü'nden düşen son yağmur damlalarına doğru kaldırdı, iki elini de tamamen açtı ve uzun zaman ağladı.

Öğleden sonra kampa geri dönmek üzere yola çıktı ve çadırlara vardığında akşam karanlığı çökmeye başlamıştı. Üzerindeki tozlardan ve üzüntüden kurtulup yıkanmak için nehir kenarına gitti. Nehir kenarı dikti ama Attila üzüntüsünün de etkisiyle hiçbir şeye dikkat etmeden atından aşağı atladı ve az kalsın suya düşüyordu. Hava soğuktu, Attila içini çekti, hafifçe titredi ve tekrar canlandı, kendine geldi. Giysilerini çıkarıp nehrin yamacına fırlattı ve suyun dibine daldı. Soluk almak için tekrar su yüzüne çıktığında, hava daha çok kararmıştı, etraf sessizdi ve alacakaranlıkta yuvalarını yapmaya çalışan kuşların cıvıltılarından başka ses duyulmuyordu.

Attila üzgündü, soğuk suyun içinde bir kez daha titredi ve sudan çıkıp dik yokuştan yukarı tırmanmaya çalıştı. Ama nehir kenarı dikti, zemin kaygandı ve üzeri de ıslak olduğu için kayarak tekrar suya düştü. Başını kaldırıp yukarı baktığı zaman Romalı çocuk Aetius'un ifadesiz bir yüzle aşağıya, ona baktığını gördü, çocuğun atı da yanında duruyordu. Attila öfkeyle parlayan gözlerini onun yüzüne dikti ama çocuk onu umursamaz gibiydi. Diz çöktü ve elini Attila'ya uzattı. Attila önce tereddüt etti ama sonra kendisine uzanan eli tuttu, çocuk güçlüydü ve onu kolayca çekti yukarı. Sonra Attila'nın elbisesini yerden alarak ona uzattı. Attila deri pantolonunu, kaba yünlüden yapılmış gömleğini ve kürklü yeleğini giydi. Birbirleriyle hiç konuşmadılar, Attila titreyerek gitti ve atına atladı.

Romalı çocuk da midilliden iri olan atına atladı ve ikisi de bir süre atlarının üstünde oturup sessizce karanlığın çökmekte olduğu bozkıra baktılar.

Sonunda Aetius sakin bir ifadeyle, "Benim babam da geçen yaz öldü," dedi. "Ama ben onun mezarını hiç görmedim."

Bir süre sessizce birbirlerine baktılar, Aetius atının başını çevirip

onun yanına geldi ve yine konuşmadan yan yana kampa doğru sürdüler atlarını.

Babasını yasını tutması için Attila'ya bir hafta daha süre tanıdılar ve sonra tören zamanı geldi. Attila bunun çok geçmeden yapılacağını biliyordu...

Attila atı Çagelhan'ı sert bir fırçayla tımar ederken bir süvari atını koşturarak onun yanına geldi. Atını orada durdurdu ve önce Prens Attila'nın konuşması için bekledi.

Attila başını çevirip meraklı gözlerle ona baktı.

Savaşçı, "Vakit geldi," dedi. "Amcan ve kutsal adamlar emri çıkardılar."

Attila başını salladı. Atının sağrısına hafifçe vurup onu okşadı ve kulağına eğilip bir şeyler fısıldadı.

Erkeklik ve *Kalpa Ölümsuk*, Kalbin Ölümü töreninin zamanı gelmişti.

Aetius'a Romalıların gurur ve zafer törenini hatırlatıyordu bu tören; o törende de halk tören caddesinin iki yanına sıralanır ve töreni yapılacak olan çocuk onların arasından yürürdü. Ama kahramanlık şarkıları söylenmesi ve kadınların feryat figan ederek ağıt yakmaları âdeti Romalılarda yoktu. Hun töreninde arkadan gelen asık suratlı, saçlarının ön tarafı kazınarak kan rengine boyanmış, bellerine kadar çıplak, tüylerle ve hayvan kafataslarıyla süslü etekler giyen rahipler de Roma Hıristiyan kiliselerinde vaaz veren rahiplere hiç benzemiyorlardı.

Attila, Çagelhan'ı arkasında çekerek götürüyordu ve yüzünden hiçbir şey anlaşılmıyordu. Zaten erkeklere öfkeden başka ifade yakışmazdı.

Aetius bu törenin anlam ve amacını birkaç kişiye sormuş ama kimse cevap vermemişti ona. Ama kölesi olan kahverengi gözlü, yumuşak sesli Cadoc bu konuda bir şeyler söyledi ona.

"Birçok insana göre, bir çocuğun erkek olabilmesi için kalbini tanıması gerekir. Ama Hunlarda, erkek olabilmek için kalbin öldürülmesi gerekmektedir. Dünyada en çok sevdiğin şeyi öldürmen gerekir."

Aetius şarkılar söyleyen ve feryat eden kabalığın arasında ilerledi ve değerli atıyla beraber tören yolunun sonundaki büyük gri renk-

li Taş'ın önünde duran Attila'ya yüzünü buruşturarak, âdeta dehşet içinde baktı. Attila atının beyaz sağrısını tekrar okşadı. Kalabalık birden sustu. İnsanlar bir çocuğun erkek oluşu törenine bir kez daha tanıklık ederken, serin ilkbahar havasında hiçbir ses duyulmuyordu.

Attila yere bakıyor, atı da sakin bir halde yanında duruyordu. Attila bir süre sonra sırtında duran kından eğik kılcını çekti ve hiç tereddüt etmeden ve yine şimşek gibi ani bir hareketle Çagelhan'ın boynuna indirdi. Hayvanın ön ayakları titredi, güzel kısrak dizlerinin üstüne çöktü ve kadife gibi koca gözlerindeki acı ve şaşkınlık ifadesiyle sahibine baktı. Attila kılıcı bir kez daha ve bağırarak hayvanın boynuna bütün gücüyle indirdi. Kısrağın boynundaki derin yara daha da derinleşti ve omuriliği kesildi. Hayvan yere yığıldı ve hareketsiz kaldı. Attila anlaşılmaz sözler bağırarak atın boynuna defalarca vurdu kılıcıyla ve hayvanın başı sonunda boynundan ayrılarak tozların içine yuvarlandı. Çocuk kanlı kılıcı Taş'a fırlattı ve onun önünde diz çöktü. Kalabalık birden çılgınca alkışlamaya ve haykırmaya başladı.

İki savaşçı gelip diz çökmüş olan Attila'yı kollarından tutarak ayağa kaldırdılar, omuzlarına oturttular ve tören yolundan aşağıya doğru götürürlerken, yolun iki yanına toplanmış olan kadınlı erkekli kalabalık da çocuğun üzerine çiçekler ve otlardan yapılmış küçük çelenkler atarak bağırıyordu.

Attila şimdi tekrar kabilenin bir bireyi olmuştu. Artık o halkının bir parçası, kraliyet kanı taşıyan bir prens ve kendini kanıtlamış bir erkekti.

2

Kadınlar Çadırı

O gece halk çadırında büyük bir ziyafet verildi. Erkekler at eti de dahil olmak üzere sekiz tür hayvanın kızarmış etlerini yiyip içerek ve şarkılar söyleyerek eğlendiler. Kadınlar o gecenin hatırı için kocalarının gürültülü aşırılıklarına bir defalığına hoşgörüyle baktılar. Sonra herkese kısrak sütünden yapılmış sert *kımız* ikram edildi ve herkes çadırın ortasına fırlayıp oynamaya ve esir aldıkları kısa boylu adamları oynatmaya başladılar. Çok içen güçlü adamlar cüceleri saman çuvalı gibi sağa sola fırlatıp herkesi güldürüyorlardı.

Kralın yüksek masasında kraliyet ailesinin diğer üyeleriyle birlikte oturan ve Attila'dan biraz daha büyük görünen bir çocuk vardı ve onun davranışları farklıydı. Adı Bleda olan bu çocuk Attila'nın iki yaş büyük ağabeyiydi. Çocuk sürekli olarak aptallar gibi kendi kendine gülüyordu ve öyle çok yedi ki bir süre sonra kusmak için dışarı çıkmak zorunda kaldı. Ama geri döndüğünde sanki günlerdir açmış gibi yine yemeklere saldırdı. Bleda ve kardeşi Attila'nın konuşacak pek bir şeyi yok gibiydi.

Kral Ruga kalkıp oynamadı ama durmadan bağırıp gülüyor ve kadehler dolusu kımız içiyordu. Attila kenarda sessizce oturuyor, çok az yiyip içiyordu. Bir ara birilerinin kendisine baktığını hissetti ve gözlerini kaldırıp bakınca, Romalı çocuğun bir kuzu budundan bir lokma et koparıp garip bir ifadeyle ona baktığını gördü. O anda, çadırdaki gürültüleri hiç duymuyormuş gibi, Aetius'un ciddi ifadeli mavi gözleriyle karşılaştı. Çocuğu başıyla hafifçe selamladı ve Aetius da bir lokma daha et ısırıp onun selamına karşılık verdi.

Şölen devam ediyordu.

Birisi arkadan uzanıp kadehini doldurdu ve Attila başını çevirip omzunun üstünden bakınca Orestes'i gördü. Attila önündeki geyik budundan bir parça kopardı ve arkasında duran Orestes'e uzattı. Şölenlerde kölelere yiyecek vermek yasaktı ama Attila aldırmıyordu bu yasağa. Orestes et lokmasını bir suç işliyormuş gibi hemen ağzına attı ve sonra kimseye belli etmeden çiğnemeye çalışarak, asillerin ve savaşçıların boşalan kadehlerini doldurmaya başladı.

Attila bir lokma daha kımız içti ve üzerindeki gerginliğin biraz azaldığını hissetti. Sevdiği her şey yok olmamıştı henüz.

Bir süre sonra, hemen hemen Kalbin Ölümü kadar korktuğu şeyin zamanı geldi.

Ruga ayağa kalktı ve kadehini havaya kaldırdı. Biraz sendeledi, yanındaki adama çarptı ama onun yardımıyla tekrar doğruldu ve "Bugün yeğenim Attila erkek oldu!" diye bağırdı.

Herkes bağırarak selamladı onu ve bazıları bunu kutlamak için havaya yiyeceklerden bazı şeyler fırlattılar. Bleda elindeki but kemiğini yana doğru fırlattı, Attila eğilmeseydi koca kemik yüzüne vuracaktı. Ağabeyi ona bakarak bir kahkaha attı ve baykuş ötüşüne benzer bir sesle bağırdı.

Ruga bağırarak, "Yeğenim bugün Kurban Taşı önünde kılıcıyla kan döktü," diye konuştu. "Bugün kendi kalbine bile meydan okuyabilen bir savaşçı olduğunu kanıtladı."

Bağırışlar, gülüşmeler ve alkışlar arttı.

Ruga dramatik bir duraklamadan sonra "Ve bu gece..." diye devam etti, "ilk kez olarak Kadınlar Çadırına girecek."

Çadırın içinde kulakları sağır edecek bir gürültü ve alkış tufanı koptu.

Attila başını eğdi ve büyük bir yudum daha kımız içti. Sert içkinin boğazını ve midesini yaktığını hissetti. Keyfi yerine gelmişti. Bir yudum daha içti, buna ihtiyacı olacaktı.

O sırada, üzerinde garip kürk ve tüyler, renkli kurdeleler olan ve garip bir ifadeyle sırıtan bir adam çadırın ortasına fırladı. Kabilenin şamanı deli Küçük Kuş'tu bu. Ellerini çırpıyor ve asil Prens Attila'nın bir erkek olarak kadınların çadırına gideceğini şarkıyla anlatıyordu.

Deli şaman Küçük Kuş, "Birçok oğlun olmalı!" diye bağırdı. "Çünkü bu kadar çocuk yetmiyor bize."

Ruga sinirlenmiş gibi baktı ona ama şaman aldırmadı ve "Çok

bebek doğmalı," diye devam etti, "çünkü dolması gereken çok mezar var ve toprağı aç bırakmak istemeyiz, değil mi?"

Çadırdakiler deli şamanın esprilerine tereddüt ederek gülüyorlardı, çünkü adam saçmalıyor ve herkesi rahatsız edecek şeyler söylüyordu. Çoğu onun saçmalıklarına dayanabilmek için daha çok kımız içiyor ve gülmeye devam ediyordu. Küçük Kuş da durmadan gülüyordu ama ne bir şey yiyor ne de bir damla kımız içiyordu.

Kadınlar Çadırı, ortasında direk olarak bütün bir incir ağacı bulunan büyük, beyaz ve daire şeklinde bir Yörük yurduydu. Çadır kadın esir ve kölelerin tutulduğu Kadınlar Bölümü'nün tam ortasında bulunuyordu. Hun kadınları kocalarıyla birlikte, aile çadırında yaşıyorlardı ama yataklarını bazen savaş esiri ve köle kadınlarla paylaşmak zorunda kalıyorlardı. Kadınlar Bölümü sadece krala ait bir yerdi ve ailesinden ya da misafirlerinden sadece onun iznini alanlar girebiliyordu oraya.

Kadınlar Bölümü'nde Kadınlar Çadırı'ndan başka Ruga'nın cariyeleri de yaşıyordu ki onlara dokunmak bir yana, bakmak bile yasaktı ve bu kadınlar gece gündüz, hadım edilmiş muhafızların koruması altındaydılar. Ama kralın tahta oturduğu yaklaşık bir yıldan beri hiçbir karısı ya da cariyesi hamile kalmamıştı. Ama hiç kimse bu konuyu açmaya cesaret edemiyordu elbette.

Attila dışarı çıkıp soğuk gece havasını ciğerlerine çekince kendine geldi. Yediği etler ve içtiği kımızlarla midesi iyice şişmişti ama kanı damarlarında kaynıyordu. Kadınlar Çadırı'na giderken belki biraz korkacağını düşündü ama ortaya titremeden gireceğinden de emindi.

Kapıda bekleyen iki iriyarı kapı oğlanı ona bakıp sırıtarak edepsizce bir şeyler söylediler ve sonra çadırın kapısı olan kalın çadır bezlerini iki yana çekerek açtılar.

Büyük çadırın içi loştu, ortada bir ateş yanıyor ve duman tepedeki bir delikten çıkıp gidiyordu. Orta direğin kenarına serilmiş hayvan postları üzerinde uzanmış sere serpe yatan birkaç kadın vardı. Çadırın kenarında yatan ya da oturan diğer kadınlar uyukluyor, fısıldaşıyor, kumtaşıyla tırnaklarını düzeltiyor ya da birbirlerinin saçlarını örüyorlardı. Havada yanan odunların, saçlara sürülen yağların ya da kadınların hafif, yumuşak kokuları vardı.

Attila'dan birkaç yaş büyük iki kız yerlerinden kalkarak onun yanına geldiler ve gülümseyerek ellerini tuttular. Biri Çerkez olabilirdi, açık mavi gözleri, kumral saçları ve teni vardı. Diğeri esmerdi, imparatorluktan, belki de doğudan gelmiş olacaktı. Kulaklarında kalın altın küpeler vardı ve cılız ışıkta parlayan tırnaklarını ona doğru uzatarak parmak uçlarıyla Attila'nın göğsünü okşadı.

Ama kadınların hepsi böyle değildi elbette. Kadınlar Çadırı bir Roma genelevi değildi ve havada esir düşmüş olmanın getirdiği bir hüzün de seziliyordu. Kadınların çoğu kaybettikleri kocalarını, çocuklarını, harap olan köylerini, ülkelerini düşünüyorlardı. Kadınların çoğu buraya savaş esiri olarak, zorla getirilmişlerdi ve içlerinde yeni efendilerini seven pek yoktu.

Attila yanındaki iki kızdan biraz uzaklaşınca kızlar surat astılar. Çadırın diğer ucuna doğru ilerlerken kenarlarda bulunan kadınlar merakla süzdüler onu ve çocuk bir an için, bunların hepsine birden sahip olup olamayacağını düşündü. Erkeklerin çoğu belki de bunun için kral olmak istiyorlardı. Ama bu kadınların oraya kılıç zoruyla geldiklerini de unutmamak gerekiyordu.

Biraz daha geriye gidince bir köşede büzülüp oturmuş, omuzlarını ve hatta ağzını bile yünlü kumaşlara sarıp örtünmüş bir kız gördü. Uzun saçları omuzlarına düşmüş, gözlerini yere indirmişti. Kız başını kaldırıp ona bakınca Attila çadırın loş ortamında onun iri, mahzun gözlerini, narin yüzünü gördü ve aylar önce tanıdığı diğer kızı hatırladı. Elini uzatıp kıza dokundu ve kız omuzlarındaki yün şalı yavaşça bırakarak uzandığı divanda doğruldu.

Birkaç kadın hemen onların yanına geldi, bir şeyler fısıldamaya, kıkırdamaya başladılar ve tırnakları boyalı olan doğulu kadın onlara üzeri kürk kaplı bir divanı gösterdi. Burada yaşayan kadınların hepsi de hiç kuşkusuz asil bir erkeğin kendisini beğenmesini ve alıp kendi çadırına götürmesini dört gözle bekliyor, bunun için içeriye giren her erkeğe şehvetle parlayan gözlerle bakıyorlardı.

Attila ise kımızla biraz sarhoş olup utangaçlıktan kurtulmuş olmasına rağmen, kadınların bu kadar rahat olmalarını anlayamıyordu. Etrafını sarmış olan diğer kadınlara bakarak başını iki yana salladı, beğendiği genç kızın solgun elini tuttu ve onu kadınların gece uyudukları perdeli bölmelerden birine götürüp perdeyi arkalarından çekerek kapadı.

Diğer kadınlar başlarını sallayarak eski yerlerine döndüler ve yine beklemeye başladılar. Burada belki de yaşamları boyunca böyle bekleyecekler ve iyice yaşlandıktan sonra da ölü bir at fiyatına hizmetçi olarak birine satılacaklardı.

Attila kızın bol elbisesini başının üzerinden çekip çıkardı ve uzun uzun baktı ona. Kız sesini çıkarmadan bekliyordu. Attila sonunda onu iterek divana yatırdı ve öpmeye başladı. Bir süre sonra başını kaldırıp kızın yüzüne baktı ve üzerindeki heyecandan tam olarak kurtulamamış olduğunu anladı. Kıza, istemiyorsa bir şey yapmayacağını fısıldadı... Ona zorla sahip olmak istemiyordu, böyle davrandığı için özür diliyordu ondan...

Ama kız kollarını uzattı ve onu tutarak kendine doğru çekti. Attila onun da kendisini büyük bir arzuyla öptüğünü görünce şaşırdı ve zevkten titredi. Genç kız birden ellerini uzatıp onu göğsünden itti ve yan tarafa düşürdü.

Attila birden şaşkın bir ifadeyle doğruldu ve "Ne oldu?" diye sordu.

Genç kız hafifçe güldü. "Her şeyi yapmak zorunda değiliz... Özür dilerim..." Attila'yı taklit ediyor ve kıkırdayıp duruyordu.

Sonra eğildi ve Attila'nın gömleğinin önündeki kordonu çekti, kaşlarını kaldırdı ve "Benim de istemediğimi nerden biliyorsun?" diye sordu. Attila'nın gömleğini başından sıyırıp çıkardı, bacaklarını açarak çıplak kalçalarını onu göğsüne yerleştirdi ve "Arada bir benim de hoşuma gider bu," diyerek kıkırdadı.

Attila onun yüzüne bakarken kız eğildi ve dolgun dudaklarını onun ağzına dayadı. Çocuk bayılacak gibi oldu ama kendini hemen toparladı.

O geceden sonra Attila kendi çadırına geçti ve kız da ondan sonra her gece onun yatağında uyudu.

Ertesi gün Ruga onun sırtına vurarak "Yakında baskınlar mevsimi başlıyor," dedi. "Umarım aldığın o güzel kızın yerine bana on kadın daha getirirsin. Çok güzel bir kızdır o."

Attila sesini çıkarmadı ve hafifçe gülümsedi ona.

3

Çanat

Bir ay kadar sonra, belden yukarısı çıplak, uzun saçları yağlanmış ve bıyıklı bir süvari Ravenna şehrine girdi. Sur kapısındaki nöbetçiler önce önüne çıkıp durdurdular onu, ama süvari kim tarafından gönderildiğini söyleyince, istemeyerek de olsa yanına silahlı bir refakatçi vererek bıraktılar.

Süvarinin atını alıp bir yere bağladılar, üzerini iyice aradılar –hiç silahı yoktu– düzgün kıyafetli olsun diye geniş omuzlarına beyaz bir pelerin attılar ve sonra Roma İmparatorunun huzuruna çıkardılar onu. İmparatorun kız kardeşi de taht salonundaydı. Kadın, imparatorla aynı seviyedeymiş gibi ayrı bir tahtta oturuyordu. Savaşçı tiksinerek, şu *Romalılar,* diye düşündü.

Süvari kollarını göğsünde kavuşturdu ve saygılı bir şekilde yerdeki zengin desenli mozaiklere bakacağı yerde, gözlerini Kutsal İmparator Honorius'un yüzüne dikti.

İmparator da iğrenerek içinden, şu *barbarlar,* diye geçirdi.

Temsilci olarak gelen savaşçı, "*Asla konusma Khlatina,*" dedi. "*Sizmeli konusmat Ioung.*"

Taht salonunda bir karmaşa yaşandı ve saray teşrifatçısı Hunların çirkin dilini bilen bir tercüman aramak için seğirtti. Tercüman bulunana kadar taht salonunda derin bir sessizlik yaşandı. Savaşçı gözlerini bir an olsun imparatorun yüzünden ayırmıyordu. Dayanılmaz bir durumdu bu. Honorius sonunda kucağında duran ellerine bakmaya başladı. Kız kardeşi ise buz gibi bir ifadeyle Hun savaşçıya bakıyordu. Adamın çekik gözleri ona daha genç bir başka Hun'u hatırlatmıştı.

Bir süre sonra bir tercüman bulundu ve adam korku içinde huzura geldi. Hafifçe titreyerek Hun savaşçının birkaç adım arkasında durdu ve onun tekrar konuşmasını bekledi. Ama Hun temsilci daha önce söylediklerini tekrarlayınca tercüman ne yapacağını şaşırdı ve daha çok titremeye başladı, bu küstahça söylenen sözleri tahtın önünde nasıl tercüme edebilirdi ki?

Hun savaşçı, "*Asla konusma Khlatina. Sizmeli konusmat Ioung,*" diye tekrarladı.

Tercüman, "Adam Latince bilmiyormuş. Sizin Hunca konuşmanızı istiyor," diye kekeledi.

Galla Placidia soğuk bir ifadeyle, "Biz onun büyük dilleri konuşamayacağını zaten tahmin ettik," diye söylendi.

İmparator öfkeyle ablasına baktı ve sonra tercüman aracılığıyla misafirine hoş geldin dedi.

Galla, "Aynı şekilde kralınız asil Ruga'ya da saygılarımızı sunarız," diye ekledi.

Savaşçı onların selamlarına karşılık vermedi ve onun bu davranışı karşısında taht salonunda yine derin bir sessizlik oldu. Ama Hun savaşçı buna hiç aldırmıyor gibi görünüyordu.

Prenses Galla oldukça uzun süren sessizliğe daha fazla dayanamadı ve tercümana, "Acaba değerli misafirimize sorabilir misin?" dedi. "Bugün bize bu şekilde şeref vermesinin nedeni nedir acaba? Herhalde o kanunsuz, karanlık ve uzak topraklardan buraya kadar sadece Latince bilmediğini söylemek için gelmedi."

Tercüman korkudan titremeye devam ederek Galla'nın söylediğini Hun savaşçıya biraz daha nazik bir dille aktardı.

Savaşçı ifadesiz gözlerle onlara baktı, bir süre düşündü ve sonra, "Benim adım Çanat," dedi. "Ben Subotay'ın oğluyum."

Galla kaşlarını kaldırdı ve ona baktı. "Özür dilerim ama ben babanızla tanışma şerefine erişemedim."

Çanat onun imalı konuşmasına hiç aldırmadı. "Size kralımdan bir mesaj getirdim."

İmparator hafifçe ürperdi. Galla'nın sıkılan dudaklarında kan çekildi, ama bir şey söylemedi prenses.

Çanat, "Kralın yeğeni, Mundzuk'un oğlu Attila bir ay önce Karvad dağları ötesindeki Hunlar ülkesine döndü," diye konuştu.

Taht Salonu'nda yine derin bir sessizlik oldu.

"Burada esir olarak tutulduğunu ve siz Romalıların onu öldürmek istediğinizi söyledi bize."

Galla Placidia, "Yalan söylüyor o çocuk!" diye bağırdı.

Çanat istemeyerek de olsa, kendisine doğru bağıran bu kadına cevap vermek zorunda olduğunu hissetti ve sakin bir ifadeyle "Kraliyet kanı taşıyan bir prenstir o," diye cevap verdi. "Yalan söylemez."

Galla'nın soğuk ifadeli gözleriyle Hun savaşçının çekik gözleri uzun süre bakıştılar. Ama sonunda gözlerini onun yüzünden çeken Galla oldu.

Savaşçı bu kez Honorius'a baktı ve "Bundan sonraki yıllarda Hun ulusu Roma ile asla ittifak yapmayacaktır," dedi.

İmparator gözlerini bir süredir şaşkın bir halde oynadığı terli parmaklarından çekti ve Hun savaşçıya baktı. "Yani gelip saldıracak mısınız bize?"

Galla öfkeli bir ifadeyle yüzünü buruşturdu.

Çanat yerinden kımıldamadı. "Ben söyleyeceğimi söyledim."

Honorius gözlerini indirip titreyen parmaklarına baktı ve birden sinirlenip, "Seni öldürtebilirim!" diye bağırdı.

Galla teşrifatçıya baktı ve savaşçıyı salondan alıp götürmesini söylemek üzereyken Çanat yine konuştu.

Sanki bir espri yapıyormuş gibi hafifçe gülümsedi ve "Görevimi yapamayacak olsaydım efendimin, kralımın bana yapacakları sizin yapacaklarınızdan çok daha korkunç olurdu," dedi.

Honorius, küçük yuvarlak ağzı şaşkınlıkla açılmış olarak bu müthiş barbara uzun süre baktı. Sonra aniden bir çığlık attı, tahtından fırlayıp merdivenden atladı ve kaftanının eteklerini toplayarak arkadaki odalara doğru koştu. Galla da kalktı ve onun arkasından gitti.

Onlar çıkar çıkmaz Çanat omuzlarındaki beyaz ipek pelerini tutan güzel broşu söküp çıkardı. Pelerin geniş kaslı omuzlarından kayarak yere düştü. Çanat döndü ve pelerini ayaklarının altına alarak çiğnedi ve sonra da taht salonundan çıkıp gitti.

Şehir surlarının kapısında atını ona getirdiler. Çanat atının dizginlerini kontrol etti ve üzerindeki altın süslerin yerlerinde olmadığını gördü. Güzel bir Latinceyle nöbetçilere dürüstlükleri için teşekkür etti, atına atladı ve Ravenna'nın bataklık topraklarından ülkesine doğru yola çıktı.

• • •

Attila ve Aetius artık sık sık birlikte ava çıkıyor ve köleleri Orestes ve Cadoc'u da yanlarına alıyorlardı. Bir süre sonra onları her zaman beraber gören insanlar onlara "Dört Çocuk" adını taktılar.

Çocuklar kendi aralarında güreş ediyor, kılıç oynuyor, kargı ve kement atıyor ya da *pülü* denen şişirilmiş domuz mesanesini top gibi kullanıp onun peşinde dörtnala at koşturuyorlardı, eski bir Hun oyunuydu bu. Hepsi de Çanat'a hayrandı, onu en büyük ve korkusuz savaşçı olarak görüyorlardı ama Çanat bir gün onlara bilek gücüne değil, akıla, zekâya değer vermelerini, hayran olmalarını söyledi.

Attila, "Akıl mı?" diye homurdandı. "Ben her zaman güçlü olmayı yeğlerim."

Çanat başını iki yana salladı ve garip bir şekilde Küçük Kuş'tan söz etmeye başladı, oysa Attila o deli şamanın adını bile anmamıştı.

Onların ne konuştuğunu duyan Aetius da yanlarına yaklaştı ve dinlemeye başladı, mavi gözlerinde ciddi bir ifade vardı. Seneca ve Epictetus öğretileri, Kutsal Katolik Kilisesi doktrinleri ve Tanrı'nın gücüyle ilgili öğretilerle yetişmiş olan bu iyi eğitimli Romalı çocuk da merak ediyordu Küçük Kuş denen deli şamanın nasıl bir insan olduğunu. Küçük Kuş'un şarkıları ve sözleri onu çok korkutuyordu.

Çanat alçak sesle, "Dünyada akıllı olarak tanınmış pek çok insan vardır," diye başladı anlatmaya. "Ama biz tüm deliliğine karşın Küçük Kuş'un çok akıllı bir insan olduğunu biliyoruz. O akıllı bir adam, çünkü Tanrı delisi. Tanrılarla görüşmüş, konuşmuştur o. Kutsal Altay Dağları'nda dokuz yıl yaz kış oturmuş ve günde sadece bir pirinç tanesi yiyerek sürdürmüştür yaşamını. Su olarak dudaklarına yağan karları emmiştir. Dokuz uzun yıl gözlerini dünya maddiyatına hiç açmamış, sadece tanrılarla birlikte olmuş, dünya perdesinin arkasındaki bilinmeyen güçlere sığınmıştır. Geri geldiğinde de sadece bir rahatlama mesajıyla gelmemiştir."

Çanat sustu ve çocuklar onun devam etmesini beklediler.

"Şahin-başlı ve kartal-gözlü varlıklardan, dünyaya dağlardan büyük gölgeler düşürenlerden, ayı pençesi ve yaban domuzu dişi yaratanlardan geri geldi o –bu şeylerden çok hoşlanır onlar. İşte o zamandan beri Küçük Kuş sadece dans eder, saçma şarklar söyler ya da tek dostu olan rüzgârla konuşur. Cennetin adaletinden ya da insanoğlunun görevlerinden ve kaderinden ciddi olarak söz edenlerle

dalga geçer, alay eder onlarla. Çünkü biz insanların sadece Tanrının şakaları olduğumuzu söyler."

Aetius Küçük Kuş'tan korkuyordu; en azından onun delice konuşmalarından ve şarkılarından korkuyordu. Ve arkadaşı Attila'nın da korktuğunu biliyordu.

4

Dört Çocuk

Bir sabah Attila Orestes'le birlikte at binip dolaşmaya çıkmaya hazırlanıyordu, bodur ve koca başlı Hun midillilerine binip gezeceklerdi ama Aetius ve kara gözlü kölesi atlarıyla kampa geldiler.

"Ava çıktınız mı siz?"

Romalı çocuk omzundaki çantadan bir ördek çıkardı.

Attila onu küçümser gibi, alaycı bir ses tonuyla, "Bir günlük yolda yabani domuz bölgesi var," dedi. "Kuzey doğuda ormanlık bir vadi biliyorum. Bu gece orada uyur yarın da ava çıkarız. Ama," –uzanıp Romalı çocuğun omzunda duran sadağa dokundu– "Bunun için senin bu oyuncak yay ve oklarından fazlası gerekir."

Aetius başını çevirdi ve Attila'nın atının yan tarafında asılı duran ağır kargıya baktı. Hiç sesini çıkarmadan atını mahmuzlayıp gitti ve çok geçmeden geri geldi; bu kez yanında ucu sipsivri demir bir kargı, bir domuz kargısı vardı. Çünkü yaban domuzları normal hafif kargılardan pek fazla etkilenmiyor, yaralansalar bile avcının atına saldırıp on beş santimlik korkunç dişleriyle hayvanın karnını deşebiliyorlardı.

Attila, peşinde sessiz ve sadık kölesiyle Romalı arkadaşının kampa döndüğünü görünce gözlerini kıstı ve Orestes'e, "Geliyorlar, hadi gidelim," dedi. "Biraz sonra yetişirler bize."

Küçük midillisini mahmuzladı ve parlak yeşil çayırlara doğru dörtnala at koşturmaya başladı, önlerinde ufka kadar uzayan dümdüz, açık ve sınırsız bir dünya vardı.

Bütün gün hiç durmadan at sırtında yol aldıktan sonra, ormanlık vadinin kenarına vardıklarında dört çocuk da çok yorulmuştu ama

hiçbiri yorulduğunu belli etmedi. Ağaçların altına yerleşip küçük bir kamp ateşi yakarken çok az konuştular.

Attila, Aetius'un kölesine, "Bana bütün gece yanacak kadar çalı çırpı ve odun getir çocuk," dedi.

Çocuk hemen koşarak odun toplamaya gitti.

Attila başını salladı. "İyi bir çocuk bu."

Aetius, "Evet, çok iyidir," dedi.

"Nereli bu çocuk?"

"O bir Kelt – İngiliz."

"Haa, bir zamanlar iyi savaşçıydı onlar."

"Hala iyi savaşçılar."

"Hun dilini de biliyor."

"Hun dilinden başka Latince, Kelt dili, Sakson, Galya ve biraz da Gotların dilini biliyor."

"Eğitimli bir köle desene."

"Hep köle değildi çocuk elbette."

Çocuklar bir süre ateşe baktılar ve hangi konuda yarışabileceklerini düşündüler. Sonra Attila ona deri bir matara uzattı ve "Al şundan iç biraz," dedi.

Aetius kuşkulu gözlerle baktı ona. "Nedir bu?"

"Bir tür mayalanmış koyun sütü."

"Kımız değil herhalde."

Attila başını iki yana salladı. "Hayır, insanı sarhoş etmez bu. Sadece biraz ekşimiş koyun sütü, hepsi bu. Sıcak havada serinletir insanı."

Aetius mataranın ağzını dikkatle dudaklarına götürdü ve içindeki sıvının tadına baktı. Ama ağzına aldığı yudumu yutamadı ve ateşe püskürttü.

Attila bir kahkaha attı ve matarayı aldı ondan.

Aetius yüzünü buruşturdu elinin tersiyle ağzını sildi. "Neydi bu berbat şey?"

Attila yine güdü ve "Biz ona yoğurt deriz," diye cevap verdi.

"Yoğurt mu?"

Attila başını salladı.

Aetius ise başını iki yana salladı ve "Adı da tadı gibi berbat," dedi.

• • •

Ertesi gün yaban domuzu avına çıktılar. Çok geçmeden bir domuzun ayak izlerini buldular ama atları yoğun çalılıklara giremediği için izleri bir süre sonra kaybettiler. Daha sonra yere devrilmiş bir ağaç gövdesinin yanında çamurlu bir çukur buldular, çamurda sanki büyük bir hayvan yuvarlanmış da iz bırakmış gibi görünüyordu. Attila atından aşağı atlayıp ağaç gövdesinin yanına çömeldi ve parmaklarının ağaç kabuğu üzerinde gezdirerek hafif bir ıslık çaldı.

"Ne var?"

"Diş izleri çok derin." Attila durdu ve güldü. "Büyük bir hayvan olmalı bu."

Yola devam ettiler.

Attila biraz geriden, "Bir yerlerde saklanıyor galiba," diye seslendi. "Onu ürkütüp ortaya çıkarmalıyız."

Cadoc, "Ben bir koku aldım," dedi.

Attila durdu ve köle çocuğa baktı. "Sizin ülkenizde sürekli yağmur gibi yaban domuzu da mı var?"

Çocuk başını salladı. "Çok yaban domuzu vardır benim ülkemde. Sonbaharda ormanlarda biz..."

O anda domuz birden çığlıklar atarak ortaya fırladı. Koca hayvan homurtular çıkararak onlara doğru saldırırken iriliğini gören Attila, onun anne olabileceğini tahmin etti, belki de hayvanın yuvasına ve yavrularına yaklaşmışlardı. Doğada hiçbir canlı, yavrularını koruyan bir anne kadar vahşi ve yırtıcı olamazdı. Attila gözlerini hayvandan ayıramıyordu, domuzun sipsivri dişlerinin boyu yirmi santimden daha uzundu, yaklaşık iki yüz kiloluk hayvanın küçük ayaklarıyla koşarken çıkardığı gök gürültüsü gibi ses kulaklarına geldi–

Sonra daha korkunç bir ses duydu, bir at kişnemesiydi bu. Attila atının üzerinden yere yuvarlanmış, ağzına çürümüş otlar dolmuştu. Koca domuz korkunç dişleriyle durmadan saldırıp atının karnını deşerken, zavallı at acı içinde kişniyor ve debelenip duruyordu.

Diğer üç çocuk hemen atlarından atlamışlar ve Aetius şimşek gibi atılıp kargısını kavramıştı. Yaban domuzu her an atın bağırsaklarını deşmekten sıkılabilir, boncuk gibi minik gözlerini onlara çevirebilir ve korkunç dişleriyle onların üstüne saldırabilirdi. Eğer domuz, atın işini bitirip bacağı atın altında sıkışıp kalan ve kendini kurtarmaya çalışan Attila'ya saldırırsa onu birkaç saniyede öldürebilirdi.

Domuz bir süre sonra durdu ve etrafta can çekişen atın sesinden

başka ses kalmadı. Domuz kocaman başını kaldırıp etrafına bakındı. Aetius onun iki yüz hatta iki yüz elli kilodan fazla olduğunu tahmin etti. Arenada ya da Silestria ormanlarında bu kadar büyük bir domuz görmemişti. Hayvanın leş gibi kokusu her yanı kaplamıştı ve atın karnını deşerken kan içinde kalmış, üzerinde bağırsak parçaları sallanan dişleri de yirmi santimden uzundu.

Domuz bir süre daha baktı onlara, nefes alış verişi normale dönmüştü ama böğrü öfkeyle inip kalkıyordu, meydan okur gibi bakıyordu çocuklara. Sonra birden yan tarafında bir hareket sezdi, korktu ve öfkelendi. Dönüp tekrar ata saldırmak istedi. Ama hareket eden şey at değildi.

Yaban domuzu bir an havayı kokladı, birden dönüp başını öne eğdi, korkunç dişlerini öne uzattı ve yerde, otların üstünde kıvranarak bacağını ölen atının altından kurtarmaya çalışan Attila'ya doğru koştu.

O anda Kelt köle çocuk bir orman hayvanı çevikliğiyle yerinden fırladı. Attila'nın karnı deşilmiş atının üzerinden adeta uçarak diğer yana atladı ve yaban domuzu korkunç dişlerini Attila'nın sırtına geçirmek üzereyken kılıcını hayvanın böğrüne sapladı. Kılıcın ucu domuza ancak iki üç santim kadar girdi ama bu da yeterliydi. Domuz bu kez öfkeyle bağırarak döndü ve ona saldırdı. Cadoc tekrar ölen atın üzerinden atlayarak diğer yana geçti ve öfkeli domuz dişlerini ölü atın deşilmiş karnına daldırdı. Ama o anda sırtında daha büyük bir acı hissetti domuz ve aniden geriye dönüp bakınca Aetius'u gördü. Romalı çocuk kargısını domuzdan çekti ve sırtını yaşlı bir kayın ağacının kalın gövdesine dayadı. Ağır domuz kargısının kabzasını ağacın köküne dayamış, toprağa sokmuştu, çünkü bu ağırlıkta, bu irilikte bir domuz bir insanı kargısıyla birlikte kolayca yere serebilir, parçalayabilirdi.

Aetius göz ucuyla bakınca Kelt köle çocuğun tekrar ölü atın üzerinden atlamaya hazırlandığını gördü, domuza arkadan saldıracaktı çocuk.

"Hayır, Cadoc!" diye bağırdı. "Bırak bana gelsin!"

Yaban domuzu birkaç saniye daha baktı Aetius'a, onu bağırışını hiç umursamamıştı, sadece beynindeki öfkenin uğultusunu duyuyordu o ve birden saldırıya geçti.

Kalın ve demir takviyeli ağaçtan yapılmış domuz kargısı iki yüz

kilonun üzerindeki ağırlığın etkisiyle bir çalı parçası gibi çatırdayarak iki parçaya ayrıldı ve Aetius kendini tam zamanında yana doğru atarak domuzun saldırısından kurtuldu. Ama domuz bu saldırısıyla kargıdan kurtulamamış ve kırılan kargının sivri ucu ve gövdenin bir kısmı hayvanın göğsüne iyice saplanmıştı. Domuz çığlıklar atarak kendini geriye atmak, kargıdan kurtulmak istedi ama yana doğru devrildi ve hayvanın ciğerlerinden gelen kan dişlerinin arasından fışkırdı. Hayvan düştüğü yerden doğrulup kalkmaya çalıştı, ama arka ayakları ağır vücudunu taşıyamadı ve ön ayaklarının üstüne yığılıp kaldı.

Aetius şaşkın ve korkudan titreyerek ayağa kalktı ve efendilerinden daha önce birkaç kez azar işitip hafif kamçı yemiş olan iki köle çocuğun, ellerinde küçük hançerlerle, ölmek üzere olan domuza doğru iki yandan yaklaştıklarını gördü. "Hayır, yaklaşmayın ona!" diye bağırdı. Çünkü domuz zaten ölmek üzereydi, ama ölürken bile o kocaman öfkeli başıyla son hamlesini yaparak bir insanın karnını deşebilir, saldırdığı insanı öldürebilirdi. Ama iki köle çocuk bu kez efendinin sözünü dinlemediler ve domuzun kanlar içinde kalan ve ağır hareketlerle sağa sola dönen başına dikkat ederek ona iyice yaklaştılar, aniden atılıp hançerlerini ona sapladılar. Cadoc'un hançeri canavarın kalın boynuna girerken, Orestes'in bıçağı da kaburgalarının arasından derine saplandı. Ama domuz yine de başını aniden kuvvetle sallayarak Cadoc'a kafa attı ve onu arkadaki yaprak yığınının üstüne fırlattı, ama korkunç dişleri çocuğa değmedi. Kanı sürekli akan hayvan gücünü gittikçe yitiriyordu. Yaprakların üzerine yığılıp kaldı, birkaç kez doğrulmak istedi, debelendi ve can verdi.

Aetius doğruldu ve bağırsakları deşilen attan etrafa yayılan mide bulandırıcı berbat kokuyu almamak için iki parmağıyla burnunu tıkadı. Sonra Attila'yı onun altından kurtarmak için atın arka ayağından tutarak çekmeye çalışırken iki köle çocuğa da yardım etmeleri için seslendi. Ama atın diğer yanından bir ses duyunca oraya baktı. Attila kendini atın altından kurtarmış ona bağırıyordu. Atın altında kalmış olan bacağı burkulmuştu ve domuzun dişleriyle sıyırdığı sırtı kanıyordu ama ağır yaralı değildi. Ama o anda çok heyecanlıydı ve bir süre sonra canının acısını hissetmeye başlayacaktı.

Dört çocuğun havası bir anda değişiverdi ve hep birlikte neşe içinde bağırıp şarkı söyleyerek zıplamaya, oynamaya başladılar.

Attila ve Romalı çocuk diğerlerinin köle olduğunu unutmuş gibiydiler, onlara kendi eşitleriymiş gibi davranıyor, onların sırtlarına vurup İskitlerin en barbar kabilelerinden gelenler gibi çığlıklar atarak sevinçlerini gösteriyorlardı. Kırılan kargılarını ve kılıçlarını tekrar ellerine aldılar ve ölen yaban domuzunun çevresinde naralar atarak koşarken onları tekrar hayvana sapladılar, bu bir kutlamaydı onlar için. Domuzun vahşet dolu ruhuna ve böyle dehşet saçan bir yaratığı insanların başına dert olarak gönderen bilinmeyen tanrılara bile meydan okuyarak, lanetler yağdırarak bağırdılar. Kendilerine ve birbirlerinin üzerlerine önce domuzun kanını ve sonra da onun kanı ve nemli orman toprağının karışımı olan çamuru sürdüler ve başlarını kaldırıp yeşil yaprakların arasından görünen gökyüzüne doğru uludular, haykırdılar. Dört değişik dilden, Yunanca, Keltçe, Latince ve Hun dilinde, aynı öfkeyle bağırıp yaşama ve ölüme meydan okudular.

Sonunda bitkin bir halde yerlere, yaprakların üstüne uzandılar ve kim olduklarını, sosyal durumlarını tekrar hatırlamaya başladılar. Bir süre sonra iyice rahatlayıp kendilerine geldiler ve dua ettiler. Yaban domuzun ruhuna dua ederek ondan af dilediler, domuzu yaratarak dünyaya gönderen, demir elleriyle onun vücudunu, toprağı titreten ayaklarını ve korkunç dişlerini yaratıp şekillendiren, dünya perdesinin arkasındaki o bilinmeyen tanrılardan da özür dileyip onlara da dualar ettiler.

Attila iki köle çocuğa bir ateş yakmalarını söyledi ve sonra domuzun derisini yüzerek pembe renkli etini ortaya çıkarmaya başladı. Buttan kestikleri etleri ağaç dallarından yaptıkları şişlere geçirip kızarttılar. Hayvanın kocaman gövdesinden kestikleri etlerle büyükçe bir oyuk oluşturdular. Pişen etleri mideleri şişene kadar yediler ve sonra da yaprakların üzerine uzanıp uykuya daldılar.

Uyandıklarında hava kararmaya başlamıştı. Önce ateşe biraz odun atarak onu canlandırdılar, henüz acıkmamış olmalarına rağmen biraz daha et kızarttılar ve birbirlerine yardım ederek domuzun kalın boynunu kesmeye çalıştılar. Yanlarında satır olmadığı için kılıç ve hançerlerle hayvanın kalın boynunu kesmek çok zordu ve bir süre sonra hepsi ter içinde kaldılar.

Orestes, "Ama onu böylece burada bırakamayız," dedi. "Kimse böyle bir domuz avladığımıza inanmaz."

Cadoc gibi onun da, fikri sorulmadan, efendilerin iznini almadan konuşması garipti. Ama bu dört çocuk arasında sarayda ya da kampta görülmesi mümkün olmayan bir anlaşma yapılmış gibiydi.

Attila başını salladı. "Hayvanın üzerinde kalan etlere yazık olacak zaten. Ama onun başını kesip götürmemiz gerekiyor."

Deriyi, sinirleri, kasları ve kemikleri kesmek için yaklaşık yarım saat daha uğraştıktan sonra domuzun kafasını gövdeden ayırmayı başardılar. Ama kafayı alıp götürmek de kolay değildi çünkü hayvanın başı bile yetmiş kiloya yakındı. Sonunda sağlam fındık dallarından basit bir sedye yaparak domuzun başını onun üzerine koyup bağlamayı planladılar, onu midillilere çektirecek ve atları da saatte bir değiştireceklerdi.

Orestes heyecan içinde, "Herkesin kahramanı olacağız!" diye bağırdı.

Cadoc, "Oradaki her erkek bizi kıskanacak," dedi.

Attila, "Her kadının da rüyasıdır bu," diyerek güldü.

Diğer üç çocuk biraz utanmıştı. Attila bir kahkaha attı ve "Ne o?" dedi. "Siz hiçbir kadınla yatmadınız mı şimdiye kadar?" Sonra arkasındaki ağaca yaslandı ve "Vay canına!" diye söylendi. İnsan bunu yaparken kendini güçlü hissediyordu. Bir an düşündü ve sonra, "Pekâlâ," diye ekledi. "Ülkeni özledin demek ha?"

Aetius başını kaldırıp bakınca onun kendisine hitap ettiğini anladı.

"Roma'yı özledin mi?"

Aetius yüzünü buruşturdu ve "İtalya'yı özledim," dedi. "Roma artık..."

Attila, "Roma artık çöplüğe döndü," diyerek tamamladı onun sözünü.

"Ve sen de kaçtın oradan."

Attila başını salladı. "Evet kaçtım. Üzerine alınma sakın, ama sizin askerleriniz bir işe yaramıyor arkadaşım... Yani çoğu işe yaramıyor."

İki çocuk kuşkulu gözlerle birbirlerine baktılar ve Attila güldü. Ama Aetius gayet ciddiydi.

Attila uzandığı yerde dirseği üzerinde doğruldu ve elini iki köle çocuğa doğru salladı. "Kampa döndüğümüz zaman ikinize de altın verip serbest bırakacağız. Artık özgür olacaksınız."

Çocuklar şaşkın gözlerle ona baktılar.

Orestes, "Ama benim gidecek hiçbir yerim yok ki," diye söylendi.

Attila birden sert bir ifadeyle ona baktı ve "Kalmak mı istiyorsun Yunanlı çocuk?" dedi. "O zaman çiğ et yiyen, hiç yıkanmayan ve Hıristiyanların kişiliksiz ve yükselen tanrısı önünde eğilmeyi reddeden korkunç Hunların yanında kal."

Orestes gözlerini yere indirdi.

Attila, "İstersen kalabilirsin," diye ekledi. " Ama köle olarak kalmayacaksın."

Aetius yere bağdaş kurup Attila'nın karşısına oturmuştu ve her zamanki gibi dikkatle ve biraz da sakınarak bakıyordu ona. Attila'nın daha şimdiden büyük bir kral gibi davranıp konuştuğunu ve kölelere altın ve özgürlük vaat ederken ne kadar rahat ve ciddi olduğunu düşünüyordu.

Attila bir an düşündü ve sonra Cadoc'a baktı. "Sen de özgür olacaksın. Benim için kendini tehlikeye attın, hayatımı kurtardın sayılır."

Cadoc birden sinirlendi ve "Kurtardın sayılır diyemezsin, *gerçekten* kurtardım," diye söylendi.

Attila bir an için sert bir ifadeyle baktı kara gözlü köle çocuğa ve Aetius onun da amcası gibi birden sinirlenerek patlayabileceğini düşündü. Ama Attila gülünce hepsi rahatladılar. Hiçbiri onu kızdırmak istemiyordu elbette.

Attila, "Pekâlâ," dedi. "Hayatımı *gerçekten* kurtardın. Ve bunun için amcam sana o kadar çok altın verecek ki kamptan çıkıp gidemeyeceksin bile!"

Fındık ağacından yapılan sedyeye yüklenen domuz başını ancak iki midilli birden çekerek taşıyabildi. İki çocuk ata binerken diğer ikisi yürüdüler ve yaklaşık her saatte bir yer değiştirdiler. Diğer üç çocuk bacağı ve sırtı yaralı olduğu için Attila'nın attan hiç inmemesini istediler ama o da diğerleri gibi sırası geldiği zaman yürüyeceğini ısrarla söyledi.

Dönüş yolculuğu uzun ve yorucu oldu ve onların ertesi gece kampa dönüşlerini sadece gece nöbetinde olan birkaç Hun savaşçıdan başka kimse görmedi.

Ama ertesi sabah uyanıp çadırlarından çıkanlar, kampın orta yerindeki meydanda yüksek bir arabaya yüklenmiş kocaman bir yaban domuzu başını görünce şaşkınlıklarından ne yapacaklarını bilemediler. Kadın ya da erkek, hiçbir Hun şimdiye kadar böyle iri bir domuz başı görmemişti. Arabanın altında kaba yünlü battaniyelere sarılmış ve birbirlerine sokulmuş olarak derin bir uykuya dalmış bitkin görünüşlü dört çocuk yatıyordu.

İnsanlar arabanın çevresine toplanarak meraklı gözlerle kocaman yaban domuzu başını seyrediyorlar, bazıları onun gerçek olup olmadığını anlamak ister gibi ellerini uzatıp burnuna ya da kanlı ağzına dokunuyorlardı. Herkes alçak sesle bir şeyler mırıldanmaya başladı.

Çocuklar insanların sesiyle uyanıp arabanın altından çıktılar ve ayağa kalkıp etraflarına bakındılar. İnsanların şaşkınlığını görünce gülmeye başladılar, şimdi herkes onların kollarına, sırtlarına vuruyor, kutluyorlardı çocukları ve herkes bunun müthiş, inanılması güç bir av olduğu konusunda hemfikirdi. Çocuklar Kuzey Ormanları'nın Canavar Yaban Domuzu'nu vurup öldürmüş ve herkesin de buna inanması için kocaman başını kesip, sürükleyerek kampa getirmişlerdi.

İki iriyarı adam Attila'yı omuzlarına alıp meydanda dolaştırırken kadınlar şarkılar söylüyor, bağırıp alkışlıyorlardı onu. Yaban domuzu avlayan başka erkekler de vardı ama, Attila Yaban Domuzlarının Kralı'nı öldürmüştü. Güneş Prens Attila'nın cesur gözlerinde parlıyordu. Bu topraklarda Prens Attila gibi savaşçı yoktu.

Bazı kadınlar daha da açık konuşarak, Attila'dan gebe kalabileceklerini, gece çadırlarına gelirse kendilerini ona severek, isteyerek verebileceklerini söylüyorlardı... Attila bunları duyunca gülüyor, mutlu oluyordu, bacağının ve sırtının yaralı olduğunu unutmuştu bile. Diğer yandan yaban domuzunun öldürülmesinde büyük payları olan diğer üç çocuk her şeyi Attila'nın yaptığını sanan bu insanların önünde gücenmiş görünmemeye çalışıyorlardı. Bir süre sonra şenlik aniden sona erdi, şarkılar kesildi ve meydanda derin bir sessizlik oldu.

Kral Ruga muhafızlarının ortasında çıkıverdi meydana. Yeğeninin bu zaferini kutlamadı, onun Yaban Domuzlarının Kralı'nı öldürdüğünü ya da güneşin onun gözlerinde parladığını da söyleme-

di. Meydanın ortasına geldi, kalın kollarını göğsünde kavuşturdu ve asık bir suratla orada durup sessizce çevresine bakındı.

Attila kendisini taşıyan iki adamın omuzlarından kayarak yere indi, acıyan yaralı bacağının üzerine basınca yüzünü buruşturdu ve sonra hafifçe topallayarak gidip amcasının karşısında durdu.

Eliyle domuz başını göstererek, "Bir yaban domuzu öldürdük," dedi.

Ruga başını salladı. "Evet, görüyorum."

"Romalı çocuklar ve köle çocuklar da öldürdüler onu, hep beraber öldürdük canavarı. Aslında onlar benim hayatımı da kurtardılar. Uldin'in Kral Kanı onların başı üstünde olsun ve ben onlara özgürlüklerini verdim."

Ruga bir süre konuşmadı, düşündü ve sonra yumuşak bir sesle, "Demek onlara özgürlüklerini verdin, öyle mi?" dedi.

Attila başka tarafa baktı ve tereddüt ederek başını salladı. "Şey, yani..." Sesi birden kısılır gibi oldu, hata yaptığını anlamıştı.

Ruga birden endişeyle sinen Attila'ya doğru bir adım attı ve etraftaki kara çadırları bile sarsan bir sesle, "Bir köleye özgürlük vermek *senin* işin değil!" diye bağırdı. "Bunu sadece kral yapabilir!" Sonra elinin tersiyle Attila'nın yüzüne bir tokat atarak onu tozların içine yuvarladı. "Yoksa sen kendini kralla bir mi tutuyorsun çocuk? Öyle mi düşünüyorsun?" Keçe çizmesiyle onun göğsüne bastı ve nefesini keserek, "Öyle mi düşünüyorsun?" diye tekrar bağırdı. "Bir domuz öldürdün diye kendini büyük mü görmeye başladın yani?"

Attila amcasının haklı isyanı ve hakaretleri karşısında birden tüm gücünü yitirdiğini hissetti, yüzünü toprağa çevirdi ve hiç sesini çıkarmadı.

Ruga birden dönüp Romalı çocuğa baktı ve meydandaki halk yine şaşırdı. Kartal gözlü, sakallı kral gibi birkaç kişi daha görmüştü Aetius'un yaptığını. Romalı Aetius Attila'nın tokat yiyerek yere düştüğünü görünce hiç düşünmeden bir adım ilerlemiş ve eli kılcının kabzasına gitmişti.

Kuş gözleri gibi parlak gözleriyle Küçük Kuş da gördü bunu ve çok garip olduğunu düşündü. "Beyaz çocuk kılıç çekiyor, babam! Beyaz çocuk kılıç çekiyor!"

Ruga hoplayıp zıplayan deli şamanı kenara iterek, "Maskaralığı bırak çılgın adam!" dedi. "Boş konuşuyorsun."

Küçük Kuş suratını asıp tozların arasına oturdu. "Her şey boş," dedi.

Ruga dönüp tekrar Aetius'a baktı ve "Şu kılıcınla yaklaş bana bakayım çocuk," diye gürledi.

Aetius tereddüt etti ve durdu, ama geri de çekilmedi. Sonra ancak en yakınında olanların duyabileceği hafif bir sesle, "Onun canını acıtma," dedi.

"Bana emir mi veriyorsun sen çocuk? Hunların Romalılardan emir aldığı günler çok gerilerde kaldı. Senin halkının –küstah da olsa– kral kanı taşıyan bu prense yaptıklarının karşılığı olarak seni cezalandırmaya kalksam, derini yüzdürüp öylece, kanlar içinde bozkırlarda bir direğe asıp bırakmam gerekirdi. Senin gibi asil bir çocuk için güzel bir ölüm şekli olurdu, değil mi? Ne diyorsun buna? Cevap ver bana çocuk."

Aetius hiç sesini çıkarmadı, bir adım geriledi, ellerini iki yanına sarkıttı ve başını öne eğerek yere baktı.

Etraftaki insanlar kralın gazabına uğramamak için sessizce bekliyorlardı. Ruga bir kişiydi ve onların halk olarak sayıları on binleri geçiyordu, ama Ruga da tüm krallar ve Hun kralları gibi istediğini yapabilecek kadar güçlüydü, ona ancak en güçlü olanlar itiraz edebilirdi.

Ruga Attila'nın yanından ayrıldı ve kızgınlıkla halka baktı, ama hiç kimse gözlerini kaldırıp onu yüzüne bakma cesaretini gösteremedi.

Ruga yerde uzanmış yatan Attila'yı muhafızlarına göstererek, "Onu ve sevgili Romalı arkadaşını alıp götürün ve arabaya bağlayıp kırbaçlayın," diye emretti. "Bu iki köle de bundan böyle *benim* çadırımda hizmet edecekler..." Durdu ve korkulu gözlerle kendisine bakan Orestes ve Cadoc'a döndü. "Ve siz ikiniz... Benim kadehimi doldururken yere bir damla kımız damlatırsanız vay halinize!"

Ruga bunları söyledikten sonra topuklarının üzerinde dönerek otağına doğru yürüdü ve olanları seyreden halk sessizce dağıldı. İki köle çocuk şaşkın ve korkulu bir ifadeyle kralı izlediler.

Hun ve Romalı iki çocuk birkaç kargılı muhafız eşliğinde bozkırda üç mil kadar yürüdükten sonra tahta tekerlekleri otların içinde kalmış bir arabanın yanına geldiler. Muhafızlar onları soyup arabaya bağladı ve kırbaçladı, boyunları ve başları bile öyle sıkı bağlanmış-

tı ki, gözlerini güneşten kaçıramıyorlardı. Adamlar daha sonra onları orada bırakıp gittiler, önce güneşte yanacaklar, sonra da gece ayazında donacaklardı.

Muhafızlar atlarına atlayıp gittikten ve onları kızgın güneş altında bıraktıktan sonra Attila, "Evet, arkadaşım," dedi.

Aetius da ona, "Evet dostum," diye karşılık verdi.

"İşte buradayız."

"Öyle."

"Susadın mı?"

"Elbette susadım. Suyun var mı peki?"

Bir sessizlik oldu. Ama sonra nedendir bilinmez, önce korku, sonra kırbaç acısı ve daha sonra da gecenin ayazını düşünmekten olacak, ikisi birden gülmeye başladılar. Ve uzun süre, gözlerinden yaşlar gelene kadar güldüler.

Attila bir ara, "Yeter, yeter, suyumuzu muhafaza etmeliyiz," dedi ama bir süre daha güldüler.

Sonunda gülmekten yoruldular ve sustular, yanaklarındaki yaşlar kısa sürede kurudu.

Güneş iyice yakıyordu. Gözlerini kapadılar ama bunun hiç yararı yoktu. Bir süre sonra dudakları kuruyup çatlamaya, yanakları ve alınları yanmaya başladı.

Attila, "Ağzını kapalı tut," dedi. "Burnundan nefes almaya çalış."

Aetius, "Biliyorum, biliyorum," dedi.

"Buradan kurtulacağız."

"Elbette kurtulacağız."

Akşam karanlığı çökerken ilerdeki yüksek otların arasından gelen bir ses duydular. Belki de Ruga onlara karşı fazla sert davrandığını düşünmüş, yumuşamış ve onları kurtarmaları için muhafızlarını göndermişti. Ama hayır, Ruga hiçbir zaman yaptığına pişman olmaz, yumuşamazdı.

Boğazı iyice kurumuş olan Aetius boğuk bir sesle, "Nedir bu?" diye sordu.

Attila havayı kokladı ve korkuyla titredi. "Altın çakal," diye fısıldadı. "Sürüyle geliyorlar."

Romalı çocuk küfretti, Attila ilk kez duyuyordu onun küfrettiğini. "Ayağa kalkabilir mi bunlar?"

Attila başını iki yana sallamak istedi ama sıkıca bağlı olduğu için oynatamadı. "Sanmıyorum, ama bunu yaparlarsa bağır, gürültü yap."

Göz alabildiğine uzanan steplerde hava kararmaya başlarken iki çocuk hiç ses çıkarmadan beklediler, sonunda çakalların pis kokularını aldılar ve vahşi hayvanlar nemli burunlarını kaldırıp güneşte yanmış insan teninin tuzlu kokusunu koklayarak arabanın çevresinde dönmeye başladılar.

Boyunları ve başları sıkıca bağlı olduğu için arabanın çevresinde dolaşan çakalları göremiyorlar ama orada olduklarını duyuyor, güçlü çenelerinden salyaların aktığını hissediyorlardı. Bir anda ikisi de korku içinde aynı şeyi düşünmeye başladılar: bu korkunç yırtıcı hayvanlar sonunda üstlerine atlayıp o keskin beyaz dişleriyle onları paramparça edecekler, ince ve sivri burunlarını bedenlerine sokacak ve karınlarını deşip iç organlarını yiyeceklerdi...

Hissettiği şeyin sıcak rüzgârın yüzüne vuran esintisi mi, yoksa ön ayaklarını onun başının hizasına kadar kaldırmış bir çakalın nefesi mi olduğunu anlayamadı Attila. Ama o anda birden paniğe kapılır gibi oldu ve "Şimdi – *bağır!*" diye haykırdı.

İkisi birden aynı anda ve kurumuş boğazlarının yanmasına aldırmadan avazları çıktığı kadar bağırmaya başladılar. Bir süre sonra bağırmayı bıraktıklarında, korkup kaçan çakalların ilerdeki çalıların arasından gelen ve gittikçe uzaklaşan seslerini duydular.

Ama o hayvanlar bir süre sonra geri geleceklerdi.

Akşamın ve daha sonra gecenin karanlığında Attila ve Aetius yan yana bağlı olarak saatlerce beklediler ve hayvanların her gelişinde çatlak ve boğuk sesleriyle, boğazlarını yırtarcasına bağırarak onları tekrar tekrar kaçırmayı başardılar. Ama çakallar bir süre sonra onların bağırmaktan başka bir şey yapamayacağını anlayacak ve... Ama çakallar bunu hiçbir zaman anlayamadılar.

Gece karanlığında gelen kara ve sivrisinekler tepeden tırnağa her yerlerini ısırdılar çocukların. Uzun otların arasında çıkan bazı böcekler tenlerinde kurumuş terlerin tuzlarını emdiler. Şafağa doğru ikisi de öyle titremeye başladılar ki, birbirine çarpan dişlerinin çatırtısı iki dev Ağustos böceğinin cırıltısını andırıyordu.

Ama sağkalmayı başardılar. Kısa süre sonra şafak sökecek, güneş

doğacak ve muhafızlar onları çözüp atlarının sağrılarına atarak yarı baygın bir halde kampa geri götüreceklerdi.

Şafağın doğudan yükselen ilk ışıkları stepleri yavaş yavaş aydınlatırken Attila sancılı bir uykudaydı, galiba bir rüya görüyordu ve tanıdığı bir ses ona, "Başının yine derde girdiğini sakın söyleme bana," diyordu.

Rüyasında gözlerini açtı Attila, tepesine eğilmiş tanıdık yüze baktı ve kuru, çatlak sesiyle, "Sen de buralara kadar sadece *beni* görmeye geldiğini söyleme sakın," dedi.

Ona bakan yüz gülmeye başladı, ama ters taraftan baktığı için garip görünüyordu. Keskin bir bıçak Attila'nın iplerini kesti, ellerine, ayaklarına ve başına giden kanla her yanının karıncalandığını hissetti çocuk.

Aetius'un da ipleri kesildi ve çocuklar karıncalanan yerlerini ovalayıp kendilerini toparladıktan sonra uzatılan mataradan birkaç yudum su içtiler. Suyu doyana kadar içmek istiyorlardı ama mataralar ellerinden çabuk alındı. Ancak ondan sonra yere oturdular ve kendilerini kurtaran adama baktılar.

Attila kendini iyice toparladı ve "Gerçekten sen misin?" diye sordu.

Genç adam başını salladı. "Gerçekten benim."

"Ama buraya sadece beni görmek için gelmedin, değil mi?"

Adam başını iki yana salladı. "Hayır, ben oğlumu bulup eve götürmek için geldim buralara."

Attila bazı şeyleri anlar gibiydi. "Oğlunu mu? Köle çocuk mu? Kelt çocuk mu?"

Genç adam başını salladı.

Attila, "Ama o benim hayatımı kurtardı," diye bağırdı.

Lucius güldü ve "Babasının oğlu işte!" dedi.

5

Kaybolan ve Kurtarılan

Çocuklar bir süre sonra kollarını bacaklarını oynatacak kadar rahatladılar ve arabadan yere inerek Lucius'un verdiği tunikleri geçirdiler üzerlerine.

Lucius, "Siz barbarlardan bazıları çırılçıplak savaşırlar," dedi, "biliyorum ama yine de..."

Aetius, Lucius'un hafif Kelt aksanlı konuşmasından daha düzgün, mükemmel bir İtalyan Latincesi ve gururlu bir ifadeyle, "Ben barbar değilim," dedi.

Attila güldü ve giysiyi başından aşağı geçirdi.

Lucius, "Peki o zaman kimsin sen?" diye sordu.

"Ben Aetius'um, Pannonya sınır birlikleri eski başkomutanı müteveffa General Gaudentius'un oğluyum."

Lucius şaşkın gözlerle baktı ona ve "Baban hakkında bazı şeyler duymuştum," dedi. "Onun iyi bir komutan olduğunu söylerlerdi."

"Evet, iyi bir komutandı babam."

"Demek sen de burada Hunların elinde barış rehinesi olarak tutuluyorsun ha? Ama sana pek de iyi davrandıkları söylenemez doğrusu!"

Attila birden atıldı ve "Yine de Romalıların rehinelere karşı davranışlarından daha iyi davranıyor Hunlar," dedi.

Lucius bir şey demedi. Attila, Lucius'un yanında konuşmadan duran adama bakarak, "Peki şu arkadaşın kim?" diye sordu.

Uzun kır sakallı yaşlı adam, "Ben Cievell Lugana'yım," dedi ve parıldayan gözlerle Attila'ya baktı. "Yani en azından bugünkü adım bu."

Attila ona meraklı gözlerle baktı, sonra omuzlarını silkti ve Hun kampının bulunduğu yöne döndü. "Senin oğlun ve bir başka köle çocuk kralın otağındalar," dedi. "Yani otağın arkasında bir yerde kalacaklar. İkisini de kurtar, benim kölem olan Orestes'i de kaçır oradan."

Aetius sinirlenmiş gibi baktı ona ama Attila sakindi. "Onu da kaçırırsan daha iyi olur, çünkü bundan sonra benim durumum da iyi olmayacak burada."

Lucius onu dinledi, bir an düşündü ve sonra, "Bakalım ne yapabileceğiz?" dedi.

Atları arabanın kenarına bağladılar ve karanlıkta sessizce Hun kampına doğru yürümeye başladılar.

Cadoc kralın otağı arkasında, üzerinde böcek yeniği olan bir at battaniyesinin altında kıvrılmış rüya görüyordu.

Adlarından biri de Cievell Lugana olan Gamaliel onun üzerine eğilerek mırıldandı, "Şarkıcı, kuş avcısı, Rüyaların Rüyacısı, Bran soyu, dünya sözcükleri dudaklarında olsun, uyanma zamanı geldi..."

Lucius oğlunun yanına diz çökerek onu hafifçe sarstı, uyandırdı, çocuk gözlerini açtı ve hemen babasının boynuna sarıldı. Lucius oğlunun hıçkırıkları duyulmasın diye eliyle onun ağzını kapadı ve baba oğul birlikte ağladılar.

Altı kişilik küçük grup kral otağının köşesinde göründüklerinde meşaleler hâlâ yanıyordu, çünkü gün henüz tam olarak ağarmamıştı, hava soğuk ve karanlıktı. Ama yüz kadar savaşçı tarafından bir anda sarılıverdiler, hepsi ellerindeki ok takılı yayları ve kargıları onlara doğrultmuşlardı. Çünkü Hunların kampı surlarla çevrili olmamasına rağmen silahlı yabancıların gece karanlığında keskin gözlü nöbetçilere görünmeden kampa sızmalarına olanak yoktu.

Attila bir gün içinde ikinci kez amcasının karşısına meydan okuyormuş gibi çıkıyordu ama şimdi söz konusu olan sadece kendi gururu değil, altı kişinin hayatıydı. Lucius oğlunu kurtarıp evine götürmek için aylar süren bir yolculuktan sonra buralara kadar gelmişti ve onu boş elle gönderemezdi.

Kampın ortasındaki meydanda kabile halkı merak ve korku içinde toplanmış nefeslerini tutmuş, olacakları bekliyordu. Tüm gözler ufak tefek bir çocuk olan Attila ile, iriyarı, kalın tenli amcası Kral

Ruga'nın üzerindeydi. Aralarında büyük güç farkı olan bu ikilinin ne kadar gergin ve öfkeli oldukları gözlerindeki parıltılardan okunuyordu.

Attila sonunda, "Amca..." diye başladı.

Ruga onun sözünü keserek "Sen silahlı yabancıları benim ülkeme soktun," diye konuştu. "Onlara kampın yolunu gösterdin. Onların kılıç çekerek otağımın keçe duvarlarına kadar yaklaşmasına izin verdin. Ben uyurken bir hayvan gibi öldürülmemi mi seyredecektin, Attila?"

Attila itiraz etmek istedi ama Ruga konuşturmadı onu. "Benim kanımdan, benim yeğenim olan sen halkıma ihanet ettin. Benim emrime karşı geldin, kabilenin tüm savaşçıları önünde beni küçük düşürdün, utandırdın."

Attila yerinden kımıldamadı, aslında hain ilan edilmişti ve halkın arasında çıkacak bir adam bile hançerini çekip onu öldürebilirdi ama o hiç sesini çıkarmadan bekliyordu.

Ama Kral Ruga birden çok garip bir şey yaptı. Ağır adımlarla ve olayı izleyen bazılarının üzgün diyebileceği bir ifadeyle, hiç korkmadan ve kımıldamadan yerinde duran Attila'nın önüne gitti. Sağlam yapılı, gür sakallı savaşçı-kral iri ellerini çocuğun omuzlarına koydu. Gözlerinde öfke, gurur, üzüntü ve derin bir sevginin karışımı olan bir ifade vardı. Sonra yumuşak, derin ve etraftaki herkesin duyamayacağı kadar alçak bir sesle, "Senin ağabeyin Bleda aptalın biri, Attila," dedi.

Çocuk o zaman başını kaldırdı ve onun yüzüne baktı.

Ruga onun omuzlarını biraz daha sıktı ve "Seni veliaht prens yapabilirdim," diye fısıldadı. Sonra mahmur gözlerini kırparak, "Sana her şeyi verebilirdim," diye ekledi, "Sana krallığımı, ulusumu ve Kutsal Dağlar'dan Roma Nehri'nin kıyılarına kadar uzayan tüm toprakları verebilirdim. Çünkü ben hiçbir zaman baba olamayacağım; senin kadar cesur, dürüst bir insan da kolayca bulamam. Ama şu hale bak, şimdi senin idamını emretmek zorundayım..."

Ruga bunları söyledikten sonra ona sırtını döndü, hayvan postuyla örtülü geniş omuzları birden çökmüş, aniden yaşlanmış gibiydi.

"Bırakın gitsinler," diye emretti. "Prens Attila dışında diğerleri serbesttir, gidebilirler."

Ama herkesin, yargılamanın bittiğini ve cezanın kesildiğini sandığı o anda, tozlu meydanda ortaya çıkan bir adam sert adımlarla krala doğru ilerledi ve boş alanın ortasında dimdik durdu. Bu adam Küçük Kuştu ve gözlerini Gamaliel'e dikmişti.

"Sakın baba!" diye bağırdı. "Şu uzun kır sakalı olan yaşlı çılgını sakın bırakma! Çünkü o adam çok şey biliyor. Tanrıların adil olduğu konusunda konuşup nutuk çekerek bana ve halka işkence edecektir. Onun sözleri benim yorgun kulaklarımı rahatsız eden sineklere benzer."

Ruga döndü ve şaşkın gözlerle önce kabilesinin delisi olan Küçük Kuş'a, sonra da daha önce pek dikkat etmediği yabancı yaşlı adama baktı.

Küçük Kuş, sessizce ve hiç kımıldamadan yerinde duran Gamaliel'in çevresinde hoplayıp zıplayarak dönerken, "Eğer tanrılar adilse, haksızlık da yapabilirler ihtiyar kaçık," diye devam etti. "Sen yaşlanıyor ve bunuyorsun, kafan karışmış senin, bazı şeyleri unutuyorsun. Hıristiyanlar çarmıha gerilmiş adamın ayakları dibinde hayranlıkla diz çökerken tanrılar ağlıyorlar mı? Evet ağlıyor, onun yasını tutuyorlar ama sonra da ona kıçlarını dönüp kanlı yüzüne karşı osuruyorlar."

Gamaliel etrafında dönerek oyun oynayan, onunla alay eden Küçük Kuş'a gözlerini kırpmadan, sessizce bakıyor, tek kelime etmiyordu.

"Tanrı yaratıcı ise O aynı zamanda da tahrip edicidir. Eğer O bir sevgi tanrısı ise aynı zamanda da nefret tanrısıdır. Bunun doğru olduğunu sen de biliyorsun sakallı ihtiyar bunak ve bunun için hep o eski saçmalıklarını tekrarlayıp duruyorsun. Sende saçmalıktan, yalandan başka bir şey yok zaten, pazar yerinde her derde deva diye kısrak sidiği satan sahte doktordan farkın yok senin." Küçük Kuş durdu ve olduğu yerde dönerek Attila'yı işaret etti. "Tanrılar ellerini uzatıp haksız yere sürgüne gönderilen bu kırık kalpli çocuğu da kurtaracaklar mı acaba?"

Ruga, "Sözlerine dikkat et deli herif," diye homurdandı ama Küçük Kuş aldırmadı ona.

"Elbette kurtarmayacaklar ve sen de biliyorsun bunu. Tanrılar uzanıp da bu kırık kalpli çocuğu kurtarmayacaklar, bunu ancak benim annem domuz yavruları doğurduğunda, ay gökyüzünden top-

rağa düştüğünde yapacaklardır. Bunun doğru olduğunu ve benim, tanrıların sözlerini söylediğimi biliyorsun aptal ihtiyar. Senin yine Dağların Yaşlı Adamı'nı ziyaret etmenin zamanı geldi ihtiyar bunak. Senin kafan karışmış, kafanda bir ay önce ölmüş bir katırınki kadar akıl kalmamış."

Küçük Kuş birden babasının yanında sessizce durak Cadoc'a baktı. "Sen akıllısın kara gözlü çocuk," diye devam etti. "Çünkü şurada duran kişi küçük kılıcını, ülkesini seviyor, dünyanın kaderini ellerinde tutuyor, ama sen dünyanın kaderini dudaklarında tutuyorsun. Ve dünyayı kelimeler meydana getiriyor, çünkü kelimeler sonsuza kadar dünyayı sallayacak, sarsacaktır."

Attila ve Orestes bu son sözleri duyduğunda birden ürperdiler, ama Ruga ileri doğru bir adım attı ve "Yeter!" diye bağırdı. Kimsenin dokunmaya cesaret edemediği bu deli şaman bazen tamamen aklını kaçırıyor, çok ileri gidiyordu.

Küçük Kuş, Ruga'nun önüne koşarak abartılı bir davranışla diz çöktü ve "Hiçbir zaman yeter olmaz babam!" diye haykırdı. "Asla yetmez!" Bunu söyledikten sonra kralın ayakları dibine uzanarak kıvrıldı ve uyur gibi yaptı.

Ruga emrini tekrarladı ve Lucius ya da Gamaliel yine seslerini çıkarmadılar. Kralın çok öfkeli ve ne yapacağını bilmez bir halde olduğu belliydi ve kötü şeyler yapabilirdi.

O sırada gelen kargılı muhafızlar Lucius, Gamaliel, Aetius, Cadoc ve Orestes'i alarak kampın dışına çıkarırken beşi de bir an durup arkalarına baktılar. Küçük Hun prensiyle göz göze geldiler, hiç konuşmadan birbirlerine veda ettiler ve sonra yürüdüler.

Prensin idam edileceğini tüm kabile biliyordu, ama daha sonra neden öldürülmediğini de anlayacaklardı. Kralın ona nasıl baktığını görmüşlerdi. Kralın Attila'ya bakan sert gözlerinde acı, pişmanlık dolu bir şefkat, hatta büyük bir sevgi ifadesi vardı. Ve halk onun böyle baktığını daha önce hiç görmemişti. İşte o zaman Ruga'nın Attila için idam emrini asla vermeyeceği anladılar.

O gün öğleden sonra Attila'ya bir at ve yedi günlük yiyecek içecek verdiler. İki güçlü adam onu sımsıkı tutarken rahiplerden biri üzerine eğildi ve elindeki bronz bıçakla onun alnında üç derin yara açtı. Çocuk can acısıyla dişlerini sıktı ve kollarını kurtarmak için çabaladı ama yine de sesini çıkarmadı.

Sonra titreyen Attila'yı atına bindirdiler. Rahip kanlı ellerini bir tas suyla yıkadı. Tastaki suyu onun arkasından serpti ve sonra Attila hakkında verilen hükmü herkesin duyabileceği kadar yüksek sesle söyledi.

"Otuz yaz ve otuz kış, istediğin yerlerde yalnız başına at koşturacaksın. Ama bu süre içinde Kara ve Beyaz Hunların ülkesine gelmeyeceksin. Çünkü onlar senin halkın ve sen onlara ihanet ettin. Yalnız yaşayacaksın ve kimse sahip çıkmayacak sana. Eğer ihanet ettiğin halkının topraklarına geri dönersen, her erkeğin eli sana karşı olacak, her erkek kılıcını sana karşı kaldıracak, her kadın ve çocuk senin ihanetini yüzüne haykıracak. Sürgünde olduğunun simgesi olarak alnına hainliğin üçlü damgası vuruldu. Şimdi sadece günahkâr ruhunla baş başa kal ve git buralardan."

Attila böylece sürgün yaşamına başladı.

Hiç kimse onu aramayacak, onunla konuşmayacaktı. Hun halkı için prensleri yoktu artık.

Ama yine de onun hakkında konuştular. Akşam üzeri su oluğu başında toplanan birkaç kadın, "O dönecektir," dedi. Yaşlı bir kadın doğuya doğru, göz alabildiğine uzanan bozkırlara baktı ve çorak topraklarda at koşturan garip, korkusuz Attila'yı hayal etti. Sonra başını salladı ve "Evet, dönecek o," diye tekrarladı.

Kırık kalpli sürgün Attila doğuya doğru sabah boyunca at koşturdu ve babasının mezarı başına geldi. Küçük Kuş mezarın tümseği yanında bağdaş kurup oturmuş, öne arkaya doğru sallanarak tek dostu olan rüzgârla konuşurken, tepesindeki saç topuzu da dalgalanıp duruyordu.

Attila atının üzerinde oturdu ve hiçbir şey söylemedi.

Lanetlenmiş sürgün çocukla konuşmak bir yana, ona bakmak bile ölüm cezası getiriyordu. Ama Küçük Kuş farklı bir insandı ve tanrıların koruması altındaydı. Kaçık şaman, Lanetli-Sürgün-İsimsiz ile de herhangi biriyle konuşur gibi neşeli bir ifadeyle konuştu.

"Küçük Kuş'a emir ver," diyerek bir şarkıya başladı. "Rüzgârla ot gibi sallanan bu çılgına emir ver. Sonuç hep aynı."

Küçük Kuş her zaman kendinden söz eder gibi konuşur ama aslında halkından söz ederdi. Trajedileri gülerek anlatır, en saçma ve önemsiz konulardan yas tutuyormuş, acı çekiyormuş gibi söz eder-

di. Kampa girerken atına ters biner, kadın kılığına girer, ölen çocukların cenazelerinde ellerini çırpar, zıplayarak oynardı. Her şeyin bir olduğunu söylerdi; ona göre tanrılar insanlarla birlikte acı çekerler ama onlar acı çekerken bazen de gülerlerdi.

Şimdi de Attila'nın sürgün olayıyla çok eğleniyor gibiydi bu çılgın şaman. Şimdi yine her zamanki deli şarkılarından birini söylemeye başladı.

Toprağın altında giderim ben
Bir meşe yaprağında dururum
Hiç doğurmamış kısraga binerim
Ve ölümü elimde tutarım.

Attila atını mahmuzladı ve biraz ilerledi, yorgundu ve canı sıkılıyordu.

Küçük Kuş onun arkasından seslendi, "Bir gün, sen küçücük bir bebekken çocuk..."

Attila içini çekti, bir an tereddüt etti ve sonra atını dizginleyip durdurdu. "Ne var yine?"

Küçük Kuş acı çekiyormuş gibi yüzünü buruşturup güldü. "Bir gün, sen bir çocukken, hatırlıyor musun? Sen ve küçük beyinli ağabeyin Bleda oynamak için ormana gittiniz. O günlerde Dinyeper bataklıkları yakınlarında kamp kurmuştuk. Bunu hatırlamıyor musun, küçük baba?"

Attila başını iki yana salladı.

Küçük Kuş, "Ormanda yaşlı bir kadına rastladınız," diye devam etti. "Burnunun ucunda kocaman bir siğil vardı bu yaşlı kadının. Ama kabul ediyorum, tüm bunları uyduruyor da olabilirim, kim bilir?"

Attila onun sonuçta ne söyleyeceğini merak ederek sabırla beklerken, atı da üzerine gelen sineklerden kurtulmak için başını sağa sola sallayıp duruyordu.

"Her neyse, kadın korkunç bir ifadeyle sırıttı ve açtığı ağzından bir yarasa fırlayıp uçtu! Kadın karga sesine benzer sesiyle bir şeyler mırıldandı, size kuru parmağıyla bir şeyler gösterdi ve sana ve o kafasız ağabeyine hemen geri dönerek annenizi kucaklamanızı söyledi – anneniz o günlerde hâlâ sağdı, güzel ve sevgi dolu bir kadındı..."

Attila kımıldamadan dinliyordu onu.

"Onun söylediğine göre, annenizin yanına ilk varan ve onu önce kucaklayan çocuk dünyaya egemen olacaktı. Bak şimdi sana açıkça söylüyorum, böyle yaşlı bir cadı kadın yarasa dolu bir ormanda önüme çıkıp *bana* git anneni kucakla deseydi onun söylediğini yapmadan önce çok düşünürdüm elbette. Ama o günlerde küçük bir çocuk olan sen ve kafasız ağabeyin bir an bile düşünmediniz tabii. İkiniz de dünya kralı olmak için annenize koştunuz. Ama senin kafasız ağabeyin senden hızlıydı ve güneş altında bir kilim üzerine oturmuş koyun yünü tarayan güzel annenizin yanına senden önce vardı. Ve annen o aptal ağabeyinin kendini durup dururken kucaklamasına çok şaşırdı. Ve sen asil Prens, koşarken yere düştün ve çok geride kaldın. Ama belki de senin o aptal gibi görünen ama aslında akıllı olan o ağabeyin çelme takıp düşürmüştü seni. Çünkü *ben* dünyanın dürüst ve mutlu bir yer olduğunu asla söylemedim, küçük baba. Her neyse, sen yere düşünce iki avucunu da toprakla doldurdun ve ağabeyinin arkasından bağırarak, toprak anayı tuttuğunu söyledin. Salak Tas-Kafa-Prens Bleda arkasına dönüp baktı ve senin dalga geçtiğini görünce çok kızdı sana!"

Küçük Kuş sustu ve atının üstünde oturan Attila'ya garip bir şekilde parlayan gözlerle ve dünya dışı bir şeyle eğleniyormuş gibi gülümsemeyle baktı. Sonra, "Evet," diye ekledi. "Bu hikâyeye ne diyorsun bakalım, küçük baba?"

Attila bu çılgın adamın söylediğini duyunca gözlerini yavaşça yere indirdi. Sonra atının başını çevirdi ve hayvanın karnını topuklayarak yola devam etti.

Küçük Kuş elinde tuttuğu uzun bir otu kargı gibi onun arkasından fırlatırken, "Ey Dünya Kralı!" diye bağırdı. "Ey Küçük Prens! Ey Hiçbir Şeyin Babası Çocuk!"

Diğer beş kişiye gelince, hepsi kendi yollarına gittiler.

Orestes Hunların kampından onlarla beraber ayrıldı, ama Karvad dağlarını aşmadan bir süre önce, bir gece onlardan ayrılıp ortadan kayboldu ve bir daha hiç görmediler onu.

Birkaç gün sonra Gamaliel, Bizans'ta yapılacak işleri olduğunu söyleyerek onlara veda etti ve güneye doğru yola çıktı.

Aetius'a Tuna kalesinin kapısında veda ettiler ve çocuk oradan Roma'ya gönderildi.

Baba-oğul, Lucius ve Cadoc da ülkeleri Britanya'ya doğru uzun yolculuklarına başladılar.

Onların evlerine dönüşlerini, bir anne ve eş olarak Seirian'ın ve bukleli saçlarıyla küçük kız Ailsa'nın sevinç ve mutluluk sahnesini yazabilmek için benden çok daha usta bir yazar olmak gerekiyordu. Ama insanlık tarihinde bu kadar büyük sevinç ve mutlulukların pek fazla yaşanmış olduğunu hiç sanmadığımı söyleyebilirim.

Sürgün Prens, Hunların topraklarını bir daha dönmemek üzere terk etmeden önce bir karşılaşma daha yaşandı.

Attila at üzerinde iki gün daha doğuya yol aldıktan sonra, ufukta atı üzerinde oturan bir kişi gördü. Bu kişi yerinden kımıldamıyordu. Çocuk bir saat kadar sonra onun yanına vardı.

Attila atı göstererek, "Çaldın mı bunu?" diye sordu.

Diğer çocuk başını salladı.

Attila ata dikkatle baktı ve sonra, "İyi bir at bulamamışsın," dedi. "Bu atın bacağında, toynak yerinde şiş var."

Çocuk sırıtınca Attila da güldü.

Sonra efendi ve kölesi doğu steplerine doğru sürdüler atlarını.

Aetius Roma'ya vardığında onu asil, kibirli ama nezaketsiz bir senatör ailesine evlatlık olarak verdiler. Sonbaharda ona özel bir hoca tuttular, çünkü Hunların yanında yaşadığı süre davranışları değişmiş, eğitimi oldukça geri kalmıştı.

Aetius eğitmeni ilk gördüğünde onu âdeta küçük görür gibi, soğuk bir tavırla, "Yunanlı mısın sen?" diye sordu.

Pedagog başını salladı.

"Alplerin ötesine geçtin mi hiç? Savaşa girdin mi? Sen hiç..."

O sırada onu evlat edinen adam, "Aetius, bu kadar yeter," dedi.

Ama eğitmen sakin, yumuşak bir tavırla, "Hayır efendim," diyerek araya girdi. "Ben bir asker ya da gezgin değilim, bu doğru. Ama her insanın yaşama tarzı ve görevi farklıdır.

Aetius onun söylediğini düşündü ve cevap hoşuna gitti. "Adın ne senin?"

Eğitmen, "Priscus," diye cevap verdi. "Panium'lu Priscus."

Sonsöz

Evet, ben de Sezar'ın *Galya Savaşları*'nda yaptığı gibi kendimi büyük görmemek ve samimiyetten uzak görünmemek için, izin verirseniz artık kendimden söz ederken üçüncü şahıs kullanmayacağım.

Aetius, Hunların ülkesinden Roma'ya döndükten sonra, iki kısa ama zengin yıl süresince ona eğitim veren kişi ben oldum. Aetius on altı yaşında evden ayrılarak orduya katıldı. Ama o iki yıl boyunca, ondan sadece beş yaş büyük olmama rağmen, başka çocuklar gibi onu da iyi yetiştirdim. Ve ondan sonraki kırk yıl süresince de onun neler yaptığını dikkatle izledim.

Yaşlı bir adam olarak, eğitim verdiğim en olağanüstü öğrencim, tanıdığım en olağanüstü insanın yaşamı ve yaptıkları konusunda bir şeyler yazdım. Daha doğrusu Aetius ve Attila'nın yaşadığı dönemleri ve olayları yazdım. Çünkü ikisini birbirinden ayırarak yazamazsınız. Onlar birbirlerinin güneşi ayıydı, gecesi gündüzüydü, aynı kaderi paylaşan ve ayrılmaz iki sevgili gibiydiler: Trolius ve Cressida, Dido ve Aeneas gibiydiler. Hiçbir şey onları birbirinden ayıramazdı, ama sonuçta hiçbir şey de onları bir araya getiremedi; çünkü tarihin akışı ya da belki bilinmeyen tanrıların arzuları onlara karşıydı.

Ve bu iki büyük adamın trajik hikâyesi gibi bir hikâye de hiç yaşanmamıştır sanırım.

Başlıca Yerler ve Günümüzdeki Adları

Günümüzdeki isimlerden italik olarak verilenleri, eskilerinin yaklaşık karşılığıdır.

Aquileia – Laguna di Grado'daki küçük kasaba şimdi de aynı adı taşır. Roma harabe ya da kalıntıları yoktur.
Aquincum – Budapeşte
Argentoratum – Strasburg
Augusta Vindelicorum – Augsburg
Baiae – Baia
Balaton, L – Balaton Gölü
Britain – İngiltere ve Galler
Beneventum – Benevento
Bononia – Bologna
Caledonia – İskoçya
Campania – Romalılarca *Campania Felix* olarak tanınan bu bölge Capua çevresi kırsalıdır – Doğal güzellikleri, ılımlı iklimi ve yılda üç kereye kadar ürün verebilen verimli toprakları nedeniyle bölgeye Mutlu Campania denir.
Cannae – Canne della Battaglia
Cappadocia (Kapadokya) – Orta Anadolu
Capua – Capua Vetere
Carnuntum – *Hainburg*
Caudium – *San Martino*
Chersonesus – Sivastopol
Cisalpine Galya – *Lombardi*
Colonia Agripina – Köln
Consentia – Cosenza

Cumae – Cuma
Dacia – *Romanya*
Dubris – Dover
Dumnonia – Devon
Durostorum – Silistra, Romanya – Bulgaristan sınırı
Epidaurus – Dubrovnik
Euboea – Evvoia
Euxine Denizi – Kara Deniz
Falerii – Civita Castellana
Falernus Ager – Kuzey Campania'nın bir bölgesi ve şahane Falernian şarabının kaynağı.
Florentia – Floransa
Gades – Cadiz
Galya (Gaul) – Fransa
Gallia Narbonensis – Narbo Martis'ten yönetilen Galya bölgesi, ya da modern Narbonne. Yaklaşık olarak Languedoc/Roussillon bölgesi
Gessoriacum – Boulogne
Harvatha Dağları – Karpatların Got dilinde söylenişi (Bk. Karvad)
Illyria (İllirya) – *Bosna/Sırbistan*
Isca Dumoniorum – Dumnonii Isca'sı, yani Exeter
Isca Silurum – Silures Isca'sı, yani Caerleon
Isle of Mon – Anglesey
İskitler – *Rusya, Ukrayna, Kazakistan ve doğu bölgeleri*
Kernow – Cornwall
Karvad Dağları – Karpatların Hun dilinde adı.
Lauriacum – *Enns*
Londinium – Londra
Lucrine Gölü – Baia yakınları. M.Ö. I. yüzyılda ilk istiridye çiftliği Sergius Orata tarafından burada kuruldu. Adam duşu icat ederek de servet yapmıştı. Bk. Pliny, *Natural History.*
Lugdunum Batavorum – Batavya Lugdunum'u, yani Leiden
Lutetia – Paris
Margus – Pozarevac, Sırbistan
Mouritania – *Fas ve Kuzey Cezayir.* Günümüzdeki Moritanya ile karıştırılmamalı, o bölge Romalılarca bilinmiyordu.
Mediolanum – Milano

Neapolis – Napoli
Noricum – *Avusturya*
Noviomagnus – Chichester
Numidia – *Tunus*
Ophiusa – Yunancada 'yılanı bol' bölge demek. Rodos ve Kıbrıs 'Ophiusa – Yılan Adası' olarak bilinirdi. Euxine'de bir Yunan ticaret merkezi olan İskit Ophiusa'sı bugün Ukrayna'da Odesa limanıdır.
Panium – Trakya'da küçük mütevazı bir kasaba
Pannonia – *Macaristan*
Patavium – Padua
Portus Lemanis – Lympne limanı, kent. Roma İngiltere'sinin kayıp şehirlerinden biri; bir zamanlar büyük bir uluslararası limanı iken bugün yeşil bir yamaçta birkaç yıkık duvardan ibarettir.
Puteoli – Pozzuoli
Sarmatia – Bk. İskitler
Sarmatian Jazyges – Macaristan Ovası'nın Tuna ile Tisza arasında uzanan düz, verimli, herkesin gıpta ettiği bölümü
Silestria – Kuzey Bulgaristan
Siluria – Güney Galler
Sirmium – Sremska Mitrovica, Yugoslavya
Tanais, R – Don Nehri, Ukrayna
Tergestus – Trieste
Teutoberg Ormanı – Bugünkü Germanya'nın büyük bölümü. Bilim adamlarına göre Varus birlikleri hâlâ Teutoburger Wald denen tepelerin kuzey batısında, Osnabrück yakınlarında yenildi.
Tibur – Tivoli
Toletum – Toledo
Trasimene, L – Trasimeno, Lago. Katliam, isimleri bugün Ossaia ve Sanguineto olan iki köy arasındaki bölgede oldu – 'kemikler yeri' ve 'kan yeri'. Bölgeye gidenler Anibal'in araziyi kullanarak yaptığı tuzak planını görebilirler.
Vangiones – Worms
Vindobona – Viyana

"Tanrı'nın Gazabı" dediler ona...

M. S. 400'lerde Roma İmparatorluğu'nu bir uçtan bir uca titreten Hunların gözüpek lideri Attila'nın öyküsü...

Onun Roma saraylarındaki tutsaklığından, sayısız kaçma girişimlerine ve ıssız bir dağ köyünde tüm saflığıyla aşkı keşfedişine uzanan inanılmaz serüveni...

Tarihin yönünü değiştiren, yarım milyon süvarinin en önünde İskit ovalarını aşıp son çarpışmayı çocukluk arkadaşıyla yapacak olan bir fatihin kaderi...

Krallar ve kraliçeler; köleler ve fahişeler; azizler ve büyücüler tüm erdemleri ve ihanetleriyle bu romanda canlanıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 975-14-1137-8